

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
Τμήμα Φιλολογίας

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΕΥΝΑΣ
ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΣ ΚΟΣΜΟΣ: Η ΣΧΕΣΗ ΤΟΥ ΜΕ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΟΝ
ΝΕΟΤΕΡΟ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟ»

ΚΑΝΟΝΑΣ ΣΤΟΝ ΑΓΙΟ ΙΛΑΡΙΩΝΑ (Vaticanus gr. 2 φφ. 52-55)

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Του

Θεόφилου Ι. Κουμουτζή

Διπλωματούχου Τμήματος Βυζαντινών-Νεοελληνικών Σπουδών
του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών
(1987)

Επιβλέπων Καθηγητής: Ιωάννης Πολέμης, Καθηγητής
Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Συνεπιβλέποντες : Γεωργία Ξανθάκη Καραμάνου, Ομότιμη Καθηγήτρια
Πανεπιστημίου Πελοποννήσου.

Δήμητρα Μονιού, Διδάκτωρ
Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Σπάρτη, Οκτώβριος 2018

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1) Πίνακας περιεχομένων	σ. 2
2) Εισαγωγή	σ. 3
3) Βυζαντινός κανόνας	σ. 4
4) Μέγας Ιλαρίων	σ. 8
5) Νεοελληνική απόδοση του κανόνος στον Άγιο Ιλαρίωνα από τον Vaticanus gr. 2 φφ. 52-55	σ. 10
6) Δομική ανάλυση	σ. 20
7) Νοηματική-Πραγματολογική-Λεξιλογική ανάλυση	σ. 23
8) Μετρική ανάλυση	σ. 70
9) Αισθητική ανάλυση	σ. 73
10) Παράρτημα	σ. 79
10) Βιβλιογραφία	σ. 91

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο 4^{ος} αι. υπήρξε από πολλές απόψεις ιδιαίτερα παραγμένος και κομβικής σημασίας για το μέλλον του ελληνορωμαϊκού κόσμου. Δεν ήταν μόνο οι πολιτειακές μεταβολές που τον χαρακτήρισαν, αλλά και ο θρίαμβος του Χριστιανισμού επί της εθνικής θρησκείας, που μετέβαλε την φυσιογνωμία, την ιδεολογία και την πνευματική ταυτότητα της Ευρώπης, της Β. Αφρικής και της Εγγύς Ανατολής. Η νέα πίστη απλώθηκε στο σύνολο της Αυτοκρατορίας, απέκτησε πολυάριθμους οπαδούς, νομιμοποιήθηκε (313) και επικράτησε (392). Είτε με τους μάρτυρές της, είτε με τους εκκλησιαστικούς ηγέτες, είτε με τους εκκλησιαστικούς συγγραφείς σφράγισε την ταυτότητα της Ύστερης Αρχαιότητας και του επερχομένου Μεσαίωνα.

Ιδιαίτερη σημασία για την διαμόρφωση του χριστιανικού κόσμου είχε το μοναστικό φαινόμενο, που απλώθηκε ως αντίδραση στο σφιχταγκάλισμα της κοσμικής με την εκκλησιαστική εξουσία με εκκοσμικευτικά για την τελευταία αποτελέσματα¹. Έκτοτε η πίστη του Χριστού συνδέθηκε άρρηκτα με το ασκητικό ιδεώδες και τους εκφραστές του.

Εκ της Δύσεως ορμώνοντας ο άγιος Ιερώνυμος (Σωφρόνιος Ευσέβιος Ιερώνυμος, 347-420) έδρασε στην Ανατολή, και ιδιαίτερα στην Αγία Γη, όπου μελέτησε, συνέγραψε και μόνασε. Στα έργα του συγκαταλέγεται και η *Ζωή μακαρίου Ιλαρίωνος* (392), που αναφέρεται στον αγαπημένο του Μ. Ιλαρίωνα, μοναστική προσωπικότητα του 4^{ου} αι. Το έργο του, γραμμένο στα λατινικά, μεταφράστηκε στην ελληνική και αποτελεί βασική πηγή γνώσης για την ζωή του αγίου, που εισήγαγε τον μοναχισμό στην Παλαιστίνη, έδρασε στην Αίγυπτο, Σικελία, Δαλματία και κατέληξε στην Κύπρο, όπου εκοιμήθη οσιακώς. Ο κανόνας που επεξεργάζομαι στηρίζεται στις πληροφορίες που διασώζει ο Ιερώνυμος, αφού αυτές πέρασαν στις ελληνόγλωσσες βιογραφίες του Ιλαρίωνος².

Ο κώδικας Vaticanus gr. 52-55 σώζει τον κανόνα του που επεξεργάζομαι στην παρούσα εργασία. Ο συγκεκριμένος κανόνας πρωτοεκδόθηκε από τον Δημητρακόπουλο Φώτιο³ και επανεκδόθηκε από τους Πολέμη Ίωάννη και Μινέβα Έβελίνα⁴. Των τελευταίων την έκδοση παραθέτω στο παράρτημα της εργασίας μου.

¹ Kean (2006) 36.

² Παπαδόπουλος (1965) 863.

³ Δημητρακόπουλος (2013) 146-160.

⁴ Πολέμη-Μινέβα (2016) 278-291.

ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΝΟΝΑΣ

Πρόκειται για το πλέον αναπτυγμένο και αγαπημένο είδος της βυζαντινής υμνογραφίας, προορισμένο να υπηρετήσει τις εκκλησιαστικές λατρευτικές ανάγκες και, ως εκ τούτου, οργανικά ενταγμένο στην καθημερινότητα της ζωής της Ορθόδοξης Εκκλησίας. Το συγκεκριμένο γραμματειακό είδος επικράτησε του δημοφιλοῦς κοντακίου από τον 8^ο αι., ενώ αρχικά επιχωρίαζε στην Παλαιστίνη⁵.

Περί των αρχικών του βημάτων προτάθηκαν διάφορες θεωρίες⁶, αλλά το ζήτημα χρήζει περαιτέρω διερευνήσεως. Ο όρος *κανών* συναντάται σε διάφορα κείμενα, μεταξύ των οποίων και σε σχετικά με τον πρωτοβυζαντινό μοναχισμό, από τα οποία συνάγεται ότι η μελωδία τους θεωρήθηκε αρχικά από αυστηρούς ασκητές (π.χ. Παμβώ) ως μη συνάδουσα με το μοναστικό ιδεώδες ζωής. Οι πρώτοι κανόνες (4^{ος}-6^{ος} αι.) θα ήταν ασφαλώς ατελέστερα, απλούστερα και μικρότερα ποιήματα των μεταγενεστέρων, ενώ η μορφή με την οποία έχει σωθεί σήμερα το είδος ανάγεται στον 7^ο αι.⁷ Ο Τωμαδάκης θεωρεί πως ο Ανδρέας Κρήτης πρωτοστάτησε στη δημιουργία του κανόνος (έγραψε πολλούς ειρμούς, τα έργα του είχαν δεύτερη ωδή και δεν είχαν ακροστιχίδα)⁸. Ο Wellesz υπέδειξε τους αδελφούς Ιωάννη Δαμασκηνό και Κοσμά Μελωδό ως πρωτεργάτες του νέου ποιητικού είδους.⁹ Ο Δετοράκης υποστηρίζει τον Κοσμά Μελωδό ως εισηγητή του κανόνος στηριζόμενος στην άποψη της παράδοσης και στα αρχαϊκά στοιχεία της ποίησής του.¹⁰

Ο κανόνας είναι πολύστροφο ποιήμα. Ο αριθμός των στροφών του ορίζεται από την έμπνευση του κάθε ποιητή. Πρωτοονομάστηκε έτσι από τον Θεοφάνη, τον Γραπτό, σύμφωνα με τον καθηγητή Δετοράκη.¹¹ Ονομάστηκε *Κανών* πιθανόν από την εκκλησιαστική ακολουθία, που αποκαλείτο έτσι αρχικά, ως το σημαντικότερο μέρος της, πιθανόν από τους ειρμούς ως μουσικά του πρότυπα, πιθανόν από τον κανόνα των εννέα ωδών της Βίβλου με τις οποίες σχετίζεται.¹²

Έχει έκδηλα θεολογικό χαρακτήρα με πολλές δογματικές αναφορές και νύξεις, ενώ ταυτόχρονα το αφηγηματικό και περιγραφικό του στοιχείο είναι σαφώς περιορισμένο προς όφελος του λυρικού. Έτσι, ο υφολογικός και γλωσσικός χαρακτήρας των κανόνων είναι αρκούντως λόγιος χωρίς, φυσικά, να ισχυρισθούμε ότι χρησιμοποιείται η κλασική αττική διάλεκτος, που θα απομάκρυνε τον προσευχόμενο ακροατή από το ποίημα.

Ο κανόνας διαπραγματεύεται εκκλησιαστικές εορτές (δεσποτικές, θεομητορικές, αγίων), γεγονότα σχετικά με την ιστορία της Εκκλησίας

⁵ Πολέμης-Μινέβα (2016) 23.

⁶ Κατά τον Παΐδα πρόγονός του υπήρξαν τα τροπάρια που τον 6^ο αι. παρενεβλήθησαν ανάμεσα στις βιβλικές ωδές της ακολουθίας. Παΐδας (2006) 196.

⁷ Μητσάκης (1986) 73-75. Ο Pitra, πάντως, διαφωνεί. Pitra (1867) 53.

⁸ Τωμαδάκης (1965) 63-64 και 202.

⁹ Wellesz (1980) 206-214.

¹⁰ Παΐδας (2006) 197.

¹¹ Δετοράκης (1997) 73.

¹² Παΐδας (2006) 198.

(ευρέσεις και ανακομιδές τιμών λειψάνων, εγκαίνια ναών, Οικουμενικές Σύνοδοι, κ.α.) ή θέματα και προβλήματα που παρουσιάζονται στην καθημερινότητα του πιστού (παρακλητικοί, δοξολογικοί κανόνες εντασσόμενοι σε μη καθημερινές εκκλησιαστικές ακολουθίες). Ο κανονογράφος επιδιώκει να διδάξει το εκκλησιαστικό πλήρωμα τις εκκλησιαστικές αλήθειες. Εκφράζει τις αγωνίες, τις προσδοκίες, τα βιώματα και τις ανησυχίες του εκκλησιαστικού σώματος, με αποτέλεσμα ο προσωπικός χαρακτήρας και ο εσωτερικός κόσμος του να είναι δυσδιάκριτος έως σχεδόν ανύπαρκτος.

Για την μετάδοση των νοημάτων και των κατάλληλων συναισθημάτων στον πιστό ακροατή συνεργεί τα μέγιστα ο μελισμός του ποιήματος εντός του συστήματος των οκτώ ήχων της βυζαντινής μουσικής, που οριστικοποιήθηκε τον 8^ο αι. (ήχοι α', β', γ', δ', πλάγιος του α', πλάγιος του β', βαρύς και πλάγιος του δ'). Πράγματι, οι κανόνες συνετέθησαν για να άδονται και όχι για να αναγιγνώσκονται (αν και το τελευταίο συχνά συμβαίνει λόγω σώρευσης αρκετού υλικού στην εκκλησιαστική ακολουθία και ανυπαρξίας του απαιτούμενου χρόνου για τον μελισμό του).

Το είδος δεν εξελίσσεται από τον 11^ο αι. και εξής, καλλιεργούμενο πλέον μέσα στις προϋπάρχουσες φόρμες, τις οποίες μιμούνται οι νέοι ποιητές χωρίς πρωτοτυπία. Φαίνεται πως οι λόγιοι ελκυσθήκαν από κοσμικά γραμματειακά είδη μέσα στο κλίμα της μακεδονικής και κομνηνικής Αναγέννησης,¹³ επήλθε κάποια ψύχρανση του υπέρμετρου θρησκευτικού ζήλου και η συντηρητικοποίηση του εκκλησιαστικού χώρου με την ολοκλήρωση της δομής του λειτουργικού κύκλου δεν επέτρεψε την περαιτέρω πρωτότυπη υμνογραφική δημιουργία.¹⁴ Αυτονόητο είναι πως το ποιητικό μέτρο των κανόνων είναι στις πλείστες των περιπτώσεων ρυθμοτονικό (ασματικοί κανόνες), βασιζόμενο στην εναλλαγή τονισμένων και άτονων συλλαβών και όχι προσωδιακό, σύμφωνα με την αρχαιοελληνική ποίηση, όπου εναλλάσσονται μακρές συλλαβές με βραχείες (έχουν σωθεί και κανόνες σε ιαμβικό τρίμετρο, που ονομάζονται ιαμβικοί).¹⁵

Σπουδαίοι κανονογράφοι απεδείχθησαν οι Ανδρέας, Επίσκοπος Κρήτης, συγγραφέας των εκτενέστερων κανόνων, Κοσμάς, Επίσκοπος Μαΐουμά, Ιωάννης Δαμασκηνός (7^ο-8^ο αι.), οι Πατριάρχες Γερμανός Α' (715-730), Μεθόδιος Α' (843-847) και Νικόλαος Α' (901-907 και 912-925), οι στουδίτες αδελφοί Θεόδωρος και Ιωσήφ (8^ο-9^ο αι.), ο Ιωσήφ Υμνογράφος, ο Θεοφάνης ο Γραπτός, ο Γεώργιος, Επίσκοπος Νικομηδείας (9^ο αι.), ο Αυτοκράτωρ Λέων ΣΤ' (886-912), ο Επίσκοπος Ιωάννης Μαυρόπουλος (11^ο αι.), ο Αυτοκράτωρ της Νίκαιας Θεόδωρος Β' (1254-1258), ο Νικηφόρος Κάλλιστος Ξανθόπουλος (14^ο αι.)¹⁶ κ.α. Υπήρξαν ποιητές που συνέθεταν ταυτόχρονα με το ποιητικό κείμενο και το μέλος, τη μουσική του (Μελωδοί) και άλλοι που αρκούσαν στη σύνθεση του λόγου χρησιμοποιώντας προγενέστερα μέλη (Υμνογράφοι).

Δομή-τεχνικά χαρακτηριστικά:¹⁷

¹³ Τωμαδάκης (1965) 70-71.

¹⁴ Krumbacher (1974) 565. Πάντως, ο Δετοράκης αμφισβητεί την ορθότητα της απόψεως Krumbacher. Δετοράκης (1997) 87.

¹⁵ Δετοράκης (1997) 73.

¹⁶ Δετοράκης (1997) 87-88.

¹⁷ Πολέμης-Μινέβα (2016) 21-22.

Ο κανόνας αποτελείται από εννέα ή οκτώ (όταν παραλείπεται η δεύτερη) ωδές. Για την παράλειψη της δεύτερης ωδής προτάθηκαν διάφορες θεωρίες, αλλά το ζήτημα δεν έχει απαντηθεί οριστικά. Διατυπώνονται οι απόψεις πως παραλήφθηκε, επειδή έμοιαζε θεματικά με την πρώτη, ή διότι ήταν πένθιμη και περιοριζόταν στην περίοδο της Μ. Τεσσαρακοστής.¹⁸ Υπάρχουν και κανόνες με δύο, τρεις, τέσσερις ωδές (διώδια, τριώδια, τετραώδια αντίστοιχα). Αν και ψέλνονται στον ίδιο ήχο, οι ωδές είναι διαφορετικές μετρικά. Αντιστοιχούν στις εννέα αγιογραφικές ωδές: Ωδές Μωυσή στη διάβαση της Ερυθράς Θάλασσας και στην παράδοση του Θείου Νόμου στους συμπατριώτες του (Έξοδος 15, 1-19 και Δευτερονόμιο 32, 1-43 αντίστοιχα), ποίημα Άνας επί τη γεννήσει του Σαμουήλ (Α΄ Βασιλειών 2, 1-10), προσευχές προφητών Αββακούμ, Ησαΐα και Ιωνά (Αββακούμ 3, 2-19, Ησαΐας 26, 9-19 και Ιωνάς 2, 3-10 αντίστοιχα), προσευχή και ύμνος των Σεδράχ, Μισάχ και Αβδεναγώ στην κάμινο του πυρός (Δανιήλ 3, 25-44 και 51-90 αντίστοιχα) και δοξολογική ωδή Θεοτόκου ενώπιον της Ελισάβετ (Λουκάς 1, 46-55). Οι ωδές του κανόνος συνδέονταν με τις βιβλικές στη συνείδηση του προσευχομένου πιστού και λειτουργικά, καθώς εντάσσονταν από κοινού στην ακολουθία του Όρθρου. Μετά από κάθε βιβλική ωδή που διαβαζόταν από τον αναγνώστη οι ιεροψάλτες έψελναν την αντίστοιχη ωδή των κανόνων της ημέρας. Από τον 8^ο αι. οι βιβλικές ωδές εξοβελίστηκαν από την ακολουθία αντικαθιστάμενες από τους κανόνες.¹⁹

Κάθε ωδή του κανόνος αποτελείται από τον ειρμό (είρω=ενώνω· διασώζονται βιβλία περιέχοντα ειρμούς, τα ειρμολόγια) και μερικά τροπάρια, που μερικές φορές συνδέονται με εφύμνιο (απαράλλακτη ή παρόμοια φράση στον τελευταίο στίχο κάθε στροφής). *Τροπάριο* σημαίνει κατά λέξη τον τρόπο μελισμού. Αρχικά σήμαινε τις σύντομες προσευχές που λέγονταν όταν διαβάζονταν στις λατρευτικές χριστιανικές συνάξεις οι ψαλμοί. Αργότερα, αυτές εξελίχθηκαν σε ολοκληρωμένη στροφή.²⁰ Θεοτοκίο ονομάζεται το τελευταίο τροπάριο της ωδής, που αναφέρεται στην Θεοτόκο (αν συνδέει την Θεοτόκο με το Πάθος του Υιού της ονομάζεται σταυροθεοτοκίο),²¹ ενώ το προτελευταίο, αν αναφέρεται στην Α. Τριάδα ονομάζεται τριαδικό. Ενδέχεται να υπάρχει τροπάριο αναφερόμενο στην Ανάσταση και ονομάζεται αναστάσιμο ή στην Σταύρωση και στην Ανάσταση ονομαζόμενο σταυροαναστάσιμο.²² Ο ειρμός έχει μεγαλύτερη θεματολογική σχέση με τις αγιογραφικές ωδές που ανέφερα παρά με τα αφορώντα στην εκάστοτε εκκλησιαστική εορτή ακολουθούντα τροπάρια. Γι' αυτό ο ειρμός συνήθως παραλείπεται, δεν άδεται και παραμένει με τα αρχικά του λόγια στο κείμενο, επειδή αποτελεί το μετρικό πρότυπο των τροπαρίων της ωδής, προκειμένου να δώσει στον ιεροψάλτη τον μουσικό ρυθμό. Άρα, υπάρχει μεγάλη μετρική ποικιλία στον κανόνα σε σχέση με το μονότονο κοντάκι και για αυτό επικράτησε, ενώ αρχικά συνυπήρχαν τα δύο είδη. Μουσικοτονικά ο ειρμός ταυτίζεται, λοιπόν, με τα ακολουθούντα τροπάρια της ωδής ενώνοντάς τα σε ενιαίο σύνολο (ίδιος αριθμός στίχων στην

¹⁸ Παϊδας (2006) 202-203.

¹⁹ Παϊδας (2006) 196.

²⁰ Μητσάκης (1986) 72-73.

²¹ Δετοράκης (1997) 72.

²² Μωραΐτης (1965) 317.

κάθε στροφή, ο κάθε στίχος τους έχει ίσο αριθμό συλλαβών με τους αντίστοιχους των άλλων στροφών και ο τόνος πέφτει στις ίδιες συλλαβές στους αντίστοιχους στίχους όλων των στροφών. Πρόκειται για τους μετρικούς νόμους της ισοστιχίας, ισοσυλλαβίας και ομοτονίας αντίστοιχα).

Ακροστιχίδα (λέξη ή φράση σχηματιζόμενη από αρχικό γράμμα τροπαρίων ή αρχικό γράμμα κάθε στίχου ειρμών και τροπαρίων), συνήθως έμμετρη (σε δεκαπεντασύλλαβο στίχο ή βυζαντινό δωδεκασύλλαβο ή δακτυλικό εξάμετρο), υπάρχει με το όνομα του ποιητή, την αλφάβητο ή το θέμα του ποιήματος. Συχνά το όνομα του ποιητή υπάρχει σε ακροστιχίδα των θεοτοκίων. Είναι αυτονόητο πως η ακροστιχίδα μας χρησιμεύει όχι μόνο για τον εντοπισμό του δημιουργού του ποιήματος, αλλά και προκειμένου να αποφανθούμε αν αυτό μας σώζεται πλήρες και αν το κείμενο που επεξεργαζόμαστε είναι δομικά αυθεντικό ή τροποποιημένο.

Τέλος, ενδιαφέρον παρουσιάζουν και οι κύκλοι (οκτώ κανόνες, ένας σε κάθε ήχο διαπραγματευόμενοι το ίδιο θέμα).

ΜΕΓΑΣ ΙΛΑΡΙΩΝ

Σχετικά με τις πηγές²³ πληροφόρησής μας περί της ζωής και της δράσεως του οσίου αρκούμαι να αναφέρω ως σπουδαιότερη το έργο του θαυμαστού του, Α. Ιερωνύμου, *Vita S. Hilarionis* (BHL 3879), που μεταφρασμένο στα ελληνικά ήδη από το 393 από τον μοναχό Σωφρόνιο αποτέλεσε την βάση των μεταγενέστερων βιογραφιών του. Ξεχωρίζουν τα βιογραφικά στοιχεία που περιέχονται στην BHG 752, 753, 754 και 755. Όπως προανέφερα στην εισαγωγή μου, ο Ά. Ιερώνυμος έδρασε στην Παλαιστίνη και θαύμασε το έργο που ο Ιλαρίων είχε επιτελέσει στην περιοχή ως ιδρυτής του τοπικού μοναστικού κινήματος. Με αγάπη για τον βιογραφούμενό του διηγείται τον βίο, τους ασκητικούς του αγώνες και πάμπολλα θαύματά του. Το κείμενό του αγαπήθηκε ιδιαίτερα, αφού πολλοί αργότερα καταπιάστηκαν με αυτό, το μετέφρασαν και διέδωσαν τις πληροφορίες του, μεταξύ αυτών συγκαταλεγμένου και του Συμεώνος, του Μεταφραστού (10^{ος} αι.) Ως μειονέκτημα του Ιερωνύμου θεωρείται η υποβάθμιση και παρασιώπηση των θεολογικών και μοναστικών θεωρητικών αντιλήψεων του οσίου λόγω του υπερτονισμού των θαυμάτων του. Πολύ ενδιαφέροντα αποδεικνύονται και τα αναγραφόμενα στην *Εκκλησιαστική Ιστορία* του Σωζομενού (5^{ος} αι.) περί του οσίου, και ιδιαίτερα η προσωπική μαρτυρία του ιστορικού στο έκτο κεφάλαιο του έργου του περί του εκχριστιανισμού προγόνου του χάρη στην δράση του Ιλαρίωνος. Ως τρίτη και τελευταία αξιόλογη πηγή του βίου του Μ. Ιλαρίωνος θεωρώ τα αναγραφόμενα σχετικά στοιχεία στον *Βίο* του Οσίου Επιφανίου, Επισκόπου Κύπρου (4^{ος} αι.), ο οποίος γνώριζε προσωπικά τον Ιλαρίωνα και υπήρξε φίλος και μαθητής του.

Περί του βίου²⁴ του σημειώνω περιληπτικά τα εξής: Ο Ιλαρίων γεννήθηκε (291) στο χωριό Ταβαθά, πολύ κοντά στην Γάζα. Η οικογένειά του ήταν ειδωλολατρική. Στάλθηκε πολύ νέος για σπουδές στην Αλεξάνδρεια, πνευματικό κέντρο της Ύστερης Αρχαιότητας. Εκεί γνώρισε τον Χριστιανισμό, ελκύσθηκε από το κήρυγμά του και βαπτίσθηκε (303). Καθοριστική της υπόλοιπης ζωής του υπήρξε η γνωριμία του (305) με τον Μ. Αντώνιο (251-356). Έζησε για περιορισμένο χρονικό διάστημα μαζί του, εντυπωσιάσθηκε από την προσωπικότητα και τον τρόπο της ασκητικής του ζωής και αποφάσισε να τον μιμηθεί εγκαταλείποντας τα εγκόσμια, ακολουθώντας την μοναχική ζωή και εισάγοντας στην ιδιαίτερη πατρίδα του τα διδάγματά του. Επιστρέφοντας στην πατρίδα του (306) βρήκε τους γονείς του ήδη νεκρούς. Διένειμε την περιουσία του και ασκήτεψε κοντά στο λιμάνι Μαϊούμα της Γάζας. Η διατροφή, ένδυση και κατοικία του ήταν εξαιρετικά ασκητική. Γύρω του αναπτύχθηκε μοναστική αδελφότητα, την οποία στήριζε με τις προσευχές και συμβουλές του. Ταυτόχρονα ποιμάνει και άλλες, κοντινές αδελφότητες μέσω περιοδειών και φρόντιζε για τον εκχριστιανισμό εθνικών πληθυσμών. Επισκέφθηκε την μονή του Α.

²³ Δημητρακόπουλος (2013) 13-28.

²⁴ Παπαδόπουλος (1965) 864-865 και Δημητρακόπουλος (2013) 12.

Αντωνίου μετά τον θάνατό του (357) και άλλες περιοχές της Αιγύπτου, όπου και έζησε επιζητώντας ησυχία, αφού στο μεταξύ η φήμη του στην πατρίδα του τον ενοχλούσε, επειδή έσπρωχνε προς αυτόν πλήθος προσκυνητών. Επί Αυτοκρατορίας Ιουλιανού (361-363) προέβλεψε την καταστροφή της μονής του λόγω του διωγμού του εθνικού ηγεμόνος, κινδύνευσε από αρειανούς και εγκατέλειψε την Αίγυπτο. Τον βρίσκουμε στο Παραιτώνιο (363), στη Σικελία (364) και στη Δαλματία (365). Τέλος, αναζητώντας τη μόνωση χάριν εντονότερας ασκήσεως κατέληξε στην Πάφο της Κύπρου (365). Ασκήτεψε σε σπήλαιο της ευρύτερης περιοχής της, όπου ετελεύτησε τον βίο το 371. Το λείψανό του μεταφέρθηκε από τον μαθητή του Ησύχιο στην γενέτειρα γη προς μεγάλη θλίψη των Κυπρίων φίλων του. Η μνήμη του εορτάζεται στις 21/10.

Η υμνογραφική του παράδοση παρουσιάζεται επαρκώς από τον Δημητρακόπουλο Φώτιο.²⁵

Ο κώδικας Vaticanus gr. 2 φφ. 52-55 σώζει τον κανόνα που επεξεργάζομαι. Παραδίδεται ανώνυμος και χρονολογείται στον 10^ο αι.²⁶

²⁵ Δημητρακόπουλος (2013) 105-179.

²⁶ Δημητρακόπουλος (2013) 114.

Νεοελληνική απόδοση του κανόνος στον Άγιο Ιλαρίωνα από τον Vaticanus gr. 2 φφ. 52-55.

Ακροστιχίδα (δεν μετέχουν τα θεοτοκία): Ἰλαρίων με τῶν παθῶν ἀποπλύνας ὕμνεϊν διδάξεις εὖ ἔπεα (Ἰλαρίωνα, ἀφού με καθαρῖσεις ἀπό τα πάθη, ἀς με διδάξεις ωραία λόγια, γιὰ να σε υμνώ).

Ὡδή α΄

Γιὰ να σου τραγουδήσω τὴν ὠδή, συ δίδαξέ με
καθαρίζοντάς με σαν με σαποῦνι
ἀπό τὴν βρωμιὰ που εἶναι πολὺ βαθιὰ μέσα μου,
ἐνδοξε Ἰλαρίωνα,
που εἶσαι τὸ καύχημα τῶν μοναχῶν,
που ἀνατρέφῃς στὴν ἔρημο,
που εἶσαι τείχος καὶ στήριγμα τοῦ κόσμου
καὶ τὸ πιο εὐκόλο καταφύγιο τῶν πιστῶν.

Μιμούμενος συνετὰ τὸν Ἀβραάμ,
τὸν πατριάρχη, σοφέ,
παράβλεψες ἄλλη γῆ
πατρικὴ καὶ
τα εἰδῶλα, καὶ τὴν Χαναάν ἀντάλλαξες
με τὴν ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ,
ἀπὸ τὴν ὁποία ἀντλεῖς τὸ μέλι
καὶ ποτίζεις γάλα ὡς νερό.

Ἔχεις υπάρξει πολὺ νουνεχῆς ἀκροατῆς
τῆς διδασκαλίας, που ἔλαβε χώρα στὴν ἔρημο,
τοῦ πρώτου τῶν μοναστῶν
Ἀντωνίου, ἀρίστε,
καὶ δέχτηκες τὸν ζυγὸ
τὸν καλὸ, Ἰλαρίωνα,
ἐπιλέγοντας να τὸν σηκώσεις,
μακάριε (εὐτυχισμένε), ἀπὸ τα πρώτα χρόνια τῆς νεότητάς σου.

Πατέρα, ἐπειδὴ τὸν θεώρησες παροδικό, μοίρασες
στους φτωχοὺς τὸν
πλοῦτό σου, σύμφωνα με τὸν προφήτη,
ἐνδοξε Ἰλαρίωνα,
καὶ κατοίκησες σε ἔρημα μέρη,
ἐπειδὴ ἀγαπούσες πολὺ τὴν μόνωση,
ὅπως ἀκριβῶς ὁ σπουδαιότατος Ἡλίας
καὶ ὁ Πρόδρομος τοῦ Κυρίου σου.

Ἐνδοξε Ἰλαρίωνα,
παρακαλῶ ἐπίμονα με τὶς μεσιτεῖες σου
να γίνῃ πολὺ σπλαχνικὴ γιὰ χάρη μου

η φοβερή κρίση (η απόφαση που προξενεί φόβο) του κριτή (δικαστή)
και να ακουστεί πολύ καθαρά
το άγγελμά του
που καλεί: <<εμπρός, εσείς που αγαπάτε τον Πατέρα μου,
να κληρονομήσετε τα αγαθά της βασιλείας (Του)>>.

Θεοτοκίο
Κρατώντας στην πάναγνη αγκαλιά σου
τον δημιουργό του σύμπαντος,
μητέρα χωρίς φθορά
φάνηκες και παρέμεινες
αγνή και μετά την γέννηση (Του):
από αυτό το γεγονός, ως Μητέρα του Θεού
σωστά (όπως ισχύει) όλοι σε δοξάζουμε,
η οποία αποτελείς το καταφύγιο και την προστασία μας.

Ωδή β΄

Ω του γλυκού τρόπου
ζωής σου, πάνσοφε, που έχεις ζήσει:
το αλάτι ήταν για σένα τροφή, ενώ έπινες αυτό που οι πηγές
συνηθίζουν να παράγουν (προσφέρουν) άφθονα,
τα ξερά σύκα με μέτρο ήταν τα προσφάγια σου
χωρίς να απαιτείται συγκομιδή, χωρίς αμοιβή (ενν. για κάποιο κόπο),
ενώ τα χόρτα αποτελούσαν την απόλαυση
που σε ευχαριστούσε.

Εκπλήσσεται ο νους μας,
καθώς ακούμε προσεκτικά τα σχετικά με τους κόπους σου,
πώς, δηλαδή, με την εγκράτεια και με την άσκηση μαζί
δαμάζοντας τη σάρκα σου
την υπέτασες, σοφέ,
φθείροντάς (λιώνοντάς) την εντελώς με το ψύχος και τη δίψα,
σύμφωνα με τον σοφό Παύλο,
ευτυχισμένε.

Αυτός που κάποτε πολέμησε τον Ιώβ
σκληρά πάλεψε εναντίον σου
ερεθίζοντάς σε με τις ηδονές της γαστρος (κοιλιάς),
τρίζοντας τα δόντια, απειλώντας σε
όπως τον δυνατό, βαριά οπλισμένο μαχητή.
Αλλά, έχει απομακρυνθεί (νικηθεί) με το σημείο
του σταυρού, αφού βυθίστηκε (έπεσε κάτω)
στην άβυσσο (κόλαση).

Αδιάλειπτη μεσιτεία,
πατέρα, πρόσφερε στον Θεό για μας
που σε τιμούμε με τραγούδια πνευματικά
και με τους κατάλληλους ύμνους δοξολογούμε

την ανάμνησή σου,
ώστε να αποκτήσουμε και την ουράνια
βασιλεία και τον θείο
φωτισμό.

Φρούρει με τις μεσιτείες σου αυτό το ποίμνιο
που τώρα χαίρεται στη μνήμη σου
διατηρώντας το ασκανδάλιστο
από την βλαβερή ενέργεια που θέλει το κακό
και την επίθεση του εχθρού (Διαβόλου)
και προστάτευέ το ως επικεφαλής
αληθινός των μοναχών
και δάσκαλος.

Θεοτοκίο

Γνωρίσαμε, γνωρίσαμε
ότι εσύ είσαι ο Θεός μας, Κύριε,
που έχεις γίνει από την παρθένο αυτό ακριβώς που δεν ήσουν
και από την άλλη έμεινες αυτό που ήσουν και μετά τη σάρκωσή (Σου),
δηλαδή, Θεός από την φύση (Σου)
χωρίς σύγχυση, χωρίς διαίρεση,
ενωμένος ως προς τις ουσίες (Σου)
σύμφωνα με την πραγματική Σου φύση.

Ωδή γ΄

Αφού ανέβηκες
στο ύψος των αρετών, όπως ακριβώς σε βουνό,
και έφτασες μέσω αυτών στον Θεό,
δέχτηκες μέσα σου φανερά
την χάρη των θαυματουργιών
και ελευθέρωσες πρώτα
τη στείρα δούλη σου από την στειρότητα (ακαρπία, ατεκνία).

Θεράπευσες τους γιους της Αρισταινέτης,
που χτυπήθηκαν από αρρώστια
και τους πρόσφερες στον πατέρα (τους), που είχε απελπιστεί
επικαλούμενος τον Ιησού,
που παρέχει την δύναμη
εναντίον των παθημάτων και των ασθενειών,
ένδοξε πατέρα σπουδαιότατε.

Πες, πατέρα, πώς αμέσως η τυφλή
έκανε να βλέπει,
η οποία νωρίτερα ξόδεψε σε θεραπευτές την περιουσία (της)
μάταια
και σε κανένα αποτέλεσμα δεν έφτασε.
Με τη δύναμη και τη χάρη του Χριστού
την θεράπευσες.

Αφού απάλλαξες από τις συμφορές
τους εξαντλημένους από τις δαιμονικές ασθένειες (δαιμονιζόμενους),
άρχισες πόλεμο κατά των εχθρών (ενν. δαιμόνων)
και τους κατάφερες άφθονα πλήγματα
ως εντελώς άριστος νικητής
και ελευθέρωσες από αυτούς,
πατέρα, πρώτα τον ηνίοχο.

Αφού χρησιμοποίησες ως θώρακα τον σταυρό
του Ιησού, τάχθηκες σε παράταξη μάχης
με ανδρεία εναντίον των δαιμόνων, τρισευτυχισμένε,
και λύτρωσες τους ανθρώπους
από τη βλαβερή βαναυσότητα,
όπως βεβαιώνει
η θεραπεία του νέου, εξαιρετικά θαυμαστέ πατέρα.

Πόσο έτοιμος να πλήξεις τους εχθρούς,
πόσο τρομερός, πόσο γενναίος,
και πόσο γλυκός, πόσο θεραπευτής, πόσο πράος
έχεις φανεί για τους ανθρώπους
με καθεμιά χωριστά πράξη σου,
καθώς με άλλες, βέβαια, τους παρέχεις σπουδαία προστασία
και με άλλες το έλεός (τη βοήθειά) σου!

Ασκητή, την κόρη που είχε αλλοιωθεί με μαγικό τρόπο
από τον ακόλαστο νεαρό
απελευθέρωσες
και την οδήγησες ως προσφορά στον Χριστό,
που νωρίτερα την επέλεξε,
στηρίζοντάς την με τις διδασκαλίες (σου),
όπως ακριβώς την Θέκλα ο απόστολος.

Θεοτοκίο
Βασίλισσα μητέρα, αγνή μάνα του Θεού,
οι νοητικές μας δυνάμεις βρίσκονται σε απορία (αδυναμία)
να υμνούν με λόγια την γέννα σου.
Όμως, εσύ η ίδια
ασταμάτητα ικετεύεις για μας τον Χριστό
να γλυτώσουμε από τις δυστυχίες·
γιατί εσύ είσαι αυτή που μας βοηθά.

Ωδή δ΄
Χωρίς τη βοήθειά σου
πώς, σοφέ,
σύμφωνα με την αξία σου
θα σου προσφέρω τον επαινετικό (μου) λόγο;
Αλλά, με σαφήνεια δίδαξε και μένα,

ώστε από τους δικούς σου ανθρώπους
να λάβεις ως αντάλλαγμα, πατέρα, τα δώρα σου
και να μαζέψεις τα κέρδη σου,
γιατί είναι πλήρως ευχαριστημένοι με σένα,
όπως τα τραυλίσματα (ψελλίσματα) των παιδιών με τους πατέρες (τους).

Με ποιου τραγουδιού
λόγια να σε εγκωμιάσω,
με ποια τριανταφυλλένια κοσμήματα
να σε στολίσω,
που είσαι το στολίδι όλων των πιστών
και της οικουμένης
ο τελείως άριστος δάσκαλος,
αν, αφού διδαχθώ από τις αγγελίες σου,
δεν ανυμνήσω,
και στολίσω με τα εκφραστικά σχήματα τον επαινετικό λόγο (μου);

Ο Αντώνιος, που σε παρατήρησε με ευκρίνεια,
σε αποκάλεσε λυχνάρι
φωτεινό
που λάμπεις στα πέρατα
ηλιακές ακτίνες (λάμπεις)
και ακτινοβολείς με την υπόληψή (σου)
την λαμπρότητα των αρετών,
με τις οποίες φωτίζεις, πατέρα,
και χαροποιείς λαμπρύνοντας με πολύ φως
τις μοναστικές αδελφότητες.

Ευλαβέστατη
ένωση και διαλεκτό ζεύγος,
σαν μια ψυχή
σε δύο σώματα
εσείς, σοφοί, φανήκατε περίφημα,
καθώς ο ένας με τον άλλο
ζούσατε μαζί σε κάθε περίπτωση,
μαζί με τον πατέρα Αντώνιο,
(εσύ) τρισευτυχισμένη Ιλαρίωνα,
και μαζί με τον Ιλαρίωνα πάλι (από την άλλη μεριά), (εσύ) Αντώνιε.

Μακάρι να μας λυτρώσεις
όλους, πατέρα, από τις θλίψεις,
μακάρι να μας γλυτώσεις από τους κινδύνους,
μακάρι να μας γλυτώσεις από τις δυσμενείς καταστάσεις,
τους υμνητές και απεσταλμένους σου,
ώστε να μη σταματήσουμε να σου μιλάμε τιμητικά (σε δοξάζουμε)
ως το τέλος
και με ύμνους να ψάλλουμε
και να σε τιμάμε, όπως οφείλουμε,

και να δοξάζουμε με πόθο την μνήμη (ανάμνησή) σου.

Υμνητικό τραγούδι
αντάξιό (σου) πραγματικά σου ταιριάζει,
επαινετικός ύμνος,
τιμητικός ύμνος,
επειδή είσαι και γιατρός και πατέρας
και επιπλέον δάσκαλος
άριστος,
γιατρός των αρρώστων,
πατέρας δε των μοναχών
και δάσκαλος όλης της οικουμένης.

Θεοτοκίο
Θεοτόκε, για χάρη μας
το ένα πρόσωπο της Τριάδας
συνέλαβες
χωρίς μεταβολή (της θεότητας Του), χωρίς σύγχυση (των φύσεων Του),
διά της θελήσεως του Πατέρα, αμίαντε,
και της συνεργασίας
του Πνεύματος και παρέμεινες
παρθένα μετά τον τοκετό·
γι' αυτόν τον λόγο, όπως σου οφείλουμε,
όλες οι γενιές (των ανθρώπων) σε καλοτυχίζουμε (θεωρούμε ευτυχισμένη).

Ωδή ε΄

Αφού ποτίστηκες με την εγκράτεια,
αφού πάχυνες (προόδευσες πνευματικά) με την καρτερικότητα, την αγνότητα
και την προσευχή,
μεγάλα βλάστησες τα βλαστάρια των αρετών ως νέους καρπούς με άριστο
τρόπο,
αφού ανυψώθηκες μετά από αυτά
στον ουρανό από την γη, πατέρα,
σαν να ανέβαινες πάνω σε σκάλα.

Εξαιτίας της συρροής των έργων (σου),
τρισευτυχισμένη Ιλαρίωνα, συμφώνησε το όνομά σου με τα γεγονότα,
καθώς σκόρπισες γεμάτος χαρά
σε αυτούς που πτώχευσαν τη συμπάθειά (σου) γρήγορα
και να! Χαίρεσαι
εσύ κοντά στον Θεό απολαμβάνοντας
φαιδρότατα (πολύ χαρούμενα) την ανώτερη δόξα.

Αφού εισχώρησες από κάτω σαν σε σκοτάδι,
πατέρα, ενώ ακόμα ζούσες, προς τον ουρανό επισπεύδεις
και ο Θεός σου ανέθεσε (εμπιστεύθηκε) τα κλειδιά
των ουρανών με πολλή εμπιστοσύνη
και με την προσευχή τους άνοιξες,

όπως ο Ηλίας, και την ξεραμένη από την ανομβρία γη
πότισες με τα νερά.

Μη λησμονήσεις (σου διαφύγει) να θυμάσαι
να φροντίζεις (προσέχεις) το ποίμνιό (τους πιστούς) σου, πατέρα, σε κάθε
περίσταση, αλλά να το περιθάλπεις
με το χέρι σου κυβερνώντας τα πλήθη (τους πιστούς) που ενισχύονται με την
ανατροφή σου
και σωστά εξηγούν τον λόγο που γεννά
εμφανέστατα την αλήθεια.

Θεοτοκίο

Ας λυτρώσεις από τα πάθη (ασθένειες, δυστυχήματα)
των ψυχών, Θεοτόκε, τους υπηρέτες σου
και τις αυθάδεις ενέργειες αυτών που δεν πιστεύουν στον Θεό (των ασεβών)
και τις θελήσεις των αφρόνων κατάρριψε,
γιατί εσένα έχουμε αποκτήσει προστάτη
προς τον Γιο σου, οι Χριστιανοί,
και άσειστο τείχος.

Ωδή στ΄

Επειδή είμαι βαριά άρρωστος,
θεράπευσέ με με μεγάλη χαρά
και τοποθέτησε επίδεσμο στις ανοικτές πληγές
των τραυμάτων, τα οποία προκάλεσε (κατέκοψε)
ο εχθρός (Διάβολος), αφού με παράσυρε
με τις απάτες του
και με μαστίγωσε (χτύπησε) σκληρότατα.

Μακάρι να έλθεις κοντά στους υμνωδούς
που ανυμνούν τη μνήμη σου
και να δώσεις από τον Θεό
την πληρωμή για τους ύμνους,
την είσπραξη των δώρων,
δηλαδή, την εξιλέωση για τα πταίσματά (μας)
και τα ουράνια παλάτια.

Αφού ανέλαβες ρωμαλέος επικεφαλής εκστρατείας κατά των άγριων θηρίων,
κατανίκησες
τον πανούργο απατεώνα,
δηλαδή, το πελώριο φίδι με τις πολλές μορφές,
μέσω των καιομένων ξύλων, πατέρα Ιλαρίωνα,
ως φιλοπόλεμο έναντι του (ανθρώπινου) γένους (μας).

Έχει εκμηδενιστεί
όλη η εξουσία και δύναμη του εχθρού
και έχει χτυπηθεί γενναιότατα
από τη σταθερότητά σου

και πραγματικά έχει εξαλειφθεί
μακριά, τρισευτυχισμένε,
ολοκληρωτικά άριστε Ιλαρίωνα.

Θεοτοκίο

Από σένα, παρθένα μητέρα,
παίρνει την μορφή μου
ο Λόγος, για να με κάνει θεό,
Αυτός που είναι από την φύση Του εικόνα του Πατέρα,
και σε ανήγειρε (ανέδειξε)
ξίφος κατά των εχθρών
και τείχος και στήριγμα των πιστών.

Ωδή ζ΄

Εμπρός, όλο το συναθροισμένο πλήθος
των πιστών, χαρούμενα
ας υμνήσουμε τώρα με ωδές τραγουδιών
τον θεικό
και σπουδαιότατο ποιμένα
Ιλαρίωνα τραγουδώντας:
<<Εσύ που είσαι ο Θεός των προγόνων μας,
είσαι ευλογημένος>>.

Να, όλοι με προθυμία
τώρα παρουσιαστήκαμε, για να εγείρουμε
γιορτή γεμάτη χαρά για τον ένδοξο
ευσεβέστατο
και να ανυμνήσουμε όλα του τα θαύματα
φωνάζοντας:
<<Εσύ που είσαι ο Θεός των προγόνων μας,
είσαι ευλογημένος>>.

Αισθανόμενος οίκτο
ο Ιησούς, που είναι ο σωτήρας μου,
ανόρθωσε (σήκωσε πάνω) τον παράλυτο·
με παρόμοιο τρόπο ο Ιλαρίωνας
όμοια θεράπευσε
αυτόν που παρέμενε στον κήπο
και κραύγασε, για να περπατήσει γρήγορα
και να εξυμνήσει τον σωτήρα.

Ας ανυμνήσουμε το θαυμαστό γεγονός,
ας διηγηθούμε την υπόθεση,
πώς, δηλαδή, αφού θεραπεύθηκε ο υδρωπικός,
στη συνέχεια απελευθερώθηκε αμέσως
από την συμφορά
και φώναξε δυνατά όντας χαρούμενος:
<<Εσύ που είσαι ο Θεός των προγόνων μας,

είσαι ευλογημένος>>.

Θεοτοκίο

Αφού απέκτησες σάρκα (έγινες άνθρωπος) από μήτρα παρθένας,
εμφανίστηκες,
για να μας σώσεις·
γι' αυτό, επειδή γνωρίζουμε πως η μητέρα σου
είναι Θεοτόκος,
με ευγνωμοσύνη φωνάζουμε δυνατά:
<<Εσύ που είσαι ο Θεός των προγόνων μας,
είσαι ευλογημένος>>.

Ωδή η'

Χαίρονται μαζί με τους υμνητές σου ευφρόσυνα
οι αγγελικές στρατιές εγκωμιάζοντας
και εξαίροντας (τον Θεό) όλους τους αιώνες (πάντα).

Ο Μωσής από την μια μεριά διαπέρασε την θάλασσα στο απέναντι μέρος,
και, από την άλλη, εσύ, πατέρα, την διέταξες, όταν ξεπέρασε το όριο της
μανιασμένη, στη συνέχεια να υποχωρήσει προς τα πίσω.

Ευρισκόμενοι σε αμηχανία, Ιλαρίωνα, να σε ανυμνήσουμε αξιόπιστα με
διηγηματικά (της ζωής σου) άσματα
σε τιμούμε με δώρο επιτάφια τραγούδια.

Ξεκουράζεσαι τώρα, Ιλαρίωνα, μαζί με τους ασκητές,
τους προφήτες και τους δίκαιους
και μαζί τους συστήνεις πάντα χορό αιωνίως (σε όλους τους αιώνες).

Θεοτοκίο

Εντελώς Αγία παρθένα, τον απελευθερωτή
ένθερμα παρακάλεσε με επιμονή υπέρ του κόσμου
και αυτών που με πίστη σε ανυμνούν ως Μητέρα του Θεού.

Ωδή θ'

Ιλαρίωνα, αφού έζησες στη γη
κατά τον (θείο) νόμο, όπως ήταν πρόπον,
παρέδωσες κατάλληλα την ψυχή (σου)
στα χέρια του υπέρτατου Θεού, αφού τελείωσες τους μόχθους σου από κάθε
έργο, αρχηγέ της ποιμνής (του συνόλου των πιστών), και αναπαύεσαι (τηρείς
την αργία του Σαββάτου) εντελώς σύμφωνα με τον νόμο.

Αναχώρησες, πατέρα, από την ύλη (τον υλικό κόσμο)
με ανυπομονησία να παίξεις τον αυλό (ενν. προς ύμνηση του Θεού)·
έτσι, απέβαλες (απέθεσες) το σώμα (σου)
απαλλασσόμενος από την φυλακή
και μαζί με τις άυλες (αγγελικές) δυνάμεις χαίρεσαι

δοξολογώντας χωρίς να σιγείς και υπερυψώνοντας τον Χριστό.

Κατέχεις τον ουρανό (Παράδεισο)

ως κληρονομιά, Ιλαρίωνα,

και όλη η γη φρουρεί

το άγιο σώμα σου.

Όλα τα ουράνια και τα επίγεια ως προίκα έλαβες

από τον Θεό, που τα δημιούργησε όλα, ακριβώς σαν νύφη.

Ιλαρίωνα, ο τάφος σου

είναι γεμάτος από κάθε ευωδία,

τα λείψανά σου πάλι, είναι πλήρη από κάθε δόξα,

ο τόπος ταφής σου είναι γεμάτος από κάθε εύοσμο άνθος

και η παντελώς αγία ανάμνησή σου γέμει από κάθε ευώδες έλαιο που χρίει

αυτούς που σε υπερυψώνουν σε αυτήν όπως το αξίζεις.

Όλος ο κόσμος κατέχεται

από χαρά εξαιτίας της ανάμνησής σου, τρισευτυχισμένε·

πρώτες οι συναθροίσεις των πιστών χαίρονται

και οι μοναστές είναι γεμάτοι αγαλλίαση,

οι ιερείς και οι δούλοι τέρπονται, δηλαδή όλος ο φυσικός κόσμος,

και επιπλέον, οι σύλλογοι των αγγέλων (τα αγγελικά τάγματα).

Άνθρωπε με το όνομα της γλυκύτητας,

Ιλαρίωνα, που διατρέχεις τον ουρανό,

ζήτησε από τον Χριστό, πολύ ευτυχισμένε,

να σωθούμε εμείς που (σε) υμνούμε

και να δωρίσει την ειρήνη στις εκκλησίες

και την ενότητα στην ποιμήνη (κοινότητα πιστών) που σε εξυμνεί.

Θεοτοκίο

Εσένα, εντελώς αμόλυντη Μητέρα του Θεού, που είσαι ο ακανθώδης θάμνος

που δεν κατακάηκε και η πόρτα και το λυχνάρι,

εσένα, που είσαι το γεμάτο δόξα ξύλινο κιβώτιο,

εσένα, που είσαι το άγιο βουνό,

εσένα, που είσαι ανώτερη (σπουδαιότερη) από όλα τα δημιουργήματα,

σε υπερυψώνουμε μαζί με τους αγγέλους που δεν έχουν σώμα.

ΔΟΜΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Η δομή του ανωτέρω κανόνος δεν είναι αυστηρή, όπως, άλλωστε, συνηθίζεται στο συγκεκριμένο γραμματειακό είδος. Οι ειρμοί παραλείπονται και δίνονται μόνο με τις αρχικές τους λέξεις, ώστε να αναγνωρίζουν και ακολουθούν οι χοροί των ιεροψαλτών το μελικό-τονικό πρότυπο που πρέπει να ακολουθήσουν κατά την μουσική απόδοση κάθε ωδής. Γενικά μιλώντας, θα έλεγα ότι τα τροπάρια είναι μοιρασμένα σε αυτά που αναφέρονται με σαφήνεια στις πληροφορίες που παρέχονται από τον βίο του οσίου, με έμφαση στα ασκητικά του κατορθώματα και στη θαυματουργική του δράση (παρουσιάζονται αντιπροσωπευτικά θαύματα από κάθε κατηγορία, όπως θεραπεία στειρότητας, πυρεσόντων, τυφλότητας, υδρωπικίας, δαιμονισμένων, παραλυτικών, κατανίκηση ανομβρίας, αγρίου δράκοντος, παλιρροϊκού κύματος λόγω σεισμού, ώστε να καταδειχθεί το εύρος της θαυματουργικής του δράσης), και σε αυτά που, είτε τον ανυμνούν και τον εγκωμιάζουν, είτε τον επικαλούνται στα πλαίσια αιτητικών προσευχών. Είκοσι ένα (21) τροπάρια ανήκουν στην πρώτη κατηγορία και είκοσι τέσσερα (24) στη δεύτερη. Η κατανομή τους στα πλαίσια των επιμέρους εννέα (9) ωδών είναι ανισομερής. Χαρακτηριστικά αναφέρω την τρίτη ωδή, που αναφέρεται αποκλειστικά στα θαύματα του Ιλαρίωνος και τις δύο τελευταίες, που υπερτερούν τα υμνητικά και αιτητικά στοιχεία. Γενικά, επικρατεί διαρκής εναλλαγή των τροπαρίων των δύο προαναφερθεισών κατηγοριών. Στα τροπάρια με στοιχεία του βίου και της θαυματουργικής δράσης του Ιλαρίωνος δεν τηρείται πάντα η χρονική σειρά των συμβάντων (χαρακτηριστικά παραδείγματα εντοπίζουμε στα τροπάρια γ' και δ' της ζ' ωδής και στο τροπάριο γ' της δ' ωδής). Τα θεοτοκία αποκολλώνται νοηματικά από τα υπόλοιπα τροπάρια, καθώς δεν αναφέρονται στον όσιο, αλλά ή στον Ιησού, χωρίς να λείπουν άμεσες ή έμμεσες αναφορές στην μητέρα Του (2^η, 7^η ωδή), ή στην Θεοτόκο δογματίζοντας σχετικά (1^η, 4^η, 9^η ωδή) ή εξυμνώντας και παρακαλώντας Την (3^η, 5^η, 8^η ωδή). Παρουσιάζονται ακανόνιστες εννοιολογικές επαναλήψεις αναφορικά με τα εξυμνητικά στοιχεία του ποιήματος.

Αναλυτικά το δομικό σχεδιάγραμμα του κανόνος έχει ως εξής:

Ωδή α': Αρχή ποιήματος. Η είσοδος και τα πρώτα βήματα του οσίου στην χριστιανική και μοναστική ζωή.

Τροπάριο α': Ο ποιητής λόγω αμαρτιών του αδυνατεί να υμνήσει επάξια τον όσιο και ζητά την φώτισή του.

Τροπάριο β': Εκδημία οσίου από την πατρίδα του. Εκχριστιανισμός του.

Τροπάριο γ': Μαθητεία οσίου στον Μ. Αντώνιο. Επιλογή του μοναστικού βίου.

Τροπάριο δ': Διανομή πατρικής περιουσίας οσίου στους φτωχούς και άσκηση στην έρημο.

Τροπάριο ε': Παράκληση στον όσιο να πρεσβεύει για την ψυχική σωτηρία του ποιητή.

Θεοτοκία: Το αειπάρθενο της δοξασμένης μητέρας του Θεού.

Ωδή β': Μοναστική άθληση του Ιλαρίωνος.

Τροπάριο α': Η νηστεία του Ιλαρίωνος.

Τροπάριο β': Η σκληρή σωματική άσκηση του Ιλαρίωνος.

Τροπάριο γ': Οι πειρασμοί του Ιλαρίωνος και η κατανίκησή τους.

Τροπάρια δ', ε': Έκκληση στον Ιλαρίωνα να προστατεύει του πιστούς-υμνητές του.

Θεοτοκίο: Ο θεανθρώπινος χαρακτήρας του προσώπου του Κυρίου.

Ωδή γ': Θαυματουργική δράση Ιλαρίωνος.

Τροπάρια α': Θεραπεία στείρας.

Τροπάρια β': Θεραπεία γίων Αρισταινέτης.

Τροπάρια γ': Θεραπεία τυφλής γυναίκας.

Τροπάρια δ': Θεραπεία δαιμονιζομένων, ηνιόχου.

Τροπάρια ε': Θεραπεία δαιμονισμένου νέου.

Τροπάρια στ': Γενικός θαυμασμός και αναφορά ποιητή για τις θεραπείες οσίου.

Τροπάρια ζ': Απαλλαγή δαιμονόπληκτης κόρης.

Θεοτοκίο: Η Θεοτόκος ως μεσίτρια των ανθρώπων προς τον Χριστό.

Ωδή δ': Σχέση Μ. Αντωνίου-Ιλαρίωνος.

Τροπάρια α': Επανάληψη διατύπωσης αδυναμίας ποιητή να υμνήσει επάξια τον όσιο. Αίτηση για την φώτισή του.

Τροπάρια β': Απορία του ποιητή περί της επάρκειάς του να εγκωμιάσει τον όσιο επαξίως.

Τροπάρια γ': Η προσφώνηση του Μ. Αντωνίου στον Ιλαρίωνα.

Τροπάρια δ': Ο ψυχικός δεσμός Μ. Αντωνίου-Ιλαρίωνος.

Τροπάρια ε': Αιτήματα ποιητή προς τον όσιο.

Τροπάρια στ': Ύμνος στον όσιο.

Θεοτοκίο: Το ασύγχυτο των δύο φύσεων του Χριστού και η αειπαρθενία της μητρός Του.

Ωδή ε': Οι αρετές του οσίου καρποφορούν.

Τροπάρια α': Η <<θέωση>> του οσίου μέσω των αρετών του.

Τροπάρια β': Η <<θέωση>> του οσίου μέσω των ελεημοσυνών του.

Τροπάρια γ': Θαυματουργική κατανίκηση ανομβρίας.

Τροπάρια δ': Αιτήματα ποιητή προς τον όσιο περί φροντίδας του ποιμνίου του.

Θεοτοκίο: Αιτήματα ποιητή προς την Θεοτόκο.

Ωδή στ': Ο όσιος επικρατεί στον άορατο πόλεμο.

Τροπάρια α': Αίτημα ποιητή προς τον όσιο για την θεραπεία του.

Τροπάρια β': Αιτήματα προς τον Όσιο για το εκκλησίασμα.

Τροπάρια γ': Ο όσιος κατανικά τον φοβερό δράκοντα.

Τροπάρια δ': Ο όσιος ως νικητής του Διαβόλου.

Θεοτοκίο: Εξύμνηση Θεοτόκου.

Ωδή ζ': Τελευταίες θαυματουργικές θεραπείες οσίου.

Τροπάρια α', β': Έκκληση υμνογράφου στους πιστούς για εξύμνηση Ιλαρίωνος.

Τροπάρια γ': Θεραπεία παραλύτου.

Τροπάρια δ': Θεραπεία υδρωπικού.

Θεοτοκίο: Εξύμνηση ενανθρωπήσαντος Θεού.

Ωδή η': Η ανάπαυση του οσίου στον Ουρανό.

Τροπάρια α': Χαρά ουρανίων και επιγείων για τον όσιο.

Τροπάρια β': Θαυματουργική αναχαίτιση μανιασμένης και φουσκωμένης θάλασσας.

Τροπάρια γ': Εξύμνηση οσίου με επιτάφια άσματα.

Τροπάριο δ´ : Ο όσιος στον Παράδεισο.

Θεοτοκίο: Έκκληση του ποιητή στην Θεοτόκο υπέρ των πιστών της.

Ωδή θ´ : Η μεταθανάτια ανάπαυση και δόξα του Ιλαρίωνος.

Τροπάρια α´, β´, γ´ : Η ανάπαυση του Ιλαρίωνος στον Ουρανό.

Τροπάριο δ´ : Μεταθανάτια σημεία χάριτος: Ο τάφος του Ιλαρίωνος μοσχοβολά και τα λείψανά του τιμώνται.

Τροπάριο ε´ : Αγαλλίαση των πιστών στην ανάμνηση του Ιλαρίωνα.

Τροπάριο στ´ : Τελευταία αιτήματα υμνογράφου προς τον όσιο.

Θεοτοκίο: Παλαιοδιαθηκικές προτυπώσεις Θεοτόκου. Υπερύψωσή Της από ανθρώπους και Αγγέλους.

ΝΟΗΜΑΤΙΚΗ-ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΚΗ-ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Το εξεταζόμενο ποίημα έχει στενή σχέση με τον ιερωνυμικό βίο του Ιλαρίωνος, αν και δεν τον ακολουθεί πιστά. Έτσι, τα στοιχεία που αναφέρονται από τη ζωή του οσίου είναι παρμένα από εκεί χωρίς, πάντως, να τηρείται πάντα η σωστή χρονολογική σειρά. Φυσικά, λεπτομέρειες δεν δίνονται καθώς ο υμνογράφος περιορίζεται σε αδρές γραμμές αναφοράς αφορμώμενος από τα γεγονότα, για να εξυμνήσει τον όσιο. Είναι αυτονόητο ότι πολλά γεγονότα της ζωής του εξυμνουμένου παραλείπονται, είτε γιατί δεν κατορθώθηκε να αποδοθούν ποιητικά είτε γιατί θα επιμηκυνόταν υπερβολικά το ποίημα. Ο άγνωστος ποιητής είναι εγκρατής γνώστης της βιβλικής παιδείας, αφού αναφέρεται ρητά ή έμμεσα σε χωρία τόσο της Καινής όσο και της Παλαιάς Διαθήκης, γεγονός που μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι πιθανότατα ήταν άνθρωπος της Εκκλησίας, μοναχός ή αξιωματούχος της. Αναφορές έμμεσες και επιδράσεις από την αρχαιοελληνική γραμματεία καταδεικνύουν μελέτη κειμένων της και την κατοχή αρκετών στοιχείων τους από τον συγγραφέα. Εκτός, λοιπόν, από το στιχουργικό ταλέντο, έχει και την απαραίτητη για το εγχείρημά του μορφωτική σκευή.

Σχετικά με τα ανωτέρω αναφέρω τα ακόλουθα:

Ωδή α΄, τροπάριο α΄: Αποτελεί κοινό ποιητικό τόπο που ανάγεται στον Όμηρο (*Μήνιν, άειδε, θεά, Α1 και Άνδρα μοι έννεπε, Μοΰσα, α1*) η επίκληση σε ανώτερη δύναμη, προκειμένου να συνταχθεί ένα ποίημα, καθότι ο έντεχνος λόγος θεωρείται άνωθεν χάρισμα. Οι εγκωμιαστικοί ρητορικοί λόγοι στην Αγιολογία αρχίζουν με την υποκριτική, συνήθως, αναφορά στην αδυναμία του ρήτορα να μιλήσει με επάρκεια για το τιμώμενο πρόσωπο και στην αμαρτωλότητά του, καθώς και στην έκκλησή του για άνωθεν βοήθεια, μοτίβο που συναντάμε στον κανόνα με τη φράση *Ίνα σοι ξσω την ώδην σύ δίδαξον* (στ. 1). Λεξιλογικά μας παραπέμπει στα χωρία *έπάειδε καλλίνικον ώδάν έμώ χορωΐ* (Εύρ. Ήλ. 863-864), *ήσε Μωυσήσ και οί υίοι Ίσραήλ την ώδην ταύτην τώ θεώ* (Έξ. 15, 1), *άδουσιν ώδην καινήν* (Άποκ. 5, 9), *δίδαξε γάρ Άρτεμις αύτή βάλλειν άγρια πάντα* (Όμ. Ε51), *τούς μη έπισταμένους διδάξεις* (Α΄ Έσδ. 8, 23), και *την όδόν τοϋ θεοϋ έν άληθεία διδάσκεις* (Ματθ. 22, 16).

Κοινότατη είναι η αντίληψη της αμαρτίας ως ρύπου της ψυχής και της ανάγκης καθαρισμού της. Έτσι, ο προφήτης προβλέπει: *έκπλυνεΐ Κύριος τόν ρύπον τών υιών και τών θυγατέρων Σιών* (Ήσ. 4, 4) και ο Απόστολος Πέτρος γράφει: *ήμας σώζει βάπτισμα, ού σαρκός άπόθεις ρύπου* (Α΄ Πέτ. 3, 21). Με κυριολεκτική σημασία απαντάται στον Όμηρο (ζ93) η φράση *κάθηράν τε ρύπα πάντα*. Τα ανωτέρω χωρία μας θυμίζουν το *έναποσμήχων με παθεμβαθοϋς ρύπου* (στ. 2-3) του ποιητή μας.

Σχετικά με τα χρησιμοποιούμενα ονόματα *καύχημα, έρήμου, θρέμμα, έρκος, ράον* και *πιστών* (στ. 5-8) παραθέτω τα ανάλογα, σημασιολογικά, χωρία *καύχημα ύμών έσμεν* (Β΄ Κορ. 1, 14), *έν φόβω κυρίου έστω τó καύχημά σου* (Σοφ. Σειρ. 9, 16), *ές νήσον έρήμην κάλλιπεν* (Όμ. γ270), *φωνή βοώντος έν τή έρήμω* (Ήσ. 40, 3, Ματθ. 3, 3, Μάρκ. 1, 3, Λουκ. 3, 4, Ίωάν. 1, 23), *τότ΄ οίσθα παιδά μοί τινα δούς, ώς έμαυτώ θρέμμα θρεψαίμην έγώ;* (Σοφ. Ο. Τ. 1142-1143), *αύτός έξ αύτοϋ έπιο και οί υιοι αύτοϋ και τά θρέμματα αύτοϋ;* (Ίωάν. 4, 12), *έρκος ύψηλόν έκ τών ναυηγίων περιεβάλοντο* (Ήρόδ. 7, 191), *ρήιδιόν τοι έπος έρέω* (Όμ. λ146), *άσεβεΐν γάρ είς τούς θείους*

νόμους οὐ ράδιον (Β΄ Μακ. 4, 17), ὄχλον πέμπει σύρδην, ναῶν τ΄ ἐπόχους καὶ τοξουλκῶ λήματι πιστούς· (Αἰσχύλ. Πέρσ. 55), ἐν πειρασμῶ εὐρέθη πιστός. (Σοφ. Σειρ. 44, 20) καὶ γίνου πιστός ἄχρι θανάτου (Ἀποκ. 2, 10).

Ὡδὴ α΄, τροπάριο β΄: Ο ποιητὴς αναφέρεται στον εκχριστιανισμό του Ιλαρίωνος, που συνέβη ὅταν ταξίδεψε, κατὰ τον βίο του, σε νεαρή ηλικία ἀπὸ την πατρίδα του Παλαιστίνη καὶ τους εἰδωλολάτρες γονεῖς του στην Αλεξάνδρεια γιὰ σπουδές.²⁷ Βέβαια, τὸ τροπάριο δὲν ονοματίζει τὴν αἰγυπτιακὴ μεγαλοῦπολη, οὔτε επικεντρώνεται στὴ σεμνὴ βιοτῆ του οσίου ἐκεῖ, που ἐκδηλώνονταν με τὴν ἀποχὴ του ἀπὸ τις ἀσεμνες διασκεδάσεις τῆς ἐποχῆς.

Μιμήθηκε (πρβλ. *ἔστι μέντοι καὶ τοῦτο ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ἱεροῦ, παστὰς λιθίνη μεγάλη καὶ ἡσκημένη στύλοισί τε φοίνικας τὰ δένδρεα μεμιμημένοι* Ἡρόδ. 2, 169, *μιμήσασθέ με, ἀδελφοί*, Δ΄ Μακ. 9, 23 καὶ *αὐτοὶ γὰρ οἴδατε πῶς δεῖ μιμεῖσθαι ἡμᾶς* Β΄ Θεσ. 3, 7) τὸν Πατριάρχη Αβραάμ (στ. 9· εβραϊκὸς τίτλος· πρβλ. *θεῶ οὐκ ἀποθνήσκουσι, ὥσπερ οὐδέ οἱ πατριάρχαι ἡμῶν Ἀβραάμ, Ἰσαάκ, Ἰακώβ*, Δ΄ Μακ. 7, 19 καὶ *Ἀβραάμ ἔδωκεν ἐκ τῶν ἀκροθινίων ὁ πατριάρχης* Ἐβρ. 7, 4), που ἀφησε τὴν πατρίδα του, Χαρράν, καὶ τὴν εἰδωλολατρία τῆς γιὰ τὴ γῆ Χαναάν, που τὸν οδήγησε ὁ Θεός (Γέν. 12, 1-5). Ο Ιλαρίων *λελογισμένως* (στ. 9· πρβλ. *ἐλαύνουσι ἐπὶ τὸν χρυσὸν λελογισμένως* Ἡρόδ. 3, 104) κατ' ἀναλογία παρέβλεψε καὶ ἀντάλλαξε τὴ γῆ του (στ. 11-13). Σχετικὰ με τὰ συγκεκριμένα ρήματα καταγράφω τὰ χωρία *ταῦτα πάντα παρεώρων* (Ξεν. Ἑλλ. 7. 4, 21), *παρορᾷς ἀμαρτήματα ἀνθρώπων* (Σοφ. Σολ. 11, 23), *δάκρυα τ' ἀνταλλάσσετε τοῖς τῆσδε μέλεσι* (Εὐρ. Τρω. 351) καὶ *οὐκ ἀνταλλάσσεται οὐδενὸς λύτρου τὴν ἔχθραν* (Παρ. 6, 35).

Συγκρίνεται ἐμμέσως καὶ με τὸν Μωυσή (στ. 15-16), που ἐξῆλθε ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρικὴ Αἴγυπτο (βλ. *ἐξήγαγεν ἡμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου* Πράξ. 7, 40), γιὰ νὰ πορευθεῖ με τὸν λαὸ του, κατὰ τὴν ἐπαγγελία τοῦ Θεοῦ, *εἰς γῆν ἀγαθὴν καὶ πολλήν, εἰς γῆν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι* (Ἐξ. 3, 8). Στὴν περίπτωση τοῦ Ιλαρίωνος οἱ υλικὲς υποσχέσεις τοῦ Θεοῦ ἀντικαθίστανται ἀπὸ τὴν πνευματικὴ ἀφθονία, ἀφοῦ ὡς ἡ γῆ στὴν ὁποία πορεύθηκε νοεῖται ἡ Ἐκκλησία. Ἐνῶ, ὁμως, ὁ Αβραάμ κατευθύνθηκε στὴν Χαναάν καὶ ὁ Μωυσὴς ἐξῆλθε ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, ὁ Ιλαρίωνας ἀντιστρόφως ἀφησε τὴν Χαναάν-Παλαιστίνη, γιὰ νὰ εἰσέλθει στὴν χριστιανικὴ πλέον Αἴγυπτο. Πάντως, δείγμα τῆς ἐκτίμησής του ποιητῆ πρὸς τὸν ὄσιο εἶναι ἡ σύγκρισή του με τὴς δύο μέγιστες παλαιοδιαθηκικὲς μορφές.

Ὅσον ἀφορὰ στα χρησιμοποιούμενα λεξιλογικὰ στοιχεῖα *γῆν* (στ. 11), *πατρικὴν* (στ. 12), *εἰδῶλα* (με τὴ γραφικὴ-θρησκευτικὴ ἔννοια τοῦ ὄρου), *μέλι ἀρύεσαι* (στ. 15) καὶ *γάλα* (στ. 16) παραθέτω συμπληρωματικὰ τῶν ἀνωτέρω τὰ σχετικὰ, σημασιολογικὰ, χωρία *τάσδε γὰρ εὐφρονας εὐφρονες αἰεὶ μέγα τιμῶντες καὶ γῆν καὶ πόλιν ὀρθοδίκαιον πρέψετε πάντως διάγοντες* (Αἰσχύλ. Εὐμ. 992-995), *οὐκ ὠρχιπέδισας, ὧν ἐμοὶ πατρικὸς φίλος* (Ἀριστοφ. Ὅρν. 142), *οὐχ ὑπερέβην τὸν πατρικὸν οἶκον* (Δ΄ Μακ. 18, 7), *προέκοπτον ἐν τῷ ἰουδαϊσμῶ ὑπὲρ πολλοὺς συνηλικιώτας ἐν τῷ γένει μου, περισσοτέρως ζηλωτῆς ὑπάρχων τῶν πατρικῶν μου παραδόσεων* (Γαλ. 1, 14), *οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἰδῶλον* (Ἐξ. 20, 4), *φυλάξατε ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν εἰδώλων* (Α΄ Ἰωάν. 5, 21), *ἦν ἐν τῷ στόματί μου ὡς μέλι γλυκύ* (Ἀποκ. 10, 10), *αἱ βάρκα*

²⁷ Strout (1943) 313 παρ. 2. καὶ Δημητρακόπουλος (2013) 55 καὶ 73 παρ. 2.

ἀρύονται ἐκ τῶν ποταμῶν μέλι καὶ γάλα (Πλάτ. Ἴων 534A), γάλα ὑμᾶς ἐπότισα (Α΄ Κορ. 3, 2).

Ωδὴ α΄, τροπάριο γ΄: Ο ποιητὴς αναφέρεται στη γνωριμία του νεότατου Ιλαρίωνος με τον Μ. Αντώνιο, στη μαθητεία κοντὰ του ἐπὶ δῖμηνο καὶ στην ἐπιλογή του μοναστικοῦ βίου, πληροφορίες που μας δίνει ο βίος του.²⁸ Τα στοιχεῖα αὐτὰ δίνονται περιληπτικὰ στο τροπάριο, καθὼς παραλείπονται οἱ ἐντυπώσεις που σχημάτισε ο Ιλαρίωνας ἀπὸ τον γηραιὸ ἀσκητὴ καὶ τον τρόπο ζωῆς του, ἡ ἐκτίμηση καὶ οἱ συμβουλές του Αντωνίου πρὸς τον νεαρὸ μαθητὴ του καθὼς καὶ ο χρόνος τῆς ἐνταξῆς στη μοναχικὴ ζωὴ του τελευταίου.

Τονίζεται ὅτι υπῆρξε *ἐχέφρων ἀκουστής* του (στ. 17). Ο πρῶτος ὄρος εἶναι παλαιόθεν γνωστὸς (πρβλ. *ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ ἐχέφρων τὴν αὐτοῦ φιλέει καὶ κήδετα* Ὁμ. 1341-342) καὶ ο δεῦτερος μαρτυρεῖται στα ἱερὰ κείμενα (πρβλ. *τῶν νεφρῶν αὐτοῦ μάρτυς ὁ θεὸς καὶ τῆς καρδίας αὐτοῦ ἐπίσκοπος ἀληθῆς καὶ τῆς γλώσσης ἀκουστής* Σοφ. Σολ. 1, 6).

Στον Ιλαρίωνα αναφέρεται τὸ ἐπίθετο *φέριστε* (στ. 20· πρβλ. *σύ δὲ σῶ μεγαλήτορι θυμῷ εἶξας ἄνδρα φέριστον, ὃν ἀθάνατοί περ ἔτισαν, ἠτίμησας* Ὁμ. 1109-111) καὶ στον Αντώνιο τὸ *πρόμου* (στ. 19· πρβλ. *ἰὼ γᾶς πρόμοι, μόλετε σὺν τάχει* Σοφ. Ο. Κ. 884-885). Ἡ ἀναφορὰ στη φωνὴν στην ἐρημο του Αντωνίου (στ. 18-20) προέρχεται ἀπὸ τὴ σύγκρισή του με τα λόγια τῆς Βίβλου γιὰ τον Ἰωάννη τον Βαπτιστὴ, τὸ πρότυπο των μοναχῶν, που, ἐπίσης, ἐδράσε καὶ κήρυξε στην ἐρημο (πρβλ. *φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ* Ἠσ. 40, 3, Ματθ. 3, 3, Μάρκ. 1, 3, Λουκ. 3, 4, Ἰωάν. 1, 23. Ἐπίσης, *παρέσχε φωνὴν τοῖς ἀφωνήτοις τινά*. Σοφ. Ο. Κ. 1283).

Στην ἀσκητικὴ ζωὴ ἀναφέρονται οἱ στίχοι 21-24 λέγοντας πως δέχτηκες *τὸν ζυγόν...τὸν χρηστὸν, Ἰλαρίων, βαστάσαι τοῦτον ἐλόμενος...ἐκ νεότητος*. Πρόκειται γιὰ τὴν δύσκολη ἀπόφαση τήρησης τῆς διδασκαλίας του Χριστοῦ καὶ χρησιμοποιοῦνται τα ἴδια Του τα λόγια. Σχετικὰ με τα ἀνωτέρω γλωσσικὰ στοιχεῖα παραθέτω τα χωρία *ἐχθροῖσιν ὑπὸ ζυγὸν αὐχένα θήσω* (Θέογν. 1023), *ἐβάρυνε τὸν ζυγὸν ἡμῶν* (Β΄ Παρ. 10, 10), *εἰ γὰρ δὴ τοῦτό γε δοκέει ὑμῖν εἶναι χρηστὸν ὥστε τυραννεύεσθαι τὰς πόλεις...* (Ἡρόδ. 5, 92), *χρηστὸς καὶ εὐθῆς ὁ κύριος* (Ψαλμ. 24, 8), *ὁ γὰρ ζυγὸς μου χρηστὸς καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστιν* (Ματθ. 11, 30), *ἐπεὶ μέγα τόξον ἐβάστασε* (Ὁμ. Φ405), *ὃ ἐὰν ἐπιθῆς ἐπ' ἐμὲ βαστάσω* (Δ΄ Βασ. 18, 14), *τί πειράζετε τὸν θεόν, ἐπιθεῖναι ζυγὸν ἐπὶ τὸν τράχηλον τῶν μαθητῶν, ὃν οὔτε οἱ πατέρες ἡμῶν οὔτε ἡμεῖς ἰσχύσαμεν βαστάσαι;* (Πράξ. 25, 10), *οὐδεὶς γὰρ οὕτω ἀνόητος ἐστί ὅστις πόλεμον πρὸ εἰρήνης αἰρέεται* (Ἡρόδ. 1, 87), *κύριος εἶλατό σε σήμερον γενέσθαι σε αὐτῷ λαὸν περιούσιον* (Δευτ. 26, 18), *εἶλετο ὑμᾶς ὁ θεὸς ἀπ' ἀρχῆς εἰς σωτηρίαν* (Β΄ Θεσ. 2, 13), *ἀτέμβονται νεότητος* (Ὁμ. Ψ445), *ἐγκεῖται ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου ἐπιμελῶς ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐκ νεότητος αὐτοῦ* (Γέν. 8, 21) καὶ *ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου* (Ματθ. 19, 20).

Τελειώνω με τὸ ἐπίρρημα *ἄγαν* (στ.17), γιὰ τὸ ὁποῖο μνημονεύω τα χωρία *ἄγαν δ' ἐλευθεροστομεῖς* (Αἰσχύλ. Πρ. 180) καὶ *προσέταξεν αὐτοὺς ἐν τῷ πρὸ τῆς πόλεως ἵπποδρόμῳ παρεμβαλεῖν ἀπλέτῳ καθεστῶτι περιμέτρῳ καὶ πρὸς παραδειγματισμὸν ἄγαν εὐκαιροτάτῳ καθεστῶτι πᾶσι τοῖς καταπορευομένοις εἰς τὴν πόλιν* (Γ΄ Μακ. 4, 11).

²⁸ Strout (1943) 313 παρ. 3 καὶ Δημητρακόπουλος (2013) 55-56 καὶ 74 παρ. 3.

Ωδή α΄, τροπάριο δ΄: Ο ποιητής αναφέρεται περιληπτικά στη διανομή από τον δεκαπενταετή Ιλαρίωνα του πατρικού του πλούτου στους πέννητες (στ. 25-27) μετά τον θάνατο των γονέων του και την άσκησή του σε ερημικό τόπο κοντά στη Γάζα (στ. 29-30).²⁹ Δεν καθορίζεται η ηλικία του οσίου, όταν έλαβε αυτές τις αποφάσεις, ούτε με λεπτομέρειες το σκεπτικό του, ούτε επακριβώς ο τόπος ασκήσεως του οσίου και το επικίνδυνο του εγχειρήματός του λόγω της παρουσίας ληστών στο μέρος που επέλεξε, ούτε οι αποτρεπτικές συμβουλές των φίλων του και η απάντησή του σε αυτούς. Ελέησε *προφητικῶς*, κατά τον ποιητή, που αναφέρεται στη γραφική φράση *έσκόρπισεν, έδωκε τοίς πένησιν* (Ψαλμ. 111, 9 και Β΄ Κορ. 9, 9). Παραλληλίζεται με τους μεγάλους προφήτες Ηλία και Πρόδρομο, που επίσης ασκήτησαν σε έρημους τόπους (Γ΄ Βασ. 17, 3-6 και 19, 4-9, Ματθ. 3, 1-3, Μάρκ. 1, 3-4, Λουκ. 3, 2-4). Με το κήρυγμά τους πολλούς οδήγησαν στην μετάνοια, όπως θα συμβεί αργότερα και με τον Ιλαρίωνα.

Ο Ιλαρίων προσφωνείται *πάτερ* (στ. 25). Η έννοια της πνευματικής πατρότητας, καθοδήγησης και αυθεντίας αποδίδεται άριστα με την συγκεκριμένη λέξη. Από τα πάμπολλα σχετικά χωρία αναφέρω δειγματοληπτικά τα *όςτις ὦ Ζεῦ πάτερ και θεοί τοῖσιν έχθροῖσιν έσπέισατο* (Άριστοφ. Άχ. 225), *παρά θεοῦ τοῦ πατρός σου* (Γέν. 49, 24) και *πάτερ Άβραάμ, έλέησόν με* (Λουκ. 16, 24). Στον ίδιο στίχο ο πλούτος (πρβλ. *ούδέ σ΄ οἶώ ένθάδ΄ έών άφενος και πλοῦτον άφύξειν* Όμ. Α170-171, *πλοῦτος άδίκως συναγόμενος έξεμεθήσεται* Ίωβ 20, 15 και *ό πλοῦτος ύμῶν σέσηπε* Ίάκ. 5, 2) χαρακτηρίζεται, κατά την χριστιανική, και όχι μόνο, κοσμοαντίληψη, με τη μετοχή *ρέοντα* (στ. 25), παραπέμποντάς μας μεταξύ άλλων και στις φράσεις *οί θέμενοι αυτά διανοηθέντες γε έθεντο ως ίόντων άπάντων άει και ρεόντων* (Πλάτ. Κρατ. 439C) και *άχαρίστου γάρ έλπίς ως χειμέριος πάχνη τακήσεται και ρυήσεται ως ύδωρ άχρηστον* (Σοφ. Σολ. 16, 29).

Σχετικά με το ρήμα *ώκησας* (στ. 29) παραθέτω τα χωρία *τάς πλείστας τῶν νήσων ώκησαν* (Θουκ. 1, 8) *ούκ οίκησεις έν αύτή* (Δευτ. 28, 30) και *αύτή συνευδοκεῖ οίκεῖν μετ΄ αύτοῦ* (Α΄ Κορ. 7, 12).

Ο Ιωάννης ο Βαπτιστής, επειδή προετοίμασε το έργο του Χριστού, ονομάζεται *Πρόδρομος* (στ. 32). Αρχικά, η λέξη ήταν επίθετο και ως τέτοιο μνημονεύω τα χωρία *έπί δαιμόνων πρόδρομος ήλθον άρχαῖα βρέτη* (Αίσχύλ. Θήβ. 211-212), *άπεστειλάς τε προδρόμους τοῦ στρατοπέδου σου σφήκας* (Σοφ. Σολ. 12, 8) και *πρόδρομος ύπέρ ήμῶν είσήλθεν Ίησοῦς* (Έβρ. 6, 20).

Τέλος, σχετικά με το επίρρημα *λίαν* (στ. 30) καταγράφω τα χωρία *κεχολάωτο λίην* (Όμ. Ξ282), *λίαν βαρέως φέρων επί τοίς γεγονόσι, συναθροίσας περι τάς όκτώ μυριάδας και τήν ίππον πᾶσαν, παρεγένετο επί τούς Ίουδαίους* (Β΄ Μακ. 11, 1-2) και *έχάρην λίαν* (Β΄ Ίωάν. 4).

Ωδή α΄, τροπάριο ε΄: Ο ποιητής αναφέρεται στην Μέλλουσα Κρίση, όπως περιγράφεται από τον ευαγγελιστή Ματθαίο, και την αποστροφή του Κριτού προς τους αγαπόντας τον Πατέρα του δικαίους (Ματθ. 25, 31-40 και 46). Είναι χαρακτηριστικό ότι οι δίκαιοι θα σωθούν με κριτήριο τα έργα της αγάπης. Το τροπάριο κατά λογική σειρά ακολουθεί το προηγούμενο, αφού ο Ιλαρίων έμπρακτα απέδειξε την αγάπη του προς τον συνάνθρωπο με τον

²⁹ Strout (1943) 313 παρ. 3 και Δημητρακόπουλος (2013) 56 και 74-75 παρ. 3-4.

διαμοιρασμό της περιουσίας του στους ενδεείς. Έτσι, έσωσε την ψυχή του και μπορεί ως γνήσιος φίλος του Χριστού να πρεσβεύει υπέρ του ποιητού.

Ζητά σπλαχνική την κρίση (στ. 33) του ουράνιου Δικαστή που θα τον καλέσει (στ. 39) στη βασιλεία Του με το ευχάριστο άγγελμα (στ. 38) της σωτηρίας. Σχετικά με τα χρησιμοποιούμενα γλωσσικά στοιχεία *Ίλεωτάτην, κριτοῦ* (στ. 33), *κρίσιν* (στ. 35), *άκουστικωτάτην* (στ. 37), *άγγελίαν* (στ. 38) και *καλοῦσαν* (στ. 39) παραθέτω τα κάτωθι σχετικά, σημασιολογικά, χωρία: *ἔπειθ' ἴλαος Ὀλύμπιος ἔσσεται ἡμῖν* (Όμ. Α583), *ἴλεως γενοῦ ἐπὶ τῇ κακίᾳ τοῦ λαοῦ σου* (Έξ. 32, 12), *ἴλεως ἔσομαι ταῖς ἀδικίαις αὐτῶν* (Έβρ. 8, 12), *ὡς τοὺς κριτάς με φέρετε* (Άριστοφ. Άχ. 1224), *ἔξετάσωσιν οἱ κριταὶ ἀκριβῶς* (Δευτ. 19, 18), *αὐτός ἐστιν ὁ ὠρισμένος ὑπὸ τοῦ θεοῦ κριτῆς ζώντων καὶ νεκρῶν* (Πράξ. 10, 42), *οἱ δ' εἶλον πόλιν οὕτως ἀπαλλάσσουσιν ἐν θεῶν κρίσει* (Αἰσχύλ. Άγ. 1288-1289), *ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη* (Ήσ. 53, 8 και Πράξ. 8, 33), *Οὐκ ἂν ἀηδῶς δ' οἶμαί σε προακοῦσαι περὶ τῆς ἀκουστικῆς αἰσθήσεως* (Πλούτ. 2, 37F), *άγγελίην πατρός φέρει ἐρχομένοιο* (Όμ. α408), *ἀκούσεται άγγελίαν* (Δ' Βασ. 19, 7), *αὕτη ἐστὶν ἡ άγγελία* (Α' Ίωάν. 1, 5), *ἐγὼν Ἰθάκηνδε ἐλεύσομαι, ὄφρα οἱ υἱὸν μάλλον ἐποτρύνω καὶ οἱ μένος ἐν φρεσὶ θείῳ, εἰς άγορὴν καλέσαντα κάρη κομόωντας Ἀχαιοὺς πᾶσι μνηστήρησσιν ἀπέειπεν* (Όμ. α88-91), *ἐκάλεσεν Ἡσαῦ τὸν υἱὸν αὐτοῦ* (Γέν. 27, 1), και *οὐκ ἤλθον καλέσαι δικαίους* (Μάρκ. 2, 17).

Ας προσεχθεῖ, τέλος, στον στίχο 39 το σπανιώτατο επίθετο *πατρόφιλο* (μαρτυρεῖται στον Θεόφιλο Αντιοχείας 1600Α) και το πολυχρησιμοποιούμενο προτρεπτικό επίρρημα *δεῦτε* (πρβλ. *δεῦτ' ἄγετ' Όμ. Η350 δεῦτε οἰκοδομήσωμεν ἑαυτοῖς πόλιν* Γέν. 11, 4 και *δεῦτε, ἀριστήσατε* Ίωάν. 21, 12).

Ωδὴ α', θεοτοκίο: Είναι βασικό δόγμα του Χριστιανισμού η Άσπορος Σύλληψη του Κυρίου (Ήσαΐας 7, 14, Ματθ. 1, 18-25, Λουκ. 1, 26-35) και αυτό κηρύσσεται στους στίχους 41-44. Ως κατεξοχήν υπερφυσικό και ακατάληπτο γεγονός επαναλαμβάνεται συνεχῶς από τους υμνογράφους, αλλά και διδάσκεται, για να εντυπωθεῖ στη συνείδηση των πιστῶν. Στους στίχους 44-45 βρίσκουμε την επίσης διακηρυγμένη από πολλούς Πατέρες βεβαιότητα για την διατήρηση της παρθενίας της Θεοτόκου και μετά την γέννηση του Χριστού (πρβλ. Πρωτευαγγέλιον Ίακώβου 19, 3-20). Τονίζεται πως *διέμεινας* αγνή και μετά *γέννησιν*. Για τις συγκεκριμένες λέξεις μνημονεύω τα χωρία *διαμένει δ' ἔτι καὶ νῦν τοῖς βασιλεῦσιν ἡ πολυδωρία* (Ξεν. Κύρ. Παιδ. 8, 2, 7), *αὐτοὶ ἀπολοῦνται σὺ δὲ διαμένεις* (Ψαλμ. 101, 26), *πάντα οὕτω διαμένει* (Β' Πέτρ. 3, 4), *μέγα φῶς, μάντις ὁ Φοῖβος, ὁ Μουσαῖν τ' εἰδῶς, γεννάσεις, Χείρων ἐξωνόμασεν* (Εὐρ. Ί. Α. 1063-1066), *αἰσχύνη πατρός ἐν γεννήσει ἀπαιδεύτου* (Σοφ. Σειρ. 22, 3) και *Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ γέννησις οὕτως ἦν* (Ματθ. 1, 18). Ως *Θεοτόκος* (στ. 46) η Μαρία αποκαλεῖτο από πολλούς πατέρες της πρώτης Εκκλησίας, αλλά ο τίτλος αυτός οριστικοποιήθηκε με την Γ' Οικουμενική Σύνοδο (431), για να καταδειχθεῖ ὅτι στο Πρόσωπο του Υιού της, Ιησοῦ, είναι ενωμένες ἀρρηκτα η θεία και η ανθρώπινη φύση.

Ο ρηματικός τύπος *φέρουσα* (στ. 41) με τη σημασία του κρατῶ, βαστῶ βρίσκεται με διάφορες μορφές σε αρκετά κείμενα (πρβλ. *χερσὶν εὐθύς διψίαν φέρει κόνιν* Σοφ. Άντ. 429, *οἱ ἐπτά ἱερεῖς, οἱ φέροντες τὰς σάλπιγγας τὰς ἐπτά προεπορεύοντο* Ήσ. 6, 13, *ἤλθον ἐπὶ τὸ μνήμα φέρουσαι ἃ ἠτοίμασαν ἀρώματα* Λουκ. 24, 1).

Η Θεοτόκος παρουσιάζεται να κρατά *Ἐν...ἀγκάλαις τὸν τοῦ παντός ποιητήν*, (στ. 41-42), τον Δημιουργό, δηλαδή, όλων των κτισμάτων. Οι συγκεκριμένες λέξεις απαντώνται, μεταξύ άλλων, και στα χωρία *πολέα δ' ἔσκ' ἐν ἀγκάλαις νεοτρόφου τέκνου δίκαν* (Αἰσχύλ. Ἄγ. 723-724), *ἀνέλαβεν αὐτὴν ἐπὶ τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ* (Ἑσθῆρ 5, 1), *ἐδέξατο αὐτὸν εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ* (Λουκ. 2, 28), *φαμέν...τὸν ποιητήν καὶ πατέρα τοῦδε τοῦ παντός εὐρεῖν τε ἔργον καὶ εὐρόντα εἰς πάντα ἀδύνατον λέγειν* (Πλάτ. Τίμ. 28C), *ἔκτισε γὰρ εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα* (Σοφ. Σολ. 1, 14), *πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ* (Α' Κορ. 2, 10) και *ποιητῆς ἔργου, οὗτος μακάριος ἐν τῇ ποιήσει αὐτοῦ ἔσται* (Ἰάκ. 1, 25).

Στους στίχους 43-44 τονίζεται πως η Θεοτόκος απεδείχθη, εφάνη χωρίς φθορά μητέρα θυμίζοντάς μας τα χωρία *ὃ φαμεν εἶς γε ἀνθρωπίνην δύναμιν ὡς οἶόν τε ἀδιαφθορώτατα παρεσκευάσθαι τοῖς μὴ δυναμένοις μήτε ἐν τοῖς γείτοσι μήτε ἐν τοῖς φυλετικοῖς δικαστηρίοις ἀπαλλάττεσθαι* (Πλάτ. Νόμ. 768B-C), *ὀφθήσεται διώκων* (Πλάτ. Φαῖδρ. 239C), *οὐκ ὤφθη προφήτης ἐν αὐτοῖς* (Α' Μακ. 9, 27) και *σύνδεσμον ἀδικίας ὁρῶ σε ὄντα* (Πράξ. 8, 23).

Τέλος, σχετικά με το επίρρημα *κυρίως* (στ. 48) παραθέτω το χωρίο *Ζῆνα δέ τις προφρόνως ἐπινίκια κλάζων τεύξεται φρενῶν τὸ πᾶν, τὸν φρονεῖν βροτοὺς ὀδώσαντα, τὸν πάθει μάθος θέντα κυρίως ἔχειν* (Αἰσχύλ. Ἄγ. 173-177) και σχετικά με το ουσιαστικό *καταφυγήν* (στ. 48) τα χωρία *ἔχει γὰρ καταφυγήν θῆρ μὲν πέτραν, δοῦλος δέ...* (Εὐρ. Ἰκέτ. 267) και *ἐγένετο κύριος καταφυγή τῷ πένητι* (Ψαλμ. 9, 10).

Ωδή β', τροπάριο α': Ο ποιητής αναφέρεται στην ασκητικότετη διατροφή του οσίου με συνοπτική απόδοση των πληροφοριῶν που μας δίνει ο βίος του.³⁰ Ο τελευταῖος μιλά ως προς την διατροφή της νεότητάς του για δεκαπέντε ξερά σύκα ημερησίως μετά τη δύση του ἡλίου και ὠμά ἀγρια χόρτα. Μετά για βρεγμένες φακές και αργότερα για μαλακωμένο αλατισμένο ξερό ψωμί. Μεγαλώνοντας περαιτέρω για ἀγρια λάχανα και ὠμές ρίζες. Ὑστερότερα ο Ἰλαρίων ἔτρωγε κριθῖνο ψωμί και ελαφρά ψημένα αλάδωτα λάχανα. Πρόσθεσε λάδι στη διατροφή του, ὅταν μεγάλωσε αρκετά και τα μάτια και το σῶμα του καταπονήθηκαν υπερβολικά. Στο τέλος τρεφόταν με λάχανα με αλεύρι. Οι ποσότητες τροφῆς και νεοῦ που κατανάλωνε ἦταν περιορισμένες και αντιμετώπιζε προβλήματα στομαχικά ἀπὸ το πληγοῦρι και τα χορταρικά. Ἀπὸ τα ἀνωτέρω ο υμνογράφος ἀναφέρει το ἀλάτι και το νερό (στ. 51), τα σύκα *ἐν μέτρῳ* και τα χόρτα (στ. 54-55) μιλώντας, κυρίως, για την νεανική του ἀσκησι και παραλείποντας τις φακές, το πληγοῦρι, το ψωμί, τις φυτικές ρίζες και το λάδι, δίνοντας ἔτσι ἔμφαση στην ξηροφαγία του ἀγίου με την ἔλλειψη μαγειρικής δραστηριότητας, που δηλώνεται με τα ἐπιρρήματα *ἀτρυγητί, ἀμισθί*, (στ. 53· πρβλ. *Εἰ μή σ' Ἀπόλλων ἐξεβάκχευεν φρένας, οὐ τᾶν ἀμισθί τοὺς ἐμούς στρατηλάτας τοιαῖσδε φήμαις ἐξέπεμπες ἂν χθονός*. Εὐρ. Τρω. 408-410 και *ἀμπελῶνας ἀσεβῶν ἀμισθί εἰργάσατο* Ἰώβ 24, 6).

Δείχνοντας την υπέρβαση του ἀνθρώπινου μέτρου και τον βαθμὸ ἀπομάκρυνσης του οσίου ἀπὸ τις καθημερινές γαστρονομικές χαρές χαρακτηρίζει τη συγκεκριμένη διατροφή *ἡδεία* (στ. 49) και *τρυφή ἢ ἡδύνουσα* (στ. 55-56), δηλαδή, ευχάριστη, προφανώς, ἐννοώντας τις πνευματικές χαρές που αὐτή η νηστεία προσπόριζε στον Ἰλαρίωνα. Σχετικά με αὐτά τα γλωσσικά

³⁰ Strout (1943) 314 παρ. 4-5 και 315-316 παρ. 11 και Δημητρακόπουλος (2013) 56-58, 75 παρ. 4-5 και 77-78 παρ. 11.

στοιχεία της τελευταίας φράσης παραθέτω τα χωρία *Πέρσαι δὲ σφόδρα μὲν χρῶνται καὶ ταῖς ἄλλαις τρυφαῖς* (Πλάτ. Νόμ. 637E), *ῆτήσαντο ἐδέσματα τρυφῆς* (Σοφ. Σολ. 19, 11), *καταφθαρῆσονται, κομιοῦμενοι μισθὸν ἀδικίας, ἡδονὴν ἡγούμενοι τὴν ἐν ἡμέρᾳ τρυφήν*, (Β' Πέτ. 2, 13), *τὸ κρόμμυον...οὐ μόνον σῖτον ἀλλὰ καὶ ποτὸν ἡδύνει* (Ξεν. Συμπ. 4, 8) και *αἱ θυσίαι ὑμῶν οὐχ ἡδυνάν μοι* (Ἱερ. 6, 20). Η διατροφή του βασιζόταν (στ. 51-55) σε ὅσα ἀκόπως και με ἀφθονία ἔδινε η φύση. Αναφορικά με τις συγγενεῖς λέξεις *διαίτης* και *διαίτησαι* (στ. 50) καταγράφω τα χωρία *τὴν ἐγὼ τάλας οὐκ ἂν ποτ' ἐς τοσοῦτον αἰκίας πεσεῖν ἔδοξ', ὅσον πέπτωκεν ἡδὲ δῦσμορος, ἀεὶ σε κηδεύουσα καὶ τὸ σὸν κᾶρα πτωχῶ διαίτη, τηλικούτος οὐ γάμων ἔμπειρος, ἀλλὰ τούπιόντος ἀρπάσαι* (Σοφ. Ο. Κ. 747-752), *ἡ δὲ διαίτα τῆς σκηνῆς σου οὐ μὴ ἀμάρτη* (Ἰωβ 5, 24), *διαιτᾶν τοὺς νοσοῦντας οἴκοι* (Πλούτ. Κάτων Πρεσβ. 23) και *οἱ ὑπὸ φρύγανα ἄγρια διητῶντο* (Ἰωβ 30, 7).

Σχετικά με τα γλωσσικά στοιχεία *πέμμα*, *πόμα*, *πηγαὶ γεωργεῖν εἰώθασιν ἀφθόνως* (στ. 57-52), *ὄψα ἐν μέτρῳ ἰσχάδες* (στ. 54) και *βοτάναι* (στ. 55) μνημονεύω κάποια ἀνάλογα, λεξιλογικά και συντακτικά, χωρία ἀπὸ τὴν ἀρχαιοελληνική και βιβλική γραμματεία: *Οὐκοῦν καὶ ἀπτικῶν πεμμάτων τὰς δοκούσας εἶναι εὐπαθείας;* (Πλάτ. Πολ. 404D), *φιλοῦσι πέμματα μετὰ σταφίδος* (Ἔσση 3, 1), *οἶνοχύτου πώματος ἦσθη δεκέτει χρόνῳ* (Σοφ. Φιλ. 715), *τὸ πόμα μου μετὰ κλαυθμοῦ ἐκίρνων* (Ψαλμ. 101, 10), *δῶρά τε καὶ θυσίαι προσφέρονται μὴ δυνάμεναι κατὰ συνείδησιν τελειῶσαι τὸν λατρεύοντα, μόνον ἐπὶ βρώμασι καὶ πόμασι καὶ διαφόροις βαπτισμοῖς και δικαιομασι σαρκός, μέχρι καιροῦ διορθώσεως ἐπικείμενα* (Ἐβρ. 9, 9-10), *κρουνὼ δ' ἴκανον καλλιρρόω, ἔνθα δὲ πηγαὶ δοῖαι ἀναίσσοσι* (Ἄσμ. Χ147), *ἔστηκα ἐπὶ τῆς πηγῆς τοῦ ὕδατος* (Γέν. 24, 13), *ἔπεσεν ἐπὶ τὸ τρίτον τῶν ποταμῶν καὶ ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων* (Ἀποκ. 8, 10), *κοινωνεῖν γὰρ πάντας φήσω χρῆναι πάντων μετέχοντας κάκ ταύτου ζῆν, καὶ μὴ τὸν μὲν πλουτεῖν τὸν δ' ἄθλιον εἶναι, μηδὲ γεωργεῖν τὸν μὲν πολλήν, τῷ δ' εἶναι μηδὲ ταφήναι* (Ἀριστοφ. Ἐκκλ. 590-592), *ἦσαν γεωργοῦντες τὴν γῆν αὐτῶν* (Α' Μακ. 14, 8), *διαμετρεῖν ἐκέλευε χώρας ὡσπερ εἰώθει* (Πλούτ. Σύλλ. 9), *ὡσπερ εἶωθα ποιεῖν* (Δ' Μακ. 1, 12), *ὡς εἰώθει, πάλιν ἐδίδασκεν* (Μᾶρκ. 10, 1), *φιλονικεῖτω δὲ ἡμῖν πᾶς πρὸς ἀρετὴν ἀφθόνως* (Πλάτ. Νόμ. 731A), *ἀφθόνως τε μεταδίδωμι* (Σοφ. Σολ. 7, 13), *σῖτον καὶ οἶνον ἔθηκεν, ὄψα τε* (Ἄσμ. γ479-480), *ἄλλον δ' ὑπὸ χειρῶν μέτρῳ καταβαίνει* (Πίνδ. Π. 8, 110-111), *ὑδὼρ μέτρῳ λήψεσθε παρ' αὐτῶν* (Δευτ. 2, 6), *οὐ γὰρ ἐκ μέτρου δίδωσιν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα* (Ἰωάν. 3, 34), *κέχηνεν ὡσπερ ἐμποδίζων ἰσχάδας* (Ἀριστοφ. Ἰππ. 755), *λαοὶ ἔπονθ', ὡς εἶτε μετὰ κτίλον ἔσπετο μῆλα πιόμεν' ἐκ βοτάνης* (Ἄσμ. Ν492-493), *βλαστησάτω ἡ γῆ βοτάνην χόρτου* (Γέν. 1, 11) και *γῆ γὰρ ἡ πιοῦσα τὸν ἐπ' αὐτῆς πολλακίς ἐρχόμενον ὑετὸν καὶ τίκτουσα βοτάνην εὐθετον ἐκείνοις δι' οὐς καὶ γεωργεῖται, μεταλαμβάνει εὐλογίας* (Ἐβρ. 6, 7).

Ὡδὴ β', τροπάριο β': Ο ποιητὴς ἀναφέρεται συνοπτικά στις σωματικές ἀσκήσεις του οσίου μιλώντας συγκεκριμένα για ἐκθεση σε ψύχος και δίψα (στ. 62) και κάπως ἀφηρημένα για κόπους, ἐγκράτεια και ἀσκησι (στ. 58-59). Προφανέστατα ἀφορμήθηκε ἀπὸ τὸν βίο του,³¹ ὅπου, ὁμως, ἐκτὸς τῶν

³¹ Strout (1943) 314-315 παρ. 4-5, 9-10 και Δημητρακόπουλος (2013) 56-57 και 74-77 παρ. 4-5 και 9-10.

ανωτέρω γίνεται αναλυτικός λόγος για την ανεπαρκή και φτωχική ένδυση του οσίου με τραχύ βρώμικο τρίχινο ύφασμα (το φορούσαν οι Ιουδαίοι, όταν πενθούσαν, και το πήραν οι χριστιανοί μοναχοί ως ένδειξη θρήνου για τις αμαρτίες τους), δερμάτινο χιτώνα, τον οποίο άλλαζε μόνο όταν φθειρόταν πλήρως και τραχύ ακατέργαστο δερμάτινο ρούχο. Γίνεται ακόμα λόγος για χτυπήματα στο στήθος του, για ακουρία, για έκθεση σε καύσωνα, δυνατές βροχοπτώσεις, ψύχος, πείνα και δίψα, την χειρωνακτική εργασία του για την κατασκευή κοφινιών και μικρών καλάθων, για την επίπονη καλλιέργεια της γης, για το σπήλαιο, την σκηνή έξω από αυτό, την μικρή καλύβα όπου έμενε, κατασκευασμένη από ευτελή υλικά και τον μικρό μεταγενέστερο οικίσκο του και την χαμαικοιτία και την ανάπαυσή του σε στρώμα είτε δερμάτινο είτε από παπυρικές ίνες. Όλα αυτά γίνονταν για να υποδουλώσει και να καθυποτάξει την σάρκα και τις άλογες ορμές της στο ιδεώδες ζωής που ακολουθούσε.

Ο ποιητής απορεί για την υπερβολική άσκηση του οσίου (στ. 57) και λέει *Νοῦν ἐκπληττόμεθα* φέρνοντας στον νου μας, μεταξύ άλλων, τα χωρία *χόλος νόον οἰδάνει* (Όμ. Ι554), *ἐπιστήσομεν τὸν νοῦν* (Ήσ. 41, 22), *διήνοιξεν αὐτῶν τὸν νοῦν* (Λουκ. 24, 45), *ἐκ γὰρ ἡ πλήγη φρένας* (Όμ. Π403), *ὥστε αὐτὸν τὸν βασιλέα καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ ἐκπλήσσεσθαι τὴν τοῦ νεανίσκου ψυχὴν*, (Β΄ Μακ. 7, 12) και *ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ* (Μάρκ. 1, 22).

Στον στίχο 58 χρησιμοποιεῖ τη μετοχή *ἐνωτιζόμενοι*, για να δηλώσει το προσεκτικό άκουσμα και την εξ αυτού κατανόηση (πρβλ. *ἀκούσατε καὶ ἐνωτίσασθε* Ίερ. 13, 15 και *ἐνωτίσασθε τὰ ρήματά μου* Πράξ. 2, 14).

Η έννοια της εγκράτειας (στ. 59) ήταν γνωστή από την αρχαιότητα, αλλά πολυχρησιμοποιήθηκε στη Γραφή (πρβλ. *Κόσμος πού τις, ἦν δ' ἐγώ, ἡ σωφροσύνη ἐστὶν καὶ ἡδονῶν τινων καὶ ἐπιθυμιῶν ἐγκράτεια* Πλάτ. Πολ. 430E, *ἐγκράτεια ψυχῆς* Σοφ. Σειρ. 18, 30 και *διαλεγόμενου δὲ αὐτοῦ περὶ δικαιοσύνης καὶ ἐγκρατείας καὶ τοῦ κρίματος τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι, ἔμφοβος γενόμενος ὁ Φῆλιξ ἀπεκρίθη* Πράξ. 24, 25). Η λέξη *ἀσκήσει* (στ. 59) έχει έντονο ηθικό και θρησκευτικό περιεχόμενο (πρβλ. *τοὺς υἱεῖς οἱ πατέρες, κἂν ὡσι σώφρονες, ὅμως ἀπὸ τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων εἴργουσιν, ὡς τὴν μὲν τῶν χρηστῶν ὀμιλίαν ἄσκησιν οὔσαν τῆς ἀρετῆς* Ξεν. Ἀπομν. 1. 2, 20 και *αὔξοντες σφοδρότερον διὰ τῆς συντροφίας καὶ τῆς καθ' ἡμέραν συνηθείας καὶ τῆς ἄλλης παιδείας καὶ τῆς ἡμετέρας ἐν νόμῳ θεοῦ ἀσκήσεως* Δ΄ Μακ. 13, 22).

Για τη θλίψη που ο Ιλαρίων επεφύλασσε στο σώμα του χρησιμοποιεῖται η φράση *ἐκτῆκων ψύχει καὶ δίψει* (στ. 62) θυμίζοντάς μας τα χωρία *ἐκτέτηκα καρδίαν* (Εὐρ. Ἐκ. 443), *εἶδον ἀσυνετοῦντας καὶ ἐξετηκόμην* (Ψαλμ. 118, 158), *ἐν τῷ ψύχει καθηῦδον* (Πλάτ. Συμπ. 220D), *ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ οὐκ ἔσται φῶς καὶ ψῦχος* (Ζα. 14, 6), *ἐν λιμῷ καὶ δίψει, ἐν νηστείαις πολλάκις, ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι* (Β΄ Κορ. 11, 27), *ἡδὲ κιχάνει δίψά τε καὶ λιμός*, (Όμ. Τ165-166) και *οἱ νεανίσκοι ἐξέλιπον ἀπὸ τῆς δίψης* (Ίουδιθ 7, 22).

Ο ποιητής μνημονεύει τον Α. Παῦλο που ἔγραψε *ὑποπιάζω μου τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγῶ* (Α΄ Κορ. 9, 27) λέγοντας (στ. 60-61) για τον ὅσιο *ὑποπιάζων τὸ σαρκίον ἐδουλαγωγεῖς* (πρβλ. *οὐ τὸ σῶμα νηστείαις ὑποπιέζομεν* Γρηγ. Ναζ. τ. 1, σ. 533C και *ἐπαπέστειλε συκοφάντην ἐπ' αὐτήν, προστάξας ἄγειν εἰς δουλείαν* Διόδ. 12, 24), για να δηλωθεῖ η προσπάθεια του Ιλαρίωνος να καθυποτάξει τη πεπτωκυία φύση του.

Τέλος σχετικά με το επίρρημα *όμοῦ* (στ. 59) παραθέτω τα χωρία *όμοῦ δ' ἔχον ὠκέας ἵππους* (Όμ. Λ127), *όμοῦ δὲ πάντες εὐλόγησαν* (Β' Μακ. 11, 9), και *ἔτρεχον δὲ οἱ δύο όμοῦ* (Ίωάν. 20, 4).

Ὠδὴ β', τροπάριο γ': Ο υμνογράφος αναφέρεται στον ὑπουλο πόλεμο του Διαβόλου κατά του οσίου μέσω των γαστρονομικῶν ηδονῶν (στ. 67). Καταγράφω τα σχετικά, λεξιλογικά, χωρία *τοῦ δὲ μὴ δουλεύειν γαστρί μηδ' ὕπνω καὶ λαγνεῖα οἶει τι ἄλλο αἰτιώτερον εἶναι ἢ τὸ ἕτερα ἔχειν τούτων ἡδῖω* (Ξεν. Ἀπομν. 1. 6, 8), *εἴ πως πληρῶσαι γαστέρα αὐτοῦ* (Ίώβ 20, 23), *Κρηῖτες αἰεὶ ψευῖσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί.* (Τίτ. 1, 12), *οὐδὲ γὰρ ἐκράτουν αὐτοῦ αἰ τοῦ σώματος ἡδοναί,* (Ξεν. Ἑλλ. 4. 8, 22), *ἐν δὲ τῇ ἡδονῇ ἐστὶ καὶ ἡ κακοῦθης διάθεσις* (Δ' Μακ. 1, 25) και *οὗτοί εἰσιν οἱ ἀκούσαντες, καὶ ὑπὸ μεριμνῶν καὶ πλούτου καὶ ἡδονῶν τοῦ βίου πορευόμενοι συμπνίγονται* (Λουκ. 8, 14). Φυσικά, γίνεται χρήση και σκληρῶν και απηνῶν απειλῶν (στ. 68). Ο ποητῆς αφορμάται από τον βίο του οσίου,³² όπου γίνεται αναφορά και σε σεξουαλικῆς φύσεως πειρασμούς (αποσιωπῶνται από τον υμνογράφο λόγω σεμνοτυφίας, προφανῶς) και σε φωνές και οράσεις ανύπαρκτων ζῶων, ἀγριων θηρίων και ανθρώπων με σκοπὸ την κατατρομοκράτηση του οσίου. Ο Ιλαρίωνας παραλληλίζει με τον Ιώβ (στ. 66), πρότυπο της υπομονῆς ἐναντι των πειρασμῶν. Η πάλη κατά αὐτῶν δίνεται με στρατιωτικῆ ορολογία (στ. 69), ὅπως, ἄλλωστε, και στον βίο. Τελικά, ο Ιλαρίων νίκησε με τη δύναμη του σημείου (πρβλ. *ἐπὶ τὰ κράνεα λόφους ἐπιδέεσθαι Κᾶρες εἰσὶ οἱ καταδέξαντες καὶ ἐπὶ τὰς ἀσπίδας τὰ σημήια ποιέεσθαι, καὶ ὄχανα ἀσπίσι οὗτοι εἰσὶ οἱ ποιησάμενοι πρῶτοι* Ἡρόδ. 1, 171, *δότε ἡμῖν σημεῖον* Ἑξ. 7, 9 και *τότε φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ* Ματθ. 24, 30) του Τιμίου Σταυροῦ (στ.70-71), ὅπως βλέπουμε και στη φράση του βίου του *ἐν τῷ μετώπῳ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐποίησατο.*

Οι πολεμικοῦ χαρακτήρα λέξεις *παλαίει* (στ. 65), *μαχησάμενος* (στ. 66), *ἀπειλῶν* (στ. 68), *ὀπλίτη στερρῶ* (στ. 69), *ἔρριπται* (στ. 70) και *καταπεσῶν* (στ. 71) μαρτυροῦνται πολλάκις, με ἴδιες ἢ ἀνάλογες συντάξεις, σε αρχαιοελληνικά και γραφικά κείμενα, με κυριολεκτικῆ ἢ μεταφορικῆ σημασία. Από αὐτὰ παραθέτω τα *Φιλομηλεῖδη ἐπάλαισεν* (Όμ. δ343), *ἐπάλαιεν ἄνθρωπος μετ' αὐτοῦ* (Γέν. 32, 24), *ἀνάγκη δ' οὐδὲ θεοὶ μάχονται* (Σιμων. 8, 20), *ἐμαχεσάμην τοῖς υἱοῖς Ἰούδα* (Νε. 13, 17), *οὐ δεῖ μάχεσθαι* (Β' Τιμ. 2, 24), *αἶψα δ' ἀναστὰς ἠπέιλησεν μῦθον* (Όμ. Α388), *ἀπειλήσαντος δὲ αὐτοῖς σκληρότερον ὡς δεδωροκοπημένοις εἰς μηχανὴν τῆς ἐκφυγῆς, συνέβη σαφῶς αὐτὸν περὶ τούτου πεισθῆναι* (Γ' Μακ. 4, 19), *πάσχων οὐκ ἠπέιλει* (Α' Πέτ. 2, 23), *εἷς τε κελαινὸν Τάρταρον ἄρδην ρίψειε δέμας τούμὸν ἀνάγκης στερραῖς δῖναις* (Αἰσχύλ. Πρ. 1050-1052), *ἦ μιν ἐλὼν ρίψω ἐς Τάρταρον* (Όμ. Θ13), *Δανιήλ ἐρρίφη εἰς τὸν λάκκον* (Δαν. 6, 17), *ψιλῶν μὲν δὴ τῶν ἀπάντων τῶν μαχίμων ἦν τὸ πλῆθος ἕξ τε μυριάδες και ἐννέα χιλιάδες και ἑκατοντάδες πέντε, τοῦ δὲ σύμπαντος τοῦ Ἑλληνικοῦ τοῦ συνελθόντος ἐς Πλαταιάς σὺν τε ὀπλίτησι και ψιλοῖσι τοῖσι μαχίμοισι ἔνδεκα μυριάδες ἦσαν* (Ἡρόδ. 9, 30), *παρλεύσεται ὑμῶν πᾶς ὀπλίτης τὸν Ἰορδάνην ἐναντι κυρίου* (Ἄρ. 32, 21), *ἔρριπται εἰς τὴν θάλασσαν* (Λουκ. 17, 2), *πρηνῆς ἐπὶ γαίῃ κάππεσε* (Όμ.

³² Strout (1943) 314-315 παρ. 5-8 και Δημητρακόπουλος (2013) 57 και 75-76 παρ. 5-8.

Π311), *ὑποστηρίζει κύριος πάντας τοὺς καταπίπτοντας* (Ψαλμ. 144, 14) και *πάντων δὲ καταπεσόντων ἡμῶν εἰς τὴν γῆν ἤκουσα φωνὴν* (Πράξ. 26, 14).

Σχετικὰ με τα γλωσσικά στοιχεῖα *ποτε* (στ. 66), *τρίζων τοῖς ὁδοῦσιν* (στ. 68) και *ἄβυσσον* (στ. 72) μνημονεύω τα χωρία *ὄν ποτ' Ἀθήνη θρέψε* (Όμ. Β547), *ποτέ μὲν γάρ ἡμεροῦτο φλόξ*, (Σοφ. Σολ. 16, 18), *ἐν οἷς καὶ ἡμεῖς πάντες ἀνεστράφημέν ποτε ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς σαρκὸς ἡμῶν* (Εφ. 2, 3), *τέτριγε δ' ὁ κυνόδων* (Επίχ. 9), *τρίζει τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ* (Μάρκ. 9, 18· ο ευαγγελιστῆς αναφέρεται σε δαιμόνιο και προφανέστατα ἐδῶ ο ποιητῆς παραλλάσσει ελαφρῶς το συγκεκριμένο χωρίο, αφού μιλά για τον Διάβολο), *πρεσβυτέρω ἐόντι τῶν ὀδόντων οἱ πλεῦνες ἐσεῖοντο* (Ἡρόδ. 6, 107), *ἔβρουξεν ἐπ' ἐμέ τοὺς ὀδόντας* (Ἰωβ 16, 9), *πηγὰς τοῦ Νεῖλου ἐούσας ἀβύσσους ἐκ τοῦ μέσου τῶν ὀρέων τούτων ῥέειν* (Ἡρόδ. 2. 28), *ὁ λέγων τῇ ἀβύσσῳ* (Ἠσ. 44, 27) και *ἐδόθη αὐτῷ ἡ κλεῖς τοῦ φρέατος τῆς ἀβύσσου* (Ἀποκ. 9, 1).

Ὡδὴ β', τροπάρια δ'-ε': Στα συγκεκριμένα τροπάρια δεσπόζει η μορφή του οσίου ως μεσίτη μεταξύ Θεοῦ και ἀνθρώπων (στ. 73-74 και 81-83). Πρόκειται για ἐξαιρετικὰ συνηθισμένο μοτίβο στην ἐκκλησιαστικὴ ποίηση, που ἐπηρεάζεται ἀπὸ την ἐθιμοτυπία των ἀνακτόρων, ὅπου η πρόσβαση στον Ἀυτοκράτορα και η ευνοϊκὴ ἐκ μέρους του ἀντιμετώπιση των αἰτημάτων των υπηκόων του ἀπαιτοῦσε σχετικὴ μεσολάβηση κοντινοῦ σε αὐτὸν προσώπου, και την τάξη στις σχέσεις ἀρχόντων-ἀρχομένων ἐπὶ Βυζαντίου. Σχετικὰ με το ουσιαστικὸ *ἔντευξιν* (στ. 73) ως ἀνάλογα χωρία ἀναφέρω τα *εἰπόντος ὅτι βούλεται παρ' αὐτοῦ τυχεῖν τινος δωρεᾶς, δεδοικέναι δὲ μήποτε δηλώσας τὴν προκεχειρισμένην ἔντευξιν ἀποτύχη* (Διόδ. 16, 55), *ὑπενόθευσεν Ἰάσων ὁ ἀδελφὸς Ὀνίου τὴν ἀρχιερωσύνην, ἐπαγγειλάμενος τῷ βασιλεῖ δι' ἐντεύξεως ἀργυρίου τάλαντα ἐξήκοντα* (Β' Μακ. 4, 7-8) και *Παρακαλῶ οὖν πρῶτον πάντων ποιεῖσθαι προσευχάς, δεήσεις, ἐντεύξεις, εὐχαριστίας* (Α' Τιμ. 2, 1).

Οι ἀναφερόμενες (στ. 75-76) δοξολογίες, πνευματικὲς ᾠδές, ὕμνοι και ευφημίες προς τον ὄσιο θυμίζουν τις δοξαστικὲς ἐπευφημίες ἀπὸ τον λαὸ και τους Δῆμους προς τον βυζαντινὸ ηγεμόνα εἴτε στα ἀνάκτορα, εἴτε στον Ἰππόδρομο, εἴτε ἀλλοῦ. Ἀναφορικὰ με τις μετοχές *γεραιρόντων* (στ. 75) και *εὐφημούντων* (στ. 76) και το ἐπίθετο *πνευματικαῖς* (στ. 75) ἐνδιαφέροντα εἶναι και τα σχετικὰ, ως προς τὴ σημασία τους, χωρία *νώτοισιν δ' Αἴαντα διηνεκέεσσι γέραιρεν* (Όμ. Η321), *τίμιος γεραίρεται* (Εὐρ. Ἰκέτ. 553), *δεῖ σκοπεῖν οἷς ἂν ταῦτα συμπύπτη καὶ μνημονεύειν, ἂν μηδὲν ἦ πνευματικόν, ὅτι σωματικόν ἐστὶν αἴτιον* (Πλούτ. 2, 129), *πληροῦσθε ἐν πνεύματι, λαλοῦντες ἑαυτοῖς ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς* (Εφ. 5, 18-19), *κέλαδος Ἑλλήνων πάρα μολπηδὸν εὐφήμησεν* (Αἰσχύλ. Πέρσ. 388-389) και *ἐπισυνήγοντο πρὸς αὐτοὺς εὐφημοῦντες* (Α' Μακ. 5, 64).

Ὁ ποιητῆς ζητᾶ πρωτίστως να ἐπιτευχθεῖ η οὐράνια βασιλεία, η μεταθανάτια δικαίωση των πιστῶν (η σπουδαιότερη φροντίδα κάθε χριστιανοῦ) και ο φωτισμὸς (βλ. *φῶς ἀνέτειλε τῷ δικαίῳ* Ψαλμ. 96, 11) τους (στ. 78-80). Σχετικὰ με το ἀπαρέμφατο *τυχεῖν* το ἐπίθετο *οὐρανόου* (στ. 78) και τα ουσιαστικὰ *βασιλείας* (στ. 79) και *ἐλλάμψεως* (στ. 80) παραθέτω τα ἀνάλογα, λεξιλογικὰ, χωρία *ὄφρα τάχιστα πομπῆς καὶ νόστοιο τύχης* (Όμ. ζ289-290), *δόξη δοξάσω σε καὶ τὸ ἔθνος σου, ἐὰν εὐκαιρίας τύχω* (Α' Μακ. 11, 42), *ἐτυμπανίσθησαν, οὐ προσδεξάμενοι τὴν ἀπολύτρωσιν, ἵνα κρείττονος ἀναστάσεως τύχωσιν* (Εβρ. 11, 35), *δάμναται οὐρανόου γένναν* (Αἰσχύλ. Πρ. 164-165), *ἡμαρτον εἰς τὸν κύριον τοῦ Ἰσραὴλ τὸν οὐράνιον* (Α' Ἔσδ. 6, 15),

ἐγένετο σὺν τῷ ἀγγέλῳ πλῆθος στρατιᾶς οὐρανόυ (Λουκ. 2, 13), ἐώθεε γὰρ καὶ πρόσθε, ὅκως ἢ βασιλεία καλέοι, φοιτᾶν (Ἡρόδ. 1, 11), ὑμεῖς λέγετε ἀντιστήναι κατὰ πρόσωπον βασιλείας κυρίου (Β΄ Παρ. 13, 8), ζητεῖτε τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ (Λουκ. 12, 31) καὶ κεραυνὸν δὲ σφοδροτέραν ἔλλαμψιν (Πλούτ. 2, 893Ε).

Σχετικά με το επίθετο ἄπαυστον (στ. 73) καὶ το ρῆμα πρόσφερε (στ. 74) υπενθυμίζω τα χωρία δι' αἰῶνος κρέων ἀπαύστου Ζεὺς...βία δ' ἀπημάντω σθένει καὶ θεΐαις ἐπιπνοίαις παύεται (Αἰσχύλ. Ἴκ. 574-578), οὐ γὰρ σοι θέμις οὐδ' ὄσιον ἐχθρᾶς ἀπὸ γυναικὸς ἰσάναί κτερίσματ' οὐδὲ λουτρὰ προσφέρειν πατρί' (Σοφ. Ἠλ. 432-434) καὶ σφάγια καὶ θυσίας προσηνέγκατέ μοι (Ἀμῶς 5, 25 καὶ Πράξ. 7, 42).

Στη συνέχεια διατυπώνεται το αἴτημα να διατηρηθεῖ ασκανδάλιστο το σῶμα των πιστῶν, το ποιμνιον (στ. 81· πρβλ. ἐπισκέψεται κύριος ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ τὸ ποιμνιον αὐτοῦ τὸν οἶκον Ἰούδα Ζα. 10, 3 καὶ Μὴ φοβοῦ τὸ μικρὸν ποιμνιον Λουκ. 2, 32) ἀπὸ τον εχθρὸ-Διάβολο καὶ να προστατεύεται (στ. 81-86). Στην χριστιανικὴ θεολογία βασικὴ εἶναι ἡ ἐννοια του σκανδαλισμοῦ, τῆς δημιουργίας, δηλαδὴ, προσκόμματος, εμποδίου στον ανηφορικὸ δρόμο του πιστοῦ προς τὴν θέωση. Χαρακτηριστικὴ για τὴ σημασία του σκανδαλισμοῦ εἶναι καὶ ἡ σχετικὴ διδασκαλία του Κυρίου: ὅς δ' ἂν σκανδαλίση ἓνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, συμφέρει αὐτῷ ἵνα κρεμασθῆ μύλος ὄνικὸς εἰς τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ καταποντισθῆ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης (Ματθ. 18, 6) καὶ ἀνένδεκτόν ἐστι τοῦ μὴ ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα· οὐαὶ δὲ δι' οὗ ἔρχεται. λυσιτελεῖ αὐτῷ εἰ λίθος μυλικὸς περικείται περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ ἔρριπται εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ἵνα σκανδαλίση ἓνα τῶν μικρῶν τούτων (Λουκ. 17, 1-2). Ἡ ἐννοια του σκανδαλου ὑπάρχει καὶ στην Π. Διαθήκη (βλ. οἱ θεοὶ αὐτῶν ἔσονται ὑμῖν εἰς σκάνδαλον Κρ. 2, 3).

Σχετικά με τους ρηματικούς τύπους φρούρει, τηρῶν (στ. 83) καὶ σκέπει (στ. 86) με τὴν προστατευτικὴ τους σημασία μνημονεύω τα χωρία σὲ δαίμων φρουρήσας τύχοι (Σοφ. Ο. Τ. 1479), ἐφρούρησε τὰς πόλεις τὰς ὑψηλάς (Ἰουθ 3, 6), Πρὸ δὲ τοῦ ἐλθεῖν τὴν πίστιν ὑπὸ νόμον ἐφρουρούμεθα (Γαλ. 3, 23), δαιμόνων ἡμῖν μόναις οὐ θύετ' οὐδὲ σπένδετε, αἵτινες τηροῦμεν ὑμᾶς (Ἀριστοφ. Νεφ. 579), ὁ δὲ τηρῶν ἐλέγχους ἀγαπᾷ ψυχὴν αὐτοῦ (Παρ. 16, 3), κἀγὼ σε τηρήσω ἐκ τῆς ὥρας τοῦ πειρασμοῦ (Ἄποκ. 3, 10) καὶ ἔχει δὲ λιμένα δυνάμενον σκέπειν ἀπὸ παντὸς ἀνέμου τοὺς ἐνορμοῦντας (Πολύβ. 16. 26, 13).

Σχετικά με τις αρνητικὲς ἐννοιες των λέξεων ἐπηρείας (στ. 84) καὶ προσβολῆς (στ. 85) παρατηρῶ πως κατὰ κόρον απαντῶνται στην αρχαιοελληνικὴ καὶ εβραϊκὴ γραμματεία. Σημειῶνω σχετικά τα χωρία ἐκέλευον κατ' ἐπήρειαν δέχεσθαι αὐτούς ((Θουκ. 1, 26), ἐπολιόρκεον τὴν Βάρην ἐπὶ μῆνας ἐννέα, ὀρύσσοντες τε ὀρύγματα ὑπόγαια φέροντα ἐς τὸ τεῖχος καὶ προσβολὰς καρτερὰς ποιούμενοι (Ἡρόδ. 4, 200) καὶ συνέβη δὲ καθ' ὅλην τὴν πόλιν σχεδὸν ἐφ' ἡμέρας τεσσαράκοντα φαίνεσθαι διὰ τοῦ ἀέρος τρέχοντας ἵππεῖς διαχρύσους στολὰς ἔχοντας καὶ λόγχας σπειρηδὸν ἐξωπλισμένους καὶ ἵλας ἵππων διατεταγμένας καὶ προσβολὰς γινομένας (Β΄ Μακ. 5, 2-3).

Τελειῶνω με το επίθετο ἀληθῆς (στ. 87), για το οποίο καταγράφω τα χωρία θεὸν ἐπέγνωσαν ἀληθῆ (Σοφ. Σολ. 12, 27) καὶ οὗτος ἀληθῆς ἐστι (Ἰωάν. 7, 18).

Ωδή β΄, θεοτοκίο: Εδώ παρουσιάζεται και διδάσκεται στους πιστούς το υπέρλογο χριστολογικό δόγμα του θεανδρικού προσώπου του Χριστού, που έγινε (σχετικά με την χρησιμοποιηθείσα μετοχή *γεγονώς* πρβλ. *ἀμφὶ δὲ τὰ πέντε ἢ ἑκκαίδεκα ἔτη γενομένου αὐτοῦ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀσσυρίων βασιλέως γαμειῖν μέλλων ἐπεθύμησε <καί> αὐτὸς θηρᾶσαι ἐς τοῦτον τὸν χρόνον* Ξεν. Κύρ. Παιδ. 1. 4, 16, *ἐραστής ἐγενόμην τοῦ κάλλους αὐτῆς* Σοφ. Σολ. 8, 2 και *ὁ προεπηγγείλατο διὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ ἐν γραφαῖς ἀγίαις περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαυὶδ κατὰ σάρκα* Ῥωμ. 1, 2-3) ἄνθρωπος εκ παρθένου (στ. 91) παραμένοντας Θεός (στ. 92-93). Οι δύο φύσεις του ενώθηκαν ασύγχυτα.

Στον στίχο 89 επαναλαμβάνεται προς ἔμφαση το ρῆμα *ἐγνωμεν* με την ἔννοια της γνώσεως και της επακόλουθης κατανοήσεως (πρβλ. *ἐγνωσ ὡς θεός εἰμι* Ὅμ. Χ10, *ἐν τούτῳ γνώσομαι ὅτι ἐποίησας ἔλεος* Γέν. 24, 14, *ἐγνωσαν ὅτι περὶ αὐτῶν λέγει* Ματθ. 21, 45).

Στον στίχο 90 ο Χριστὸς προσφωνεῖται με την κλητική *Κύριε*. Πρόκειται για πολὺ συνηθισμένο ονοματικὸ τύπο αναφορικὰ με την Θεότητα. Παραθέτω τα χωρία *Ζεὺς τὰ τε καὶ τὰ νέμει, Ζεὺς ὁ πάντων κύριος* (Πίνδ. Ἰ. 5, 53-54) και *ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου* (Δευτ. 6, 5 και Ματθ. 22, 37).

Αναφορικὰ με την μετοχή *μείνας* (στ. 92) μνημονεύω τα χωρία *ἔμεν' ἀπρωτίμαστος ἐνὶ κλισίῃσιν ἐμῆσιν* (Ὅμ. Τ263), *κύριος εἰς τὸν αἰῶνα μένει* (Ψαλμ. 9, 8) και *μακαριωτέρα δὲ ἐστὶν ἐὰν οὕτω μείνη* (Α΄ Κορ. 7, 40).

Κομβικῆς σημασίας εἶναι και η φράση *ἠνωμένος ταῖς οὐσίαις καθ' ὑπόστασιν* (στ. 95-96). Από τα σχετικά χωρία που απαντῶνται οι ανωτέρω λέξεις αναφέρω τα *τὰ φύσει ἠνωμένα* (Λογγίνος 22, 3), *κατ' ἰδίαν ὑπόστασιν και οὐσίαν* (Σέξτ. Ἐμπ. Μ. 9, 338), *ἡ μὲν γὰρ ὑπόστασις σου τὴν σὴν γλυκύτητα πρὸς τέκνα ἐνεφάνισεν* (Σοφ. Σολ. 16, 21) και *ὃς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, φέρων τε τὰ πάντα τῷ ρήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, δι' ἑαυτοῦ καθαρισμὸν ποιησάμενος τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ* (Ἐβρ. 1,3).

Ωδή γ΄, τροπάριο α΄: Στο τροπάριο αὐτὸ αναφέρεται περιληπτικὰ η θεραπεία της στειρότητας μιας γυναίκας. Το περιστατικὸ περιγράφεται στον βίο του οσίου.³³ Ο υμνογράφος δεν αναφέρει χρονικὲς λεπτομέρειες της στειρότητας, τον τόπο διαμονῆς της στείρας, την παραμέληση της γυναίκας ἀπὸ τον σύζυγό της, τα δάκρυα και τις ικεσίες της, τον διάλογο μεταξύ των δύο προσώπων, τον τρόπο της θαυματουργίας (προσευχή) ἢ την ευχαριστήρια μεταγενέστερη επίσκεψη της γυναίκας μετὰ ἕνα ἔτος και την ευλογία του βρέφους της ἀπὸ τον Ἰλαρίωνα. Αρκεῖται στο γεγονός ὅτι το περιστατικὸ αποτελεί την ἀρχὴ της θαυματουργικῆς δράσης του οσίου (στ. 102).

Αξιοσημείωτη εἶναι η παρατήρηση πως πρόκειται περὶ δοθέντος θείου χαρίσματος, σύμφωνα και με τη διδασκαλία της Εκκλησίας (βλ. *ὧ μὲν γὰρ διὰ τοῦ πνεύματος δίδεται λόγος σοφίας, ἄλλω δὲ λόγος γνώσεως κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, ἑτέρω δὲ πίστις ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι, ἄλλω δὲ χαρίσματα ἰαμάτων*, Α΄ Κορ. 12, 8-9) που δόθηκε, ἀφοῦ ο ὀσιος ἄσκησε την ἀρετὴ και δι' αὐτῆς πλησίασε τον Θεό (στ. 97-101). Η ἔννοια της ἀρετῆς, πέραν του χριστιανικοῦ

³³ Strout (1943) 316 παρ. 13-14 και Δημητρακόπουλος (2013) 58-59 και 79 παρ. 13.

περιεχομένου της, είναι και αρχαιοελληνική. Ο Πλάτων μιλά εκτενώς για την εξύψωση που επιφέρει στον άνθρωπο που την ασκεί.

Χρησιμοποιείται η φράση *Ἵσπερ ἐν ὄρει ἐπιβάς...εἰς τὸ ἄκρον* (στ. 97-98), για να δηλωθεί η ηθική του οσίου άνοδος και τελείωση και το ρήμα *εἰσδέχεσαι* (στ. 101). Σχετικά με τις ανωτέρω λέξεις καταγράφω τα χωρία *ἀπικόμενοι δὲ ἐς τὸν Ὀλυμπον τὸ ὄρος ἐζήτεον τὸ θηρίον* (Ἡρόδ. 1, 43), *ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος τοῦ θεοῦ* (Ἐξ. 19, 3), *ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος* (Ματθ. 5, 1), *ἐπεβήσεται ἀπὸ τῆς ὄρει* (Ἄμ. 7, 1), *ἐπέβημεν εἰς τὸ πλοῖον* (Πράξ. 21, 6), *συχνῶ γὰρ μέρει δεῖ μεγάλου μύθου προσχρήσασθαι, καὶ τὸ λοιπὸν δὴ, καθάπερ ἐν τοῖς πρόσθεν, μέρος αἰεὶ μέρους ἀφαιρουμένους ἐπ' ἄκρον ἀφικνεῖσθαι τὸ ζητούμενον* (Πλάτ. Πολιτικ. 268D-E), *τὰ ἄκρα τῆς ἀπαλότητος ἀπέκνισε* (Ἰεζ. 17, 4), *ἐπισυνάξουσιν τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων ἀπ' ἄκρων οὐρανῶν ἕως ἄκρων αὐτῶν* (Ματθ. 24, 31), *τόνδ' εἰσεδέξω τειχεῶν*, (Εὐρ. Φοίν. 451), *εἰσδέξομαι αὐτοῦς*, (Ζα. 10, 8) και *εἰσδέξομαι ὑμᾶς* (Β' Κορ. 6, 17).

Τελειώνω με την αναφορά των δύο κοινότατων ονοματικών τύπων *στεῖρας* (στ. 102) και *ἄγονον* (στ. 103), για τους οποίους παραθέτω τα ανάλογα, σημασιολογικά, χωρία *ἐλθὼν εἰς Ἰθάκην στεῖραν βουῖν, ἢ τις ἀρίστη, ῥέξειν ἐν μεγάροις πυρὴν τ' ἐμπλησέμεν ἐσθλῶν* (Ἄμ. κ522-523), *οὐκ ἔσται ἐν ὑμῖν ἄγονος οὐδὲ στεῖρα* (Δευτ. 7, 14), *ἡ Ἐλισάβετ ἦν στεῖρα* (Λουκ. 1, 7) και *αἶθ' ὄφελος ἄγονός τ' ἔμμεναι ἄγαμός τ' ἀπολέσθαι* (Ἄμ. Γ40).

Ωδὴ γ', τροπάριο β': Το τροπάριο μιλά περιληπτικά για την θεραπεία των παιδιών της Αρισταινέτης.³⁴ Δεν αναφέρει τον αριθμό τους, το επιφανές της οικογένειας και την ευσέβειά της, λεπτομέρειες της ασθένειας, όπως τον υψηλό πυρετό, την αδυναμία των γιατρών να βοηθήσουν την οικογένεια και την πρόγνωσή τους για τον επερχόμενο θάνατο των νοσοῦντων, την επίσκεψη της μάνας τους στον ὄσιο, τις σπαραξικάρδιες ικεσίες της, τα δάκρυα των παρευρισκομένων, την αρχική άρνηση του Ἰλαρίωνος να εγκαταλείψει τον τόπο της άσκησής του και την μετέπειτα μετάβασή του στην κατοικία των αρρώστων στη Γάζα το βράδυ, καθώς και λεπτομέρειες του συντελεσθέντος θαύματος, όπως την επίθεση των χειρῶν του οσίου στους ασθενείς και την ταχύτητα της ίασέως τους. Δεν αναφέρεται, επίσης, η εξ αυτού του θαύματος προσχώρηση στη νέα θρησκεία πολλῶν ειδωλολατρῶν της περιοχῆς καθώς και η επιλογή του μοναχικού βίου πάμπολλων κατοίκων της, μολονότι δεν υπήρχε εκεί προγενέστερη μοναστική παράδοση. Ο ποιητής αρκείται (στ. 107-109) στη μνεία της πραγμάτωσής του θαύματος με την επίκληση του Ἰησοῦ (πρβλ. *δοκεῖ δέ μοι, οὐδὲ τοῦνομα τοῦτο ξύμπασά πω εἶχεν, ἀλλὰ τὰ μὲν πρό Ἕλληνας τοῦ Δευκαλίωνος καὶ πάνυ οὐδὲ εἶναι ἡ ἐπίκλησις αὕτη* Θουκ. 1, 3 και *μετ' ἐπικλήσεως καὶ εὐχῶν συνέμειξαν τοῖς πολεμίοις* Β' Μακ. 15, 26), που δίνει την δύναμη καταπολέμησης των παθημάτων και νόσων (βλ. *ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, λεπρούς καθαρίζετε, νεκρούς ἐγείρετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε· δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε*. Ματθ. 10. 8).

Ενδιαφέρον σημείο είναι πως ο βίος που δημοσιεύει ο Strout (BHG 752) αναφέρει τη γυναίκα ως *Ἀριστήνη* και μιλά περί *τέκνων* μη καθορίζοντας το φύλο τους, ενώ ο ποιητής για *υἱούς Ἀρισταινέτης* (στ. 104-105), και δείχνει

³⁴ Strout (1943) 316-317 παρ. 14 και Δημητρακόπουλος (2013) 59 και 79-80 παρ. 14.

την μάνα απεγνωσμένη και όχι τον πατέρα, όπως ο ποιητής (στ. 106). Προφανώς, ο υμνογράφος πήρε τις πληροφορίες του από την εκδοχή του βίου του οσίου στην BHG 755, όπου η γυναίκα ονομάζεται *Αρισταινέτη* και γίνεται λόγος για *νεανίσκους* (στην BHG 754 επιλέγονται οι λέξεις *παιδων* και *παιδας*). Άλλωστε, εκεί αναγράφεται η επίκληση του Ιησού (όπως και στην εκδοχή της BHG 752), ενώ στην εκδοχή της BHG 754 η επίκληση αφορά στην Α. Τριάδα.

Σχετικά με τα επιλεχθέντα από τον ποιητή λεξιλογικά στοιχεία *ἰᾶσαι* (στ. 105) *παθῶν* και *νόσων* (στ. 109) καταγράφω τα χωρία *πῶς υπαίθων σῶμ' ἄν ἰώμην τὸ σόν;* (Σοφ. Τραχ. 1210), *ἰάσατο τὸν παῖδα* (Λουκ. 9, 42), *τὰ λοιπὰ νῦν ἀκούσασθ', οἷα χρή πάθη τλῆναι πρὸς Ἥρας τήνδε τὴν νεάνιδα* (Αἰσχύλ. Πρ. 703-704), *προσπεσὸν πάθος ἐν σώματι καρδίαν λυπεῖ* (Παρ. 25, 20), *ἐκ τῆς νούσου ἀνέστη* (Ἡρόδ. 1, 22), *τὸν ἰώμενον πάσας τὰς νόσους σου* (Ψαλμ. 102, 3) και *αὐτὸς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβε καὶ τὰς νόσους ἐβάστασεν* (Ματθ. 8, 17).

Για την νόσο χρησιμοποιείται η μετοχή *πληγέντας* (στ. 104· πρβλ. *λύσε μένος πλήξας ξίφει αὐχένα* Όμ. Π332, *κύριος πλήξει τὸν Ἰσραήλ*, Γ' Βασ. 14, 15 και *ἐπλήγη τὸ τρίτον τοῦ ἡλίου* Ἀποκ. 8, 12). Τελικά, τα παιδιά αποδίδονται (χρησιμοποιείται στον στίχο 106 το ρήμα *παρέχεις* πρβλ. *σιγὴν παρασχῶν κλύθί μου* Σοφ. Τρ. 1115, *παρέσχου τῷ κάλλει μου δύναμιν* Ψαλμ. 29, 7 και *μή μοι κόπους παρέχε* Λουκ. 11, 7) στον πατέρα τους, που χαρακτηρίζεται απεγνωσμένος (στ. 106· πρβλ. *οἱ μὲν γὰρ ἀπεγνώκασιν τὴν σωτηρίαν* Ἀριστοτ. Ἠθ. Νικ. 3, 6, 11 και *ἐλαττόνων εἶ βοηθός, ἀντιλήπτωρ ἀσθενούντων, ἀπεγνωσμένων σκεπαστής, ἀπηλιπισμένων σωτήρ*. Ἰουδιθ 9, 11).

Στον στίχο 110 ο Ἰλαρίων αποκαλεῖται ἐνδοξος λόγω της τιμῆς που του αποδίδουν οι πιστοί. Σχετικά με τη χρήση του συγκεκριμένου επιθέτου παραθέτω τα χωρία *ἔφη δ' αὐτὸν ὁ κατήγορος καὶ τῶν ἐνδοξοτάτων ποιητῶν ἐκλεγόμενον τὰ πονηρότατα καὶ τούτοις μαρτυρίαις χρώμενον διδάσκειν τοὺς συνόντας κακούργους τε εἶναι καὶ τυραννικούς*, (Ξεν. Ἀπομν. 1, 2, 26), *αὐτὸς δὲ ἦν ἐνδοξότατος πάντων* (Γέν. 34, 19) και *ὑμεῖς ἐνδοξοί, ἡμεῖς δὲ ἄτιμοι* (Α' Κορ. 4, 10).

Ὠδὴ γ', τροπάριο γ': Ο ποιητής αναφέρεται περιληπτικά στο θαύμα της θεραπείας της τυφλῆς που περιγράφεται στο βίο του οσίου.³⁵ Δεν μας μιλά για την καταγωγή της, ούτε για τα χρόνια της τυφλότητάς της, ούτε για τον διάλογό της με τον ὄσιο, ούτε για τον τρόπο θεραπείας της, ούτε για την ευτυχισμένη επιστροφή στο σπίτι της. Αρκείται στην αναφορά της πάθησης της τυφλότητος (στ. 111· πρβλ. *τὰς τῶν ὀμμάτων κόρας ἐπήρωσε* Δ' Μακ. 18, 21) και το μάταιο και πολυδάπανο της προσφυγῆς της στους θεραπευτὲς γιατροὺς (στ. 113-115· πρβλ. *ὦ Φοῖβ' ἀκέστορ, πημάτων δοίης λύσιν* Εὐρ. Ἄνδ. 900), ενδεικτικὰ στοιχεῖα της σοβαρότητας της κατάστασής της.

Σχετικά με τα χρησιμοποιηθέντα γλωσσικά στοιχεία *ἀναλώσασαν εἰκῆ* (στ. 114) και *χωρήσασαν* (στ. 115) μνημονεύω τα χωρία *οὐκ ἔστι τὰνάλωμ' ἀναλωθὲν λαβεῖν* (Εὐρ, Ἰκ. 776), *πῦρ ἀνήλωσεν αὐτήν*. (Ἰεζ 19, 12), *εἴπωμεν πῦρ καταβῆναι ἀπὸ οὐρανοῦ καὶ ἀναλώσαι αὐτούς*, (Λουκ. 9, 54), *τὸν μακρὸν βίον ἔφυρον εἰκῆ πάντα* (Αἰσχύλ. Πρ. 449-450), *ἄπιστος ἀνὴρ κρίνει εἰκῆ* (Παρ. 28, 25), *ἐπάθετε εἰκῆ;* (Γαλ. 3, 4), *οὐ χωρεῖ τοῦργον* (Ἀριστοφ. Εἰρ. 472), *τὰ μὲν καθ' Ἡλιόδωρον καὶ τὴν τοῦ γαζοφυλακίου τήρησιν οὕτως*

³⁵ Strout (1943) 317 παρ. 15 και Δημητρακόπουλος (2013) 59-60 και 80-81 παρ. 15.

ἐχώρησεν (Β' Μακ. 3, 40) και μακροθυμεῖ εἰς ἡμᾶς μὴ βουλόμενός τινας ἀπολέσθαι, ἀλλὰ πάντας εἰς μετάνοιαν χωρῆσαι (Β' Πέτ. 3, 9).

Ἡ θεραπεία ἐπετεύχθη, κατὰ τὴν χριστιανικὴ ἀντίληψη, ὄχι με τὴν ἰκανότητα τοῦ ἀγίου, που ἀποτελεῖ μόνον τὸν φορέα τῆς θείας χάριτος (πρβλ. ἠγεόμην Τρώεσσι φέρων χάριν Ἐκτορι δῖω Ὅμ. Ε211, εὔρον χάριν ἐναντίον σου Γέν. 33, 15 και χάρις θεοῦ ἦν ἐπ' αὐτό. Λουκ. 2, 40), ἀλλὰ με τὴ δύναμη τοῦ Χριστοῦ (στ. 116-117) κατὰ τὸ γραφικὸ χωρίο: ὅπως πληρωθῆ τὸ ῥηθέν διὰ Ἡσαίου τοῦ προφήτου λέγοντος· αὐτὸς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβε και τὰς νόσους ἐβάστασεν (Ματθ. 8, 17).

Σχετικὰ με τοὺς ρηματικούς τύπους βλέπειν, ποιεῖς, φράσον (στ. 112) παραθέτω τὰ χωρία βλέποντες ἔβλεπον μάτην (Αἰσχύλ. Πρ. 447), οὐκ ἠδύνατο βλέπειν (Γέν. 48, 10), οὔτε βλέπειν δύναται (Ἀποκ. 9, 20), θεοὶ σε ποίησαν ἰκέσθαι ἐς οἶκον (Ὅμ. ψ258), ποιῶν αὐτὴν τρέμειν (Ψαλμ. 103, 32), τοὺς κωφοὺς ποιεῖ ἀκούειν (Μᾶρκ. 7, 37), ἐς χῶρον ὃν φράσε Κίρκη (Ὅμ. λ22), ἐάν σοι φράση (Ἰὼβ 12, 8) και φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν (Ματθ. 15, 15).

Ὠδὴ γ', τροπᾶριο δ': Ὁ ποιητὴς υμνεῖ τὸν πόλεμον τοῦ οσίου κατὰ τῶν δαιμόνων και τὶς ἰάσεις που τέλεσε δαιμονοπλήκτων και δαιμονισμένων. Τα σχετικὰ περιστατικὰ στὸν βίον τοῦ Ἰλαρίωνος εἶναι πάμπολλα και δὲν ἦταν δυνατόν να γίνῃ ξεχωριστὴ γιὰ τὸ καθένα ἀναφορὰ ἀπὸ τὸν υμνογράφο και ἀναλυτικὴ περιγραφή. Ἐτσι, μετὰ ἀπὸ μίαν γενικὴ ἀναφορὰ (στ. 118-121), ἐπικεντρώνεται στὴν θεραπεία τοῦ ηνιόχου,³⁶ που συνέβη *πρώτιστα* (πρβλ. *Κάλχαντα πρώτιστα κάκ' ὀσσόμενος προσέειπε* Ὅμ. Α105, *νόησον πρῶτον και τότε ἐπίτιμα* Σοφ. Σειρ. 11, 7 και *πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου* Ματθ. 5, 24). Δὲν γίνεταί μνεῖα τῆς πατρίδας τοῦ ηνιόχου, τῆς παραλυσίας τοῦ, τῆς μεταφορᾶς τοῦ ἐνώπιον τοῦ οσίου, τῆς ἀμεσότητος τῆς ἐπελθούσης θεραπείας, τῆς εἰδωλολατρικῆς τοῦ πίστεως και τοῦ ἐκχριστιανισμοῦ τοῦ. Θα ἔλεγα πως ἐπιγραμματικὰ ἀσχολεῖται με τὸ θαῦμα ὁ ποιητὴς (στ. 123-124), ὡς δείγμα τῆς πνευματικῆς δυνάμεως τοῦ ἐξυμνουμένου. Ἡ ἰδιότητα τοῦ ηνιόχου παρουσιάζεται συχνὰ στὴν ἀρχαιοελληνικὴ γραμματεία και σπάνια στὴν Π. Διαθήκη (πρβλ. *ἠνιόχοι δ' ἐκπληγεν* Ὅμ. Σ225 και *εἶπε τῷ ἠνιόχῳ αὐτοῦ* Γ' Βασ. 22, 34).

Ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν οἱ ρηματικοὶ τύποι *Ἀποκαθάρας* (στ. 118) και *ἐκστρατεύεις* (στ. 120), γιὰ τοὺς ὁποίους παραθέτω τὰ σχετικὰ χωρία *τὰς μὲν βαναύσους ἀποκαθαίρουσα τέχνας εἰς οἰκετῶν και μετοίκων χεῖρας* (Πλούτ. Λुक. και Νουμ. Σύγκρ. 2), *ἀποκαθαριεῖ πᾶσαν ἀμαρτίαν* (Τωβίτ 12, 9) και *ἐξεστράτευσαν δὲ και οἱ Λακεδαιμόνιοι* (Θουκ. 5, 54).

Σχετικὰ με τοὺς ὀνοματικούς τύπους *δεινῶν* (στ. 118), *ἀρρωστειῖαις* (στ. 119), *δαιμόνων* (στ. 120), *πανάριστος* (στ. 122) και τὸν ἐπιρρηματικὸ *ἀφειδῶς* (στ. 121) καταγράψω τὰ χωρία *χρῆ δ' ἐκτὸς ὄντα πημάτων τὰ δειν' ὄρᾶν* (Σοφ. Φ. 504), *ὡς δεινὰ πάσχων ἔναρξαι θρήνου* (Σοφ. Σειρ. 38, 16), *οἱ δὲ τῶν Ἀθηναίων στρατηγοὶ ἐν τούτῳ ἐβουλεύοντο πρὸς τε τὴν γεγεννημένην ξυμφορὰν και πρὸς τὴν παροῦσαν ἐν τῷ στρατοπέδῳ κατὰ πάντα ἀρρωστίαν* (Θουκ. 7, 47), *τούτο ματαιότης και ἀρρωστία πονηρὰ ἐστίν* (Ἐκκ. 6, 2), *ἠλαύνετο ὑπὸ τοῦ δαίμονος* (Λουκ. 8, 29), *οὔτος μὲν πανάριστος, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσει, φρασσάμενος, τὰ κ' ἔπειτα και ἐς τέλος ἦσιν ἀμείνω* (Ἠσ. Ἔργ.

³⁶ Strout (1943) 317 παρ. 16 και Δημητρακόπουλος (2013) 60 και 81 παρ. 16.

κ. Ἡμ. 293-294), *έν δε κέρναις οἶνον ἀφειδέως μέλιχρον* (Ἀλκαῖος 34) και *έποιεῖτο σφαγὰς τῶν πολιτῶν τῶν ἰδίων ἀφειδῶς* (Β΄ Μακ. 5, 6).

Η έννοια της λυτρώσεως, απαντάται συχνά και στην αρχαιότητα με την ειδικότερη σημασία της απελευθέρωσης από αιχμαλωσία με καταβολή λύτρων και στη Βίβλο με έντονα πνευματικό περιεχόμενο. Σχετικά, υπενθυμίζω τα χωρία *ἴσως δ' οὐδέ τοῦτ' αεί, οἶον τῷ λυτρωθέντι παρά ληστῶν πότερα τὸν λυσάμενον ἀντιλυτρωτέον, κἂν ὅπισσοῦν ἦ, ἢ μὴ ἐαλωκότι ἀπαιτοῦντι δέ ἀποδοτέον ἢ τὸν πατέρα λυτρωτέον;* (Ἄριστ. Ἡθ. Ν. 1164B-1165A), *έλυτρώσατο Κύριος τὸν Ἰακώβ,* (Ἱερ. 38, 11) και *έποίησε λύτρωσιν τῷ λαῷ* (Λουκ. 1, 68).

Ωδή γ΄, τροπάριο ε΄ : Πάλι αναφέρεται (στ. 125-129) με συνοπτικότητα ο αγώνας του οσίου κατά των σκληρῶν δαιμόνων με αμυντικό ὄπλο τον Τίμιο Σταυρό, σύμφωνα με την θεολογία της Εκκλησίας (βλ. *Σταυρός, ...τῶν δαιμόνων τὸ τραῦμα* Ἐξαποστειλάριον 14^{ης} Σεπτεμβρίου και *έμοι δέ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι εἰ μὴ έν τῷ σταυρῷ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ* Γαλ. 6, 14), και οι ἰάσεις των καταληφθέντων από αυτούς. Ο ὀσιος λυτρώνει τους *γηνγενεῖς τῆς βλαβερᾶς σκαιότητος* (στ. 128-129). Σχετικά με τις ανωτέρω λέξεις του τροπαρίου μνημονεύω τα χωρία *τοῦ γηνγενοῦς γάρ εἰμ' ἐγὼ Παλαίχθονος ἱνις Πελασόγος,* (Αἰσχύλ. Ἰκέτ. 250-251), *γηνγενεῖς παρ' αὐτῇ ὄλλυνται* (Παρ. 9, 18), *τῶν φυομένων ἐκ τῆς γῆς τὰς δυνάμεις οἱ παῖδες πρόσθεν μὲν ἐμάνθανον, ὅπως τοῖς μὲν ὠφελίμοις χρῶντο, τῶν δέ βλαβερῶν ἀπέχοιντο* (Ξεν. Κύρ. Παιδ. 8, 8, 14), *ὄμφαξ ὀδοῦσι βλαβερόν* (Παρ. 10, 26), *οἱ δέ βουλόμενοι πλουτεῖν ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμόν και παγίδα και ἐπιθυμίας πολλὰς ἀνοήτους και βλαβεράς,* (Α΄ Τιμ. 6, 9) και *αὐθαδία τοι σκαιότητ' ὀφλισκάνει* (Σοφ. Ἄντ. 1028).

Τη δράση του αὐτή *μαρτυρεῖ τοῦ νέου ἡ ῥῶσις* (στ. 130-131). Για τα πολυχρησιμοποιημένα συγκεκριμένα γλωσσικά στοιχεία αναφέρω τα χωρία *Μαρτυρεῖς σαυτῷ* (Εὐρ. Ἴων 532), *μάρτυς εἶς οὐ μαρτυρήσει ἐπὶ ψυχῆν ἀποθανεῖν* (Ἄρ. 35, 30), *Ἰωάννης μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ* (Ἰωάν. 1, 15), *Ἄνειμι δῆτ' έντεῦθεν εἰς τὴν γλῶτταν, ἣν ὀδὶ μὲν οὐ φησι χρῆναι τοὺς νέους ἀσκεῖν* (Ἄριστοφ. Νεφ. 1058-1059), *ὀστις οὐ θαυμάσει πρόσωπον πρεσβύτου και νέον οὐκ ἐλέησει* (Δευτ. 28, 50), *ἵνα σωφρονίζωσι τὰς νέας φιλάνδρους εἶναι* (Τίτ. 2, 4), *ῥῶσις και θρέψις σώματος* (Σέξτ. Ἐμπ. π. Μ. 11, 97) και *έρρωσθε* Β΄ Μακ. 9, 20 και Πράξ. 15, 29). Αὐτή η θεραπεία παραδίδεται λεπτομερώς στον βίο του οσίου.³⁷ Στον κανόνα δίδεται επιγραμματικά το γεγονός και παραλείπονται το ὄνομα και η καταγωγή του νέου, η υπερβολική του δύναμη, η δαιμονική του κατάσταση, η κακοποιός του δράση, η γιγαντιαία σωματική του διάπλαση, η βίαιη προσαγωγή του στο μοναστήρι του Ἰλαρίωνος, η συμπεριφορά του έναντι του οσίου, ο τρόπος που ο τελευταῖος τον αντιμετώπισε και ο χρόνος και ο τρόπος της ἰασεῶς του.

Παρατηρούμε πως ο πνευματικός πόλεμος περιγράφεται από τους υμνογράφους με ὀρους κυριολεκτικού πολέμου. Ἐτσι εξηγούνται τα *θωρακισάμενος* (στ. 125) και *παρατάττει ἀνδρικῶς* (στ. 126-127). Ανάλογοι μαρτυροῦνται στην αρχαιοελληνική και εβραϊκή γραμματεία, από τις ὀποἰες αῤύομαι τα χωρία *οὐδεῖς ὑπέμενεν ἄνδρας ἰππέας τε ἀγαθοὺς και τεθωρακισμένους* (Θουκ. 2, 100), *εἶδον παρεμβολὴν ἔθνῶν ἰσχυράν*

³⁷ Strout (1943) 317-318 παρ. 17 και Δημητρακόπουλος (2013) 60 και 81 παρ. 17.

τεθωρακισμένην (Α΄ Μακ. 4, 7), τὸ δὲ ἀσθενέστερον παρέταξεν κατὰ τοὺς Τεγεήτας (Ἡρόδ. 9, 31), παρετάξαντο αὐτοῖς εἰς πόλεμον (Γέν. 14, 8) και πίεζέ νυν σφόδρα, εὖ κἀνδρικῶς (Ἀριστοφ. Σφ. 152-153).

Στον στίχο 131 ο ποιητῆς απευθύνεται στον ὄσιο με το επίθετο *πανθαύμαστε*, για την απλή μορφή του οποίου παραθέτω τα χωρία ὅς *Συρακόσσαισι νέμει βασιλεὺς πραῦς ἀστοῖς, οὐ φθονέων ἀγαθοῖς, ξεῖνοις δὲ θαυμαστός πατήρ.* (Πίνδ. Π. 3, 125-126) και *ἔστι θαυμαστή ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν* (Ψαλμ. 117, 23 και Ματθ. 21, 42).

Ὡδὴ γ΄, τροπάριο στ΄: Εδῶ εκφράζεται ο θαυμασμός του ποιητῆ προς τον εξυμνούμενο ὄσιο, καθὼς εἶναι ἀπὸ τη μια μεριά πολεμικότατος ἐναντι των δαιμόνων και τους εμπνέει φόβο (στ. 132-133), ἐνῶ ἀπὸ την ἄλλη εἶναι γλυκύτατος και πρᾶος θεραπευτῆς ἐναντι των ἀνθρώπων (στ. 134-135). Αὐτές του οι ιδιότητες παρουσιάζονται εκτενῶς στον βίος³⁸ του μέσω συγκεκριμένων περιστατικών, τα οποία, ὁμως, ο υμνογράφος, ἀν και ἔχει ὑπόψη του, ἀποσιωπᾶ χάριν συντομίας. Σε αὐτὰ φαίνεται ευκρινῶς ἡ κακουργία των δαιμόνων, ἡ ἐξαιρετικὰ προβληματικὴ κατάσταση των θυμάτων τους και ἡ ευσπλαγχνία του Ἰλαρίωνος.

Πολὺ ενδιαφέρουσα εἶναι ἡ χρήση των ἐπιθέτων *πληκτικὸς, φοβερός, ἀνδρεῖος, ἡδύς* και *πρᾶος* (στ. 132-134). Γι΄ αὐτὰ παραθέτω τα ἀνάλογα, σημασιολογικὰ, χωρία *γυνὴ ἀνδρὸς ἐλεημονέστερον και ἀρίδακρυ μᾶλλον, ἔτι δὲ φθονερώτερον και μεμψιμοιρότερον, και φιλολοῖδορον μᾶλλον και πληκτικώτερον* (Ἀριστ. π. τὰ Ζ. Ἰστ. 9. 1, 7), *σεμνότερος και φοβερώτερος δοκεῖ εἶναι* (Ἄνδοκ. 31, 27), *σύ φοβερός εἶ* (Ψαλμ. 75, 8), *φοβερόν τὸ ἐμπειεῖν εἰς χεῖρας θεοῦ ζῶντος* (Εβρ. 10, 31), *τὰ τοιαῦτα γὰρ ἔργα οὐ πρὸς τοῦ ἄπαντος ἀνδρὸς νενόμικα γίνεσθαι, ἀλλὰ πρὸς ψυχῆς τε ἀγαθῆς και ῥώμης ἀνδρήϊης* (Ἡρόδ. 7, 153), *δίκαιοί τε γὰρ ἦσαν και σωφρονες και ἀνδρεῖοι* (Δ΄ Μακ. 15, 10), *ῶναξ Ἀπολλων, εἰ γὰρ ἐν τύχῃ γέ τω σωτήρι βαίῃ λαμπρὸς ὡσπερ ὄμματι ἀλλ΄ εἰκάσαι μὲν, ἡδύς* (Σοφ. Ο. Τ. 80-82), *ἡ φωνὴ σου ἡδεῖα* (Ἄσμ. 2, 14), *Συρακόσσαισι νέμει βασιλεὺς πραῦς ἀστοῖς* (Πίνδ. Π. 3, 124-126), *Ὀνίαν τὸν γενόμενον ἀρχιερέα ἄνδρα καλὸν και ἀγαθόν, αἰδήμονα μὲν τὴν ἀπάντησιν, πρᾶον δὲ τὸν τρόπον* (Β΄ Μακ. 15, 12) και *πρᾶός εἰμι και ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ* (Ματθ. 11, 29).

Κομβικῆς σημασίας εἶναι οι φράσεις *πεφανέρωσαι βροτοῖς δι΄ ἐκατέρας πράξεως* (στ. 135-136) και *ἀμύνει μέγα* (στ. 137). Απὸ τα σχετικὰ χωρία ἀναφορικὰ με τα ἀνωτέρω λεξιλογικὰ στοιχεῖα περιορίζομαι στα *ἐφανερῶθη ἐς τοὺς Ἕλληνας μεγίστησι δαπάνησι* (Ἡρόδ. 6, 122), *φανερῶσω αὐτοῖς εἰσακούειν* (Ἱερ. 40, 6), *ἐφανερῶθη ἡμῖν* (Α΄ Ἰωάν. 1, 2), *οἱοι νῦν βροτοὶ εἰσι* (Ὅμ. Ε304), *βροτόν οὐ μὴ ἐντραπῶ* (Ἰὼβ 32, 21), *ἀπῆλθον ἐκάτερος ἐπὶ τὰ προσήκοντα* (Ξεν. Κύρ. Παιδ. 5. 2, 22), *ἐκάτερον κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπορεύετο* (Ἰὼβ 1, 12), *μιᾶς οὐ μνησθήσομαι πράξεως* (Ἰσοκρ. 259Α), *ὕμεῖς δὲ οὐκ ἐξερευνήσετε τὴν πρᾶξίν μου* (Ἰουδιθ 8, 34), *οὐ τὴν αὐτὴν ἔχει πρᾶξιν* (Ῥωμ. 12, 4), *ὅς λοιγὸν ἀμύνει* (Ὅμ. Ε603), *ἡμύνατο ὁ θεὸς τοὺς ἐχθρούς αὐτῶν* (Ἰησ. 10, 13), *μέγα χαῖρε* (Ὅμ. ω402), *ὁ θεὸς ἠῦφρανεν αὐτοὺς μεγάλως* (Νε. 12, 43) και *ἐχάρην δὲ ἐν κυρίῳ μεγάλως* (Φιλ. 4, 10).

³⁸ Strout (1943) 318-322 παρ. 18-20, 22 και 25, 327-328 παρ. 35 και 37, 330 παρ. 42 και Δημητρακόπουλος (2013) 60-63, 68, 70, 81-84 παρ. 18-20, 86-87 παρ. 22, 96-98 παρ. 33 και 35-37 και 100 παρ. 42.

Ωδή γ΄, τροπάριο ζ΄: Το τροπάριο είναι εμπνευσμένο από το επεισόδιο της θεραπείας του ερωτευμένου δαιμονισμένου κοριτσιού, που αφηγείται αναλυτικά ο βίος του οσίου.³⁹ Δεν αναλύεται η υπόθεση με τις παραμέτρους του τόπου κατοικίας του κοριτσιού, της αρχικά άκαρπης ερωτικής πολιορκίας της κόρης από τον νέο, της προσφυγής στον Ασκληπιό και των δαιμονικών τεχνασμάτων του νεαρού επίδοξου εραστού, των συμπτωμάτων του δαιμονισμού της κόρης, της μεταφοράς της κοπέλας στη μονή του Ιλαρίωνος, των κραυγών του δυσανεστημένου δαιμονίου, του διαλόγου οσίου-δαιμόνος και του εμπαιγμού του πρώτου προς τον δεύτερο, του τρόπου θεραπείας με την επιτίμηση του ακάθαρτου πνεύματος και την επίθεση των χειρών του οσίου επί της κεφαλής της κόρης, και των εντολών και παρατηρήσεων του οσίου προς την θεραπευμένη νεαρή και τους παρευρισκομένους πιστούς. Ο ποιητής αρκείται στην περιληπτική αναφορά στον νεαρό ακόλαστο δράστη (στ. 140-141), στη λύτρωση της παρθένου που την χαρακτηρίζει *Νενοθευμένην* (στ. 139· πρβλ. *Φέρονται καὶ ἄλλοι δύο καὶ τριάκοντα, οἱ νοθεύονται* Διογ. Λ. 2, 124 και *ἕτερος δ' ἕτερον ἢ λοχῶν ἀναιρεῖ ἢ νοθεύων ὄδυν᾽* Σοφ. Σολ. 14, 24) και στην στήριξή της από τη διδασκαλία του οσίου (στ. 144).

Πολλές λέξεις και φράσεις του τροπαρίου είναι σχετικές με ανάλογα αρχαιοελληνικά και γραφικά χωρία, όπως οι: α) *ἀκόλαστου νεανίσκου* (στ. 140 και 141) σε αντιστοιχία με τα *οὗτος δ' ἂν εἴη ὁ ἐναντίως ἔχων τῷ σώφρονι, ὁ ἀκόλαστος* (Πλάτ. Γοργ. 507C), *ἐτοιμάζονται ἀκόλαστοις μάστιγες* (Παρ. 19, 29), *τῶν δὲ δὴ νεηνίσκων τῶν ἀποπεπνιγμένων τῶν πενήκοντα ἓνα ἕκαστον ἀναβιβάζουσι ἐπὶ τὸν ἵππον* (Ἡρόδ. 4, 72) και *οἱ νεανίσκοι ὑμῶν ὀράσεις ὄψονται* (Ἰωήλ 3, 1 και Πράξ. 2, 17), β) *προσάγεις τῷ Χριστῷ* (στ. 142) σε αντιστοιχία με τα *προσάγουσι τῷ Κύρῳ τοὺς αἰχμαλώτους* (Ξεν. Κύρ. Παιδ. 3. 2, 12), *προσάγαγέ μοι αὐτούς*, (Γέν. 48, 9) και *Χριστὸς ἅπαξ περὶ ἁμαρτιῶν ἔπαθε, δίκαιος ὑπὲρ ἀδίκων, ἵνα ἡμᾶς προσαγάγη τῷ θεῷ* (Α' Πέτρ. 3, 18), γ) *θυῖμα τὸ πρὶν κληρώσαντι* (στ. 143) σε αντιστοιχία με τα *τόδ' ὄξει θυμάτων ἐφεστίων* (Αἰσχύλ. Ἄγ. 1310), *ἔσφαξε τὰ ἑαυτῆς θυμάτα* (Παρ. 9, 2), *πρὶν καὶ κακὸν ἄλλο πάθησθα* (Ἦσμ. Ω551), *πρὶν ἢ γινῶναι αὐτὸν ἢ προελέσθαι πονηρά, ἐκλέξεται τὸ ἀγαθόν* (Ἦσ. 7, 15), *πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτούς εὐρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα* (Ματθ. 1, 18), *οὗς ἐκλήρωσεν πάλος* (Εὐρ. Ἰων 416), *ἀνθήσει εἰς ἀμητὸν ἢ ἂν ἡμέρᾳ κληρώσῃ, καὶ ὡς πατὴρ ἀνθρώπου κληρώσῃ τοῖς υἱοῖς σου* (Ἦσ. 17, 11) και *ἐν ᾧ καὶ ἐκληρώθημεν προορισθέντες κατὰ πρόθεσιν τοῦ τὰ πάντα ἐνεργοῦντος κατὰ τὴν βούλησιν τοῦ θελήματος αὐτοῦ* (Ἐφ. 1, 11) και δ) *ταῖς διδαχαῖς στηρίζων* (στ. 144) σε αντιστοιχία με τα *ἢ μὲν δὴ ταῦτα ἐκ διδαχῆς ἔλεγε* (Ἡρόδ. 3, 134), *τοῖς ἀλλοιωθησομένοις ἔτι, εἰς στηλογραφίαν τῷ Δαυίδ, εἰς διδαχὴν*, (Ψαλμ. 59, 1), *ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ* (Λουκ. 4, 32), *ἐκέλευεν ἄρχειν οὐκ ἐς χρόνον ῥητόν, ἀλλὰ μέχρι τὴν πόλιν καὶ τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν ἀρχὴν ὅλην στάσει καὶ πολέμοις σεσαλευμένην στηρίσειεν* (Ἄππ. Ἐμφύλ. 1, 98), *σίτῳ καὶ οἴνῳ ἐστήριξα αὐτόν*, (Γέν. 27, 37) και *οὐκ ἀμελήσω ἀεὶ ὑμᾶς ὑπομιμνήσκειν περὶ τούτων, καίπερ εἰδότας καὶ ἐστηριγμένους ἐν τῇ παρουσίᾳ ἀληθείᾳ* (Β' Πέτρ. 1, 12).

³⁹ Strout (1943) 319-320 παρ. 21 και Δημητρακόπουλος (2013) 61-62 και 84-86 παρ. 21.

Ο Ιλαρίων στον στίχο 141 προσφωνείται με την κλητική πτώση *άσκητά*, και σχετικά με το ουσιαστικό μνημονεύω το παλαιοδιαθηκικό χωρίο *οὐκ ἠδέσθης παρά τοῦ θεοῦ λαβὼν τὰ ἀγαθὰ καὶ τὴν βασιλείαν τοὺς θεράποντας αὐτοῦ κατακτεῖναι καὶ τοὺς εὐσεβείας ἀσκητὰς στρεβλῶσαι;* (Δ΄ Μακ. 12, 11), που προσεγγίζει κάπως τη χριστιανική σημασία της λέξεως, δεδομένου ότι επί Αρχαιότητας η λέξη σήμαινε τον καταγινόμενο με κάποιο επάγγελμα, άθλημα ή έργο (πρβλ. *σύνισμεν ἡμῖν αὐτοῖς ἀπὸ παίδων ἀρξάμενοι ἀσκητὰ ὄντες τῶν καλῶν κάγαθῶν ἔργων* Ξεν. Κύρ. Παιδ. 1. 5, 11).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει ο στίχος 145, όπου παραλληλίζεται ως διδάσκαλος ο Ιλαρίων με τον Α. Παῦλο και η κόρη που διδάχθηκε από αυτόν με την Α. Θέκλα, που διδάχθηκε την χριστιανική πίστη από τον Απόστολο των Εθνών. Η λέξη *ἀπόστολος* είναι αρχαιοελληνική, δηλώνει τον πρεσβευτή, αλλά στη χριστιανική γραμματεία λαμβάνει τη γνωστή ιδιαίτερη σημασία του θείου απεσταλμένου προς διάδοση της πίστεως. Σχετικά με τα ανωτέρω παραθέτω τα χωρία *ὁ μὲν δὴ ἀπόστολος ἐς τὴν Μίλητον ἦεν* (Ἡρόδ. 1, 21), *ἐγὼ εἰμι ἀπόστολος πρὸς σε σκληρός.* (Γ΄ Βασ. 14, 6) και *εἶπον οἱ ἀπόστολοι τῷ κυρίῳ* (Λουκ. 17, 5).

Ωδή γ΄, Θεοτοκίο: Ακόμα και οι ασώματοι άγγελοι δεν βρίσκουν τον κατάλληλο τρόπο να υμνήσουν (πρβλ. *καὶ μ΄ ἐκέλονθ΄ ὑμνεῖν μακάρων γένος αἰὲν ἐόντων* Ἡσ. Θεογ. 33 και *ἐν μέσῳ ἐκκλησίας ὑμνήσω σε* Ψαλμ. 21, 23 και Ἐβρ. 2, 12) τον Θεάνθρωπο και την υπέρλογο ενσάρκωσή Του (στ. 146-147). Η μητέρα Του, όμως, με παρρησία ικετεύει *ἀπαύστως* (στ. 150). Σχετικά με τις δύο τελευταίες λέξεις υπενθυμίζω τα χωρία *ὁ δέ με μάλα πόλλ΄ ἰκέτευεν ἰππόθεν ἐξέμεναι* (Ὅμ. λ531), *μετ΄ ὄδυρμῶν καὶ δακρύων ἰκέτευον σὺν τοῖς ὄχλοις τὸν κύριον ἀγαθὸν ἄγγελον ἀποστεῖλαι πρὸς σωτηρίαν τῷ Ἰσραήλ.* (Β΄ Μακ. 11, 6) και *ὁ δῆμος ἀπαυστί μέχρι τότε τὰς ὀπλομαχίας θεώμενος ἐξανέστη* (Δίων Κ. 37, 46). Ικετεύει, φυσικά, υπέρ του ποιμνίου Του (βλ. β΄ τροπάριο α΄ ωδῆς Μεγάλου Παρακλητικού Κανόνα).

Η Θεοτόκος αποκαλεῖται *ἀγνή θεομήτορ* (στ. 148). Για τα συγκεκριμένα επίθετα παραθέτω τα χωρία *Κενταύρου με κοῦραι θρέψαν ἀγναί.* (Πίνδ. Π. 4, 181), *ἀγνὰ γὰρ καὶ ὀρθὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ* (Παρ. 21. 8) *σεαυτὸν ἀγνὸν τήρει* (Α΄ Τιμ. 5, 22) και *οὔ πω θηροκόμῳ θεομήτορι σύμβολα νίκης Ἰνδῶν ἐκόμισας ἐώια φύλα λεόντων* (Νόνν. Δ. 25, 334-335). Δίκαια θεωρεῖται *ἡ βοήθεια* (στ. 152) των πιστῶν. Η χρήση του συγκεκριμένου ουσιαστικού είναι εκτεταμένη και από αυτήν μνημονεύω τα χωρία *καταπλεῖ Λακεδαιμονίοις ἡ παρά Διονυσίου βοήθεια* (Ξεν. Ἑλλ. 7. 1. 20), *ἀδελφοὶ καὶ βοήθεια εἰς καιρὸν θλίψεως* (Σοφ. Σειρ. 40, 14) και *βοηθείαις ἐχρῶντο* (Πράξ. 27, 17).

Η έννοια της απαλλαγῆς από τα δεινά (στ. 151) είναι συνηθέστατη στην αρχαιοελληνική γραμματεία και στην Βίβλο (πρβλ. *τὸν μὲν ἐγὼν ἔνθεν ρυσάμην* Ὅμ. Ο29, *ἐρρύσατο αὐτούς ἐκ τῶν διαφθορῶν αὐτῶν* Ψαλμ. 106, 20 και *ἐκ πάντων με ἐρρύσατο ὁ κύριος* Β΄ Τιμ. 3, 11).

Ενδιαφέρουσα, τέλος, είναι και η λέξη *τόκος* (στ. 146) με την έννοια της γέννας (πρβλ. *ἔδωκε δέ καὶ πασῶν τῶν συῶν ἀπὸ τόκου χοῖρον λαμβάνειν* Ξεν. Λακ. 15, 5 και *αἱ δόξαι αὐτῶν ἐκ τόκων καὶ ὠδίνων καὶ συλλήψεων* Ὡσηέ 9, 11) και του τεχθέντος (πρβλ. *ἐλθὼν ἐξ ὄρεος, ὅθι οἱ γενεὴ τε τόκος τε* Ὅμ. ο175), και το σπανιότατο ρῆμα *ἐπαποροῦσιν* (στ. 147), για το οποίο καταγράφω το χωρίο *δοκεῖ δέ μοι πάνυ τις εἰκότως ἂν ἐπαπορηῆσαι πρὸς*

αυτούς, πότερον ὡς μόνας ταύτας ἢ καὶ νῆ Δί' ὡς ἀρίστας ἡμῖν εἰσηγοῦνται τῶν πολιτειῶν (Πολύβ. 6. 3, 6).

Ωδὴ δ', τροπᾶριο α': Ἡ ἐξύμνηση τοῦ Ἰλαρίωνος, καὶ μάλιστα κατ' ἀξίαν, δὲν εἶναι εὐκόλη υπόθεση. Ὁ ποιητὴς θεωρεῖ τραυλισμα, ψέλλισμα παιδικό (στ. 162) τὰ λόγια τοῦ (πρβλ. *Πολὺς μὲν ὁ ψελλισμὸς αὐτῶν* Πλούτ. 2, 1066D). Ἔτσι, ἐπιστρέφει στο γνωστό μοτίβο τῆς ἐπὶ κλησῆς τῆς βοήθειας τοῦ οσίου, με σκοπὸ τὴν εὐδῶση τῆς προσπάθειάς του.

Ἐνδιαφέρον, μεταξὺ ἄλλων, παρουσιάζουν οἱ ονοματικοὶ τύποι *ἐπικουρήσεως* (στ. 154), *οἰκείων*, *τέκνων* (στ. 158 καὶ 162· ἔχουν ἐδῶ τὴν ἔννοια τῆς πνευματικῆς συγγένειας), *γέρας* (στ. 159) καὶ *καρπούς* (στ. 160). Ἀπαντῶνται, ἀπαράλλακτοι ἢ μὴ, στὴν προγενέστερη τοῦ υμνογράφου γραμματεία, ἀπὸ τὴν ὁποία ἀρῶμαι τὰ ἐξῆς χωρία: *ἐλπίς μ' ἀεὶ προῆγγε σωθέντος τέκνου ἀλκήν τιν' εὐρεῖν κάπικούρησιν κακῶν* (Εὐρ. Ἄνδρ. 27-28), *περὶ δὲ ἐπικουρίας τὸν ἀπειρότατον ἴκετεύει* (Σοφ. Σολ. 13, 18), *ἐπικουρίας οὖν τυχῶν τῆς παρὰ τοῦ θεοῦ ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης ἔστηκα μαρτυρόμενος* (Πράξ. 26, 22), *ἑώρων δὲ οὕτως ἀλλήλους ὡς ἐν σελήνῃ εἰκὸς τὴν μὲν ὄψιν τοῦ σώματος προορᾶν, τὴν δὲ γνῶσιν τοῦ οἰκείου ἀπιστεῖσθαι* (Θουκ. 7, 44), *εἶπεν ὁ οἰκείος πρὸς Σαούλ· (Α' Βασ. 10, 15), ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντα, μάλιστα δὲ πρὸς τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως* (Γαλ. 6, 10), *φίλε τέκνον ἄμυνε δὲ δήιον ἄνδρα τείχεος ἐντὸς ἐών, (Ὅμ. X84-85), πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλλον ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα* (Ἠσ. 54, 1 καὶ Γαλ. 4, 27), *παισὶν ἐπιτρέψειεν ἕκαστος κτήματ' ἐνὶ μεγάροισι γέρας θ' ὅτι δῆμος ἔδωκεν* (Ὅμ. η149-150), *σοὶ δέδωκα αὐτὰ εἰς γέρας* (Ἀρ. 18, 8), *ἐπέων δὲ καρπὸς οὐ κατέφθινε* (Πίνδ. Ἰ. 8, 8, 101), *οἱ καρποὶ τῆς συνέσεως αὐτοῦ πιστοί.* (Σοφ. Σειρ. 37, 23) καὶ *ποιήσατε οὖν καρπούς ἀξίους τῆς μετανοίας* (Ματθ. 3, 8).

Ἀπὸ τοὺς ρηματικούς τύπους τοῦ τροπαρίου διακρίνω τοὺς *ἀμείψῃ* (στ. 159), *δρέψῃ* (στ. 160) καὶ *εὐδοκοῦσιν* (στ. 162), που, ἐπίσης, διακρίνονται γιὰ τὴν πλοῦσια παράδοσή τους. Ἀπὸ τὰ σχετικὰ χωρία παραθέτω τὰ *σ' εὐδῶροισιν ἀμειψάμενος ἀπέπεμψε* (Ὅμ. ω284), *λέγουσι γὰρ δήπουθεν πρὸς ἡμᾶς οἱ ποιηταὶ ὅτι ἀπὸ κρηνῶν μελιρρύτων ἐκ Μουσῶν κήπων τινῶν καὶ ναπῶν δρεπόμενοι τὰ μέλη ἡμῖν φέρουσιν* (Πλάτ. Ἰων. 534B), *οὗτος εὐδοκήσας τῷ ξένῳ, παρ' ᾧ τὴν ἐπισταθμίαν ἐπεποίητο κεχαρισμένως, τοῦτον ἐπεβάλετο κύριον ἀναγορεῦσαι τῆς πόλεως* (Διόδ. 17, 47), *πάντες εὐδοκοῦσι τοῖς ἔργοις αὐτῆς* (Α' Ἠσ. 4, 39) καὶ *ἐν σοὶ ἠυδόκησα* (Λουκ. 3, 22).

Τέλος, σχετικὰ με τὸ ἐπίρρημα *σαφῶς* (στ. 157) καταγράφω τὰ ἀνάλογα, σημασιολογικὰ, χωρία *αὐτὸν δ' οὐ σάφα οἶδα* (Ὅμ. ρ373) καὶ *ἰδοῦ ἀληθῆς σαφῶς ὁ λόγος* (Δευτ. 13, 15).

Ωδὴ δ', τροπᾶριο β': Ὁ ποιητὴς συνεχίζει νὰ βρῖσκεται σὲ ἀπορία περὶ τοῦ ἐπαρκούς ἐγκωμιασμοῦ τοῦ τιμωμένου οσίου. Με τὶς φράσεις *ἔπεισι ἐγκωμιάσω σε, ποίοις ῥόδων κάλυξι ῥοδίσω σε* (στ. 164-166) καὶ *τοῖς λογίοις διδαχθεῖς ἀναμέψω καὶ ῥοδίσω τοῖς τρόποις τὸν ἔπαινον;* (στ. 170-172) ἀποδεικνύει τὶς προθέσεις τοῦ καὶ τὴν προσπάθεια που καταβάλλει. Τὸ υμνητικὸ περιεχόμενον τῶν ὁρῶν τοὺς ἐπέτρεψε παλαιόθεν ἀνάλογη χρῆση τους. Μερικὰ σχετικὰ, λεξιλογικὰ, χωρία εἶναι καὶ τὰ *ἅμα ἔπος τε καὶ ἔργον ἐποίηε* (Ἠρόδ. 3, 135), *διηγούμενοι ἔπη ἐν γραφῇ* (Σοφ. Σειρ. 44, 5), *ταῦτα δὴ καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἐγκωμιάζουσι δικαιοσύνην* (Πλάτ. Πολ. 363D), *ἐγκωμιαζέτω σε ὁ πέλας* (Παρ. 27, 2), *πάπτε πολλοῖς τοῖς ῥόδοις* (Ἀριστοφ. Νεφ. 1330), *Τὸν στέφανον τίλαί με καὶ αὐτίκα λεπτὰ ποησεῖς, τὸν τοι ἐγὼν Ἄμαρυλλί φίλα,*

κισσοῖο φυλάσσω ἀμπλέξας καλύκεσσι και εὐόδημησι σελίνοις (Θεόκρ. 3, 21-23), στεψώμεθα ῥόδων κάλυξι (Σοφ. Σολ. 2, 8), πολλά μὲν λόγια ἐλέγετο (Θουκ. 2, 8), φησὶν ἀκούων λόγια ἰσχυροῦ (Ἄρ. 24, 4), ἐπιστεύθησαν τὰ λόγια του θεοῦ (Ῥωμ. 3, 2), ἴκετ' ἐπιστάμενος λιγυρὰν ἀναμέλψαι ἀοιδάν, (Θεόκρ. 17, 113), Τί δ' ὁ τρόπος τῆς λέξεως, ἣν δ' ἐγώ, καὶ ὁ λόγος; (Πλάτ. Πολ. 400D), κλεινὴ καὶ ἔπαινον ἔχουσ' ἐς τόδε ἀπέρχει κεῦθος νεκύων (Σοφ. Ἄντ. 816-817), τὸν ἔπαινον αὐτοῦ ἐξαγγελεῖ ἐκκλησία (Σοφ. Σειρ. 39, 10) και οὗ ὁ ἔπαινος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ (Β' Κορ. 8, 18).

Ο υμνογράφος αναφέρεται, με ρητορική υπερβολή, βέβαια, στον Ιλαρίωνα ως δάσκαλο τῆς οἴκουμένης (στ. 168-169). Η λέξη, αρχικά και κατὰ κυριολεξία για το κατοικημένο μέρος της γης, χρησιμοποιεῖτο ευρέως (πρβλ. *πᾶσα ἡ οἴκουμένη* Δημ. 242, 1 και *κάγώ σε τηρήσω ἐκ τῆς ὥρας τοῦ πειρασμοῦ τῆς μελλούσης ἔρχεσθαι ἐπὶ τῆς οἴκουμένης ὄλης* Ἀποκ. 3, 10).

Ὠδὴ δ', τροπάριο γ': Το τροπάριο αὐτὸ μιλά για τη συνάντηση Μ. Αντωνίου-Ιλαρίωνος και την προσφώνηση του πρώτου στον δεύτερο ως φωτεινὸ λυχνάρι που φωτίζει και λαμπρύνει τα πέρατα της γης. Το πρόβλημα ἐγκείται στο ὅτι ο βίος του οσίου δεν αναφέρει σχετική προσφώνηση κατὰ τη συνάντηση και συμβίωση των δύο ἀνδρῶν.⁴⁰ Εξάλλου, δεύτερη συνάντησή τους δεν μαρτυρεῖται ἀπὸ τον βίο του αγίου. Ο υμνογράφος ἀντλήσε το εν λόγω στοιχείο ἀπὸ τα *Ἀποφθέγματα Πατέρων*, ὅπου ο Αντώνιος ονομάζει τον ἀπὸ Παλαιστίνης επισκέπτη του, Ιλαρίωνα, ἄστρο πρῶνιό, δηλαδή, Αυγερινό.⁴¹

Το τροπάριο αὐτὸ εἶναι ἐξαιρετικὰ ενδιαφέρον γλωσσικά, λόγω του εκτεταμένου λογοπαίγνιου που ο υμνογράφος κάνει με την ἔννοια του φωτός. Πολλές εἶναι οι σχετικές και συνώνυμες λέξεις: *λύχνον* (στ. 174), *φασσφόρον* (στ. 175), *λάμποντα* (στ. 176), *ἡλιακὰς μαρμαρυγὰς* (στ. 177), *στίλβοντα* (στ. 178), *λαμπρότητα* (στ. 179), *αὐγάζεις* (στ. 180), *φαιδρύνεις πυρσεύων* (στ. 181) και *λαμπρότατα* (στ. 182). Η γραμματεία παραδίδει πληθώρα σχετικῶν, ἐννοιολογικῶν και συντακτικῶν, χωρίων, που ἀσφαλῶς ἐνέπνευσαν τον υμνογράφο μας, ἀπὸ τα ὁποῖα μνημονεύω τα ἐξῆς: *πάροιθε δὲ Παλλὰς Ἀθήνη χρύσειον λύχνον ἔχουσα φάος περικαλλὲς ἐποίει* (Ὅμ. τ33-34), *ἠτοιμάσα λύχνον τῷ χριστῷ μου* (Ψαλμ. 131, 17), *ἔχομεν βεβαιότερον τὸν προφητικὸν λόγον, ὃ καλῶς ποιεῖτε προσέχοντες ὡς λύχνῳ φαίνοντι ἐν αὐχμηρῷ τόπῳ, ἕως οὗ ἡμέρα διαυγάσῃ καὶ φωσφόρος ἀνατείλῃ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν* (Β' Πέτ. 1, 19), *τάχ' εἰσόμεσθα λαμπάδων φασσφόρων φρυκτωριῶν τε καὶ πυρὸς παραλλαγὰς*, (Αἰσχύλ. Ἀγ. 489-490), *δῖκα δὲ λάμπει μὲν ἐν δυσκάπνοις δώμασιν* (Αἰσχύλ. Ἀγ. 774), *τὸ τῆς δικαιοσύνης φῶς οὐκ ἔλαμψεν ἡμῖν* (Σοφ. Σολ. 5, 6), *λάμπει πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ* (Ματθ. 5, 15), *τὸν τε Οἰνοπίδην ὁμοίως συνδιατρίψαντα τοῖς ἱερεῦσι καὶ ἀστρολόγοις μαθεῖν ἄλλα τε καὶ μάλιστα τὸν ἡλιακὸν κύκλον ὡς λοξὴν μὲν ἔχει τὴν πορείαν, ἐναντίαν δὲ τοῖς ἄλλοις ἄστροις τὴν φορὰν ποιεῖται* (Διόδ. 1, 98), *ὑπὸ λαμπροτέρου μαρμαρυγῆς ἐμπέπλησται* (Πλάτ. Πολ. 518A-B), *τῶν δ' αἰ' μὲν λεπτὰς ὀθόνας ἔχον, οἱ δὲ χιτῶνας εἶατ' ἐϋνήτους, ἦκα στίλβοντας ἐλαίῳ* (Ὅμ. Σ595-596), *ἔσθησα ἐπὶ χειρᾶς αὐτῶν ἀργυρίου τάλαντα ἑξακόσια πενήκοντα καὶ σκεύη ἀργυρᾶ ἑκατὸν καὶ τάλαντα χρυσοῦ ἑκατὸν καὶ καφουρῆ χρυσοῦ εἴκοσιν εἰς τὴν ὁδὸν χαμινίμ χίλιοι καὶ σκεύη χαλκοῦ στίλβοντος ἀγαθοῦ διάφορα* (Β'

⁴⁰ Strout (1943) 313 παρ. 3 και Δημητρακόπουλος (2013) 55-56 και 74 παρ. 3.

⁴¹ Δημητρακόπουλος (2013) 14 και 120.

Ἔσδ. 8, 26-27), τὰ ἰμάτια αὐτοῦ ἐγένετο στίλβοντα, λευκά (Μάρκ. 9, 3), παράδοξον συνέβη γενέσθαι τῷ Τιμολέοντι κατὰ τὸν πλοῦν, τοῦ δαιμονίου συνεπιλαβομένου τῆς ἐπιβολῆς καὶ προσημαίνοντος τὴν ἐσομένην περὶ αὐτὸν εὐδοξίαν καὶ λαμπρότητα τῶν πράξεων (Διόδ. 16, 66), δείξει τῇ ὑπ' οὐρανὸν πάσῃ τὴν σὴν λαμπρότητα (Βαρούχ 5, 3), εἶδον, βασιλεῦ, οὐρανόθεν ὑπὲρ τὴν λαμπρότητα τοῦ ἡλίου περιλάμπαν με φῶς (Πράξ. 26, 13), τὴν καλλίσταν ὁ χρυσοφαῆς ἄλιος αὐγάζει (Εὐρ. Ἐκ. 637), οὐκ ἔστιν ἐν τῷ αὐγάζοντι θριξ λευκή, (Λευ. 13, 26), ἐτύφλωσε τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων εἰς τὸ μὴ αὐγάσαι αὐτοῖς τὸν φωτισμὸν (Β' Κορ. 4, 4), οὗ με φαιδρύνει λόγος (Αἰσχύλ. Ἀγ. 1120), τὴν δόξαν ὡσπερ ἀπὸ σκοπῆς τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν οἰκουμένην πυρσεύεσθαι (Πλούτ. 2, 182F), ἀνὴρ σκολιὸς διαπέμπεται κακὰ, καὶ λαμπτήρα δόλου πυρσεύει κακοῖς (Παρ. 16, 28), δούρατά τ' ἔστι καὶ ἀσπίδες ὀμφαλόεσσαι καὶ κόρυθες καὶ θώρηκες λαμπρὸν γανόωντες (Ὅμ. Ν264-265), ἐνεδιδύσκετο πορφύραν καὶ βύσσον εὐφραινόμενος καθ' ἡμέραν λαμπρῶς (Λουκ. 16, 19).

Απὸ τα λοιπὰ λεξιλογικὰ στοιχεῖα ξεχωρίζω τα ρηματικὰ κατιδῶν (στ. 173) καὶ ἔφη (στ. 174) καὶ τα ονοματικὰ πέρασιν (στ. 176) καὶ χορείας (στ. 182· ἡ ἀρχικὴ σημασία τῆς λέξης ἦταν ὁ κυκλικὸς χορὸς καὶ οἱ μετέχοντες σὲ αὐτὸν), γιὰ τα ὁποῖα παραθέτω τα σχετικὰ, σημασιολογικὰ, χωρία: κατώρα πᾶν μὲν οὐ τὸ στρατόπεδον (Ἡρόδ. 7, 208), καθορᾶ τὸν Ἰσραὴλ ἐστρατοπεδευκότα (Ἀρ. 24, 2), τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται (Ῥωμ. 1, 20), σ' Ἐκτωρ γε κακὸν καὶ ἀνάλκιδα φήσει (Ὅμ. Θ153), τὸν τε γὰρ Μῆδον αὐτοὶ ἴσμεν ἐκ περάτων γῆς πρότερον ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον ἐλθόντα (Θουκ. 1, 69), ὑψώθητι ἐν τοῖς πέρασι τῶν ἐχθρῶν σου (Ψαλμ. 7, 7), ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς (Λουκ. 11, 31), ῥυθμὸν χορείας ὑπάγε πᾶσα (Ἀριστοφ. Θεσμ. 956) καὶ προῆλθε παντὸς τοῦ λαοῦ ἐν χορείᾳ (Ἰουδίθ 15, 13).

Ωδὴ δ', τροπάριο δ': Ὁ ποιητὴς θαυμάζει καὶ υμνεῖ τὴ σχέση Μ. Αντωνίου-Ιλαρίωνος. Βέβαια, τὸ συζῶντες (στ. 189· πρβλ. οἱ μὲν γὰρ συζῶντες χαίρουσιν ἀλλήλοις Ἀριστ. Ἠθ. Νικ. 1157B καὶ συζήσομεν αὐτῷ Ῥωμ. 6, 8) δὲν πρέπει νὰ ἐννοηθεῖ κατὰ κυριολεξία. Ὁ βίος τοῦ οσίου μας πληροφορεῖ ὅτι ὁ Ἰλαρίων ἐζήσε κοντὰ στὸν Αντώνιο σχεδὸν δύο μῆνες. Αναφέρει, ὅμως, πὼς ἀργότερα, ὅταν ὁ Ἰλαρίων εἶχε εγκατασταθεῖ στὴν Παλαιστίνη, ὁ Αντώνιος πληροφοροῦτο τὴ ζωὴ τοῦ Ἰλαρίωνος, χαιρόταν γιὰ τὴν πνευματικὴ τοῦ πρόοδο, τὸν ἀποκαλοῦσε παιδί τοῦ, ἀλληλογραφούσε μαζί τοῦ καὶ παρότρυνε τοὺς πιστοὺς προσκυνητὲς ποὺ ζητοῦσαν βοήθεια νὰ ἀπευθύνονται σὲ αὐτόν.⁴² Ὁ ὑμνογράφος ἀναφέρεται ἐδῶ σὲ αὐτὰ τα δεδομένα καὶ ὁποσδήποτε καὶ στὴν πνευματικὴ ἐπικοινωνία τῶν δύο ἀνδρῶν, στὴν ἀλληλοεκτίμηση καὶ στὴν κοινὴ ἀντίληψη ποὺ εἶχαν γιὰ τὴ μοναστικὴ ζωὴ δεδομένου ὅτι ὁ πρῶτος διδάχθηκε τὴν τάξη τῆς ἀπὸ τὸν δεῦτερο.

Ἡ δὴ δὲ τῶν ἀγίων προσφωνεῖται ὡς πανευλαβῆς (ἐξαιρετικὰ θετικὰ φορτισμένο ἐπίθετο στὴ χριστιανικὴ γραμματεία) σύμπνοια καὶ ξυνωρίς ἐκλεκτή, (στ. 183-184) καὶ σοφοί, (στ. 187) θυμίζοντάς μας λεξιλογικὰ τα χωρία εὐλαβεῖς ποιήσετε τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ (Λευ. 15, 31), συνεκόμισαν δὲ τὸν Στέφανον ἄνδρες εὐλαβεῖς (Πράξ. 8, 2), δῆλον ἐκ τῆς πρὸς Ἀσκληπιάδην

⁴² Strout (1943) 313 παρ. 3 καὶ 321-322 παρ. 24 καὶ Δημητρακόπουλος (2013) 55-56, 63, 74 παρ. 3 καὶ 87 παρ. 24.

συμπνοίας (Διογ. Λ. 2, 137), διπλή μάλιστα, τὴν Ἄρης φιλεῖ, δίλογγον ἄτην, φοινίαν ξυνωρίδα (Αἰσχύλ. Ἀγ. 642-643), αὐτὸς ἔρχεται ἀναβάτης ξυνωρίδος (Ἡσ. 21, 9), τινὰς ἐκλεκτοὺς ὠπλισμένους προὔταξαν θεῖν δρόμῳ (Θουκ. 6, 100), ἐκλεκτοὶ νεανίσκοι αὐτοῦ κατέβησαν εἰς σφαγὴν· (Ἱερ. 31, 15), ἀσπάζεται σε τὰ τέκνα τῆς ἀδελφῆς σου τῆς ἐκλεκτῆς (Β΄ Ἰωάν. 13), σοφὸν τὸ σαφές, (Εὐρ. Ὀρ. 397), υἱὸς σοφὸς εὐφραίνει πατέρα (Παρ. 10, 1) καὶ θέλω δὲ ὑμᾶς σοφοὺς μὲν εἶναι εἰς τὸ ἀγαθόν (Ῥωμ. 16, 19). Αποτελοῦσαν κλεινῶς (δημοφιλῆς κλασικὴ ἔννοια) δύο σώματα με μιὰ ψυχὴ (στ. 185-188).

Σχετικὰ με τὴ πολυχρησιμοποιημένη αντωνυμία *ἐτέρω* (στ. 188) παραθέτω τὰ χωρία *ἢ δ' ἐτέρα τὴν ἐτέραν ὠθείτω* (Ἀλκαῖος 41) καὶ *τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ λάβοι ἕτερος* (Ψαλμ. 108, 8 καὶ Πράξ. 1, 20).

Ὠδὴ δ', τροπάριο ε΄: Ὁ ποιητὴς εκφράζει (στ. 193-197) τὸν ἔντονο πόθο του γιὰ ἀπαλλαγὴ ὅλου τοῦ ποιμνίου ἀπὸ τὶς θλίψεις, τοὺς κινδύνους καὶ τὶς δυσμενεῖς περιστάσεις. Σχετικὰ με τοὺς χρησιμοποιούμενους ὀρους *λύσαις* (στ. 193, 195 καὶ 196), *ἅπαντας, θλίψεων* (στ. 194), *κινδύνων* (στ. 195) καὶ *περιστάσεων* (στ. 196) καταγράφω τὰ χωρία *τόν γε θεοὶ κακότητος ἔλυσαν* (Ὀμ. ε397), *κύριος ἐξ οὐρανοῦ ἐπὶ τὴν γῆν ἐπέβλεψε τοῦ ἀκοῦσαι τοῦ στεναγμοῦ τῶν πεπεδημένων, τοῦ λύσαι τοὺς υἱοὺς τῶν τεθνατωμένων* (Ψαλμ. 101, 20-21), *λέλυσαι ἀπὸ γυναικός;* (Α΄ Κορ. 7, 27), *ἅπας δὲ τραχὺς ὅστις ἂν νέον κρατῆ* (Αἰσχύλ. Πρ. 35), *ἀνέκραξαν ἅπαντες* (Γ΄ Βασ. 12, 24), *ἔκστασις ἔλαβεν ἅπαντας* (Λουκ. 5, 26), *ἐπῆλθεν ἐφ' ἡμᾶς ἡ θλίψις αὕτη* (Γέν. 42, 21), *παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς θλίψιν* (Ματθ. 24, 9), *ἐνὶ κίνδυνος ἐν τῷ πράγματι* (Ἀριστοφ. Πλ. 348), *ὁ ἀγαπῶν κίνδυνον ἐν αὐτῷ ἐμπεσεῖται* (Σοφ. Σειρ. 3, 26), *τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; θλίψις ἢ στενοχωρία ἢ διωγμὸς ἢ λιμὸς ἢ γυμνότης ἢ κίνδυνος ἢ μάχαιρα;* (Ῥωμ. 8, 35), *ὅταν ἢ διὰ κατακλυσμοὺς ἢ διὰ λοιμικὰς περιστάσεις ἢ δι' ἀφορίας καρπῶν ἢ δι' ἄλλας τοιαύτας αἰτίας φθορὰ γένηται τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους* (Πολύβ. 6. 5, 5) καὶ *περιέσχεν αὐτοὺς χαλεπὴ περίστασις* Β΄ Μακ. 4, 16).

Στόχος του εἶναι (σημαντικὰ τὰ ἀλλεπάλληλα ἀπαρέμματα τῶν στίχων 198-202) ἡ *εἰς τέλος* (πρβλ. *ἐλθὼν δὲ σ' ἠρώτησα πῶς τροχηλάτου μανίας ἂν ἔλθοιμ' ἐς τέλος πόνων τ' ἐμῶν* Εὐρ. Ἰ. Τ. 82-83, *τῶν ψυχῶν τῶν πενήτων σου μὴ ἐπιλάθῃ εἰς τέλος* Ψαλμ. 73, 19 καὶ *ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται* Ματθ. 10, 22) ἀδιάλειπτη ἀνευφημία, ὑμνησιὴ καὶ δοξολογία τοῦ οσίου. Μνημονεύω τὰ ἐξῆς χωρία σχετικὰ με τὰ γλωσσικὰ στοιχεῖα *διαλείπωμεν* (στ. 199), *ὑμνοῖς, ἐξάδειν* (στ. 200) καὶ *δοξάζειν* (στ. 202): *οὐδένα διαλέλοιπα χρόνον διαβαλλόμενος* (Ἰσοκρ. 233D), *διέλιπε τοῦ οἰκοδομεῖν τὴν Ῥαμὰ* (Γ΄ Βασ. 15, 21), *οὐ διέλιπε καταφιλοῦσά μου τοὺς πόδας* (Λουκ. 7, 45), *οὗτ' ἐπινύμφιός πῶ μέ τις ὑμνος ὑμνησεν* (Σοφ. Ἄντ. 814-815), *ὑμνήσω τῷ θεῷ μου ὑμνον καινόν* (Ἰουδῆθ 16, 13), *ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ ἐνοικεῖτω ἐν ὑμῖν πλουσίως, ἐν πάσῃ σοφίᾳ διδάσκοντες καὶ νουθετοῦντες ἑαυτοὺς ψαλμοῖς καὶ ὑμνοῖς* (Κολ. 3, 16), *Πρῶτον μὲν οὖν μοι τάγάθ' ἐξῆσαι φίλον* (Εὐρ. Τρω. 472), *ἕκαστος ἀλογίστως ἐπὶ πλέον τι αὐτὸν ἐδόξασεν* (Θουκ. 3, 45), *ἐν ἧ' δοξάσουσι τὸν θεὸν ἄνδρες* (Κρ. 9, 9) καὶ *ἵνα ἐν πᾶσι δοξάζεται ὁ θεός* (Α΄ Πέτ. 4, 11).

Τέλος, σχετικὰ με τὰ οὐσιαστικὰ *ὑμνητάς, πρεσβευτάς* (στ. 197) καὶ *πόθῳ* (στ. 202) παραθέτω τὰ χωρία *αὐτοὺς εἰς τὴν πολιτείαν οὐ παραδεξόμεθα ἅτε τυραννίδος ὑμνητάς*. (Πλάτ. Πολ. 568B), *Φαίαξ δὲ ὁ Ἐρασιστράτου τρίτος αὐτὸς Ἀθηναίων πεμπόντων ναυσὶ δύο ἐς Ἰταλίαν καὶ*

Σικελίαν πρεσβευτής υπό τὸν αὐτὸν χρόνον ἐξέπλευσεν (Θουκ. 5, 4), *ἀπήντησαν τοῖς πρεσβευταῖς Σίμωνος ἐνδόξως* (Α΄ Μακ. 14, 40) και *ἀλλά μ' Ὀδυσσῆος πόθος αἴνυται* (Ὅμ. ξ144).

Ωδή δ΄, τροπάριο στ΄: Στο τροπάριο αὐτὸ τονίζονται (στ. 207-212) οἱ ιδιότητες τοῦ εξυμνουμένου οσίου ὡς γιαιτροῦ των ασθενῶν (ο βίος τοῦ βριθει θαυματουργικῶν θεραπειῶν), πατρός των μοναχῶν, αφοῦ αναριθμητες, σύμφωνα με τον βίο τοῦ, μοναστικῆς ἀδελφότητες ἰδρύθηκαν, εποπτεύονταν και εμπνέονταν ἀπὸ τον ἴδιο και δάσκαλο της οἰκουμένης, *πάσης κτίσεως*, δεδομένου ὅτι, κατὰ τον βίο τοῦ, ὠδήγησε στον Χριστιανισμό ἀπίστους και καθοδήγησε με τις συμβουλές τοῦ πλήθη πιστῶν, ἀλλά και παραστρατημένων ἀνθρώπων, στη ζωή της ευσέβειας.⁴³ Βέβαια, δεν ονοματίζονται οἱ περιοχές και οἱ οἰκισμοί που ἔδρασε ἱεραποστολικά ο Ἰλαρίων, δεν διασαφηνίζονται οἱ ἰδιαίτερες περιστάσεις ὑπὸ τις οποιῆς βρέθηκε ἐκεῖ, το περιεχόμενο τοῦ κηρύγματός τοῦ και το ἀκριβές ἀποτέλεσμά τοῦ.

Ἡ ἔννοια της διδασκαλίας παλαιόθεν ἀνιχνεύεται στον ἑλληνικό, και ὄχι μόνο, πολιτισμό. Ὡς ἐκ τοῦτου, ὑπάρχουν σχετικῆς μαρτυρίες σε πολλά χωρία. Φυσικά, καθ' ὑπερβολή λέγεται ο Ἰλαρίων δάσκαλος ὅλης της κτίσης, ὑπερβολή που δικαιολογεῖται ἀπὸ τον ὑμνητικό-ρητορικό χαρακτήρα τοῦ ποιήματος. Ἀπὸ τα ἀνάλογα χωρία της προ τοῦ κανόνος μας γραμματείας μνημονεύω τα *εἰς διδασκάλου φοιτῶ* (Πλάτ. Ἄлк. 1, 109D), *Ἰούδας Ἀριστοβούλω διδασκάλω Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως, ὄντι δὲ ἀπὸ τοῦ τῶν χριστῶν ἱερέων γένους, και τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ Ἰουδαίοις χαίρειν* (Β΄ Μακ. 1, 10), *πέποιθας τε σεαυτὸν ὠδηγὸν εἶναι τυφλῶν, φῶς τῶν ἐν σκότει, παιδευτῆν ἀφρόνων, διδάσκαλον νηπίων* (Ρωμ. 2, 19-20), *δέσποτα πάσης κτίσεως, ἅγιε ἐν ἀγίοις, μόναρχε, παντοκράτωρ, πρόσχες ἡμῖν* (Γ΄ Μακ. 2, 2) και *κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάση τῇ κτίσει* (Μάρκ. 15, 15).

Σχετικά με τις λέξεις *ἐπάξιος* (στ. 204), και *ἱατρῶ* (στ. 207) καταγράφω τα χωρία *εἰ δὲ γεύεται ἀνδρὸς ἀνήρ τι, φαῖμέν κε γείτον' ἔμμεναι νόω φιλήσαντ' ἀτενεί γείτονι χάρμα πάντων ἐπάξιον* (Πίνδ. Ν. 7, 127-131), *τούς μὲν τ' ἱητροὶ πολυφάρμακοι ἀμφιπέπονται ἔλκε' ἀκειόμενοι* (Ὅμ. Π28-29), *Τίμα ἱατρὸν πρὸς τὰς χρείας αὐτοῦ τιμαῖς αὐτοῦ* (Σοφ. Σειρ. 38, 1) και *οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἱατροῦ, ἄλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες* (Ματθ. 9, 12).

Ἐνδιαφέρον παρουσιάζει και ο μετοχικός τύπος *ὑπάρχοντι*, καθότι το ρῆμα εἶναι ἐδῶ συνδεδετικό. Ὡς σχετικά, συντακτικά, παραθέτω τα χωρία *τὸ γὰρ πλέον τοῦ χωρίου αὐτὸ καρτερόν ὑπῆρχε* (Θουκ. 4, 4), *τοιούτοι ὑπάρχουσιν οἱ θεοὶ αὐτῶν* (Ἐπ. Ἱερ. 15) και *ἦδεισαν γὰρ ἅπαντες τὸν πατέρα αὐτοῦ ὅτι Ἕλλην ὑπῆρχεν* (Πράξ. 16, 3).

Ωδή δ΄, θεοτοκίο: Ἡ Θεοτόκος γέννησε τον Χριστό, το Ἐνα ἀπὸ τα Πρόσωπα της Α. Τριάδος, την σωτηρία τοῦ ἀνθρώπινου γένους, και γι' αὐτὸ καλοτυχίζεται, κατὰ τον ποιητῆ, ἀπὸ ὅλους τους θνητούς, σύμφωνα με την προφητεία της *μακαριοῦσι με πᾶσαι αἱ γενεαί*. (Λουκ. 1, 48· πρβλ. *τῶ δ' ἦδη δύο μὲν γενεαὶ μερόπων ἀνθρώπων ἐφθίαθ'* Ὅμ. Α250-251 και *γενεὰ και γενεὰ ἐπαινέσει τὰ ἔργα σου* Ψαλμ. 144, 4). Συνέλαβε τον Ἰησοῦ *τῇ βουλή* τοῦ Πατέρα και *τῇ συνεργίᾳ* τοῦ Α. Πνεύματος (στ. 217-219). Σχετικά με τα δύο αὐτά σημαντικά ουσιαστικά παραθέτω τα χωρία *Διὸς δ' ἐτελείετο βουλή*,

⁴³ Strout (1943) 316 παρ. 12, 322 παρ. 24 και Δημητρακόπουλος (2013) 63, 78 παρ. 12 και 87-88 παρ. 25.

(Όμ. Α5), *βουλήν πτωχοῦ κατησχύνετε* (Ψαλμ. 13, 6), *οἱ νομικοὶ τὴν βουλήν τοῦ θεοῦ ἠθέτησαν* (Λουκ. 7, 30) και *διὰ μὲν οὖν τὴν συνεργίαν κοινωνεῖ τῆς θερμασίας* (Ἀριστ. Προβλ. 4, 2, 4). Κομβικῆς σημασίας για τα νοήματα που εκφράζει το τροπάριο είναι τα ρήματα *ἐκύησας* (στ. 214) και *μακαρίζομεν* (στ. 222), για τα οποία καταγράφω τα ανάλογα χωρία *ἐκύησε τὸν Ἐρωτα* (Πλάτ. Συμπ. 203C), *ἐκύομεν και ἐμελετήσαμεν ἀπὸ καρδίας ἡμῶν λόγους* (Ἦσ. 59, 13), *φημ' ἐγὼ τὰς χελώνας μακαριεῖν σε τοῦ δέρματος* (Ἀριστοφ. Σφ. 428-429) και *μακαριούσιν αὐτὸν πάντες οἱ ὀρώντες* (Σοφ. Σειρ. 37, 24).

Για την θεολογία της Εκκλησίας μας σημαντικὰ είναι τα επίθετα *ἄτρεπτον* (πρβλ. *ἄτρεπτος δὲ πρὸς τὸ κακῶς ἀκούειν και ἀπαθῆς ὢν ὀλιγωρία δόξης, ἣν ἀναισχυντίαν και ἀπόνοιαν οὔσαν εὐτολμίαν ἔνιοι και ἀνδρείαν καλοῦσιν, οὐδενὶ μὲν ἤρεσκεν Πλούτ. Ἄлк. 13, 3*), *ἀσύγχυτον* (στ. 216· πρβλ. *αὕτη ἐν τοῖς ἔργοις τοῖς αὐτῆς ἀσύγχυτος και ἀμόλυτος* Ἀρρ. Ἐπίκτ. 4, 11, 8), και *ἄχραντε* (στ. 217· πρβλ. *οὐκέτ' ἂν σὺ αὐτὰ ἀμπύσχοιο, εἰ μὴ τίς σοι τεκμήριον καθαρὸν και ἄχραντον οἴσει* Πλάτ. Ἄлк. 1, 113E), που ἔχουν αρχαιοελληνικὴ καταγωγή, ἀλλὰ απαντοῦν σε πάμπολλα σημεία της υμνολογίας της.

Τελειώνω με το συχνὰ απαντῶμενο στα κείμενα επίρρημα *ὄθεν* (στ. 221), για το οποίο μνημονεύω τα χωρία *ὄθεν δὲ αὐτὸ ἡγοῦμαι οὐ διδακτὸν εἶναι μηδ' ὑπ' ἀνθρώπων παρασκευαστὸν ἀνθρώποις, δίκαιός εἰμι εἰπεῖν* (Πλάτ. Πρωτ. 319B), *ὄθεν και τοὺς ἐν ἀφροσύνη ζωῆς βιώσαντας ἀδίκους διὰ τῶν ἰδίων ἐβασάνισας βδελυγμάτων* (Σοφ. Σολ. 12, 23) και *ὄθεν γινώσκομεν ὅτι ἐσχάτη ὥρα ἐστίν.* (Α' Ἰωάν. 2, 18).

Ὠδὴ ε', τροπάριο α' : Πρόκειται για υπέροχο τροπάριο με τη μορφή μιας εκτεταμένης μεταφορᾶς. Ο ὄσιος παρουσιάζεται ως αναρριχητικὸ φυτό, που, αφού ποτίστηκε με την εγκράτεια ἀντὶ με το νερό, αφού παχύνθηκε, αυξήθηκε με την καρτερία, την αγνότητα και την προσευχὴ (πρόκειται για τέσσερις βασικὲς ἀρετὲς του μοναχικοῦ βίου) ἀντὶ με το λίπασμα, παρήγαγε με τις ἀρετὲς του μεγάλους καρπούς και χρησιμοποιώντας τις σαν σκάλα ἀνέβηκε στον ουρανὸ εκπληρώνοντας τον στόχο κάθε χριστιανοῦ.

Στο τροπάριο κυριαρχοῦν οι ρηματικοὶ τύποι *ἀρδευθεῖς* (στ. 224), *πιανθεῖς* (στ. 225), *ἀνεβλάστησας* (στ. 227), *ἀναβὰς* (στ. 228) και *ὑψούμενος* (στ. 230), ἀπὸ την γραμματειακὴ παράδοση των οποίων ἀναφέρω τα χωρία *πλατύρρους Νεῖλος ἀρδεύει χθόνα* (Αἰσχύλ. Πρ. 852), *ἀγέλας ἀφίημ' ἀγρούς τε πάντας, τοὺς ἀπούραις ἀμετέρων τοκέων νέμει, πλοῦτον παιῶνων* (Πίνδ. Π. 265-267), *πιανθήσεται τὰ ὄρη τῆς ἐρήμου* (Ψαλμ. 64, 12), *ἀνά τ' ἔδραμον και ἀνέβλαστον* (Ἡρόδ. 7, 156), *ἐκ δὲ γῆς ἄλλο ἀναβλαστήσει* (Ἰωβ 8, 19), *ἡερίη δ' ἀνέβη μέγαν οὐρανὸν Οὐλυμπόν τε* (Όμ. Α497), *τίς ἀναβήσεται ἡμῖν εἰς τὸν οὐρανὸν* (Δευτ. 30, 12), *τίς ἀναβήσεται εἰς τὸν οὐρανόν;* (Ῥωμ. 10, 6), *τὰ χθαμαλὰ πάλιν ὑψοῦται* (Πλούτ. 2, 103F), *ὑψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς, ὁ θεός,* (Ψαλμ. 107, 5) και *σύ, Καπερναοῦμ, ἡ ἔως τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθείσα, ἔως ἄδου καταβιβασθήσῃ* (Λουκ. 10, 15).

Εξίσου σημαντικοὶ είναι και οι ονοματικοὶ τύποι *καρτερία, ἀγνεία και προσευχῆ* (στ. 225), *ἀρετῶν τοὺς πόρθους εὐμηκεῖς* (στ. 226-227) και *κλίμακος* (στ. 230), ἀπὸ την γραμματειακὴ παράδοση των οποίων μνημονεύω τα χωρία *τὴν μὲν ἐκ Περσῶν καρτερίαν περιορῶσιν ἀποσβεννυμένην* (Ξεν. Κύρ. Παιδ. 8, 8, 15), *ἐν θαυμασμῶ τῆς καρτερίας προσιόντες αὐτῶ τινὲς τῶν τοῦ βασιλέως ἔλεγον* (Δ' Μακ. 6, 13), *εἴ μοι ξυνεῖη φέροντι μοῖρα τὰν εὔσεπτον ἀγνεῖαν λόγων ἔργων τε πάντων...* (Σοφ. Ο. Τ. 863-865), *κύριος*

ἀγαθὸς ἐξίλασάσθω ὑπὲρ πάσης καρδίας κατευθυνούσης ἐκζητήσαι κύριον τὸν θεὸν τῶν πατέρων αὐτῶν καὶ οὐ κατὰ τὴν ἀγνείαν τῶν ἀγίων (Β΄ Παρ. 30, 18-19), τύπος γίνου τῶν πιστῶν...ἐν ἀγνείᾳ (Α΄ Τιμ. 4, 12), εὐφρανῶ αὐτοὺς ἐν τῷ οἴκῳ τῆς προσευχῆς μου (Ἠσ. 56, 7), τῇ προσευχῇ προσκαρτερεῖτε (Κολ. 4, 2), κακὸν δημιουργὸν αὐτὸν οἶει γενήσεσθαι σωφροσύνης τε καὶ δικαιοσύνης καὶ συμπάσης τῆς δημοτικῆς ἀρετῆς; (Πλάτ. Πολ. 500D), ἐκάλυπεν οὐρανοὺς ἡ ἀρετὴ αὐτοῦ (Ἀββ. 3, 3), ὑμεῖς δὲ γένος ἐκλεκτὸν, βασιλείον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸς εἰς περιποίησιν, ὅπως τὰς ἀρετὰς ἐξαγγείλητε (Α΄ Πέτ. 2, 9), ὡς τις πτόρθος ἠυξόμην (Εὐρ. Ἐκ. 20), Λύκος ἐστὶ, Λάβα τῷ γείτονος υἱός, εὐμάκης, ἀπαλός, πολλοῖς δοκέων καλὸς ἤμεν (Θεόκρ. 14, 24-25), σὺ διαβαίνεις σήμερον τὸν Ἰορδάνην εἰσελθεῖν κληρονομηῖσαι ἔθνη μεγάλα καὶ ἰσχυρότερα μᾶλλον ἢ ὑμεῖς πόλεις μεγάλας καὶ τειχήρεις ἕως τοῦ οὐρανοῦ λαὸν μέγαν καὶ πολὺν καὶ εὐμήκη (Δευτ. 9, 1-2), κλίμακα δ' ὑψηλὴν κατεβήσεται (Ὅμ. α330) καὶ ἀνέβησαν ἐπὶ κλίμακας πόλεως (Νε. 12, 37).

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν καὶ τὰ επιρρήματα *κάλλιστα* (στ. 227), *ἐκεῖθεν* (στ. 228) καὶ *γῆθεν* (στ. 229), γιὰ τὰ οποία παραθέτω τὰ χωρία *ἢ δ' ἔσω κάλλιστ' ἂν εἴποι σὴ γυνὴ τάδ' ὡς ἔχει* (Σοφ. Ο. Τ. 1171-1172), *κάκειθεν οὐ μοι μάκρος εἰς Οἴτην στόλος Τραχινίαν τε δειράδ' ἠδ' ἐς εὐροον Σπερχειὸν ἔσται* (Σοφ. Φιλ. 490-492), *ἀπέστη ἐκεῖθεν εἰς τὸ ὄρος* (Γέν. 12, 8), *ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν* (Ματθ. 12, 15) καὶ *αἰτοῦ δὲ προσπίπτουσα γῆθεν εὐμενῆ ἡμῖν ἀρωγὸν αὐτὸν εἰς ἐχθροὺς μολεῖν* (Σοφ. Ἠλ. 453-454).

Ὠδὴ ε΄, τροπᾶριο β΄: Το τροπᾶριο επικεντρώνεται στὴ φιλανθρωπία καὶ ελεημοσύνη τοῦ οσίου. Ὅπως μας πληροφορεῖ ο βίος του, δίνει μὲ τὴ σεβαστὴ γονεϊκὴ κληρονομία του στοὺς φτωχοὺς (βλ. τὴν ἀνάλυση δ' τροπαρίου α΄ ωδῆς). Ὁ ποιητὴς ἐπισημαίνει γιὰ τὴν πράξη τοῦ οσίου πὼς ἐγίνε με χαρὰ, *ἰλαρῶς* (στ. 233· λογοπαίγνιο με τὴν ἐτυμολογία τοῦ ονόματός του) καὶ ἐξαιτίας τῶν προαναφερθεισῶν ἀρετῶν του ὁ Ἰλαρίων κέρδισε τὴν οὐράνια δόξα (βλ. *μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται* Ματθ. 5, 7 καὶ *ἰλαρόν γὰρ δότην ἀγαπᾷ ὁ θεός*. Β΄ Κορ. 9, 7).

Οἱ λέξεις *Συνδρομῆ* (στ. 231), *ἰλαρῶς* (στ. 233), *πενηθεῖσι τῷ τάχει* (στ. 234), *ἰδοὺ ἀγάλλει* (στ. 235) καὶ *ἐπαπολαύων* (στ. 236) ἔχουν ἀξιόλογη παράδοση στὴ γραμματεία. Ἐπισημαίνω ἀπὸ αὐτὴν τὰ χωρία *αἵματος συνδρομὴ τὸ ἐρύθημά ἐστι, συνδρομὴ δ' εἰς τὸν πληγέντα τόπον* (Ἀριστ. Προβλ. 9, 3), *ἐγένετο συνδρομὴ πάση τῇ παρεμβολῇ* (Ἰουδῆθ 10, 18), *ἐγένετο συνδρομὴ τοῦ λαοῦ* (Πράξ. 21, 30), *οὐδὲ πρὸς τὸν θάνατον ἐμαλακίσαστο, ἀλλ' ἰλαρῶς καὶ προσεδέχετο αὐτὸν καὶ ἐπετελέσαστο* (Ξεν. Ἀπολ. 33), *παρρησιασθήσῃ ἐναντίον κυρίου ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν ἰλαρῶς* (Ἰωβ 22, 26), *πλουσίαν δὲ ἡ πενομένην ἀνάγκη τὴν τυραννομένην πόλιν εἶναι;* (Πλάτ. Πολ. 577E), *τὴν δ' ἐντὸς σχίσας ἐξαχῆ ἐπτά κύκλους ἀνίσους κατὰ τὴν τοῦ διπλασίου καὶ τριπλασίου διάστασιν ἐκάστην, οὐσῶν ἐκατέρων τριῶν, κατὰ τὰναντία μὲν ἀλλήλοις προσέταξεν ἰέναι τοὺς κύκλους, τάχει δὲ τρεῖς μὲν ὁμοίως...* (Πλάτ. Τιμ. 36D) *ἀπολεῖσθε ἐν τάχει* (Δευτ. 11, 17), *ἀνάστα ἐν τάχει* (Πράξ. 12, 7), *ἰδοὺ δοῦπον αὖ κλύω* (Σοφ. Αἶ. 870), *ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδιά ἃ μοι ἔδωκεν ὁ θεός*, (Ἠσ. 8, 18 καὶ Ἐβρ. 2, 13), *ὄρνιθες ἀγάλλονται πτερύγεσσι* (Ὅμ. Β462), *ἀγαλλιᾶσθε καὶ εὐφραίνεσθε* (Ἠσ. 12, 6), *ἀγαλλιᾶσθε χαρᾷ ἀνεκκλαλήτῳ* (Α΄ Πέτ. 1, 8) καὶ *ἡδοναῖς πάντα τὸν τοῦ ζῆν χρόνον ἐπαπολαύων* (Διόδ. Ἀποσπ. 609, 89).

Το ρήμα *έφερωνύμησας* (στ. 232) είναι σπανιότατο. Σημειώνω το χωρίο *τὸ Ἰλίου ἴφι ἀνάσσειν εὐχή ἐστὶ τοῦ φερωνυμηθῆναι τὸν Ἄστυάνακτα κληθέντα περὰ τὸ ἄστεος ἀνάσσειν* (Εὐστ. 656, 62).

Ὁ ὄσιος απολαμβάνει ἀνώτερη τῆς ἀνθρώπινης τιμῆ, *δόξης τῆς κρείττονος* (στ. 238). Σχετικὰ με τὸ χρησιμοποιηθὲν ἐπίθετο παραθέτω τὰ χωρία *ὄν δὲ δέδια, μὴ κρείσσόνων θεῶν ἔρωσ ἄφυκτον ὄμμα προσδράκοι με* (Αἰσχύλ. Πρ. 903-904), *οὐ κρείσσων ἐγὼ εἶμι ὑπὲρ τοὺς πατέρας μου* (Γ' Βασ. 19, 4) καὶ *νῦν δὲ κρείττονος ὀρέγονται, τοῦτ' ἔστιν ἐπουρανίου* (Ἐβρ. 11, 13).

Ὡδὴ ε', τροπάριο γ': Το τροπάριο αὐτὸ εἶναι εμπνευσμένο ἀπὸ τὸ σπουδαῖο θαῦμα τοῦ οσίου στο Αφρόδιτο μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Μ. Αντωνίου. Ὅπως διηγείται ὁ βίος του,⁴⁴ σταμάτησε διὰ τῆς προσευχῆς τοῦ τριετῆ ἀνομβρία, που καταβασάνιζε τὴν περιοχὴ. Το θαῦμα ἀποδίδεται περιληπτικὰ ἀπὸ τὸν ὑμνογράφο, ἀφοῦ ἀποσιωπάται ἡ χρονικὴ σύνδεση τῆς ξηρασίας με τὸν θάνατο τοῦ Μ. Αντωνίου, ἡ χρονικὴ διάρκεια καὶ ὁ τόπος ἐμφάνισης τοῦ φαινομένου, τὸ πλῆθος τῶν ἐπελθόντων θανάτων ἀνθρώπων καὶ ζώων, ἡ ἰκεσία τῶν δυστυχισμένων κατοίκων τῆς περιοχῆς πρὸς τὸν ὄσιο καὶ ὁ τρόπος ἀπάλειψης τοῦ κακοῦ με τὴν ἰκετήρια ὑψωση τῶν χειρῶν τοῦ Ἰλαρίωνος στὸν οὐρανὸ καὶ τὴν ἀμεση θεῖα ἀνταπόκριση. Πάντως, δικαίως παραλληλίζεται με τὸν Προφήτη Ἡλία, που ἐπετέλεσε με τὴν προσευχὴ τοῦ ἀνάλογο σημεῖο (Γ' Βασ. 18, 45), γεγονός που δείχνει τὴν παρρησία τοῦ πρὸς τὸν Θεὸ (βλ. *αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν, ζητεῖτε καὶ εὐρήσετε, κρούετε καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν* Λουκ. 11, 9) καὶ τὴν εὐλάβεια τοῦ ποιητοῦ στο πρόσωπό του.

Ενδιαφέροντες εἶναι γιὰ τὴν ἀπόδοση τοῦ νοήματος τῆς ἐξύψωσης τοῦ οσίου καὶ τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ στὸν Θεὸ οἱ φράσεις *ὑποδύς ὡς ἐν γνόφῳ ἔτι ζῶν, ἐπέιγεσαι* (στ. 238-239), *τὰς κλεῖς πιστεύει* (στ. 240) καὶ *εὐχῆ ἀνοίγεις* (στ. 242) με σπουδαία παράδοση σε κείμενα, ἀπὸ τὴν ὁποία μνημονεύω τὰ *τόφρα δ' ἄρ' ἢ γ' ὑποδῦσα θαλάσσης εὐρέα κόλπον τέσσαρα φωκῶν ἐκ πόντου δέρματ' ἔνεικε* (Ὁμ. δ435-436), *ἀνήλιοι βροτοστυγεῖς δνόφοι καλύπτουσι δόμους δεσποτῶν θανάτοισι* (Αἰσχύλ. Χο. 51-53), *εἰσήγαγεν αὐτὸν εἰς τὸν γνόφον* (Σοφ. Σειρ. 45, 5), *Οὐ γὰρ προσεληλύθατε ψηλαφωμένῳ ὄρει καὶ κεκαυμένῳ πυρὶ καὶ γνόφῳ καὶ σκότῳ καὶ θυέλλῃ* (Ἐβρ. 12, 18), *νῦν ἔτι ζεῖ* (Αἰσχύλ. Θήβ. 708), *ἔτι ζῆ;* (Γέν. 43, 26), *ὁ πλάνος εἶπεν ἔτι ζῶν* (Ματθ. 27, 63), *μὴ τις πρὶν ἐπειγέσθω οἶκόν δε νέεσθαι, πρὶν τινα...* (Ὁμ. Β354), *ὁ Μακκαβαῖος εἰς ἐπείγοντας τόπους ἀπολιπὼν Σίμωνα καὶ Ἰώσηφον, ἔτι δὲ καὶ Ζακχαῖον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ ἱκανοὺς πρὸς τὴν τούτων πολιορκίαν, αὐτὸς ἐχωρίσθη* (Β' Μακ. 10, 19), *τὴν κλεῖν ἐφέλκεται* (Λυσ. 92, 44), *ἔλαβον τὴν κλεῖδα καὶ ἤνοιξαν* (Κρ. 3, 25), *δώσω σοι τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν* (Ματθ. 16, 19), *οἶομαι ἂν σε πιστευθῆναι ὑπὸ τῶν πολεμίων* (Ξεν. Κύρ. Παιδ. 6, 1, 39), *καὶ ἐπιστεύθη Σαμουὴλ τοῦ προφήτης γενέσθαι* (Α' Βασ. 3, 21), *ἐφάνερωσε δὲ καιροῖς ἰδίους τὸν λόγον αὐτοῦ ἐν κηρύγματι ὃ ἐπιστεύθη ἐγὼ* (Τίτ. 1, 3), *θεὸς εὐφρων εἶη λοιπαῖς εὐχαῖς* (Πίνδ. Ὀ. 4, 21), *ἠύξατο Ἰσραὴλ εὐχὴν κυρίῳ* (Ἄρ. 21, 2), *ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα* (Ἰάκ. 5, 15), *χηλοῦ δ' ἀπὸ πᾶμ' ἀνέωγεν* (Ὁμ. Π221), *οἱ καταρράκται τοῦ οὐρανοῦ ἠνεώχθησαν* (Γέν. 7, 11) καὶ *ἀνεώχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοί,* (Ματθ. 3, 16).

Ἡ ξεραμένη γῆ περιγράφεται με τὴ φράση *ἀύχμῶσαν ἀνομβρία* (στ. 243-244). Σχετικὰ με τὶς ἀνωτέρω λέξεις παραθέτω τὰ χωρία *Ὅταν δὲ χωρὶς*

⁴⁴ Strout (1943) 326 παρ. 32 καὶ Δημητρακόπουλος (2013) 67 καὶ 95 παρ. 32.

γένηται καὶ ἀύχησή... (Πλάτ. Φαῖδρ. 251D), ἔρχονται οἱ Ζιφαῖοι ἐκ τῆς ἀύχμῶδους πρὸς τὸν Σαοῦλ (Α΄ Βασ. 26, 1) καὶ Διὰ γὰρ τὴν ἀνομβρίαν μίσγεσθαι δοκεῖ ἀπαντῶντα πρὸς τὰ ὑδάτια καὶ τὰ μὴ ὁμόφυλα (Ἀριστ. Ἴστ. Ζ. 8. 28, 12). Ο Ἰλαρίων τὴν πότισε τοῖς νάμασιν (στ. 244). Για τις λέξεις αυτές καταγράφω τα χωρία τοὺς ἵππους νέκταρ ἐπότισε (Πλάτ. Φαῖδρ. 247E), ἐὰν διψᾷ, πότιζε αὐτόν· (Παρ. 25, 21 καὶ Ῥωμ. 12, 20), χρυσόρρυτον οἰκοῦσιν ἀμφὶ νᾶμα Πλούτωνος πόρου (Αἰσχύλ. Πρ. 805-806) καὶ ποτιῶ σε ἀπὸ οἴνου τοῦ μυρεψικοῦ, ἀπὸ νάματος ροῶν μου (Ἄσμ. 8, 2).

Ὠδὴ ε΄, τροπάριο δ΄: Εἰδὼ ο ποιητὴς ζητᾷ τὴν διαρκή, χωρὶς παράλειψη (στ. 245· πρβλ. *χρηὶ δ΄ ἐκτός ὄντα πημάτων τὰ δεῖν ὄραν, χῶταν τις εὖ ζῆ, τηνικαῦτα τὸν βίον σκοπεῖν μάλιστα, μὴ διαφθαρεῖς λάθη* Σοφ. Φ. 504-506, *φθεγγόμενος ἄδικα οὐδεὶς μὴ λάθη* Σοφ. Σολ. 1, 8 καὶ *ἐν δὲ τοῦτο μὴ λανθανέτω ὑμᾶς* Β΄ Πέτ. 3, 8) μέριμνα καὶ καθοδήγηση τοῦ οσίου πρὸς τὸ ποιμνιό (στ. 246 με τὴν μεταφορική-χριστιανική σημασία τῆς λέξεως· πρβλ. *διασκορπισθήσονται τὰ πρόβατα τῆς ποιμνῆς* Ζα. 13, 7 καὶ *γενήσεται μία ποιμνῆ, εἷς ποιμῆν*. Ἰωάν. 10, 16) του. Εἶναι σημαντικό να το περιθάλλει (στ. 247· πρβλ. *ἄλλον ἰοῖσα θάλπε φίλον* (Θεόκρ. 14, 37-38), *ἡ μήτηρ θάλπη ἐπὶ τῶν νεοσσῶν* Δευτ. 22, 6 καὶ *ἐγενήθημεν ἦπιοι ἐν μέσῳ ὑμῶν, ὡς ἂν τροφός θάλπη τὰ ἐαυτῆς τέκνα* Α΄ Θεσ. 2, 7), να το κυβερνᾷ (στ. 249· πρβλ. *τείχεσιν ἐκεκράτυντο* Δίων Κ. 40, 36 καὶ *ἐν χρόνῳ κρατυνθέν τὸ ἀσεβὲς ἔθος ὡς νόμος ἐφυλάχθη* Σοφ. Σολ. 14, 16), ὥστε να ενισχύεται πνευματικᾷ (στ. 248· πρβλ. *εἰ δὲ Θεσσαλοὶ τὰ Ἑλλήνων αὔξον, ὡς ἐμοὶ δοκέειν, ἐμήδιζον ἂν οἱ Φωκέες* Ἡρόδ. 8, 30, *ἠῦξσε κύριος τὸν Ἰησοῦν* Ἰησ. 4, 14 καὶ *οὐ παυόμεθα ὑπὲρ ὑμῶν προσευχόμενοι καὶ αἰτούμενοι ἵνα πληρωθῆτε τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ θελήματος αὐτοῦ ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ συνέσει πνευματικῆ, περιπατήσαι ὑμᾶς ἀξίως τοῦ κυρίου εἰς πᾶσαν ἀρέσκειαν, ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ καρποφοροῦντες καὶ αὐξανόμενοι εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ θεοῦ* Κολ. 1, 9-10).

Αναφορικὰ με τὸν ρηματικὸ τύπο *φροντίζειν* (στ. 246) μνημονεύω τα χωρία *φροντίζω τούτων ἦντιν ἴω προτέρην* (Θεογν. 912), *κύριος φροντιεῖ μου* (Ψαλμ. 39, 18) καὶ *περὶ τούτων βούλομαί σε διαβεβαιουῖσθαι, ἵνα φροντίζωσι καλῶν ἔργων προϊῶσθαι οἱ πεπιστευκότες τῷ θεῷ* (Τίτ. 3, 8).

Σχετικὰ με τὸ κοινότατο ἐπίρρημα *ἐκάστοτε* (στ. 246) καταγράφω τα χωρία *καὶ τούτου τεύξεαι παρ' ἐμεῦ, Κροῖσε, καὶ ἄλλου παντός τοῦ ἂν ἐκάστοτε δέῃ* (Ἡρόδ. 1, 90) καὶ *σπουδάσω δὲ καὶ ἐκάστοτε ἔχειν ὑμᾶς μετὰ τὴν ἐμὴν ἔξοδον τὴν τούτων μνήμην ποιεῖσθαι* (Β΄ Πέτ. 1, 15).

Ἐξαιρετικῆς σημασίας στην ἐκκλησιαστικὴ ορολογία εἶναι οἱ λέξεις *ὀρθοτομοῦντα* (στ. 250) καὶ *ἀληθείας τὸν λόγον* (στ. 251), με τις τελευταῖες να ἔχουν ἰδιαίτερα χρησιμοποιοῦνται ἀπὸ τὴν ἀρχαία φιλοσοφία. Ο λόγος τῆς ἀληθείας που ὀρθοτομεῖται εἶναι ἡ σωστὴ κατανόηση καὶ ὀρθόδοξη διδασκαλία τῶν χριστιανικῶν δογμάτων. Ἀπὸ τὴν κειμενικὴ παράδοση τῶν ἐν λόγῳ ὀρων παραθέτω δειγματοληπτικὰ τα χωρία *ἐν πάσαις ὁδοῖς σου γνώριζε αὐτήν, ἵνα ὀρθοτομῆ τὰς ὁδοὺς σου* (Παρ. 3, 6), *σπούδασον σεαυτὸν δόκιμον παραστήσαι τῷ θεῷ, ἐργάτην ἀνεπαίσχυντον, ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον τῆς ἀληθείας* (Β΄ Τιμ. 2, 15· προφανέστατα ο ποιητὴς ἀντιγράφει σχεδὸν τὸ συγκεκριμένο χωρίο), *πᾶσαν ἀληθείην κατάλεξον* (Ὅμ. Ω407), *ἔρχομαι εἰς τὸ πρόσωπον Ὀλοφέρνηου ἀρχιστρατήγου δυνάμεως ὑμῶν τοῦ ἀναγγεῖλαι ῥήματα ἀληθείας* (Ἰουδῆθ 10, 13), *παράδειγμα τόδε τοῦ λόγου οὐκ ἐλάχιστόν ἐστι* (Θουκ. 1, 2) καὶ *ποιήσομεν κατὰ τὸν λόγον αὐτοῦ* (Β΄ Βασ. 17, 6).

Ωδή ε΄, θεοτοκίο: Καταρχήν ο ποιητής ζητά τη λύτρωση από τα ψυχικά παθήματα (απόρροια των αμαρτιών, κατά τη χριστιανική διδασκαλία) για τους υπηρέτες της Θεοτόκου (στ. 252-253). Σχετικά θεωρώ και τα χωρία *ἐγὼ τὰ μὲν παθήμαθ' ἄπαθον, πάτερ, ζητοῦσα τὴν σὴν ποῦ κατοικοῖς τροφήν, παρεῖσ' ἐάσω* (Σοφ. Ο. Κ. 361-363) και *τὰ παθήματα τῶν ἀμαρτιῶν τὰ διὰ τοῦ νόμου ἐνηργεῖτο* (Ῥωμ. 7,5).

Λάτρης εἶναι κυριολεκτικά ο υπηρέτης (πρβλ. *ἢ 'μ' ἐγείνατο Ἐρμῆν μεγίστω Ζηνί, δαιμόνων λάτρην* Εὐρ. Ἴων 3-4 και *κἀγὼ πλανῆτις καὶ λάτρης Ἴωβ 2, 9*). Ἄλλωστε, η λατρεία, κατά την χριστιανική της ἐννοια, προσφέρεται μόνο στον Θεό, ἐνὼ στα λοιπὰ ιερὰ πρόσωπα αποδίδεται τιμὴ (βλ. *αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις* Δευτ. 6, 13 και Ματθ. 4, 10).

Στη συνέχεια η Θεοτόκος καλεῖται να ταπεινώσει, να καταβάλει *ἀθέων θράση* και τις επιθυμίες των *ἀφρόνων* (στ. 254-255). Η αθεΐα δεν ἔχει αναγκαστικά τη σημερινή σημασία. Συχνὰ σήμαινε την ασέβεια ἢ, στον χριστιανικό κόσμο, την ἀγνοια του αληθινοῦ Θεοῦ ἢ την απομάκρυνση ἀπὸ την ορθὴ πίστη. Αυτὰ, ἄλλωστε, συνιστοῦσαν ἀφροσύνη κατά τους ἐκκλησιαστικούς συγγραφείς. Ἀπὸ τη σχετικὴ γραμματειακὴ παράδοση παραθέτω τα κάτωθι χωρία: *μὴ πρὶν ἐπ' ἡέλιον δῦναι καὶ ἐπὶ κνέφας ἐλθεῖν πρὶν με κατὰ πρηγὲς βαλέειν Πριάμοιο μέλαθρον* (Ὅμ. Β413-414), *καταβαλῶ τὴν ἰσχύν σου* (Ἰεζ. 32, 12), *κατεβλήθη ὁ κατήγορος* (Ἄποκ. 12, 10), *δέρμα τε... τῶ ποτ' ἐκ πόντου σαώθη ἔκ τε ματριυῖας ἀθέων βελέων* (Πίνδ. Π. 4, 288-289), *ἦτε ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ χωρὶς Χριστοῦ, ἀπηλλοτριωμένοι τῆς πολιτείας τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας, ἐλπίδα μὴ ἔχοντες καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ* (Ἐφ. 2, 12), *πάρεισι, δῆλός ἐστίν αὐτόθεν, πανουργία τε καὶ θράσει* (Ἀριστοφ. Ἴππ. 330-331), *τῆξον θράσος ἰσχύος αὐτῶν* (Α΄ Μακ. 4, 32), *ἐν τῇδε τῇ μιᾷ ἡμέρᾳ ἐξ ἄφρονος σώφρων γεγένηται;* (Ξεν. Κύρ. Παιδ. 3. 1, 17), *ὃς πέποιθε θρασεῖα καρδίᾳ ὁ τοιοῦτος ἄφρων* (Παρ. 28, 26) και *ἄφρον, ταύτη τῇ νυκτὶ τὴν ψυχὴν σου ἀπαιτοῦσιν* (Λουκ. 12, 20).

Ὅλα τα παραπάνω ζητοῦνται, καθὼς η Θεοτόκος εἶναι η προστάτιδα (στ. 256) των πιστῶν προς τον Γιο της (στ. 257) και το οχυρωμὰ (στ. 258) τους (βλ. *τειχος ἀπροσμάχητον και ἡ μόνη ταχέως προστατεύουσα* Κάθισμα Μεγάλου Παρακλητικοῦ Κανόνα). Η λέξη *προστάτης* μαρτυρεῖται σε πολλὰ προ του ποιητοῦ μας κείμενα (πρβλ. *ἦς σὲ προστάτην σωτῆρά τ', ὤναξ, μούνον ἐξευρίσκομεν* Σοφ. Ο. Τ. 303-304, *Σίμων δέ τις ἐκ τῆς Βενιαμὶν φυλῆς προστάτης τοῦ ἱεροῦ καθεστάμενος διηνέχθη τῷ ἀρχιερεῖ Β΄ Μακ. 3, 4 και αὕτη προστάτις πολλῶν ἐγενήθη* Ῥωμ. 16, 2). Σχετικὰ με την κοινότετη λέξη *Υἰόν* ἀρκούμαι στην υπενθύμιση των χωρίων *Ἐκτορ υἰὲ Πριάμοιο Διὶ μῆτιν ἀτάλαντε ἦ ρά νύ μοί τι πίθοιο, κασίγνητος δέ τοί εἶμι* (Ὅμ. Η47-48), και *ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει και τέξεται υἰόν*, (Ἠσ. 7, 14 και Ματθ. 1, 23). Η λέξη *τειχος*, εἶναι δανεισμένη ἀπὸ την οχυρωματικὴ τέχνη της εποχῆς (πρβλ. *σηκὸν ἐν ὄρει τὸ τεῖχος περιβεβλημένον* Πλάτ. Θεαιτ. 174E, *δώσω σε τῷ λαῷ τούτῳ ὡς τεῖχος ὀχυρόν* Ἰερ. 15, 20 και *ἔχουσα τεῖχος μέγα και ὑψηλόν*, Ἄποκ. 21, 12).

Αναφορικὰ με το ρῆμα *κεκτήμεθα* (στ. 258) καταγράφω τα χωρία *διπλὴν μὲν ἐξ ἐμοῦ κτήσει χάριν* (Σοφ. Φ. 1370), *κτήσασθαι γὰρ σοφίαν ἀκάρδιος οὐ δυνήσεται* (Παρ. 17, 16) και *ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν* (Λουκ. 21, 19).

Στον στίχο 257 συναντάμε το ουσιαστικό *Χριστιανοί* και ενθυμούμαστε τον Λουκά να λέει *ἐγένετο δὲ αὐτοὺς ἐνιαυτὸν ὅλον συναχθῆναι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ διδάξαι ὄχλον ἱκανόν, χρηματίσαι τε πρῶτον ἐν Ἀντιοχείᾳ τοὺς μαθητὰς χριστιανούς.* (Πράξ. 11, 26).

Ὠδὴ στ', τροπάριο α': Ο ποιητὴς ασθενεῖ ψυχικὰ και υποφέρει (στ. 259). Ἔτσι, ζητᾷ θεραπεία ἀπὸ τον ὄσιο (στ. 260). *Νοσέοντα δεινῶς ἰάτρευσον*, κράζει. Τα λόγια του μας παραπέμπουν στα χωρία *σύ γὰρ νοσεῖς τόδ' ἄλγος* (Σοφ. Φ. 1326), *οἱ γὰρ ὑπισχνούμενοι δείματα καὶ ταραχὰς ἀπελαύνειν ψυχῆς νοσοῦσης, οὗτοι καταγέλαστον εὐλάβειαν ἐνόσουν* (Σοφ. Σολ. 17, 8), *τετύφωται, μηδὲν ἐπιστάμενος, ἀλλὰ νοσῶν περὶ ζητήσεις* (Α' Τιμ. 6, 4), *δεινῶς ἦσαν ἐν φυλακῆσι οἱ Βαβυλώνιοι* (Ἡρόδ. 3, 152), *ἐσκορπίσθησαν, θαμβούμενοι δεινῶς* (Σοφ. Σολ. 17, 3), *ὁ παῖς μου βέβληται ἐν τῇ οἰκίᾳ παραλυτικός, δεινῶς βασανιζόμενος* (Ματθ. 8, 6), *ὄρας τι, ἔφη, εἶδος ἀγαθοῦ, ἐν ᾧ τὸ γυμνάζεσθαι καὶ τὸ κάμνοντα ἰατρεύεσθαι* (Πλάτ. Πολ. 357C) και *ἀπὸ πληγῆς ὀδυνηρᾶς ἰατρεύσω σε* (Ἱερ. 37, 17).

Το υπόλοιπο τροπάριο (στ. 261-265) ἔχει στρατιωτικὴ-πολεμικὴ ορολογία (*μότωσον ὠτειλὰς τραυμάτων ὧν τέτμηκεν ο εχθρὸς παρασύροντάς με ἀπάταις καὶ μαστίξας ἀπηνέστατα*), εμπνευσμένη ἀπὸ τους πολέμους της εποχῆς, τα πλήγματα και τους τραυματισμούς των εμπλεκομένων. Ἄλλωστε, ο αγώνας του χριστιανοῦ κατὰ της αμαρτίας παρουσιαζόταν ἀπὸ τους εκκλησιαστικούς ρήτορες και συγγραφείς ως ἀόρατος πόλεμος (πρβλ. Ἐφ. 6, 10-18). Ως σχετικὰ του προαναφερθέντος λεξιλογίου του ποιητοῦ χωρία αναφέρω τα *αὐτὸς ἤρπακε καὶ ἰάσεται ἡμᾶς, πατάξει καὶ μοτώσει ἡμᾶς* (Ὠσηέ 6, 1), *ὠτειλὴν δ' Ὀδυσῆος ἀμύμονος ἀντιθέοιο δῆσαν ἐπισταμένως, ἐπαιδοῦ δ' αἶμα κελαινὸν ἔσχεθον* (Ὅμ. τ457-459), *πολλοὶ καὶ ἀποθνήσκουσι ἐκ τῶν τραυμάτων* (Ἡρόδ. 2, 63), *δὸς λόγον μου καὶ ἀπάτην εἰς τραῦμα* (Ἰουδιθ 9, 13), *κατέδησε τὰ τραύματα αὐτοῦ* (Λουκ. 10, 34), *ὀδὸν ἐτμήξαντο* (Ἄνθ. Π. 7, 480), *νῦν δὲ κακὴν ἀπάτην βουλεύσατο* (Ὅμ. Β114), *παρακαλεῖτε ἑαυτοὺς καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἄχρις οὗ τὸ σήμερον καλεῖται, ἵνα μὴ σκληρυνθῆ ἕξ ὑμῶν τις ἀπάτη τῆς ἀμαρτίας* (Ἐβρ. 3, 13), *ὥμως τανίκα μαστίδοιεν* (Θεόκρ. 7, 107-108), *προσέθετο ἔτι μαστίξαι αὐτήν.* (Ἄρ. 22, 25), *ἄνθρωπον Ῥωμαῖον καὶ ἀκατάκριτον ἔξεστιν ὑμῖν μαστίζειν;* (Πράξ. 22, 25) και *ὃς μὲν ἀπηνής αὐτὸς ἔη καὶ ἀπηνέα εἶδῃ* (Ὅμ. τ329).

Ὠδὴ στ', τροπάριο β': Εκφράζεται η ευχή να επισκεφθεῖ ο ὄσιος τους υμνωδούς της μνήμης του και να τους χαρίσει τη συγχώρηση των πταισμάτων και την αἰώνια βασιλεία.

Χρησιμοποιοῦνται οἱ ευκτικές *ἐπέλθοις* (στ. 266) και *δοίης* (στ. 268) καθὼς και η μετοχή *ἀνυμνοῦσι* (στ. 267). Σχετικὰ με τα εν λόγω ρήματα παραθέτω τα χωρία *ὄρνις γὰρ σφιν ἐπῆλθε* (Ὅμ. Μ200), *ἵνα ἐπέλθῃ σοι εὐλογία παρ' αὐτοῦ* (Σοφ. Σειρ. 3, 8), *ἔσται σημεῖα ἐν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ ἄστροις, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς συνοχὴ ἐθνῶν ἐν ἀπορίᾳ ἠχούσης θαλάσσης και σάλου, ἀποψυχόντων ἀνθρώπων ἀπὸ φόβου και προσδοκίας τῶν ἐπερχομένων τῇ οἰκουμένῃ* (Λουκ. 21, 25-26), *οὐδὲ θεοῖσι δόσαν κλειτὰς ἐκατόμβας* (Ὅμ. Μ6), *ἄρτον ουρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς* (Ψαλμ. 77, 24), *ἄρτον ἐκ τοῦ ουρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς φαγεῖν* (Ἰωάν. 6, 31) και *ἰὼ Φοῖβ', ἀνύμνησας δίκαι' ἄφαντα, φανερά δ' ἐξέπραξας ἄχρα, φόνια δ' ὠπασας* (Εὐρ. Ἠλ. 1189-1191).

Χρησιμοποιούνται τα ουσιαστικά *ὕμνωδοῖς* (στ. 266), *μνήμην* (στ. 267), *ἰλασμόν πταισμάτων* (στ. 271) και *βασίλεια* (στ. 272), για τα οποία καταγράφω τα χωρία *ὕμνωιδούς τε κόρας ἤλυθεν ἐσπέριον <τ'> ἐς αὐλάν χρύσειον πετάλων ἄπο μηλοφόρων χειρὶ καρπὸν ἀμέρξων* (Εὐρ. Ἡρ. Μαιν. 394-397), *ὁ Μεγάβαζος εἶπας τόδε τὸ ἔπος ἐλίπετο ἀθάνατον μνήμην* (Ἡρόδ. 4, 144), *ἐξομολογεῖσθε τῇ μνήμῃ τῆς ἀγιωσύνης αὐτοῦ* (Ψαλμ. 29, 4 και 96, 12), *σπουδάσω δὲ καὶ ἐκάστοτε ἔχειν ὑμᾶς μετὰ τὴν ἐμὴν ἔξοδον τὴν τούτων μνήμην ποιεῖσθαι* (Β' Πέτ. 1, 15), *ἰλασμοῖς τισι καὶ καθαρμοῖς καὶ ἰδρύσεσι κατοργιάσας καὶ καθοσιώσας τὴν πόλιν ὑπήκοον τοῦ δικαίου καὶ μᾶλλον εὐπειθῆ πρὸς ὁμόνοιαν κατέστησε* (Πλούτ. Σόλων, 12), *ἧ ἂν ἡμέρα εἰσπορεύωνται εἰς τὴν αὐλήν τὴν ἐσωτέραν τοῦ λειτουργεῖν ἐν τῷ ἀγίῳ, προσοίσουσιν ἰλασμόν*, (Ἰεζ. 44, 27), *αὐτὸς ἰλασμός ἐστι περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν* (Α' Ἰωάν. 2, 2), *πταῖσμα ἐν ὑμῖν καὶ τοῖς ἄρχουσιν ὑμῶν καὶ τῷ λαῷ* (Α' Βασ. 6, 4), *πολλὰ γὰρ πταίομεν ἅπαντες* (Ἰάκ. 3, 2), *ἐξαινίζετο ἐν τοῖσι βασιλῆοισι ὑπὸ τοῦ Κροίσου* (Ἡρόδ. 1, 30) και *τὰ βασίλεια διέπεσε* (Ναοὺμ 2, 7).

Ενδιαφέρον ἔχει το ἐπίρρημα *ἄνω* (στ. 272) ως δηλωτικὸ τοῦ θείου χώρου. Μνημονεύω τα σχετικά χωρία *ἄν οὔτε σοὶ μέτεστιν οὔτε τοῖς ἄνω θεοῖσιν* (Σοφ. Ἄντ. 1072-1073), *προσκαλέσεται τὸν ουρανὸν ἄνω καὶ τὴν γῆν τοῦ διακρίναι τὸν λαὸν αὐτοῦ* (Ψαλμ. 49, 4) και *ἡ δὲ ἄνω Ἰερουσαλήμ ἐλευθέρα ἐστίν*, (Γαλ. 4, 26).

Ωδὴ στ', τροπάριο γ': Το τροπάριο μιλά για το θαῦμα που ἐπετέλεσε ο ὄσιος στην Επίδαυρο της Δαλματίας το 365. Εἶχε καταφύγει ἐκεῖ ἀπὸ τὴ Σικελία, για να ἀποφύγει τις οχλήσεις, τὴν ἀναγνώριση και τις τιμές τοῦ κόσμου.⁴⁵ Ὅπως ἀφηγεῖται ο βίος του,⁴⁶ ἕνας βόας ταλαιπωροῦσε τὴν περιοχὴ τρώγοντας ὄχι μόνο ποίμνια ἀλλὰ και γεωργούς και κτηνοτρόφους. Διὰ τῆς προσευχῆς του ο Ἰλαρίων ἀνάγκασε τὸ θηρίο να ἀνέβει στην πυρὰ και να καεῖ. Το τροπάριο περιληπτικὰ μιλά για τὸ περιστατικὸ μὴ ἀναφέροντας τὸ εἶδος τοῦ φιδιού, τις παρακλήσεις τῶν κατοίκων πρὸς τὸν ὄσιο, τις λεπτομέρειες τῆς ἐξόντωσης τοῦ τέρατος και τοὺς εὐχαριστηρίους ὕμνους που ἀκολούθησαν. Μιλά, βέβαια, για θηρίο (στ. 273), ὅπως ο βίος, τὸ ἀναφέρει ως *δράκοντα* (στ. 276), μνημονεύσει τὴν καύση του (στ. 277) και υπαινίσσεται τὴν ἀνθρωποφάγο του συμπεριφορὰ (στ. 278). Σημασία ἔχει πὼς ἀποδίδει στο ἐρπετὸ δολιότητα και πολυμορφία (στ. 275-276) σχετίζοντάς τὸ ἐτσι με τὸν Διάβολο και θεωρώντας τὸ ὄργανό του. Ἄλλωστε, ἡ συσχέτιση τοῦ Σατανὰ με τὸ φίδι προέρχεται ἀπὸ τὴ Βίβλο (Γέν. 3, 1-6).

Το τροπάριο τονίζει τὴ γενναϊότητα και προθυμία τοῦ οσίου στην ἀντιμετώπιση τοῦ κινδύνου με τὴν ομηρικὴ λέξη *Ἰφθίμος* (στ. 273· πρβλ. *πολλὰς δ' ἰφθίμους ψυχὰς Ἄϊδι προΐαψεν* Ὅμ. Α3) και τὴ μετοχὴ *ἐκστρατηγήσας* (στ. 274· τὸ ρῆμα δὲν συνηθίζεται σύνθετο).

Επικεντρώνεται στην ἐπικινδυνότητα τοῦ θηρίου με τις λέξεις *θηρῶν* (στ. 279), *δόλιον πτερνιστήν, πολύμορφον δράκοντα* (στ. 275-276) και *πολεμήτορα* (στ. 278). Σχετικὰ με κάποιες ἀπὸ αὐτὲς παραθέτω τα ἀνάλογα, σημασιολογικὰ και συντακτικὰ, χωρία *συνήνεκε χρόνῳ οὐ πολλῶ ὕστερον βασιλέα Δαρεῖον ἐν ἄγρῃ θηρῶν ἀποθρώσκοντα ἀπ' ἵππου στραφῆναι τὸν*

⁴⁵ Strout (1943) 328 παρ. 38 και Δημητρακόπουλος (2013) 69 και 98 παρ. 39.

⁴⁶ Strout (1943) 328-329 παρ. 39 και Δημητρακόπουλος (2013) 69 και 98-99 παρ. 39.

πόδα (Ἡρόδ. 3, 129), *τὸν διαβολαῖς φθόνου λέουσι κατὰ γῆς ρίφέντα θηρσί βορὰν Δανιήλ εἰς φῶς ἀνήγαγες* (Γ' Μακ. 6, 7), *εἶδον οἱ βάρβαροι κρεμάμενον τὸ θηρίον* (Πράξ. 28, 4), *ὁ δὲ πορεύεται δόλιον ὄμμ' ἔχων* (Αἰσχύλ. Πρ. 570), *ἄνδρα αἰμάτων καὶ δόλιον βδελύσσεται κύριος* (Ψαλμ. 5, 7), *οἱ γὰρ τοιοῦτοι ψευδαπόστολοι, ἐργάται δόλιοι, μετασχηματιζόμενοι εἰς ἀποστόλους Χριστοῦ* (Β' Κορ. 11, 13), *Ὅλως δὲ τὰ μὲν ἄγρια ἀγριώτερα ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ἀνδρειότερα δ' ἐν τῇ Εὐρώπῃ πάντα, πολυμορφότατα δ' ἐν τῇ Λιβύῃ* (Ἀριστ. π. τὰ Ζ. Ἰστ. 8, 28, 11), *αὐτὰρ ἐπ' αὐτοῦ κυάνεος ἐλέλικτο δράκων* (Ὅμ. Λ38-39), *ἐπάξει ὁ θεὸς τὴν μάχαιραν τὴν ἀγίαν καὶ τὴν μεγάλην καὶ τὴν ἰσχυρὰν ἐπὶ τὸν δράκοντα ὄφιν φεύγοντα, ἐπὶ τὸν δράκοντα ὄφιν σκολιόν* (Ἠσ. 27, 1) καὶ *ὁ δράκων ἐπολέμησε καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ* (Ἀποκ. 12, 7).

Ὅπως προαναφέρθηκε, τὸ θηρίο ἐξοντώθηκε *πυρὸς ὑπεκκαύματι* (στ. 277· πρβλ. *θηλύτεροι δὲ γυναῖκες ἐνὶ μεγάροισιν ἐκάστη πῦρ μέγα καιόντων* Ὅμ. Θ520-521, *διέτρεχε τὸ πῦρ ἐπὶ τῆς γῆς* Ἐξ. 9, 23, *πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται* Ματθ. 3, 10 καὶ *εὐφλεκτα δὲ τὰ πρόθυρα αὐτῶν, φοίνικος μὲν αἱ θύραι πεπονημέναι, ἀσφάλτῳ δὲ ὑπεκκαύματι κεχρισμένοι* Ξεν. Κύρ. Παιδ. 7, 5, 22) ὡς ἐχθρὸς τοῦ ἀνθρώπινου γένους (στ. 278· πρβλ. *ὅθι πολλὰ βοάγρια καὶ τρυφάλεια κάππεσον ἐν κονίῃσι καὶ ἡμιθέων γένος ἀνδρῶν* Ὅμ. Μ22-23 καὶ *γένος οὖν ὑπάρχοντες τοῦ θεοῦ οὐκ ὀφείλομεν...* Πράξ. 17, 29).

Ὡδὴ στ', τροπάριο δ': Τὸ τροπάριο θριαμβολογεῖ γιὰ τὴν κατανίκηση τοῦ Διαβόλου ἀπὸ τὸν ὄσιο, ὁ ὁποῖος διακρίθηκε στὴν θεραπεία τῶν δαιμονιζομένων καὶ στὴν ἐκδίωξη τῶν πονηρῶν πνευμάτων. Ὁ ἐχθρὸς τοῦ στίχου 279 εἶναι ὁ Σατανάς, ποῦ ἐχθρεύεται τὸν ἄνθρωπο (βλ. *ὁ δὲ ἐχθρὸς ὁ σπείρας αὐτὰ ἐστὶν ὁ διάβολος* Ματθ. 13, 39,). Ὅμως, *νενέκρωται τοῦ ἐχθροῦ ἢ ἰσχύς...καὶ δύνამις καὶ βέβληται τῆ...στερρότητι καὶ ἠφάνισται ἐκποδῶν*, (στ. 279-284). Σχετικὰ μετὰ τὰ ἀνωτέρω γλωσσικὰ στοιχεῖα καταγράφω τὰ χωρία *οὐ κατενόησε τὸ ἑαυτοῦ σῶμα ἤδη νενεκρωμένον* (Ῥωμ. 4, 19), *νεκρωθῆναι τῷ κόσμῳ* (Ἐφρ. Σύρ. 5, 549C), *εἰ ποῦ τίς τινα ἴδοι ἐχθρὸν ἑαυτοῦ* (Θουκ. 4, 47), *ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθροὺς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου* (Ψαλμ. 109, 1 καὶ Ματθ. 22, 44), *βασιλεία γὰρ διόλωλεν ἰσχύς* (Αἰσχύλ. Πέρσ. 590), *συνετρίβη ἢ ἰσχύς τῶν ἐχθρῶν* (Νε. 4, 10), *ἐνδυναμοῦσθε ἐν κυρίῳ καὶ ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ* (Ἐφ. 6, 10), *οὐ μὲν τοι ὄση δύνამις γε πάρεστι παύομαι* (Ὅμ. Θ294-295), *παρ' αὐτῷ σοφία καὶ δύνამις* (Ἰώβ 12, 13), *δίδωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ* (Λουκ. 10, 19), *ἐγγύθεν ἐλθὼν βεβλήκει κεφαλῆς κατὰ ἰνίον ὀξεί δουρί'* (Ὅμ. Ε72-73), *ἐκύκλωσάν με λόγχαις βάλλοντες εἰς νεφροὺς μου* (Ἰώβ 16, 13), *οὕτως ὀρμήματι βληθήσεται Βαβυλῶν* (Ἀποκ. 18, 21), *Θρᾶκες ἔτι νῦν, ὅταν παγέντα διαβαίνειν ποταμὸν ἐπιχειρῶσιν, ἀλώπεκα ποιοῦνται γνώμονα τῆς τοῦ πάγου στερρότητος* (Πλούτ. 2, 968F), *τὸ εὐήθες, οὗ τὸ γενναῖον πλεῖστον μετέχει, καταγελασθὲν ἠφανίσθη* (Θουκ. 3, 83), *οἰκίαι ἀσεβῶν ἀφανισθήσονται* (Παρ. 14, 11), *ἀτμὶς γὰρ ἔσται ἢ πρὸς ὀλίγον φαινομένη, ἔπειτα δὲ καὶ ἀφανιζομένη* (Ἰάκ. 4, 14) καὶ *ἀπὸ τῶν χαλαζῶν δ' ὤ πόνηρ' Εὐριπίδῃ ἄναγε σεαυτὸν ἐκποδῶν, εἰ σωφρονεῖς* (Ἀριστοφ. Βάτρ. 852-853).

Ὁ ὄσιος προσφωνεῖται μετὰ τὶς υπερθετικές κλητικές *τρισμακάρι* καὶ *ἀριστότατε* (στ. 284-285). Τὰ ἐν λόγῳ ἐπιθέτα, στὴν ἀπλή μορφή τους, εἶναι συχνότατα στὴ γραμματεία. Ἀπὸ τὰ πάμπολλα χωρία ποῦ ἀπαντῶνται

παραθέτω τα *ὦ μάκαρ Ἀτρείδη μοιρηγενές ὀλβιόδαιμον* (Ὅμ. Γ182), *Μακάριοι ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἀμαρτίαι* (Ῥωμ. 4, 7 και Ψαλμ. 31, 1), *ἄριστος ἔην πολὺ δὲ πλείστους ἄγε λαούς*. (Ὅμ. Β580), και *Ὡσπερ γὰρ ἄριστος κυβερνήτης ὁ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἐλεαζάρου λογισμὸς* (Δ' Μακ. 7, 1).

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και το βεβαιωτικό ἐπίρρημα *ὄντως* (στ. 283), με συχνότατη χρήση, ἀπὸ την οποία μεταφέρω τα χωρία *εἴπερ λέγεις ὄντως σὺ ταῦτ' ἀληθῆ* (Ἀριστοφ. Πλ. 289), *ὄντως οὐ δυνήσομαι τιμῆσαί σε;* (Ἄρ. 22, 37) και *ἠγέρθη ὁ κύριος ὄντως* (Λουκ. 24, 34).

Ὠδὴ στ', θεοτοκίῳ: Τροπάριο με βαθύτατο θεολογικό περιεχόμενο. Ο Λόγος, παίρνει ἀνθρώπινη μορφή, για να θεώσει τον ἀνθρωπο (στ. 286-287) ὄντας εἰκόνα του Πατέρα (στ. 288). Απηχείται η θεολογία του Α. Παύλου, που διδάσκει τα ἀνωτέρω για τον Χριστό με τα λόγια *ἐαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβών, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος* (Φιλ. 2, 7) και *τοῦ Χριστοῦ, ὃς ἐστὶν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ* (Β' Κορ. 4, 4). Τα λεξιλογικά στοιχεία *Μορφοῦται* (στ. 286) και *εἰκὼν* (στ. 288) μαρτυροῦνται στην ἀρχαιοελληνική και ἐβραϊκή γραμματεία, ἀπὸ τα σχετικά χωρία των οποίων παραθέτω τα ἀκόλουθα: *τῆς μὲν ὕλης τὸ μετοχῆ καὶ εἰκασία τοῦ νοητοῦ μορφωθὲν εὐθύς ἀπτόν <καὶ> ὀρατόν ἐστὶν* (Πλούτ. 2, 1013C), *τεκνία μου, οὓς πάλιν ὠδίνω, ἄχρις οὗ μορφωθῆ Χριστὸς ἐν ὑμῖν* (Γαλ. 4, 19), *Συγγνωστὰ νῆ Δία τοῖς λέγουσιν ὡς παντὸς ἂν πρίαιντο τῆς ὄψεως ἐκείνης εἰκόνα γεγραμμένην θεάσασθαι* (Πλούτ. 2, 1117C) και *ποιήσωμεν ἀνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν* (Γέν. 1, 26).

Η ἐνσάρκωση του Λόγου πραγματοποιήθηκε μέσω της Θεοτόκου (στ. 289), που ἀποκαλεῖται μητροπάρθενος (χαρακτηριστικό ἐπίθετο της Μαρίας στην χριστιανική γραμματεία· βλ. σχετικά Θεόδωτ. Ἄγκ. 1396A). Μέσω του ρόλου της αὐτοῦ ἀποτελεῖ τὴ σπάθα (ἐπιθετικό ὄπλο), τὸ τεῖχισμα και τὸ στήριγμα (ἀμυντικά ὄπλα) των πιστῶν στον πνευματικό τους ἀγῶνα κατὰ των δυνάμεων του σκότους (στ. 291-292). Η ορολογία που χρησιμοποιεῖται προέρχεται, φυσικά, ἀπὸ τὴ μεσαιωνική πολεμική τέχνη και ὑπάρχει σε πολλὰ κείμενα, ἀπὸ τα οποία ἀναφέρω τα χωρία: *ἔχεις και ῥομφαία ἐκδικοῦσα εἰς ὄλεθρον ἀσεβεῖς* (Σοφ. Σειρ. 39, 30), *ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία ἐπὶ τὸ τέταρτον τῆς γῆς, ἀποκτεῖναι ἐν ῥομφαία* (Ἀποκ. 6, 8) και *Θήρωνα δὲ τετραορίας ἔνεκα νικαφόρου γεγωνητέον, ὅπι δίκαιον ξένων, ἔρεισμ' Ἀκράγαντος* (Πίνδ. Ὀ. 2, 8-10).

Ὠδὴ ζ', τροπάριο α': Το σύνολο των πιστῶν καλεῖται να ὑμνολογήσει τον Ἰλαρίωνα χρησιμοποιώντας τον ἐπαναλαμβανόμενο σε ὅλα σχεδὸν τα τροπάρια της ὠδῆς παλαιοδιαθηκικό ὕμνο *ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν θεὸς εὐλογητὸς εἶ* (βλ. Β' Ἐσδ. 7, 27 και Τωβίτ 3, 11). Ἄλλωστε, η εὐλογία του Θεοῦ παραδίδεται και στην Κ. Διαθήκη (πρβλ. *εὐλογητὸς κύριος, ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραήλ*, Λουκ. 1, 68), ἐνῶ τὸ ρῆμα *εὐλογῶ* ἀπαντάται και στους ἀρχαίους συγγραφείς (πρβλ. *Ἦσθην πατέρα τὸν ἀμόν εὐλογοῦντά σε* Σοφ. Φιλ. 1314).

Τὸ ἐκκλησίασμα χαρακτηρίζεται για τὴ μαζικότητα του *ὄμιλος* (στ. 293· πρβλ. *ὄμιλος πολλὸς μὲν Ἑλλην περιοικέει* Ἡρόδ. 5, 23) και χρησιμοποιεῖται η μετοχή *μέλποντες* (στ. 298· πρβλ. *θεὸν ἰλάσκοντο καλὸν ἀείδοντες παιήονα κοῦροι Ἀχαιῶν μέλποντες ἐκάεργον* Ὅμ. Α472-474).

Πρέπει να ὑμνήσει *τὸν θεῖον και μέγιστον ποιμένα* (στ.296-297). Πρόκειται για τον ποιμένα, τον ἐνάρετο καθοδηγητὴ των λογικῶν προβάτων,

δηλαδή, των ανθρώπων. Για τα γλωσσικά αυτά στοιχεία παραθέτω τα ανάλογα, σημασιολογικά, χωρία ἢ τ' ἐστὶ δίκη θείων βασιλῶν (Ὁμ. δ691), ὧ συμφωνε νόμου καὶ φιλόσοφε θεοῦ βίου (Δ' Μακ. 7, 7), τὰ τίμια ἡμῖν καὶ μέγιστα ἐπαγγέλματα δεδώρηται, ἵνα διὰ τούτων γένησθε θείας κοινωνοὶ φύσεως (Β' Πέτ. 1, 4), μέγας ἠύξῃθη (Δημ. 19, 19), ἔδειξέ μοι κύριος Ἰησοῦν, τὸν ἱερέα τὸν μέγαν (Ζα. 3, 1), σὲ τοι μόνον δέδορκα πημονὰν ἐπαρκέσοντ' (Σοφ. Αἱ. 360), προφήτευσον ἐπὶ τοὺς ποιμένας τοῦ Ἰσραὴλ, (Ἰεζ. 34, 2) καὶ ὁ ἀναγαγὼν ἐκ νεκρῶν τὸν ποιμένα τῶν προβάτων τὸν μέγαν ἐν αἵματι διαθήκης αἰωνίου, τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν, καταρτίσαι ὑμᾶς (Ἐβρ. 13, 20-21) εννοώντας, φυσικὰ, τον αρχιποίμενα Χριστό.

Τέλος, σχετικὰ με το συνηθέστατο χρησιμοποιούμενο επίρρημα νῦν (στ. 295) αναφέρω τα χωρία νῦν Μενέλαος ἐνίκησεν (Ὁμ. Γ439) καὶ καὶ νῦν δεῦρο... (Ἐξ. 3, 10 καὶ Πράξ. 7, 34).

Ὡδὴ ζ', τροπάριο β': Ο ποιητὴς ἀπευθύνεται στὴν ομήγουρη των πανηγυριζόντων πιστῶν λέγοντας προθύμως νῦν παρήκαμεν στήσαι (στ. 301-302) ἐπηρεασμένος προφανέστατα ἀπὸ το γραφικὸ εἶπον· ἰδοὺ ἦκω (Ψαλμ. 39, 8 καὶ Ἐβρ. 10, 7). Σχετικὰ με το χρησιμοποιηθέν πρῶτα επίρρημα παραθέτω τα σχετικὰ, σημασιολογικά, χωρία ἢ γυνὴ εἶρετο προτέρη ὃ τι μιν οὕτω προθύμως Ἄρπαγος μετεπέμψατο (Ἡρόδ. 1, 111), ὁμοῦ δὲ καὶ προθύμως ἐξώρμησαν (Β' Μακ. 11, 7) καὶ ποιμάνετε τὸ ἐν ὑμῖν ποίμνιον τοῦ θεοῦ, ἐπισκοποῦντες μὴ ἀναγκαστῶς, ἀλλ' ἐκουσίως, μηδὲ αἰσχροκερδῶς, ἀλλὰ προθύμως (Α' Πέτ. 5, 2), σχετικὰ με το ρῆμα το τὸν ἄνδρ' ἀπηύδα Τεῦκρος ἐνδοθεν στέγης μὴ ἕξω παρήκειν (Σοφ. Αἱ. 741-742), ἐνὼ σχετικὰ με το ἀπαρέμφατο τα νεφέλην ἔστησε Κρονίων (Ὁμ. μ405), διαθήκην αἰῶνος ἔστησε μετ' αὐτῶν (Σοφ. Σειρ. 17, 12) καὶ ἔστησεν ἡμέραν ἐν ἧ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην (Πράξ. 17, 31).

Στόχος τῆς συνάξεως εἶναι ἀφενὸς ο χαρμόσυνος εορτασμός (στ. 303) τοῦ οσίου καὶ ἀφετέρου ἡ ἀνύμνηση με στεντόρεια φωνὴ τοῦ πλήθους των θαυμάτων τοῦ (στ. 305-306). Ο ὅρος ἐορτὴ χρησιμοποιόταν για τις λατρευτικὲς συνάξεις των Εβραίων, μα καὶ των ἀρχαίων Ελλήνων, ἐνὼ ἡ λέξη θαῦμα σήμαινε το παράδοξο, ἐὼς ὅτου πήρε στὴ χριστιανικὴ γλώσσα τὴ σημασία τοῦ υπερφυσικοῦ γεγονότος. Αναφέρω σχετικὰ με τις λέξεις χαρμόσυνον ἐορτὴν (στ. 303), θαυμάτων καὶ πλήθη (στ. 305) τοῦ κανόνος τα χωρία ἰδὼν δὲ ταῦτα τοὺς Αἰγυπτίους ποιεῦντας ὁ Καμβύσης, πάγχυ σφέας καταδόξας ἐωυτοῦ κακῶς πρήξαντος χαρμόσυνα ταῦτα ποιέειν, ἐκάλεε... (Ἡρόδ. 3, 27), νῦν μὲν γὰρ κατὰ δῆμον ἐορτὴ τοῦ θεοῦ (Ὁμ. φ258), ἐόρταζε Ἰούδα τὰς ἐορτάς σου (Ναοὺμ 2, 1), ἦν ἡ ἐορτὴ τῶν Ἰουδαίων (Ἰωάν. 5, 1), καὶ θαῦμά γ' οὐδέν, (Ἀριστοφ. Πλ. 99), θαῦμα ἔσχεν ἀληθινούς ἐπὶ τούτῳ (Ἰωβ 17, 8), ἐθαύμασα ἰδὼν αὐτὴν θαῦμα μέγα (Ἀποκ. 12, 7), ταῦτα οὐδέν ἐστι πλήθει οὐδὲ μεγέθει πρὸς ἐκεῖνα (Πλάτ. Πολ. 614A), ἔση πατήρ πλήθους ἐθνῶν (Γέν. 17, 4) καὶ ὁ ἐπιστρέψας ἀμαρτωλὸν ἐκ πλάνης ὁδοῦ αὐτοῦ σώσει ψυχὴν ἐκ θανάτου καὶ καλύψει πλῆθος ἀμαρτιῶν (Ἰάκ. 5, 20),

Για να καταδείξει ο ποιητὴς μας τὴν ιερότητα τοῦ προσώπου τοῦ Ἰλαρίωνος χρησιμοποιεῖ τὴ λέξη τρισσοῦ (στ. 304). Ἀπὸ τὴν ευρύτατη χρήση τοῦ ἀπλοῦ ἐπιθέτου καὶ στὴν κλασικὴ ἀρχαιότητα καὶ μεταγενέστερα καταγράφω τα χωρία ὅσοι πρὸς οὐ δικαίους ἰστάμεθα (Θουκ. 5, 104), οὐδὲ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν. (Ψαλμ. 15, 10 καὶ Πράξ. 2, 27)

Τέλος, η Α. Γραφή αναφέρει σε αρκετά σημεία της το κραυγάζον πλήθος, όπως στα *ὁ λαὸς ἐκραύγασε φωνῇ μεγάλῃ* (Β΄ Έσδ. 3, 13) και *οἱ ἀρχιερεῖς και οἱ ὑπηρέται, ἐκραύγασαν λέγοντες* (Ἰωάν. 19, 6).

Ωδὴ ζ΄, τροπάριο γ΄: Το τροπάριο αναφέρεται περιληπτικά στο τελευταίο θαύμα του Ιλαρίωνος, στη θεραπεία του παράλυτου στον κήπο του σπηλαιίου της Πισκοπής, κοντά στην Πάφο, όπου πέρασε ο ὄσιος τα τέλη της ζωῆς του. Ο βίος του, βέβαια, το μνημονεύει διεξοδικά.⁴⁷ Το τροπάριο, ὁμως, παραλείπει τον διάλογο οσίου-Εσιπίου κατά την ΒΗΓ 752 ἢ Ησυχίου κατά την ΒΗΓ 754 και 755, τα δάκρυα ἀπὸ συμπόνοια και τα λόγια του Ιλαρίωνος προς τον παράλυτο με την ἐπίκληση του Ἰησοῦ και τη φήμη για τον ὄσιο που η θεραπεία προξένησε, ἐνὼ αναφέρει τον κήπο ὅπου παρέμενε (στ. 314) ο παράλυτος και την αμεσότητα της θεραπείας με τη λέξη *ὦκα* (στ. 315). Σχετικά με τη μετοχή *προσμένοντα* και το προαναφερθέν ἐπιρρημα ἀναφέρω τα χωρία *πάθεα προσμένει τοκεῦσιν* (Αἰσχύλ. Εὐμ. 497), *προσέμειναν αἰσχυρόμενοι* (Κρ. 3, 25), *παρεκάλεσά σε προσμεῖναι ἐν Ἐφέσῳ* (Α΄ Τιμ. 1, 3), και *τοῖ δ΄ ἠγείροντο μάλ΄ ὦκα* (Όμ. Β52). Η παραλυσία ὡς ἀπώλεια σωματικῆς ἢ ψυχικῆς δυνάμης μαρτυρεῖται και ἦταν συχνή πάθηση ἢ σύμπτωμα, ἀφοῦ καταγράφεται συχνά στα κείμενα. Ἀπὸ τις καταγραφές αυτές υπενθυμίζω τα χωρία *συνεπλέκετο τοῖς πολεμίοις, τῇ μὲν σωματικῇ δυνάμει παραλυόμενος ὑπὸ τῶν τραυμάτων* (Πολύβ. 16, 5), *χεῖρες παρειμέναι και γόνατα παραλελυμένα* (Σοφ. Σειρ. 25, 23) και *ὁ παῖς μου βέβληται ἐν τῇ οἰκίᾳ παραλυτικός*, (Ματθ. 8, 6).

Παραλληλίζεται το θαῦμα του οσίου Ιλαρίωνος με την θεραπεία του παραλύτου της Καπερναοῦμ ἀπὸ τον Χριστό με τις λέξεις *ὡσαύτως* (στ. 312· πρβλ. *συνεξήκουον ὡσαύτως ἐμοί*, Σοφ. Τραχ. 372, *τὴν παιδίσκην σου ποιήσεις ὡσαύτως* Δευτ. 15, 17 και *ἐποίησεν ὡσαύτως* Ματθ. 20, 5) και *ἐφάμιλλα* (στ. 313). Ο λόγος του παραλληλισμοῦ εἶναι οἱ παράλληλοι λεκτικοὶ τρόποι που στις δύο περιπτώσεις χρησιμοποιήθηκαν. Ο Ιλαρίων εἶπε: *σοὶ λέγω ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἔγειρον και περιπάτει* κατά την ἐκδοχή του βίου του στην ΒΗΓ 752, *ἔγειρε και περιπάτει* κατά την ἐκδοχή του βίου του στην ΒΗΓ 754 και *ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ ἔγειραι* κατά την ἐκδοχή του βίου του στην ΒΗΓ 755, ἐνὼ ο Κύριος εἶπε: *ἐγερθεῖς ἄρον σου τὴν κλίνην και ὑπάγε εἰς τὸν οἶκόν σου* (Ματθ. 9, 6), *σοὶ λέγω, ἔγειρε και ἄρον τὸν κράββατόν σου και ὑπάγε εἰς τὸν οἶκόν σου* (Μᾶρκ. 2, 11) και *σοὶ λέγω, ἔγειρε και ἄρας τὸν κλινίδιόν σου πορεύου εἰς τὸν οἶκόν σου* (Λουκ. 5, 24). Ο Χριστὸς ἀποκαλεῖται *σωτήρ* (στ. 310). Για τον ἐν λόγω χαρακτηρισμό καταγράφω τα χωρία *εἶη δὲ τρίτον σωτήρι πορσαίνοντας Ὀλυμπίῳ Αἴγιναν κατὰ σπένδειν μελιφθόγγοις ἀοιδαῖς* (Πίνδ. Ἰ. 6, 11-14), *χαρήσομαι ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ σωτήρι μου* (Ἄββ. 3, 18), και *ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτήρ, ὃς ἐστι χριστὸς κύριος* (Λουκ. 2, 12).

Ο Ιλαρίων ὅπως και ο Ἰησοῦς κινήθηκαν προς την θεραπεία των ασθενῶν *Διὰ σπλάγχνα ἐλέους* (στ. 309). Για τις συγκεκριμένες λέξεις παραθέτω τα ἀνάλογα, σημασιολογικά, χωρία *και μὴ πρὸς ὄργην σπλάγχνα θερμῆνης κότη* (Ἄριστοφ. Βάτρ. 844), *τὰ δὲ σπλάγχνα τῶν ἀσεβῶν ἀνελεήμονα* (Παρ. 12, 10), *ὃς ἄξιος και ἐλέου και βοηθείας και τιμωρίας παρ΄ ὑμῶν τυχεῖν* (Ἀντιφῶν 114, 21), *τὸ ἐλέός σου μέγα ἐπ΄ ἐμέ* (Ψαλμ. 85, 13) και

⁴⁷ Strout (1943) 331 παρ. 43 και Δημητρακόπουλος (2013) 70 και 101 παρ. 43.

προπορεύση γὰρ πρὸ προσώπου κυρίου ἐτοιμάσαι ὁδοὺς αὐτοῦ, τοῦ δοῦναι γνῶσιν σωτηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ, ἐν ἀφέσει ἁμαρτιῶν αὐτῶν, διὰ σπλάγχνα ἐλέους θεοῦ ἡμῶν (Λουκ. 1, 76-78).

Ἡ ἀνόρθωση ταλαιπωρημένου σώματος μαρτυρεῖται συχνά στα κείμενα. Ἀπὸ την πληθώρα των σχετικῶν περιπτώσεων διαλέγω τις *πειρῶ δ' ἀνορθοῦν σῶμ' ἐμόν, κἀγὼ τὸ σόν* (Εὐρ. Βάκχ. 364), *κύριος ἀνορθοῖ κατερραγμένους* (Ψαλμ. 145, 9) και *παραχρῆμα ἀνωρθώθη* (Λουκ. 13, 13).

Ὁ θεραπευμένος *κράζει* (στ.315). Γνωστό για τη δύναμή του το ρῆμα (πρβλ. *ἅπας τις εἰσιῶν κέκραγε πρὸς τοὺς οἰκέτας* Ἀριστοφ. Βάτρ. 981-982, *φωνῆ μου πρὸς κύριον ἐκέκραξα* Ψαλμ. 3, 5 και *ἔκραξαν φωνῆ μεγάλη λέγοντες* Ἀποκ. 6, 10).

Συχνότατες εἶναι και οι χρήσεις του ονόματος *κῆπω* (στ.314) και του ρηματικού τύπου *βαίνειν* (στ. 315), για να δηλωθεῖ το περπάτημα. Ἀπὸ αυτές μνημονεύω τα χωρία *δύω κρῆναι ἢ μὲν τ' ἀνά κῆπον ἅπαντα σκίδνεται* (Ἔσμ. 129-130), *ἐτάφη ἐν τῷ κῆπῳ τοῦ οἴκου αὐτοῦ, ἐν κῆπῳ Ὀζά*, (Δ' Βασ. 21, 18), *ὁμοία ἐστὶ κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔβαλεν εἰς κῆπον ἑαυτοῦ* (Λουκ. 13, 19), *πολὺν δ' ὃ γε λαὸν ἀγείρας βῆ φεύγων ἐπὶ πόντον* (Ἔσμ. Β664-665) και *πεῖραν ἔλαβε ὁ πούς αὐτῆς βαίνειν ἐπὶ τῆς γῆς* (Δευτ. 28, 56).

Ὡδὴ ζ', τροπᾶριο δ': Το τροπᾶριο μιλά συνοπτικά για τη θεραπεία του υδρωπικού, που αναφέρεται στον βίο του οσίου.⁴⁸ Περιορίζεται στη μεία της νόσου (στ. 319) με τη λέξη *ὕδεριῶν* και στην ταχύτητα της ἰάσεως του ασθενούς (στ. 320-321) με τα επιρρήματα *αὐτίς παραχρῆμα*, για τα οποία παραθέτω τα χωρία *Τούτω δ' οὐ πάλιν αὐτίς ἀποιόσετον ὠκέες ἵπποι ἄμφω ἀφ' ἡμεῶν* (Ἔσμ. Ε256-257), *πολὺ διαφέρει, ὧ Σώκρατες, τὸ παραχρῆμα ἡδὺ τοῦ εἰς τὸν ὕστερον χρόνον και ἡδέος και λυπηροῦ* (Πλάτ. Πρωταγ. 356Α), *παραχρῆμα τὴν τοῦ Ἀνδρονίκου πορφύραν περιελόμενος και τοὺς χιτῶνας περιρρήξας, περιαγαγὼν καθ' ὅλην τὴν πόλιν, ἐπ' αὐτὸν τὸν τόπον, οὐπὲρ εἰς τὸν Ὀνίαν ἡσέβησεν, ἐκεῖ τὸν μαιφόνον ἀπεκόσμησε* (Β' Μακ. 4, 38) και *ἰδοῦσα δὲ ἡ γυνὴ ὅτι οὐκ ἔλαθε, τρέμουσα ἤλθε και προσπεσοῦσα αὐτῷ δι' ἣν αἰτίαν ἤψατο αὐτοῦ ἀπήγγειλεν αὐτῷ ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ, και ὡς ἰάθη παραχρῆμα* (Λουκ. 8, 47). Δεν αναφέρεται ο τόπος του συμβάντος (Σικελία), η σπουδαία κοινωνική θέση του αρρώστου, η μεταγενέστερη με δῶρα επίσκεψη του ἱαθέντος στον Ἰλαρίωνα και η ἀντίδραση του τελευταίου, ἐνῶ προστίθεται η ἔκφραση της χαρᾶς του θεραπευμένου. Σημειῶνω ὅτι ἀνάλογο θαῦμα εἶχε ἐπιτελέσει και ο Χριστὸς (Λουκ. 14, 2-4), με ἀποτέλεσμα να γίνεται ἐμμέσως συσχετισμὸς των δύο περιστατικῶν.

Σημειῶνεται πως ο ἱαθεὶς *βοᾷ* με χαρὰ <<ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν Θεὸς εὐλογητὸς εἶ>> (στ. 322-324). Δεν ὑπάρχει ἀνάλογη πληροφορία στον βίο του οσίου. Πρόκειται για ποιητική ἐπεξεργασία της ὑπόθεσης, ὡστε να ἐνταχθεῖ στο τροπᾶριο το ἐφύμνιο της ζ' ὠδῆς. Το ρῆμα που ἐπιλέχθηκε ἀνάγεται στον Ὅμηρο (πρβλ. *οὐδ' υἱὸν λάθεν Ἄτρεος ὄξυ βοήσας* Ἔσμ. Ρ89).

Ὁ ποιητὴς καλεῖ τους πιστοὺς να διαδώσουν το περιστατικὸ ἐπιλέγοντας τη φράση *διηγείσθω τὸ πρᾶγμα* (στ. 318). Ἀπὸ την παράδοση των συγκεκριμένων γλωσσικῶν στοιχείων ἀναφέρω τα χωρία *τίς ἂν οὖν τὸ πρᾶγμ' αὐτοῖς διηγῆσαιτο;* (Ἀριστοφ. Ὀρν. 198), *γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγῆσεται;* (Ἠσ.

⁴⁸ Strout (1943) 328 παρ. 37 και Δημητρακόπουλος (2013) 68.

53,8 και Πράξ. 8, 33), *κύριε ό θεός μου, δοξάσω σε, ύμνήσω τό όνομά σου, ότι έποίησας θαυμαστά πράγματα* (Ήσ. 25, 1) και *έπειδήπερ πολλοί έπεχείρησαν άνατάξασθαι διήγησιν περι τών πεπληροφορημένων έν ήμίν πραγμάτων...* (Λουκ. 1, 1).

Για τη θεραπεία χρησιμοποιείται το ρήμα *έκλυτρούται* (στ. 321). Στη Γραφή εμφανίζεται το αντίστοιχο ουσιαστικό στο χωρίο *έλαβε Μωυσής τό άργύριον τά λύτρα τών πλεοναζόντων είς τήν έκλύτρωσιν τών λειυιτών* (Αρ. 3, 49).

Ωδή ζ', θεοτοκίο: Επανέρχεται ο ποιητής στο, τόσο προσφιές στα θεοτοκία, θέμα της ασπόρου συλλήψεως της Θεοτόκου, που ανέδειξε την Μαριάμ από άσημη εβραιοπούλα στο πλέον αγαπημένο πρόσωπο των χριστιανών. Λέει στον Χριστό: *παρθενικής έκ νηδύος σαρκωθείς έπεφάνης είς σωτηρίαν* (στ. 325-327). Από την πλούσια παράδοση των χρησιμοποιηθέντων λεξιλογικών στοιχείων αναφέρω τα χωρία *τοϋ παρθενικοϋ χιτώνος αί πτέρυγες οϋκ ήσαν συνερραμένοι κάτωθεν* (Πλούτ. Λυκούργ. κ. Νουμ. Σύγκρ. 3), *έπιλεξάτωσαν κοράσια παρθενικά* (Εσθήρ 2, 3), *άρδη τε νηδύν*, (Εϋρ. Ίκέτ. 207), *Πιστεύω...είς ένα κύριον, Ίησοϋν Χριστόν, τόν υίόν τοϋ θεοϋ,...σαρκωθέντα έκ πνεύματος άγίου και Μαρίας, της παρθένου* (Σύμβ. Νίκαιας), *τό μικρῶ πρότερον δέους και ταραχῆς γέμον ίερόν τοϋ παντοκράτορος έπιφανέντος κυρίου χαρῆς και εύφροσύνης έπεπλήρωτο* (Β' Μακ. 3, 30), *έπεσκέψατο ήμᾶς άνατολή έξ ύψους έπιφᾶναι τοίς έν σκότει και σκιᾷ θανάτου καθημένοις* (Λουκ. 1, 78-79), *έπεφάνης σήμεραν τῆ οικουμένη* (κοντάκιο Θεοφανείων), *φυλάσσετε τήν σχεδίην πᾶσαν προθυμίην σωτηρίας τε και φυλακῆς παρεχόμενοι* (Ήρόδ. 4, 98) και *είς φῶς έθνῶν τοϋ εΐναι σε είς σωτηρίαν* (Ήσ. 49, 6 και Πράξ. 13, 47).

Αναφέρεται πως οι πιστοί *τήν μητέρα είδότες Θεοτόκον, εύχαρίστως κραυγάζουν* (στ. 328-330). Σχετικά με το ουσιαστικό *μητέρα* παραθέτω τα χωρία *παλαιόν δ' είς ίχνος μετέσταν, ματέρος άνθονόμους έπωπάς*, (Αίσχϋλ. Ίκέτ. 538-539) και *τίμα τόν πατέρα σου και τήν μητέρα* (Έξ. 20, 12 και Έφ. 6, 2). Πολυχρησιμοποιημένο, φυσικά, και το ρήμα *οΐδα*. Καταγράφω τα σχετικά χωρία *οϋ τις όμοΐα νοήματα Πηνελοπειή ήδη* (Όμ. β122) και *οϋκ οΐδαμεν τί γέγονεν αύτῶ* (Έξ. 32, 1 και Πράξ. 7, 40). Η έννοια της ευχαριστίας-ευγνωμοσύνης είναι κοινότατη στα εβραϊκά, και όχι μόνο, κείμενα, από τα οποία μνημονεύω δειγματοληπτικά τα χωρία *ή δέ μήτηρ τοϋ Δαρείου Σισσύγαμβρις παρακαλουσῶν αύτήν τών αίχμαλωτίδων οϋ προσέσχεν, άλλ' έφ' ήσυχίας έμεινε φιλοφρόνως, οϋτε τῶ παραδόξω τῆς τύχης πιστεύσασα οϋτε τήν πρός Άλέξανδρον εύχαριστίαν λυμαιομένη* (Διόδ. 17, 59), *διά τήν τών πολλῶν εύχαριστίαν ήδέως τήν κατοπάθειαν ύποΐσομεν* (Β' Μακ. 2, 27) και *ή εύλογία και ή δόξα και ή σοφία και ή εύχαριστία και ή τιμή και ή δύναμις και ή ίσχύς τῶ θεῶ* (Άποκ. 7, 12).

Ωδή η', τροπάριο α': Ο ποιητής διακηρύσσει πως στον εορτασμό του οσίου από τους πιστούς συμμετέχουν οι αγγελικές στρατιές υμνώντας και *ύπερυψοϋντες* (στ. 334-335· πρβλ. *ό θεός αύτόν ύπερύψωσε* Φιλ. 2, 9). Μάλιστα, *ξυνεπαγάλλονται γηθοσύνως* (στ. 333· πρβλ. *μή δ' έπαγαλλόμενος πολέμω και δηιοτήτι Τρωᾶς έναίρόμενος προτι Ίλιον ήγεμονεύειν, μή τις άπ' Οϋλύμποιο θεῶν αίειγενετάων έμβήη* Όμ. Π91-94).

Η αντίληψη της στρατιωτικής οργάνωσης των αγγελικών δυνάμεων, που παραπέμπει στους, τόσο γνωστούς στους πιστούς, επίγειους στρατούς

επικρατεί σε όλη τη Γραφή (πρβλ. *σοὶ προσκυνουῖσιν αἱ στρατιαὶ τῶν οὐρανῶν* Νε. 9, 6 και *ἐγένετο σὺν τῷ ἀγγέλῳ πλήθος στρατιᾶς οὐρανόυ* Λουκ. 2, 13).

Οἱ ἄγγελοι, βέβαια, νοοῦνται μετὰ τὴν γραφικὴν σημασίαν τοῦ ὀρου ὡς οὐράνια ὄντα, ἀπεσταλμένοι τοῦ Θεοῦ (πρβλ. *Εὗρε δὲ αὐτὴν ἄγγελος κυρίου* Γέν. 16, 7 και *πρὸς τίνα δὲ τῶν ἀγγέλων εἶρηκέ ποτε· κάθου ἐκ δεξιῶν μου ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου; οὐχὶ πάντες εἰσὶ λειτουργικὰ πνεύματα εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν;* Ἐβρ. 1, 13-14) και ὄχι τὴν ἀρχαιοελληνικὴν (πρβλ. *ὠμίλησε δι' ἀγγέλων θρασυβούλῳ* Ἡρόδ. 5, 92).

Τέλος ἡ φράση *εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας*, προκειμένου να δειχθεῖ τὸ ἀτέλειωτο χρονικὸ διάστημα, εἶναι συνηθέστατη στη Βίβλο (βλ. Δαν. 3, 51-90, ἀπὸ ὀπου και ἡ ἐξύμνηση και υπερύψωση τοῦ Θεοῦ στην ἡ' ὠδὴ των κανόνων κατὰ τὸ παράδειγμα των τριῶν παιδῶν, και Ἰούδ. 25). Προσομοιάζει μάλιστα με τὴν ἀρχαιοελληνικὴν *εἰς ἅπαντα τὸν αἰῶνα* (Λυκοῦργ. 162, 24).

Ὠδὴ ἡ', τροπᾶριο β' : Τὸ τροπᾶριο ἐμπνέεται ἀπὸ τὴν θαυματουργικὴν σωτηρίαν τῆς Ἐπιδαύρου Δαλματίας ἀπὸ καταστροφικὸν τσουνάμι που ἀκολούθησε μεγάλο σεισμό, ὀπως διηγείται ὁ βίος τοῦ οσίου.⁴⁹ Ἡ ἀπόδοση των γεγονότων στον κανόνα εἶναι περιληπτικὴ. Δεν ἀναφέρονται ὁ τόπος τοῦ συμβάντος, ἡ πρωτοφανὴς σεισμικὴ δόνηση ὡς αἰτία τοῦ, λεπτομέρειες τῆς θεομηνίας, ὁ τρόμος των κατοίκων τῆς περιοχῆς, ἡ προσφυγὴ τους στον Ἰλαρίωνα, ὁ ἰκεσίης τους πρὸς τὸν ὀσιο, ὁ τρόπος που θαυματούργησε με τὴν χρῆση τοῦ Τιμίου Σταυροῦ και τὴν ἰκετευτικὴν ὑψωση των χειρῶν τοῦ και ἡ διατήρηση στη μνήμη των μεταγενεστέρων τῆς θαυμαστῆς τοῦ οσίου παρεμβάσεως. Τὸ ποίημα περιορίζεται στη μαινόμενὴ θάλασσα που ξεπέρασε τὰ ὀριά τῆς, στην ἐπιστροφή τῆς σε αὐτὰ και στον παραλληλισμὸ τοῦ οσίου και τοῦ γεγονότος με τὸν Μωυσὴ και τὴν εβραϊκὴν διάβαση τῆς Ἐρυθρᾶς Θάλασσας (Ἐξ. 14, 21-30). Ὁ Μωυσὴς θαυματούργησε ἐκτείνοντας τὸ χέρι τοῦ και ὁ Ἰλαρίων *ἐκτεῖνας τὰς χεῖρας*, κατὰ τὸν βίό τοῦ. Βέβαια, στην περίπτωση τῆς Π. Διαθήκης ἡ θάλασσα ἀρχικὰ ἀπεσύρθη ἀπὸ τὰ φυσικὰ τῆς ὀρια και ἐπέστρεψε σε αὐτὰ πνίγοντας τους Αἰγύπτιους, ἐνῶ στην περίπτωση τῆς Δαλματίας κινήθηκε ἀντιστρόφως ἐπανακάμπτοντας στον χῶρο τῆς, που λόγω φυσικοῦ φαινομένου εἶχε υπερβεῖ.

Για τὴν θάλασσα χρησιμοποιεῖται ἡ ομηρικὴ λέξη *ἄλα* (στ. 336· πρβλ. *χεῖρας νησάμενος πολίης ἄλος, εὕχετ' Ἀθήνη* Ὀμ. β261) και χαρακτηρίζεται με τὴν δυνατὴ, σημασιολογικὰ, λέξη *μαιομένην* (στ. 338· πρβλ. *ὄτ' Ἄρης ἐγγέσπαλος ἢ ὀλοὸν πῦρ οὔρεσι μαινῆται βαθέης ἐν τάρφεσιν ὕλης* Ὀμ. Ο605-606, *συμβουλεύω μὴ μανῆναι τὴν αὐτὴν τῷ προβασανισθέντι γέροντι μανίαν* Δ' Μακ. 8, 5 και *οὐ μαιομαί, φησί, κράτιστε Φῆστε*, Πράξ. 26, 25).

Ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν στο τροπᾶριο ὁι λεκτικοὶ τύποι *περᾶ* (στ. 336), και *διαβᾶσαν ὀριον προστάττεις* (στ. 337), για τους ὀποίους ὑπάρχει πλούσια γλωσσικὴ παρακαταθήκη, ἀπὸ τὴν ὀποία παραθέτω τὰ χωρία *κέλει σχεδίη περάαν μέγα λαῖτμα θαλάσσης* (Ὀμ. ε174), *ὁ μὲν λαός σου παράδοξον ὀδοπορίαν περάση* (Σοφ. Σολ. 19, 5), *ἐταίρους τάφρον ἐποτρύνων διαβαινόμεν* (Ὀμ. Μ49-50), *διέβησαν γάρ τὴν ἔρημον* (Ἡσ. 16, 8), *διαβὰς εἰς Μακεδονίαν βοήθησον ἡμῖν* (Πράξ. 16, 9), *τοῦτο ἔσται ὕμῖν τὰ ὀρια τῆς θαλάσσης* (Ἄρ. 34, 6), *ἦλθεν εἰς τὰ ὀρια τῆς Ἰουδαίας* (Ματθ. 19, 1), *λέγεται*

⁴⁹ Strout (1943) 329 παρ. 40 και Δημητρακόπουλος (2013) 69 και 99 παρ. 40.

αυτόν,...εἶπαντα δὲ ταῦτα προστάξει ἐνὶ τῶν θεραπόντων δείπνου προκειμένου αὐτῷ ἐς τρίς ἐκάστοτε εἰπεῖν... (Ἡρόδ. 5, 105), προσέταξε τήγανα καὶ λέβητας ἐκπυροῦν (Β΄ Μακ. 7, 3) καὶ ὁ βασιλεὺς προσέταξε τε αὐτοὺς βαπτισθῆναι (Πράξ. 10, 48).

Τέλος, σχετικά με το επίρρημα *τούπίσω* (στ. 338) μνημονεύω τα χωρία *πάλιν εἶσιν ὀπίσω* (Ὁμ. λ149), *ἀκολουθήσω ὀπίσω σου* (Γ΄ Βασ. 19, 20) καὶ *ὑπαγε ὀπίσω μου* (Ματθ. 4, 10).

Ὠδὴ η΄, τροπάριο γ΄: Ο ποιητὴς προτιμᾷ τα αφιερωμένα στη μνήμη του οσίου υμνητικά ἄσματα ἀπὸ τη λειψή διήγηση των αναρίθμητων κατορθωμάτων του. Στον στίχο 339 δηλώνει την αμηχανία (πρβλ. *ὄ τι λέξω δ' ἀποροῶ* Σοφ. Ο. Τ. 486, *ἠπορεῖτο τῇ ψυχῇ αὐτοῦ σφόδρα* Α΄ Μακ. 3, 31 καὶ *ἀποροῦμαι ἐν ὑμῖν* Γαλ. 4, 20) των πιστῶν να συνθέσουν ἀντάξια του οσίου ιστορικά, διηγηματικά τραγούδια (πρβλ. *τοῖς δὲ τὰς ἱστορικὰς πραγματείας ἐκφέρουσιν* Διον. Ἀλ. Περὶ Θουκυδ. Χαρακτ. 50).

Ἡ ἐπιτάφια ἐξύμνηση (στ. 341) μαρτυρεῖται ἀπὸ την Ἀρχαιότητα. Μας σώζονται σχετικά κείμενα των Θουκυδίδη, Λυσία, Δημοσθένη κ.α. Ο ποιητὴς μας καταπιάνεται με αὐτό, ἀφοῦ ο Ἰλαρίων εἶναι ἀπὸ αἰῶνων ἀποθανῶν. Ἀπὸ τα σχετικά χωρία της γραμματειακῆς παράδοσης του ἐπιθέτου ἀναφέρω τα: *Τῶν Ἀθηναίων δὲ τινος ἔπαινον ἐπιτάφιον ἀναγινώσκοντος τῶν πεσόντων ὑπὸ Λακεδαιμονίων, <<Ποδαπούς οὖν>> ἔφη...* (Πλούτ. 2, 218Α-Β) καὶ *ἄξιον ἦν καὶ ἐπὶ αὐτοῦ τοῦ ἐπιταφίου ἀναγράψαι καὶ ταῦτα τοῖς ὑπὸ τοῦ ἔθνους εἰς μνεῖαν λεγόμενα* (Δ΄ Μακ. 17, 8).

Ὠδὴ η΄, τροπάριο δ΄: Ο Ἰλαρίωνας ἀναπαύεται (στ. 342) στη βασιλεία των ουρανῶν. Οι λέξεις μαρτυροῦνται στην ἀρχαία γραμματεία. Ἀποτελεῖ, πέραν τούτου, βασικὴ ἰουδαϊκὴ καὶ χριστιανικὴ ἀντίληψη ἡ ὑπαρξη μεταθανάτιας ζωῆς καὶ ἡ ἀνάπαυση των ἐναρέτων σε αὐτὴν (βλ. Ματθ. 25, 46). Παραθέτω τα χωρία *ἦ γὰρ ἀπ' ἄγρας τανίκα κεκμακῶς ἀμπαύεται* (Θεόκρ. 1, 16), *καὶ ἀνεπαύσατο Σαλωμών μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ* (Σοφ. Σειρ. 47, 23), καὶ *ἦκουσα φωνῆς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λεγούσης: γράψον, μακάριοι οἱ νεκροὶ οἱ ἐν κυρίῳ ἀποθνήσκοντες ἀπ' ἄρτι, ναί, λέγει τὸ πνεῦμα, ἵνα ἀναπαύσωνται ἐκ τῶν κόπων αὐτῶν* (Ἀποκ. 14, 12).

Στη συνέχεια (στ. 342-343) ἀναφέρονται μερικὲς κατηγορίες σεσωσμένων, ὅπως ἀσκητὲς, προφῆτες (εἶχαν τὸ προορατικὸ χάρισμα καὶ χρησιμοποιοῦνταν ἀπὸ τον Θεὸ για τη μετάδοση των μηνυμάτων Του στους συγχρόνους τους) καὶ δίκαιοι (ὄρος που δηλώνει τον ἐνάρετο, γενικὰ). Οι δύο τελευταῖες, μετὰξὺ των ἄλλων, μνημονεύονται στα χωρία *μέγαν λόγον ἐλάλησεν ὁ προφήτης πρὸς σέ·* (Δ΄ Βασ. 5, 13), *πολλοὶ προφήται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἃ βλέπετε* (Ματθ. 13, 17), *τῶνδ' ἀνδρῶν πειρήσομαι, οἳ τινὲς εἰσιν, ἦ ῥ' οἳ γ' ὑβρισταί τε καὶ ἄγριοι, οὐδὲ δίκαιοι, ἦε φιλόξενοι* (Ὁμ. ι174-176) καὶ *δίκαιος δὲ ἐὰν φθάσῃ τελευτῆσαι, ἐν ἀναπαύσει ἔσται* (Σοφ. Σολ. 4, 7).

Ο χορὸς (στ. 344) ἀποτελοῦσε ἀπὸ την ἀρχαιότητα κοινωνικὴ ἀφενὸς καὶ ἀφετέρου συλλογικὴ λατρευτικὴ ἐκδήλωση (πρβλ. *εἰ γὰρ αἱ τοιαῖδε πράξεις τίμιαί, τί δεῖ με χορεύειν;* Σοφ. Ο. Τ. 896 καὶ *ἐχόρευον ἐν χοροῖς* Γ΄ Βασ. 1, 40).

Σχετικὰ με τὸ συχνὰ χρησιμοποιούμενο επίρρημα *ἀεὶ* (στ. 344) μνημονεύω δειγματοληπτικὰ τα χωρία *Δελφοὶ δὲ ἀντὶ τούτων ἔδοσαν Κροίσῳ καὶ Λυδοῖσι προμαντηίην καὶ ἀτελείην καὶ προεδρίην, καὶ ἐξείναι τῷ*

βουλομένω αὐτῶν γίνεσθαι Δελφὸν ἐς τὸν αἰεὶ χρόνον (Ἡρόδ. 1, 54), ἀεὶ πλανῶνται τῇ καρδίᾳ (Ψαλμ. 94, 10) καὶ ὁ ὄχλος ἤρξατο αἰτεῖσθαι καθὼς αἰεὶ ἐποίει αὐτοῖς (Μάρκ. 15, 8).

Ωδὴ η΄, θεοτοκίο: Επανάληψη του συνήθους μοτίβου της Θεοτόκου ως πρέσβειρας στον Γιο της υπέρ όλων των ανθρώπων, Ὑπέρ τοῦ κόσμου (στ. 345), καὶ μάλιστα ἐκτενῶς (στ. 346). Για τις συγκεκριμένες λέξεις υπάρχει πλούσια παράδοση, ἀπὸ την οποία καταγράφω τα χωρία *πρό μ' ἔπεμψεν ἀναξ ἀνδρῶν Ἀγαμέμνων παῖδά τε σοὶ ἀγέμεν, Φοῖβω θ' ἱερὴν ἐκατόμβην ῥέξαι ὑπὲρ Δαναῶν ὄφρ' ἰλασόμεσθα ἀνακτα* (Ὅμ. Α442-444), *ἀνίεται εἰς εὐεργεσίαν ὑπὲρ τῶν εἰς σέ πεποιθότων* (Σοφ. Σολ. 16, 24), *φθόνῳ δὲ διαβόλου θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον* (Σοφ. Σολ. 2, 24), *ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω* (Ἰωάν. 1, 10), *ἀνεβόησαν πρὸς τὸν θεὸν ἐκτενῶς* (Ἰωάν. 3, 8), *ἀλλήλους ἀγαπήσατε ἐκτενῶς* (Α΄ Πέτ. 1, 22). Σημειώνεται πως στα ἀρχαία ἐλληνικά *κόσμος* σημαίνει τάξη καὶ ἀρμονία καὶ μεταγενέστερα τὸ σύμπαν (πρῶτα στὴν πυθαγόρεια φιλοσοφία), που χαρακτηρίζεται ἀπὸ αὐτές.

Ὁ Ἰησοῦς λυτρῶνει τὸν κόσμον ἀπὸ τὴν ἀμαρτία. Σχετικὰ με τὸ οὐσιαστικὸ *λυτρωτήν*, (στ. 345) καὶ τὸ ἐπιρρημα *πιστῶς* (στ. 347) παραθέτω τα γραφικὰ χωρία *ὁ θεὸς ὁ ὕψιστος λυτρωτὴς αὐτῶν ἐστὶ* (Ψαλμ. 77, 35), *τοῦτον ὁ θεὸς ἄρχοντα καὶ λυτρωτὴν ἀπέστειλεν* (Πράξ. 7, 35) καὶ *οὐκ ἐποίησε τὸ εὐθέες ἐν ὀφθαλμοῖς κυρίου θεοῦ αὐτοῦ πιστῶς* (Δ΄ Βασ. 16, 2).

Ωδὴ θ΄, τροπάριο α΄: Ὁ Ἰλαρίων ἀναπαύεται στὸν Παράδεισο, σύμφωνα με τὴν ἅγια ἐπίγεια ζωὴ του.

Στους στίχους 348-349 βλέπουμε πως ἐζήσε σύμφωνα με τὸν θεῖο νόμο, ὅπως, ἄλλωστε, ἐπρεπε, ὅπως του ταίριαζε. Αναφορικὰ με τοὺς ἐπιλεχθέντες ἀπὸ τὸν ποιητὴ ρηματικούς τύπους *ἔπρεπεν* (στ. 348) καὶ *βιώσας* (στ. 349) καὶ τοὺς ἐπιρρηματικούς *ἐννομα* καὶ *ἐννομώτατα* (στ. 348 καὶ 353) ἀναφέρω τα χωρία *τοῖς ὀλβίοις γε καὶ τὸ νικᾶσθαι πρέπει* (Αἰσχύλ. Ἀγ. 941), *καθὼς ἔπρεπεν ἐποίησαμεν* (Γ΄ Μακ. 3, 20), *καθὼς πρέπει ἀγίοις* (Ἐφ. 5, 3), *ἀπ' αὐτῶν ὧν αὐτὸς βεβίωκεν ἄρξομαι* (Δημ. 270, 19), *φύλαξον ἐμὰς ἐντολάς, καὶ βιώσεις* (Παρ. 7, 2), *πέπαυται ἀμαρτίας, εἰς τὸ μηκέτι ἀνθρώπων ἐπιθυμίας, ἀλλὰ θελήματι θεοῦ τὸν ἐπίλοιπον ἐν σαρκὶ βιώσαι χρόνον* (Α΄ Πέτ. 4, 1-2), *ἐννομα γὰρ πείσσονται* (Θουκ. 3, 67) καὶ *στόμα αὐτῆς ἤνοιξε προσεχόντως καὶ ἐννόμως* (Παρ. 29, 26).

Στους στίχους 350-351 διαβάζουμε πως παρέδωσε με κατάλληλο τρόπο τὴν ψυχὴ του, τὸ ἄυλο κέντρο των αἰσθημάτων καὶ σκέψεων του στα χέρια του Θεοῦ θυμίζοντάς μας τὸν Ἰησοῦ, που ξεψύχησε λέγοντας: *πάτερ, εἰς χεῖράς σου παρατίθεμαι τὸ πνεῦμά μου* (Λουκ. 23, 46). Σχετικὰ με τα γλωσσικὰ στοιχεῖα *ψυχὴν ἀπέδωκας* (στ. 350) καὶ *χεῖρας* (στ. 351) παραθέτω τα χωρία *ἀνθρώπου ψυχὴ ἀθάνατος ἐστὶ*, (Ἡρόδ. 2, 123), *οὐκ εὐδοκεῖ ἡ ψυχὴ μου ἐν αὐτῷ* (Ἀββ. 2, 4 καὶ Ἐβρ. 10, 38), *ἀπόδος τὴν γυναῖκα τῷ ἀνθρώπῳ* (Γέν. 20, 7), *ἀποδώσουσιν αὐτῷ τοὺς καρπούς* (Ματθ. 21, 41), *αὐτὸς τε γὰρ δοκέω θεῖη τύχη γεγονῶς τάδε ἐς χεῖρας ἄγεσθαι* (Ἡρόδ. 1, 126), *παραδοθήσεσθε εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν* (Λευ. 26, 25) καὶ *ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσὶ σε* Ψαλμ. 90, 12).

Για τὸν Θεὸ χρησιμοποιεῖται τὸ υπερθετικὸ ἐπίθετο *ὑψίστου* (στ. 351), ἀποδιδόμενο ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα στὸ Θεῖο. Ἀπὸ τα σχετικὰ χωρία μνημονεύω τα *γείτονα δ' ἐκκάλεσεν Διὸς ὑψίστου προφάταν ἕξοχον* (Πίνδ. Ν. 1, 90-91),

ἦν δὲ ἱερεὺς τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου (Γέν. 14, 18) και ἔσεσθε υἱοὶ ὑψίστου (Λουκ. 6, 35).

Για τη δὴλωση της ἀνάπαυσης του χρησιμοποιοῦνται οἱ λεκτικοὶ τύποι ἀπὸ παντὸς ἔργου καταπαύσας τῶν πόνων και σαββατίζεις (στ. 352 και 353). Σχετικὰ με τη σημασία της λέξης ἔργου υπενθυμίζω τα ἀνάλογα χωρία ἄλλος ἄλλοισιν ἐπιτέρπεται ἔργοις (Ὅμ. Ξ228) και ἔργον ἐγὼ ἐργάζομαι ἐν ταῖς ἡμέραις ὑμῶν (Ἀββ. 1, 5 και Πράξ. 13, 41). Η καταπαυση παραδίδεται και στην ἀρχαιοελληνική γραμματεία (πρβλ. κατέπαυσα θεῶν χόλον Ὅμ. δ583), ἀλλὰ ο ποιητὴς μας ἐμφανῶς ἐπηρεάστηκε ἀπὸ τη Βίβλο, που ἀναφέρεται στον Θεὸ λέγοντας ἀνθρωποπαθῶς πως ξεκουράστηκε την ἔβδομη ἡμέρα του Σαββάτου μετὰ την δημιουργία του κόσμου (βλ. κατέπαυσε τῆ ἡμέρα τῆ ἔβδόμη ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ Γέν. 2, 2 και κατέπαυσεν ὁ θεὸς ἐν τῆ ἡμέρα τῆ ἔβδόμη ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ Ἐβρ. 4, 4). Ἀπὸ ἐκεῖ προέρχεται ο σαββατισμὸς, ἡ υποχρέωση, δηλαδή, των Εβραίων να τηροῦν την ἀργία της εὐλογημένης ἀπὸ τον Θεὸ (Γέν. 2, 3) ἡμέρας του Σαββάτου. Η ἀργία αὐτὴ μαρτυρεῖται σε πᾶμπολλα χωρία της Α. Γραφῆς, ἀπὸ τα ὁποῖα καταγράφω τα ἐξῆς: ἐσαββάτισεν ὁ λαὸς τῆ ἡμέρα τῆ ἔβδόμη (Ἐξ. 16, 30) και ἀπολείπεται σαββατισμὸς τῷ λαῷ τοῦ θεοῦ (Ἐβρ. 4, 9). Η λέξη πόνος ἀρχικὰ σήμαινε τον κόπο (πρβλ. αὐτὰρ ἐπεὶ παύσαντο πόνου τετύκοντό τε δαῖτα δαίνυντ', οὐδέ τι θυμὸς ἐδέυετο δαιτὸς εἴσης Ὅμ. Α467-468 και δῶσω τὴν πᾶσαν ἰσχὺν τῆς πόλεως ταύτης και πάντας τοὺς πόνους αὐτῆς και πάντας τοὺς θησαυροὺς τοῦ βασιλέως Ἰούδα εἰς χεῖρας ἐχθρῶν αὐτοῦ Ἱερ. 20, 5), μέχρι να λάβει τη σημερινὴ σημασία της.

Ὠδὴ θ', τροπάριο β': Υπέροχο τροπάριο με θεολογικὸ και φιλοσοφικὸ περιεχόμενο. Εἶναι ἐμπνευσμένο ἀπὸ τον βίο του οσίου, ὅπου ο Ἱλαρίων ἀπευθύνεται στην ψυχὴ του λίγο πριν τον θάνατό του ἐνθαρρύνοντάς την να μην φοβάται τον ἐπερχόμενο θάνατο.⁵⁰ Φυσικὰ, ο μονόλογός του δεν δίνεται στο ποιητικὸ κείμενο, ὅπως και ἡ σφράγιση του σώματός του με το σημεῖο του Σταυροῦ. Ο ποιητὴς πέραν των χριστιανικῶν ἀπηχεῖ και τις πλατωνικὲς ἀντιλήψεις, βάσει των ὁποίων ο θάνατος χωρίζει το θνητὸ, φθαρτὸ σῶμα ἀπὸ την ἀθάνατη και ἀφθαρτη ψυχὴ, που συνεχίζει τη ζωὴ της (Πλάτ. Φαίδ. 10Ε). Μάλιστα, ο Πλάτων πιστεύει πως τὸ μὲν σῶμά ἐστιν ἡμῖν σῆμα (Γοργ. 493Α), ἀποψη που υφέρπει στους στίχους 356-357 του κανόνα, ὅπου ἡ κοίμηση του οσίου, ἡ ἀπόθεση του σώματός του στη γῆ παρουσιάζεται σαν ἐξοδος ἀπὸ τόπο φυλάκισης.

Για το ρῆμα ἀποτίθεσθαι (στ. 356) παραθέτω τα χωρία κέλεται Τρῶας και πάντας Ἀχαιοὺς τεύχεα κάλ' ἀποθέσθαι ἐπὶ χθονὶ (Ὅμ. Γ88-89) και Ἀποθέμενοι οὖν πᾶσαν κακίαν και πάντα δόλον και ὑποκρίσεις και φθόνους και πάσας καταλαλίαις, ὡς ἀρτιγέννητα βρέφη τὸ λογικὸν ἄδολον γάλα ἐπιποθήσατε (Α' Πέτ. 2, 1-2) για το ουσιαστικὸ σῶμα (στ. 356) το σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι (Ψαλμ. 39, 7 και Ἐβρ. 10, 5), για τη μετοχὴ ἐξαγόμενος (στ. 357) τα Δημοδόκου δ' ἔλε χεῖρα και ἔξαγεν ἐκ μεγάρου κῆρυξ (Ὅμ. θ106-107) και ἐξήγαγεν ἡμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου (Ἐξ. 32, 1 και Πράξ. 7, 40) και για το ουσιαστικὸ φυλακῆς (στ. 357) τα ἀπέθεντο αὐτὸν εἰς φυλακὴν (Λευ. 24, 12) και δείραντες ἡμᾶς δημοσίᾳ ἀκατακρίτους, ἀνθρώπους Ῥωμαίους ὑπάρχοντας, ἔβαλον εἰς φυλακὴν (Πράξ. 16, 37).

⁵⁰ Strout (1943) 331 παρ. 45 και Δημητρακόπουλος (2013) 71 και 102 παρ. 45.

Ἔτσι, στον στίχο 354 ο όσιος αναχωρεί (πρβλ. *συμβουλευσαι οἱ ἀπανιστάναί τήν στρατίην* Ἡρόδ. 3, 156 και *ἀπαναστήσεται ἀπό λογισμῶν ἀσυνέτων* Σοφ. Σολ. 1, 5) ἀπό τήν ὑλή, τόν υλικό κόσμον (πρβλ. *οὐ γάρ ἠπόρει ἡ παντοδύναμός σου χεῖρ και κτίσασα τόν κόσμον ἐξ ἀμόρφου ὕλης* Σοφ. Σολ. 11, 17), *ποθέων ἀύλησαι*, ἐπιθυμῶντας διακαῶς νά εορτάσει στον ουρανό παίζοντας τόν αυλό (στ. 355), χαρακτηριστικό γνώρισμα θρησκευτικῶν και ψυχαγωγικῶν ἐκδηλώσεων ἀπό τήν ἀρχαιότητα. Σχετικά με τίς δύο αὐτές λέξεις καταγράφω τά χωρία *τό νοσοῦν ποθεῖ σε ξυμπαραστάτην λαβεῖν* (Σοφ. Φιλ. 675), *ἐβουλήθην ἀνανεώσασθαί τε τήν ποθουμένην τοῖς πᾶσιν ἀνθρώποις εἰρήνην* (Ἐσθῆρ 3, 13), *οἱ δὲ ἀυλέουσι κατά πάντα τόν πλόον* (Ἡρόδ. 2, 60) και *ἠύλησαμεν ὑμῖν και οὐκ ὠρχήσασθε* (Ματθ. 11, 7).

Χαίρεται μαζί με τίς αὐτές δυνάμεις δοξολογώντας ἀσίγαστα τόν Χριστό (στ. 358-359). Ἡ λέξη *δύναμις* χρησιμοποιόταν για τή δήλωση τῶν στρατιωτικῶν, κυρίως, σωμάτων και ἐδώ τῶν ἀγγελικῶν, τῶν ὁποῖων τήν ὀργάνωση ἀντιλαμβάνονται οἱ χριστιανοί με ἀνάλογο τρόπο. Μνημονεύω ως σχετικά τά χωρία *εἶδε πᾶς ὁ λαός ὁ μετὰ Ἰσμαήλ τόν Ἰωανάν και τοὺς ἡγεμόνας τῆς δυνάμεως τῆς μετ' αὐτοῦ* (Ἱερ. 48, 13) και *ὅς ἐστίν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ πορευθεῖς εἰς οὐρανόν, ὑποταγέντων αὐτῷ ἀγγέλων και ἐξουσιῶν και δυνάμεων* (Α' Πέτ. 3, 22).

Ὡδή θ', τροπᾶριο γ': Ὁ Ἰλαρίων με τή βιοτή του κληρονόμησε (στ. 360-361) τήν αἰώνια ζωή κατά τή διαβεβαίωση του Χριστοῦ (βλ. *πᾶς ὅς ἀφῆκεν οἰκίας ἢ ἀδελφούς ἢ ἀδελφάς ἢ πατέρα ἢ μητέρα ἢ γυναῖκα ἢ τέκνα ἢ ἀγροὺς ἔνεκεν τοῦ ὀνόματός μου ἕκατονταπλασίονα λήψεται και ζωήν αἰώνιον κληρονομήσει* Ματθ. 19, 29). Ἡ ψυχὴ του κατέχει (πρβλ. *κακόν τό μή χεῖν* Εὐρ. Φοίν. 405, *ἔχουσι δέ με ἡμέραι ὀδυνῶν* Ἰώβ 30, 16 και *οὗτος και τόν πατέρα και τόν υἱόν ἔχει* Β' Ἰωάν. 9) τά οὐράνια (στ. 360), που νοοῦνται ἀπό τήν ἀρχαιότητα ως χώρος που κατεξοχήν δηλώνεται ἡ παρουσία του Θεοῦ (βλ. τά χωρία *Ζεύς δ' ἔλαχ' οὐρανόν εὐρύν* Ὅμ. Ο192, *τίσιν ἀνάγκαις ἕκαστα γίνεταί τῶν οὐρανίων* Ξεν. Ἀπομν. 1. 1, 11, *προσηυξάμην πρὸς τόν θεόν τοῦ οὐρανοῦ* Νε. 2, 4 και *πάτερ ἡμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ἀγιασθήτω...* Ματθ. 6, 9). Παραμένει στη γῆ τό σῶμα του, που χαρακτηρίζεται ἀγίο (στ. 363· πρβλ. *Ἀφροδίτης ἱρόν ἀγιόν ἴδρυται* Ἡρόδ. 2, 41 και *ὁ γάρ τόπος ἐν ᾧ σὺ ἔστηκας γῆ ἀγία ἐστίν.* Ἐξ. 3, 5 και Πράξ. 7, 33).

Στους στίχους 364-365 ο όσιος συμπεριληπτικά τῶν ἀνωτέρω παρουσιάζεται νά ἔχει ἀποκτήσει τά ἐπίγεια και τά οὐράνια ἀγαθά ως προῖκα ἀπό τόν Δημιουργό τῶν πάντων, σύμφωνα με τή χριστιανική διδασκαλία. Για τό οὐσιαστικό *φερνήν* παραθέτω τά ἀνάλογα, λεξιλογικά και σημασιολογικά, χωρία *τοῦ γάρ δὴ Λυδῶν δήμου αἱ θυγατέρες πορνεύονται πᾶσαι, συλλέγουσαι σφίσι φερνάς*, (Ἡρόδ. 1, 93) και *φερνήν φερνιεῖ αὐτήν αὐτῷ γυναῖκα* (Ἐξ. 22, 16), για τό ἐπίρρημα *κάτω* τά χωρία *ὁ δ' ἄρα πρὸς κίονα μακρὴν ἦστο κάτω ὀρόων* (Ὅμ. ψ90-91), *κατηύθυνεν αὐτὰ κάτω* (Β' Παρ. 32, 30) και *ὑμεῖς ἐκ τῶν κάτω ἐστέ*, (Ἰωάν. 8, 23), για τό ρῆμα *ἀπέλαβες* τά χωρία *οἱ δὲ τόν μισθόν ἔφασαν δίκαιοι εἶναι ἀπολαβόντες* (Ἡρόδ. 8, 137), *ἀπέλαβον τοὺς κλήρους αὐτῶν* (Ἀρ. 34, 14) και *μισθόν πλήρη ἀπολάβωμεν* (Β' Ἰωάν. 8), για τό ἀναφορικό ἐπίρρημα *καθὰ* τά χωρία *ὁ εἰδῶς ἃ ἐστὶ νόμιμα καθ' ἃ δεῖ πῶς ἀλλήλοις χρῆσθαι νόμιμος ἂν εἴη* (Ξεν. Ἀπομν. 4. 6, 5), *εἰσήλθον πρὸς Νῶε εἰς τήν κιβωτόν, ἄρσεν και θῆλυ, καθὰ ἐνετείλατο ὁ θεός τῷ Νῶε* (Γέν. 7, 9) και *ἔδωκαν αὐτὰ εἰς τόν ἀγρόν τοῦ κεραμέως, καθὰ συνέταξέ μοι κύριος*

(Ματθ. 27, 10), για το ουσιαστικό *νύμφη* τα χωρία *νύμφας δ' ἐκ θαλάμων δαίδων ὑπο λαμπομενάων ἡγίνεον ἀνὰ ἄστου* (Ὅμ. Σ492-493), *ἐξελθέτω νυμφίος ἐκ τοῦ κοιτῶνος αὐτοῦ καὶ νύμφη ἐκ τοῦ παστοῦ αὐτῆς* (Ἰωήλ 2, 16) και *ὁ ἔχων τὴν νύμφην νυμφίος ἐστίν*· (Ἰωάν. 3, 29) και για το ουσιαστικό *κτίστου* τα χωρία *ἐνετείλατό μοι ὁ κτίστης ἀπάντων* (Σοφ. Σειρ. 24, 8) και *ὡς πιστῶ κτίστη παρατιθέσθωσαν τὰς ψυχὰς αὐτῶν* (Α' Πέτ. 2, 19).

Ωδὴ θ', τροπᾶριο δ': Ο ποιητὴς επικεντρώνεται στην ἐξαιρετικὴ εὐοσμία του τάφου και του λειψάνου του οσίου (στ. 366-368), ὡς εμφανή σημεῖα της θείας χάριτος που προσέλκυσε ἡ αγιότητά του. Αφορμάται, προφανῶς, ἀπὸ τον βίο του, που μας πληροφορεῖ ὅτι πολλοὺς μῆνες μετὰ τον θάνατό του, ὅταν ὁ *Ἐσίτιος* κατὰ την BHG 752 ἢ *Ἡσύχιος* κατὰ την BHG 754 και 755 με δόλο ἐκλεψε το σῶμα του ἀπὸ την Κύπρο και το μετέφερε στην Παλαιστίνη, αὐτὸ ἦταν ἀφθαρτο και εὐωδίαζε.⁵¹ Σε αὐτὴν την πληροφορία ὁ ποιητὴς προσθέτει την εὐοσμία του τάφου. Δεν αναφέρει, χάριν συντομίας του ποιήματος, το τέχνασμα του μαθητοῦ του Ἰλαρίωνος προς υφαρπαγὴ του λειψάνου του, τον χρόνο που μεσολάβησε ἀπὸ την κοίμησή του μέχρι την μεταφορὰ του στην πατρικὴ του γῆ, την κοσμοσυρροὴ των Παλαιστινίων στον κοιμηθέντα Ἰλαρίωνα, τὴ νεκρώσιμη ακολουθία που ἔλαβε χώρα, την αφθαρσία των ρούχων και του σκηνώματος του οσίου και τον τόπο κατάθεσής του.

Εἶναι *πλήρης εὐωδίας ὁ τάφος* του Ἰλαρίωνος, δόξας *πάλιν τὰ...λείψανα, ἢ ταφή...ἀρώματος* (στ. 366-369). Αν και το φαινόμενο ἐδῶ εἶναι υπερφυσικό, συνηθιζόταν οἱ Ἕλληνες και οἱ Εβραῖοι να χρησιμοποιοῦν αρωματικὲς ουσίες σε πολλὲς περιστάσεις, ὅπως κατὰ την ταφή των νεκρῶν τους. Σῶζονται πολλὰ σχετικὰ χωρία στην γραμματεία με χρῆση των συγκεκριμένων λέξεων, ἀπὸ τα οποία παραθέτω τα *φορμοὶ ψαμμίου πλήρεις ἐσεφορέοντο* (Ἡρόδ. 8, 71), *πλήρης δόξης ὁ οἶκος τοῦ κυρίου* (Ἰεζ. 44, 4), *ἐπισκέψασθε οὖν, ἀδελφοί, ἄνδρας ἐξ ὑμῶν μαρτυρουμένους ἐπτά, πλήρεις πνεύματος ἀγίου καὶ σοφίας* (Πράξ. 6, 3), *εὐωδίη σφέας ἀπὸ τούτου ἴσχει* (Ἡρόδ. 4, 75), *κάρπωμά ἐστι, θυσία, ὄσμη εὐωδίας τῷ κυρίῳ* (Λευ. 1, 9), *Χριστοῦ εὐωδία ἐσμέν τῷ θεῷ* (Β' Κορ. 2, 15), *ποῦ δ' ἔστ' ἐκείνου τοῦ τάλαιπώρου τάφος;* (Σοφ. Ἠλ. 1218), *ἔθαψαν αὐτὸν ἐν τῷ τάφῳ αὐτοῦ* (Δ' Βασ. 9, 28), *ἠσφαλίσαντο τὸν τάφον* (Ματθ. 27, 66), *πάλιν δὲ οὐδ' αὐτοὶ συγγνωστοί*· (Σοφ. Σολ. 13, 8), *πάλιν γέγραπται* (Ματθ. 4, 7), *φέροντες αὐτοῦ σμικρὰ λείψαν' ἐν βραχεῖ τεύχει θανόντος, ὡς ὀρᾶς, κομίζομεν* (Σοφ. Ἠλ. 1113-1114), *ὣ τάλαιν' ἐγὼ σέθεν, Ὁρέστα, τῆς σῆς εἰ στερήσομαι ταφῆς* (Σοφ. Ἠλ. 1209-1210), *οὐκ εἶδεν οὐδεὶς τὴν ταφήν αὐτοῦ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης* (Δευτ. 34, 6), *ἠγόρασαν ἐξ αὐτῶν τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως εἰς ταφήν τοῖς ξένοις* (Ματθ. 27, 7), *Διὰ τί δριμύτερον ὄζει τῶν ἀρωμάτων ἐπὶ τέφρας θυμιωμένων ἢ ἐπὶ τοῦ πυρός,* (Ἄριστ. Πρ. 12, 7), και *ἠγόρασαν ἀρώματα ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν αὐτόν*. (Μᾶρκ. 16, 1).

Ἡ μνήμη του ἀγίου χαρακτηρίζεται *παναγία* (στ. 370) και αναφορικὰ με το ἐπίθετο μνημονεύω το παλαιοδιαθηκικό χωρίο *οὐχ οὕτως πόλις πολλοῖς και ποικίλοις μηχανήμασιν ἀντέσχε ποτέ πολιορκουμένη, ὡς ὁ πανάγιος Ἐλεάζαρος* (Δ' Μακ. 7, 4). Μοσχοβολὰ πνευματικὰ σαν μύρο, συχνὰ χρησιμοποιούμενη αρωματικὴ οὐσία, (πρβλ. *μύροισιν μυρίσαι στακτοῖς ὅποταν νύμφην*

⁵¹ Strout (1943) 332 παρ. 46 και Δημητρακόπουλος (2013) 71 και 103 παρ. 46.

ἀγάγησθον Ἀριστοφ. Πλ. 529, ἦσαν μυρεψοὶ τοῦ μύρου καὶ εἰς τὰ ἀρώματα Α΄ Παρ. 9, 30, ἤλειφε τῷ μύρῳ Λουκ. 7, 38 καὶ προέλαβε μυρίσαι μου τὸ σῶμα Μᾶρκ. 14, 8) γι' αὐτοὺς που τον τιμοῦν κατ' ἀξίαν (στ. 371), ἔννοια ἰδιαίτερα δημοφιλῆς στους συγγραφεῖς (πρβλ. τοῦτον ὅπως μεταπέμψαιτο κατ' ἀξίην ἐκάστου ἀδικήματος ἐδिकाίου Ἡρόδ. 1, 100, δὸς αὐτῇ τιμὴν κατὰ τὴν ἀξίαν αὐτῆς Σοφ. Σειρ. 10, 28 καὶ οὐ παυόμεθα ὑπὲρ ὑμῶν προσευχόμενοι καὶ αἰτούμενοι ἵνα πληρωθῆτε τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ θελήματος αὐτοῦ ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ συνέσει πνευματικῇ, περιπατήσαι ὑμᾶς ἀξίως τοῦ κυρίου Κολ. 1, 10).

Ὡδὴ θ΄, τροπάριο ε΄: Το θέμα του τροπαρίου εἶναι ἡ χαρὰ (πρβλ. χαρὰ μ' ὑφέρει Αἰσχύλ. Ἀγ. 270, ἐπλήσθη χαρᾶς τὸ στόμα ἡμῶν Ψαλμ. 125, 2 καὶ ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα Ματθ. 2, 10) των πάντων με τὴν ἀνάμνηση του Ἰλαρίωνα (στ. 372-373). Χαίρονται πρῶται (πρβλ. Νέστωρ πρῶτος κτύπον αἶε Ὅμ. Κ532 καὶ ποία ἐστὶ πρῶτη πάντων ἐντολή; Μᾶρκ. 12, 28) οἱ τοπικὲς ἐκκλησίαι καὶ οἱ μοναστέες (στ. 374-375). Το ρῆμα μονάζω χρησιμοποιόταν ἀρχικὰ γιὰ νὰ δηλώσει ὅσους ζοῦν μόνοι (πρβλ. ἐγενόμην ὡς στρουθίον μονάζον ἐπὶ δώματος Ψαλμ. 101, 8), ἀλλὰ στὴ χριστιανικὴ ἐποχὴ χρησιμοποιήθηκε γιὰ τους ἀσκητὲς, που ὡς πρῶτο βῆμα στὴ νέα τους ζωὴ ἀποσύρονταν ἀπὸ τὰ ἐγκόσμια.

Εὐφραίνονται ἱερεῖς καὶ δοῦλοι, πᾶσα φύσις (στ. 376). Οἱ λέξεις του στίχου ἔχουν πλοῦσια παράδοση στὰ κείμενα τῆς γραμματείας, ἀφοῦ ἀποδίδουν καθημερινὲς κοινωνικὲς καταστάσεις του παρελθόντος. Ἀπὸ τὰ κείμενα αὐτὰ παραθέτω δειγματοληπτικὰ τὰ χωρία εἰ πεπαυμένος μηδὲν τι μᾶλλον ἢ νοσῶν εὐφραίνεται (Σοφ. Αἶ 280), εὐφράνθητι, στείρα ἢ οὐ τίκτουσα (Ἡσ. 54, 1 καὶ Γαλ. 4, 27), Ἦν δέ τις ἐν Τρώεσσι Δάρης ἀφνειὸς ἀμύμων ἱερεὺς Ἡφραίστιο (Ὅμ. Ε9-10), σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα (Ψαλμ. 109, 4 καὶ Ἑβρ. 5, 6), οὔτινος δοῦλοι κέκληνται φωτὸς οὐδ' ὑπήκοοι (Αἰσχύλ. Πέρσ. 242), ἐργᾶ αὐτῷ τὴν γῆν σὺ καὶ οἱ υἱοὶ σου καὶ οἱ δοῦλοι σου (Β΄ Βασ. 9, 10), ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους (Ματθ. 21, 36), πᾶς δὲ τόπος, οὗ ἔαν φωραθῆ τὸ σύνολον σκεπαζόμενος Ἰουδαῖος, ἄβατος καὶ πυριφλεγῆς γινέσθω καὶ πάσῃ θνητῇ φύσει κατὰ πάντα ἄχρηστος φανήσεται (Γ΄ Μακ. 3, 29) καὶ πᾶσα γὰρ φύσις θηρίων τε καὶ πετεινῶν ἐρπετῶν τε καὶ ἐναλίων δαμάζεται καὶ δεδάμασται τῇ φύσει τῇ ἀνθρωπίνῃ (Ἰάκ. 3, 7).

Τέλος, μαζί με τὰ ἐπίγεια χαίρονται τὰ ἀγγελικὰ συστήματα (στ. 376). Ὡς πρὸς τὴν τελευταία λέξη ἀναφέρω τὸ παλαιοδιαθητικὸ χωρίο κατεύχεσθε τῷ παντὶ τῶν Ἰουδαίων συστήματι (Β΄ Μακ. 15, 12).

Ὡδὴ θ΄, τροπάριο στ΄: Ὁ Ἰλαρίων προσφωνεῖται ὡς ἄνθρωπος (οὐσιαστικὸ με ἐξαιρετικὰ ἐκτεταμένη χρῆση· πρβλ. ὁ ἄνθρωπος θείας μετέσχε μοίρας Πλάτ. Πρωτ. 322Α, καὶ τί ἐστὶν ἄνθρωπος, ὅτι μιμνήσκη αὐτοῦ; ἢ υἱὸς ἀνθρώπου, ὅτι ἐπισκέπη αὐτόν; Ψαλμ. 8, 5 καὶ Ἑβρ. 2, 6) με ὄνομα που δηλώνει τὴν ἀρετὴ τῆς πραότητος (στ. 378), ὡς ἄνθρωπος που κινεῖται στὸν οὐράνιο (στ. 379), παραδείσιο χώρο, ὡς πανευτυχῆς (στ. 380· πρβλ. γείνατο παῖδ' ἀμεμφῆ, δι' αἰῶνος μακροῦ πάνολβον Αἰσχύλ. Ἰκέτ. 581-582).

Ὁ ὁσῖος ἔχει παρρησία πρὸς τὸν Χριστό. Το ρῆμα του τροπαρίου εἶναι τὸ αἶτησαι (στ. 380). Ἐχει μακρὰ παράδοση χρῆσης στὴ γραμματεία, ἀπὸ τὴν ὁποία παραθέτω τὰ χωρία ἦτεε' μιν δόρυ (Ὅμ. Χ295), ζῶν ἡτήσατό σε

(Ψαλμ. 20, 5) και *πόσω μάλλον ὁ πατήρ ὁ ἐξ οὐρανοῦ δώσει πνεῦμα ἀγαθὸν τοῖς αἰτούσιν αὐτό;* (Λουκ. 11, 13).

Το πρώτο αίτημα είναι αυτό της σωτηρίας (στ. 381). Η λέξη στην αρχαιότητα σήμαινε την φυσική σωτηρία, μα σποραδικά στην Π. Διαθήκη και οπωσδήποτε στη χριστιανική εποχή πήρε τη σημασία της ψυχικής σωτηρίας. Καταγράφω σχετικά τα χωρία *ἄγετ' ἐκ φλοίσβοιο σώσομεν ἐσθλὸν ἐταῖρον* (Ὁμ. Ε469), *σώσω ὑμᾶς ἐκ πασῶν τῶν ἀκαθαρσιῶν* (Ἰεζ. 36, 29) και *τίς ἄρα δύναται σωθῆναι;* (Ματθ. 19, 25).

Στον στίχο 382 δεσπόζει το απαρέμφατο *δωρήσασθαι* (πρβλ. *ρεῖα θεὸς γ' ἐθέλων καὶ ἀμείνονας ἤέ περ οἶδε ἵππους δωρήσασιτ'* Ὁμ. Κ554-555, *δῶρον γὰρ ἀγαθὸν δωροῦμαι ὑμῖν* Παρ. 4, 2 και *τὰ τίμια ἡμῖν καὶ μέγιστα ἐπαγγέλματα δεδώρηται* Β' Πέτ. 1, 4).

Τα δώρα που ζητούνται από τον Κύριο είναι η ειρήνη των εκκλησιῶν (στ. 382) και η ενότητα του εκκλησιασματος (στ. 383). Η ειρήνη στη χριστιανική γραμματεία είναι κάτι σπουδαιότατο, υπερβαίνει την κατάσταση ἔλλειψης πολέμου και διαμάχης (πρβλ. *ἔθηκε πᾶσιν εἰρήνην φίλοις* Αἰσχύλ. Πέρσ. 769) και αφορά στην επιδιωκόμενη εσωτερική γαλήνη του πιστοῦ, που αντανακλά και στις σχέσεις με τους συνανθρώπους του. Παραπέμπω στα βιβλικά χωρία *ὁδὸν εἰρήνης οὐκ οἶδασι* (Ἦσ. 59, 8) και *εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν* (Ἰωάν. 14, 27). Ειδικά για τις εκκλησίες, η ειρήνη αφορά στην ἔλλειψη δογματικῶν και λοιπῶν διαμαχῶν, που τόσο πολύ ἔχουν κατά καιροῦς ταλαιπωρήσει το χριστεπώνυμο πλήρωμα.

Η λέξη *ἐκκλησία* στην αρχαιότητα σήμαινε τη συνέλευση των πολιτῶν (πρβλ. *Ἀθηναῖοι ἐκκλησίαν ποιήσαντες...ἐψηφίσαντο* Θουκ. 6, 8), αλλά εδώ χρησιμοποιεῖται με τη χριστιανική σημασία της του συνόλου των πιστῶν (πρβλ. *ἐν μέσῳ ἐκκλησίας ὑμνήσω σε* Ψαλμ. 21, 23 και Ἐβρ. 2, 12 και *εἶπέ τῇ ἐκκλησίᾳ* Ματθ. 18, 17). Η ενότης αφορά στον χριστιανικό κόσμο στον ψυχικό δεσμό των πιστῶν μέσω της κοινῆς πίστεως. Μνημονεύω το αρχαιοελληνικό χωρίο *φανερὸν ὅτι ἡ ταυτότης ἐνότης τίς ἐστίν* (Ἄριστ. Μετὰ τὰ Φυσ. 4, 9, 3) και το γραφικό *Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἐγὼ ὁ δέσμιος ἐν κυρίῳ ἀξίως περιπατῆσαι τῆς κλήσεως ἧς ἐκλήθητε, μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης και πραότητος, μετὰ μακροθυμίας, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ, σπουδάζοντες τηρεῖν τὴν ἐνότητα τοῦ πνεύματος* (Ἐφ. 4, 1-3).

Ὡδὴ θ', θεοτοκίο: Το ποίημα τελειώνει με ἓνα υπέροχο και ἐξόχως θεολογικό θεοτοκίο. Αναφέρεται στη Θεοτόκο με ἔξι από τις παλαιοδιαθηκικές προτυπώσεις της. Την ονομάζει ἀφλεκτὴ βᾶτο (στ. 384-385). Ὅπως αὐτὴ φλεγόταν χωρὶς να καίγεται και ἀπὸ ἐκεῖ συνομίλησε ὁ Θεὸς με τον Μωυσή (Ἰεζ. 3, 2-4 και 17), ἔτσι και ἡ Θεοτόκος εἶχε ως ἔμβρυο μέσα της τον Χριστό, το πυρ της Θεότητος, χωρὶς να κατακαίεται ἡ παρθενία της και ἡ ὅλη της ὑπαρξη. Την ονομάζει πύλη (στ. 385) αναφερόμενος στο ὄραμα του προφήτη Ἰεζεκιήλ (Ἰεζ. 44, 1-3). Ὁ προφήτης εἶδε μια κλειστὴ πόρτα και ὁ Θεὸς του εἶπε ὅτι θα εἶναι κλειστὴ, δεν θα ανοιχθεῖ και κανεὶς δεν θα περάσει ἀπὸ αὐτὴν, διότι ὁ Θεὸς του Ἰσραὴλ θα μπει διὰ μέσου αὐτῆς, και θα παραμείνει κλειστὴ. Η πύλη αὐτὴ προεικονίζει τὴ Μαρία, που ἦταν παρθένος, κανεὶς δεν πέρασε διὰ μέσου αὐτῆς, ἐκτὸς ἀπὸ τον Χριστό, και παρέμεινε κλειστὴ, δηλαδὴ υπήρξε Αειπάρθενος. Την ονομάζει λυχνία (στ. 385) αναφερόμενος στην επτάφωτη λυχνία των Εβραίων (Ἰεζ. 25, 31-40), στον Ναὸ του Σολομώντα. Ὅπως αὐτὴ φώτιζε μέσω του φωτός που διακρατοῦσε, ἔτσι και ἡ

Θεοτόκος κρατούσε στην κοιλιά της τον Χριστό, που φωτίζει με τη διδασκαλία Του όλον τον κόσμο διαλύοντας τα σκότη της πλάνης και φέρνοντας την αλήθεια στους ανθρώπους (Ίωάν. 8, 12). Την ονομάζει ένδοξη κιβωτό (στ. 386) παραπέμποντάς μας στην Κιβωτό του Νώε που διέσωσε την οικογένεια του Νώε από τον κατακλυσμό (Γέν. 6, 13-8, 19) και στην Κιβωτό της Διαθήκης (Έξ. 25, 9-15), όπου οι Εβραίοι φύλαγαν τις πλάκες του Νόμου του Θεού. Έτσι και η Θεοτόκος, διασώζει τους πιστούς από τον κατακλυσμό της αμαρτίας και την εξ αυτής προερχόμενη καταστροφή και φύλαγε στα σπλάχνα της τον Χριστό, που έφερε την πλήρη αποκάλυψη του Νόμου του Θεού στους ανθρώπους. Την ονομάζει και άγιο βουνό (στ. 387) παραπέμποντάς μας στο όνειρο του Ναβουχοδονόσορα (Δαν. 2, 31-45), που είδε να κόβεται χωρίς ανθρώπινη επέμβαση λίθος από ένα βουνό, εκμηδένισε γλυπτά από σκληρά μέταλλα φτιαγμένα και εξελίχθηκε σε όρος που κατέλαβε όλη τη γη. Αποτελεί προεικόνιση της Μαρίας, από την οποία σαρκώθηκε ο Ιησούς χωρίς ανθρώπινη επέμβαση, χωρίς, δηλαδή, ανδρική σπορά. Εκμηδένισε την λατρεία των ειδώλων και απλώθηκε η διδασκαλία Του σε όλον τον κόσμο (Ματθ. 28, 18-20).

Στην Καινή Διαθήκη για την βάτο μίλησε ο Χριστός (βλ. *Μωυσήσ ἐμήνυσεν ἐπὶ τῆς βάτου* Λουκ. 20, 37) και ο πρωτομάρτυς Στέφανος (βλ. *τοῦτον ὁ θεὸς ἄρχοντα καὶ λυτρωτὴν ἀπέστειλεν ἐν χειρὶ ἀγγέλου τοῦ ὀφθέντος αὐτῷ ἐν τῇ βάτῳ* Πράξ. 7, 35), για την Κιβωτό του Νώε ο Χριστός (βλ. *εἰσῆλθε Νῶε εἰς τὴν κιβωτόν*, Ματθ. 24, 38), ο Παῦλος (βλ. *Πίστει χρηματισθεὶς Νῶε περὶ τῶν μηδέπω βλεπομένων, εὐλαβηθεὶς κατεσκεύασε κιβωτόν εἰς σωτηρίαν τοῦ οἴκου αὐτοῦ* Ἐβρ. 11, 7) και ο Πέτρος (βλ. *ἀπεξεδέχετο ἡ τοῦ θεοῦ μακροθυμία ἐν ἡμέραις Νῶε κατασκευαζομένης κιβωτοῦ* Α΄ Πέτ. 3, 20), ενώ στην Κιβωτό της Διαθήκης και στη λυχνία αναφέρθηκε ο Παῦλος (βλ. *σκηνὴ γὰρ κατεσκευάσθη ἡ πρώτη, ἐν ἣ ἡ τε λυχνία καὶ ἡ τράπεζα καὶ ἡ πρόθεσις τῶν ἄρτων, ἧτις λέγεται ἅγια. Μετὰ δὲ τὸ δευτερον καταπέτασμα σκηνὴ ἡ λεγομένη ἅγια ἁγίων, χρυσοῦν ἔχουσα θυμιατήριον καὶ τὴν κιβωτόν τῆς διαθήκης* Ἐβρ. 9, 2-4) και ο Ιωάννης (βλ. *ῶφθη ἡ κιβωτὸς τῆς διαθήκης κυρίου* Ἀποκ. 11, 19).

Από τα λεξιλογικά στοιχεία του θεοτοκίου ξεχωρίζουν η θεώρηση της Θεοτόκου ως ανώτερης, σπουδαιότερης όλων των δημιουργημάτων (στ. 388· πρβλ. *ἀνώτερον λέγων ὅτι...* Ἐβρ. 10, 8) και οι δύο τελευταίες του λέξεις. Ασώματοι (στ. 389· πρβλ. *οὔτε γὰρ στοιχεῖον οὔτ' ἐκ στοιχείων οἶόν τε εἶναι τοιαύτην ἔχοντα φύσιν, οὔτε τῶν σωματικῶν οὔτε τῶν ἀσωμάτων* Ἀριστ. Φυσ. 4. 1, 10) είναι οι άυλοι άγγελοι ως πνευματικά όντα. Μαζί με τους ανθρώπους μεγαλύνουν (στ. 389), δηλαδή, υπερυψώνουν την Θεοτόκο. Από την παράδοση του ρήματος αναφέρω τα χωρία: *ὑπερβάλλων ἐμεγάλυνε τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν παρὰ τῷ Τισσαφέρνει* (Θουκ. 8, 81), *μεγαλυνῶ αὐτόν ἐν αἰνέσει* (Ψαλμ. 68, 31) και *ἐμεγαλύνετο τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου* (Πράξ. 19, 17).

Όσον αφορά τα ονοματικά στοιχεία *βάτον καὶ πύλην καὶ λυχνίαν* και *κιβωτόν*, μαρτυρούνται, φυσικά, και στα αρχαιοελληνικά κείμενα, από τα οποία παραθέτω τα χωρία *περὶ δὲ κνήμησι βοείας κνημῖδας ραπτὰς δέδετο, γραπτῶς ἀλεείνων, χειριδὰς τ' ἐπὶ χειρὶ βάτων ἕνεκ'* (Όμ. ω227-229), *πύλαις διπλαῖς ἐνήλατο* (Σοφ. Ο. Τ. 1244), *ἐφρούρει κατάκλειστον οἶκοι, δι' ἔρημίαν ὀμιλίαις ἐτέρας καὶ ἀπειρίαν πραγμάτων ὡς φασιν ἀμάξια καὶ λυχνίας καὶ*

*δίφρους ξυλίνους καὶ τραπέζας τεκταινόμενον (Πλούτ. Δίων. 9) καὶ ἐσβάλλετέ
τ' ἐς τὰς κιβωτοὺς μετὰ τῶν μίλων (Ἄριστοφ. Σφ. 1056-1057).*

ΜΕΤΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Ο εξεταζόμενος κανόνας ψάλλεται σε ήχο πλάγιο δ'. Είναι γραμμένος σε ρυθμοτονικό μέτρο, στηριζόμενος στην εναλλαγή τονισμένων και άτονων συλλαβών. Η ανά ωδή μετρική του μορφή έχει αναλυτικά ως εξής:

Ωδή α': | — — | — — — | — | — —

— — — | — — (I)

— — — | | — (—)

— — | — | — —

— — — | — | — —

— — | — — | —

— | — | — — | — —

| — — — | — — | — — (I)

Ωδή β': | — — | — —

— — — | — — — — | — —

— — — — | — — — | — — — |

| — — — | — — — | (—) (—)

(—) (—) (—) | — — |

— | — — — — | — (—)

— — | — — — | (—)

(—) — | — —

Ωδή γ': — — — | — — — |

— — — | — — | —

— — | — — — | — — | —

— — | — — — |

— — — | — | — — (I)

— — — | — | —

| — — | — — | — —

Ωδή δ': | — — |

| — — | — — | — — (I)

— — | — (—)

| — — — | — —

— — — | | — — — |

— — — — | —

— | — | — — | — —

— | — — — | —

— — — — — | —

(—) (—) — — | — — | — — | — —

Ωδή ε': — — | — — | —

— — | — — | — — — — | (—) (—) (I)

— — | — | —

— — | — — | — — | — —

— — | — | —

— — — | — — — | —
— — | — — | — — | — —

Ωδή στ' : — | — — — — |
— | — | — — | — —
— | — — — — | (I)
— | — — | — —
— | — — | — —
— — | — | —
— — | — — — | — —

Ωδή ζ' : (—) — — | — — | —
— — | — — | —
— | — — — — |
— | — — — — | —
— | — — — — | —
— — | — — | — —
— — — | — — |
— | — — — — | —

Ωδή η' : — — — | — — — — | — — | —
(—)(—) (I) — | — — — — | —
— — — — | — — | — — — — | —

Ωδή θ' : | — — — — | — —
— — — | — — — | (—)
| — — — — | — | — —
— — | — — | — — (I)
— — — — | — — — — | — — | — —
— — | — — — — | — — (—) (I)(—) (—) (I)

Παρατηρήσεις: 1) Επικρατεί μεγάλη ποικιλία τονικών σχημάτων, που χαρακτηρίζει, άλλωστε, το συγκεκριμένο ποιητικό είδος. Φυσικά, υπερτερούν οι άτονες συλλαβές, που μπορεί να φτάνουν και τις τέσσερις στη σειρά, ενώ οι τονισμένες είναι λιγότερες (φτάνουν τις δύο στη σειρά σε πολύ λίγες περιπτώσεις).

2) Ο μουσικός τόνος ταυτίζεται με τον γραμματικό σε αρκετές περιπτώσεις και διαφέρει σε άλλες.

3) Η ισοστιχία των τροπαρίων τηρείται απαρέγκλιτα. Φαινομενικά μόνο η γ' στροφή της στ' ωδής έχει έναν στίχο λιγότερο, αφού, αν το δεύτερο ημιστίχιο του στίχου 277 θεωρηθεί ανεξάρτητος στίχος, το πρόβλημα λύεται χωρίς δημιουργία οποιουδήποτε μετρικού προβλήματος.

4) Η ισοσυλλαβία των αντίστοιχων στίχων των τροπαρίων κάθε ωδής γενικά τηρείται, αλλά παρατηρούνται αρκετές εξαιρέσεις (οι στίχοι 43, 48, 54, 79, 92, 95, 150, 184, 185, 195, 205, 225, 288, 325, 351, 359, 365, 381 έχουν μία παραπάνω συλλαβή από το κανονικό, ο στίχος 192 έχει δύο συλλαβές περισσότερες, οι στίχοι 2, 68, 69, 80, 355 έχουν μία λιγότερη συλλαβή από το αναμενόμενο, ο στίχος 253 έχει δύο συλλαβές λιγότερες, οι στίχοι 77, 343

έχουν τρεις συλλαβές λιγότερες από τους αντίστοιχούς τους, και ο στίχος 377 έχει τέσσερις συλλαβές λιγότερες από του αντιστοίχους του). Φαινομενικό μόνο είναι το πρόβλημα στους στίχους 303 και 304, καθώς μετατιθεμένης της λέξεως *κλεινοῦ* στον 304 επιλύεται άριστα.

5) Η ομοτονία δεν τηρείται πάντα. Υπάρχουν δείγματα άριστης σύνθεσης (ζ' στίχοι α' ωδής, α' στίχοι β' και θ' ωδής, στ' στίχοι γ', στ' και ζ' ωδής, δ' στίχοι ε', στ' και ζ' ωδής, β', ε', η' στίχοι ζ' ωδής και γ' στίχοι η' ωδής) και λιγότερο επιτυχημένης. Άλλωστε, η ισχύς των μετρικών κανόνων της ισοστιχίας, ισοσυλλαβίας και ομοτονίας στην ρυθμοτονική ποίηση χαλάρωσε με το πέρασμα των αιώνων.⁵²

⁵² Πολέμης-Μινέβα (2016) 19.

ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Το ποίημα που προσεγγίζουμε διακρίνεται για τις λογοτεχνικές του αρετές. Η συνεχής χρήση σχημάτων λόγου και καλολογικών στοιχείων ταιριάζει με τον χαρακτήρα του έμμετρου δημιουργήματος και συμβάλλει στον εντυπωσιασμό του προσευχομένου πιστού και στην εμπέδωση των μηνυμάτων που ο δημιουργός θέλει να τονίσει. Από την πληθώρα των αισθητικών στοιχείων του κειμένου ξεχωρίζω τα ακόλουθα:

- 1) Κοσμητικά επίθετα: Είναι πολλά και διάσπαρτα σε όλο το κείμενο τονίζοντας τις ιδιότητες των ουσιαστικών που προσδιορίζουν. Άλλα είναι απλά και άλλα σύνθετα, πολλά συνήθη και μερικά εντελώς ασυνήθιστα ή προιόντα της γλωσσοπλασίας του ποιητή, αναγκαία για μετρικούς λόγους. Καταγράφω τα εξής συμπεριλαμβάνοντας και μετοχές που λειτουργούν επιθετικά στο κείμενο: *παθεμβαθοῦς* (στ. 3), *ἔνδοξε* (στ. 4, 28, 36, 110), *ῥᾶον* (στ. 8), *σοφέ*, (στ. 10, 61, 154), *πατρικὴν* (στ. 12), *ἐχέφρων* (στ. 17), *πρόμου* (στ. 19), *φέριστε* (στ. 20), *χρηστὸν* (στ. 22), *φιλέρημος* (στ. 30), *μέγιστος* (στ. 31), *Ἰλεωτάτην* (στ. 33), *φοβεράν* (στ. 35), *ἀκουστικωτάτην* (στ. 37), *καλοῦσαν, πατρόφιλοι* (στ. 39), *πανάνγοις* (στ. 41), *ἀγνή* (στ. 45), *θεοτόκον* (στ. 46, 329, 347), *ἡδείας* (στ. 49), *ἡδύνουσα* (στ. 56), *σοφὸν* (στ. 64), *μακάριε* (στ. 65), *μαχησάμενος* (στ. 66), *στερρῶ* (στ. 69), *ἄπαιστον* (στ. 73), *γεραιρόντων, πνευματικαῖς* (στ. 75), *πρέπουσί, εὐφημούντων* (στ. 76), *οὐρανίου* (στ. 78), *θείας* (στ. 79), *γηθόμενον* (στ. 82), *ἀσκανδάλιστον* (στ. 83), *έθελοκάκου* (στ. 84), *ἀληθῆς* (στ. 87), *γεγονῶς* (στ. 91), *μείνας* (στ. 92), *παρέχοντος* (στ. 108), *πληγέντας* (στ. 104), *ἀπεγνωκότη* (στ. 106), *παμμέγιστε* (στ. 110), *ἀναλώσασαν* (στ. 114), *χωρήσασαν* (στ. 115), *πανάριστος* (στ. 122), *τρισμακάρ* (στ. 127, 191, 232), *βλαβεράς* (στ. 129), *πανθαύμαστε* (στ. 131), *πληκτικός* (στ. 132), *φοβερός, ἀνδρεῖος* (στ. 133), *ἡδύς, ἀκέστωρ, πρᾶος* (στ. 134), *Μενοθευμένην* (στ. 139), *ἀκολάστου* (στ. 140), *κληρώσαντι* (στ. 143), *μητρᾶνασσα ἀγνή θεομηῆτορ* (στ. 148), *πανάριστόν* (στ. 169), *κατιδῶν* (στ. 173), *φαεσφόρον* (στ. 175), *λάμποντα* (στ. 176), *ἡλιακάς* (στ. 177), *στίλβοντα* (στ. 178), *πανευλαβῆς* (στ. 183), *ἐκλεκτή*, (στ. 184), *σοφοί*, (στ. 187), *ἐπάξιος* (στ. 204), *ἀρίστῳ* (στ. 209), *Θεοτόκε* (στ. 214), *ἄτρεπτον, ἀσύγχυτον* (στ. 216), *ἄχραντε* (στ. 217), *εὐμηκεῖς* (στ. 227), *κρείττονος* (στ. 237), *αὐχμῶσαν* (στ. 243), *Μεμνημένος* (στ. 245), *αὐξάνοντα* (στ. 248), *ὀρθοτομοῦντα* (στ. 250), *ἀφρόνων* (στ. 255), *προστάτην* (στ. 256), *ἀκράδαντον* (στ. 258), *Ἰφθιμος* (στ. 273), *δόλιον* (στ. 275), *πολύμορφον* (στ. 276), *ἀριστότατε* (στ. 285), *μητροπάρθενε* (στ. 289), *ἄπας* (στ. 293), *θεῖον* (στ. 296), *μέγιστον* (στ. 297), *εὐλογητός* (στ. 300, 308, 324, 332), *χαρμόσυνον, κλεινοῦ* (στ. 303), *τρισοσίου* (στ. 304), *Παρθενικῆς* (στ. 325), *Ἱστορικαῖς* (στ. 339), *ἐπιταφίσις* (στ. 341), *ύψιστου* (στ. 351), *αὐλοῖς* (στ. 358), *ἀγίου* (στ. 363), *Πλήρης* (στ. 366), *παναγία, μυρίζοντος* (στ. 370), *παμμάκαρ* (στ. 373), *πρῶται* (στ. 374), *πραῶνυμε* (στ. 378), *οὐρανοδρόμε* (στ. 379), *πανόλβιε* (στ. 380),

ἀκατάφλεκτον (στ. 384), *ἐνδοξον* (στ. 386), *ἄγιον* (στ. 387) *ἀνωτέραν*, *πανάχραντε* (στ. 388) και *ἀσωμάτοις* (στ. 389).

- 2) Παρομοιώσεις: Λίγες (η ανάγκη τήρησης των μετρικών κανόνων δεν επιτρέπει την εκτεταμένη χρήση του συγκεκριμένου εκφραστικού σχήματος), αλλά ιδιαίτερα εκφραστικές. Καταγράφω τις ακόλουθες: Συσχέτιση του οσίου με τους γνωστούς για την άσκησή τους στην έρημο προφήτες Ηλία και Ιωάννη Βαπτιστή (στ. 31-32), παραλληλισμός του με τον Α. Παύλο λόγω της αυστηρής συμπεριφοράς και των δύο προς τα σώματά τους (στ. 63) και της πατρικής καθοδήγησής του Ιλαρίωνος στην πριν δαιμονισμένη ερωτευμένη κόρη, ανάλογη της καθοδήγησης του αποστόλου στην αγία Θέκλα (στ. 145), παρομοίωσή του με κραταιό πολεμιστή, αφού και ο όσιος ήταν μαχητής στον άορατο πόλεμο κατά του Διαβόλου (στ. 69), παρομοίωση της κουραστικής προσπάθειας του οσίου για την απόκτηση των χριστιανικών αρετών με την ανηφορική πορεία του ορειβάτη προς την κατάκτηση της κορυφής του βουνού (στ. 97-98). Η πνευματική συμπόρευση και ταύτιση του οσίου με τον Μ. Αντώνιο οδηγεί τον ποιητή να παρομοιάζει την αγία δυάδα με μια ψυχή σε δύο σώματα (στ. 185-186), η ανάβαση του οσίου στον ουρανό μέσω των αρετών του παρομοιάζεται με ανέβασμα στα σκαλοπάτια μίας σκάλας (στ. 228-230). Η επίγεια ζωή παρομοιάζεται με σκοτάδι σε σχέση με την παραδείσια (στ. 238-239) και ο όσιος με τον προφήτη Ηλία λόγω της θαυματουργικής δράσης και των δύο κατά της ανομβρίας (στ. 242-244). Η θεραπεία του παραλύτου της Πάφου από τον όσιο παραλληλίζεται με την αντίστοιχη του παραλύτου της Καπερναούμ από τον Χριστό (στ. 309-314). Όλη η γη παρουσιάζεται ως προστάτις του άψυχου σώματος του κοιμηθέντος οσίου (στ. 362-363) και ο ίδιος παρομοιάζεται λόγω των θείων δωρεών που απολαμβάνει με πολυπροικισμένη νύφη (στ. 364-365).
- 3) Εικόνες: Χωρίς να είναι ο ποιητής ιδιαίτερα παραστατικός χρησιμοποιεί οπτικές και ακουστικές εικόνες, στατικές ή κινητικές, νοητές ή πραγματικές, βασισμένες στον βίο του οσίου ή στη φαντασία του, εντοπισμένες στον γήινο ή στον επουράνιο χώρο, στα περιγραφικά, και όχι μόνο, σημεία του κανόνος, που καθιστούν πιο εύληπτα τα μηνύματά του. Από αυτές ξεχωρίζω τις ακόλουθες: Η αναχώρηση του Ιλαρίωνος από την πατρική γη και την ειδωλολατρία των γονέων του (στ. 11-12), η διδασκαλία του Μ. Αντωνίου στην αυγυπτιακή έρημο (στ. 18-20), η διανομή της πατρικής περιουσίας του οσίου στους πένητες και η ερημική μοναστική του ζωή (στ. 25-29, 231-234), η φωνή του Ιησού προς του δικαίους κατά την Μέλλουσα Κρίση (στ. 39-40), η Θεοτόκος βρεφοκρατούσα (στ. 41-42), η πολύ λιτή διατροφή του οσίου (στ. 51-56), ο αυτοβασανισμός του σώματος του οσίου με το ψύχος και τη δίψα (στ. 60-62), ο αγώνας του οσίου κατά του Διαβόλου και η ήττα του τελευταίου με την καταβύθισή του στην κόλαση (στ. 65-72), η εξύμνηση του οσίου από τους εορτάζοντες πιστούς (στ. 75-77, 198-202, 293-308, 341), η άνοδος του οσίου στο ύψος των αρετών και η λήψη εκ μέρους του του χαρίσματος των θαυματουργιών (στ. 97-101), η θεραπεία της στειρότητας (στ. 102-

103), η θεραπεία των γιων της Αρισταινέτης και η απόδοσή τους στον απεγνωσμένο πατέρα τους (στ. 104-107), η θεραπεία της τυφλής γυναίκας (στ. 111-112), ο πόλεμος του οσίου κατά των δαιμόνων και τα χτυπήματά του προς αυτούς (στ. 120-122, 125-128), η λύτρωση του ηνιόχου (στ. 123-124), η ίαση της δαιμονισμένης ερωτευμένης νέας και η προσφορά της στον Χριστό μέσω των διδασχών του οσίου προς αυτήν (στ. 139-144), η αδυναμία των αγγελικών δυνάμεων να υμνήσουν αξίως τον Χριστό (στ. 146-147), η αδιάλειπτη ικεσία της Θεοτόκου στον Ιησού υπέρ των πιστών (στ. 149-151), τα ασθενή ψελλίσματα των νηπίων προς τους πατέρες τους (στ. 162), η παρουσίαση του επαίνου του οσίου ως στολισμό από τριαντάφυλλα (στ. 165-166), τα επαινετικά λόγια του Μ. Αντωνίου για τον Ιλαρίωνα (στ. 173-179), η κοινή ζωή των ομνοοούντων Ιλαρίωνος-Μ. Αντωνίου (στ. 183-192), η εξύμνηση της Θεοτόκου από τους πιστούς (στ. 221-222, 384-389), η παρουσίαση του οσίου ως εύφορο, καλλιεργημένο, καρποφόρο χωράφι (στ. 224-227), η ανύψωση του οσίου στον ουρανό (στ. 228-230, 238-239, 354-357), η αγαλλίαση και ανάπαυση του οσίου στον ουρανό (στ. 235-237, 342-344, 350-353, 358-359), η παράδοση των κλειδιών του ουρανού στον όσιο και η λύση της ανομβρίας (στ. 240-244), η ασθένεια και τα ψυχικά τραύματα του ποιητή από τον ανηλεή πόλεμο του Διαβόλου (στ. 259-265), η κατανίκηση μέσω του πυρός του δράκοντος της Δαλματίας από τον Ιλαρίωνα (στ. 273-278), η θεραπεία του παράλυτου από τον Ιησού (στ. 309-311), η θεραπεία του παράλυτου από τον Ιλαρίωνα και η έκφραση της χαράς του (στ. 312-316), η θεραπεία του υδρωπικού και η ενθουσιώδης αντίδρασή του (στ. 319-324), η δοξολόγηση του Θεού από τους πιστούς (στ. 330-332), η αγαλλίαση των αγγελικών δυνάμεων και η εξύμνηση του Θεού από αυτές (στ. 333-335), η διάβαση της Ερυθράς Θάλασσας (στ. 336), η αντιμετώπιση της μανιασμένης θάλασσας από τον όσιο (στ. 336-338), η ευωδία του τάφου και των λειψάνων του οσίου (στ. 366-368), η χαρά των πάντων στη μνήμη του οσίου (στ. 372-377).

- 4) Σχήμα Υπερβατό: Με τη διάσπαση της συνηθισμένης σειράς των λέξεων και την απομάκρυνση των συνδεομένων μεταξύ τους λέξεων δημιουργεί έντονη αισθητική εντύπωση. Φυσικά, τα ανωτέρω φαινόμενα συμβαίνουν κυρίως για μετρικούς λόγους. Σημειώνω τα εξής: *τῆς ἐν ἐρήμῳ φωνῆς* (στ. 18), *τοῦ μοναστῶν πρόμου Ἀντωνίου* (στ. 19-20), *τόν σόν προφητικῶς πλοῦτον* (στ. 26-27), *ὁ τοῦ Κυρίου σου Πρόδρομος* (στ. 32), *τὴν αὐτοῦ ἀγγελίαν* (στ. 38), *ταῖς πανάγνοις σου ἀγκάλαις φέρουσα τόν τοῦ παντός ποιητήν*, (στ. 41-42), *τῆς ἡδείας σου διαίτης* (στ. 49-50), *ὁ τῷ Ἰώβ ποτε μαχησάμενος, ταῖς κατὰ γαστέρος γαργαλίζων ἡδοναῖς* (στ. 66-67), *τῶν σε γεραιρόντων* (στ. 75), *ὁ ἐκ τῆς παρθένου γεγονώς* (στ. 91), *τὴν ἐν θαύμασι σαφῶς χαρίτωσιν εἰσδέχεσαι καὶ τὸ τῆς στεῖρας πρῶτον ἄγονον* (στ. 100-103), *τοῦ τὴν ἰσχὺν παρέχοντος* (στ. 108), *Τῆ τοῦ Χριστοῦ ἰσχύι ταύτην ἰάσω καὶ χάριτι* (στ. 116-117), *τοὺς ἀρρωστεῖαις παρέντας* (στ. 119), *τῆς σῆς, πῶς, σοφέ, ἐπικουρήσεως* (στ. 153-154), *Ὁ κατιδὼν ἔφη σε λύχνον Ἀντώνιος* (στ. 173-174), *τῆ τοῦ Πατρός, ἄχραντε, βουλή* (στ. 217), *ταῖς αὐτοῦ ἀπάταις* (στ. 264), *ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν Θεός* (στ.

299-300, 307-308, 323-324, 331-332), τὸν τῷ κήπῳ προσμένοντα (στ. 314), ταῖς ἐπιταφίαις γεραίρωμεν ὠδαῖς (στ. 341), τῶν Θεοτόκον πιστῶς σε ἀνυμνούντων (στ. 347), τοῦ ὑψίστου εἰς χεῖρας Θεοῦ (στ. 351), ταῖς αὐλοῖς ἐπαγάλλει δυνάμεσιν (στ. 358), τοῦ ἁγίου σου σώματος (στ. 363), τοῦ κτίστου τῶν ἀπάντων Θεοῦ (στ. 365), τοὺς ἐν αὐτῇ σε μεγαλύνοντας (στ. 371), τὴν τῶν κτισμάτων ἀνωτέραν (στ. 388).

- 5) Αντιθέσεις: Εντοπίζονται διάσπαρτες σε ὅλο το ποίημα και συμβάλλουν στην ευκρινή νοηματοδότηση των λεγομένων του ποιητή. Παραθέτω τις ακόλουθες: Ἰλεωτάτην τοῦ κριτοῦ γενέσθαι μοι πρεσβείαις σαῖς δυσωπῶ τὴν φοβερὰν κρίσιν (στ. 32-35), ἀδιαφθόρως μήτηρ ὠφθης και διέμεινας αγνή και μετὰ γέννησιν (στ. 43-45), ο χαρακτηρισμός του ασκητικότετου δαιτολογίου του οσίου ως γλυκοῦ και ευχάριστου (στ. 49-56), ὁ ἐκ τῆς παρθένου γεγονῶς ὅπερ οὐκ ἦς (στ. 92), τὴν ἀκέστοροι τὸ πρὶν τὰ κτηθέντα ἀναλώσασαν εἰκῆ και εἰς οὐδὲν χωρήσασαν (στ. 113-115), ο χαρακτηρισμός του οσίου ως φοβεροῦ και αποτελεσματικοῦ πολεμιστοῦ κατὰ των δαιμόνων αφενός και ως γλυκοῦ, θεραπευτοῦ και πρᾶου σχετικὰ με τους ανθρώπους αφετέρου. Τους πρώτους πολεμὰ ἀδυσώπητα και τους δεύτερουσ ελεεῖ (στ. 132-138), ἐξ ἀκολάστου λυτροῦσαι νεανίσκου, ἀσκητᾶ, τὴν παρθένον (στ. 140-141), διέμεινας παρθένου μετὰ τόκον (στ. 219-220), ἀναβάς ἐκεῖθεν πρὸς οὐρανόν ἐκ γῆθεν (στ. 228-229), Παρθενικῆς ἐκ νηδύος σαρκωθεῖς (στ. 325-326).
- 6) Μεταφορές: Εντοπίζονται πολλές και διάσπαρτες σε ὅλο το κείμενο, εμπνευσμένες ἄλλοτε ἀπὸ τον φυσικό κόσμο και τη γεωργική ζωή, ἄλλοτε ἀπὸ τις πολεμικές συρράξεις της εποχῆς και ἄλλοτε ἀπὸ την καθημερινότητα. Αναφέρω τις ακόλουθες: ἐναποσμήχων με παθεμβαθοῦς ρύπου (στ. 2-3), τῆς ἐρήμου τὸ θρέμμα, τοῦ κόσμου ἔρκος και ἔρεισμα ῥᾶον τε πιστῶν καταφύγιον (στ. 6-9), τὸ μέλι ἀρύεσαι γάλα τε ποτίζεις (στ. 18-16), τὸν ζυγὸν εἰσδέχεσαι...βαστάσαι τοῦτον ἐλόμενος (στ. 21-23), Ῥέοντα...ὡς ὀρῶν...τὸν σὸν... πλοῦτον (στ. 25-27), ὁ πηγαῖ γεωργεῖν εἰώθασιν (στ. 51-52), τὸ σαρκίον...ἐκτῆκων ψύχει και δίψει (στ. 60-62), Μέγα παλαίει σοι ὁ τῷ Ἰῶβ ποτὲ μαχησάμενος, ταῖς κατὰ γαστέρος γαργαλίζων ἡδοναῖς, τρίζων τοῖς ὁδοῦσιν (στ. 65-68), τὸ ποίμνιον...φρούρει...ασκανδάλιστον τηρῶν...προσβολῆς τοῦ ἐχθροῦ (στ. 81-85), χαρίτωσιν εἰσδέχεσαι και τὸ τῆς στεῖρας πρώτον ἄγονον λύεις (στ. 101-103), Νόσω πληγέντας (στ. 104), εἰς οὐδὲν χωρήσασαν (στ. 115), Ἀποκαθάρας τῶν δεινῶν τοὺς ἀρρωστειαῖς παρέντας τῶν δαιμόνων, κατ' ἐχθρῶν ἐκστρατεύεις και μαστίζεις ἀφειδῶς (στ. 118-121), Θωρακισάμενος σταυρῶ τοῦ Ἰησοῦ παρατάττει ἀνδρικῶς κατὰ δαιμόνων (στ. 125-127), ὡς πληκτικὸς σὺ κατ' ἐχθρῶν,...ὡς ἡδύς τε... πεφανέρωσαι βροτοῖς (στ. 132-135), προσάγεις τῷ Χριστῷ θύμα τὸ πρὶν κληρώσαντι ταῖς διδαχαῖς στηρίζων (στ. 142-144), δρέψη τοὺς καρπούς σου (στ. 160), ποίοις ῥόδων κάλυξι ῥοδίσω σε, τὸν ῥοδισμόν πάντων τῶν πιστῶν (στ. 165-167), ῥοδίσω τοῖς τρόποις τὸν ἔπαινον; (στ. 172), ἔφη σε λύχνον Ἀντώνιος φασφόρον λάμποντα τοῖς πέρασιν ἡλιακάς τε μαρμαρυγὰς στίλβοντα τῇ δόξῃ τῶν ἀρετῶν τὴν λαμπρότητα, δι' ὧν αὐγάζεις,

πάτερ, καὶ φαιδρύνεις πυρσεύων μοναστῶν τὰς χορείας λαμπρότατα (στ. 174-182), Λύσαις ἡμᾶς ἅπαντας, πάτερ, τῶν θλίψεων, λύσαις κινδύνων, λύσαις περιστάσεων (στ. 193-196), Ἄρδευθείς ἐγκρατεία, πιανθείς καρτερία, ἀγνεία, καὶ προσευχῆ, ἀρετῶν τοὺς πτόρθους εὐμηκεῖς ἀνεβλάστησας (στ. 224-227), τὰς κλεῖς πιστεύει οὐρανῶν πρὸς Θεοῦ ἐμπιστότατα καὶ εὐχῆ ἀνοίγεις (στ. 240-242), ταύτην θάλπε, σὺν τοκεῖα τὰ πλήθη αὐξάνοντα τῆ χειρὶ κρατύνων, τὸν τοκετεῖν ὀρθοτομοῦντα ἀληθείας τὸν λόγον (στ. 247-251), σέ...ἀκράδαντον τεῖχος κεκτήμεθα (στ. 256-258), μότωσον ὠτειλὰς τραυμάτων, ὧν τέτμηκεν ἐχθρὸς ὑποσύρας με ταῖς αὐτοῦ ἀπάταις καὶ μαστίξας ἀπηνέστατα (στ. 261-265), τὰ ἄνω τὰ βασιλεία (στ. 272), Νενέκρωται τοῦ ἐχθροῦ ἰσχὺς ἢ πᾶσα καὶ δύναμις καὶ βέβληται (στ. 279-281), σέ ἀνεστήλωσεν κατ' ἐχθρῶν ῥομφαίαν καὶ πιστῶν τεῖχος καὶ ἔρεισμα (στ. 290-292), παρήκαμεν στήσαι χαρμόσυνον ἑορτὴν (στ. 302-303), ψυχὴν ἀπέδωκας τοῦ ὑψίστου εἰς χεῖρας Θεοῦ (στ. 350-351), Ὑλῆς ἀπανίστασαι, ποθέων, πάτερ, αὐληῆσαι· σῶμα ὄθεν ἀποτίθεσαι, φυλακῆς ἐξαγόμενος (στ. 354-357), Ἔχεις τὰ οὐράνια κληρονομίαν (στ. 360-361), Πλήρης...ἡ δὲ παναγία μνήμη μύρου μυρίζοντος (στ. 366-370), Ἔχονται τὰ σύμπαντα χαρᾶς (στ. 372-373), Σέ τὴν ἀκατάφλεκτον βάτον καὶ πύλην καὶ λυχνίαν, σέ τὴν κιβωτὸν τὴν ἔνδοξον, σέ τὸ ὄρος τὸ ἅγιον (στ. 384-387).

- 7) Χιαστό: σὺν Ἀντωνίῳ, Ἰλαρίων τρισμάκαρ, καὶ σὺν Ἰλαρίωνι πάλιν, Ἀντώνιε (στ. 190-192).
- 8) Ρητορικές ερωτήσεις: Αποτελοῦν ἀλλαγὴ ὑφους, με ἀποτέλεσμα νὰ ξαφνιαζοῦν ευχάριστα τὸν ἀκροατὴ. Βρίσκονται στὸς στίχους 153-156 καὶ 163-172.
- 9) Ομοιοτέλευτα, τέλεια ἢ ἀτελή: τῶν μοναστῶν τὸ καύχημα, τῆς ἐρήμου τὸ θρέμμα, τοῦ κόσμου ἔρκος καὶ ἔρεισμα (στ. 5-7), τὴν καταφυγὴν καὶ προστάτιν (στ. 48), ἀτρυγητί, ἀμισθί, (στ. 53), ψύχει καὶ δίψη (στ. 62), γαργαλίζων ἡδοναῖς, τρίζων τοῖς ὁδοῦσιν, ἀπειλῶν (στ. 67-68), ἀφύρτως, ἀδιαιρέτως ἠνωμένος (στ. 94-95), κατὰ παθῶν καὶ νόσων (στ. 109), τὴν πηρὴν βλέπειν (στ. 111), ἀναλώσασαν εἰκῆ καὶ εἰς οὐδὲν χωρήσασαν (στ. 114-115), κατ' ἐχθρῶν ἐκοστρατεύεις καὶ μαστίξεις (στ. 120-121), Ὡς πληκτικὸς σὺ κατ' ἐχθρῶν, ὡς φοβερός, ὡς ἀνδρεῖος, ὡς ἡδύς τε, ὡς ἀκέστωρ, ὡς πρᾶος (στ. 132-134), ἀμείψη, πάτερ, τὰ γέρα σου καὶ δρέψη τοὺς καρπούς σου (στ. 159-160), Ὁ κατιδὼν ἔφη σε λύχνον Ἀντώνιος φασεφόρον λάμποντα τοῖς πέρασιν ἠλιακάς τε μαρμαρυγὰς στίλβοντα τῆ δόξη τῶν ἀρετῶν τὴν λαμπρότητα, δι' ὧν αὐγάξεις, πάτερ, καὶ φαιδρύνεις πυρσεύων μοναστῶν τὰς χορείας λαμπρότατα (στ. 173-182), ἡμᾶς ἅπαντας, πάτερ, τῶν θλίψεων, λύσαις κινδύνων, λύσαις περιστάσεων τοὺς ὑμνητάς σου καὶ πρεσβευτάς, ὅπως εὐφημεῖν σε εἰς τέλος μὴ διαλείπωμεν ἐν ὕμνοις τε ἐξάδειν, καταχρέως γεραίρειν καὶ δοξάζειν ἐν πόθῳ τὴν μνήμην σου (στ. 193-202), ὕμνος ἐπαίνων, ὕμνος ευφημησέων (στ. 205-206), ἰατρῶ τῶν νοσοῦντων, πατρὶ δὲ μοναζόντων (στ. 210-211), Ἄρδευθείς ἐγκρατεία, πιανθείς καρτερία, ἀγνεία (στ. 224-225), ἀναβάς ἐκεῖθεν πρὸς οὐρανὸν ἐκ γῆθεν (στ. 228-229), Ρύσαις τῶν παθημάτων τῶν ψυχῶν, Θεοτόκε, τοὺς λάτρας σου καὶ ἀθέων θράση καὶ βουλάς τὰς ἀφρόνων (στ. 252-

255), Ἐπέλθοις τοῖς ὕμνωδοῖς τοῖς ἀνυμνοῦσι τὴν μνήμην σου καὶ δοίης σὺ πρὸς Θεὸν τῶν ὕμνων τὴν ἄμειψιν, τῶν γερῶν τὴν εἴσπραξιν, ἰλασμόν πταισμάτων (στ. 266-271), Νενέκρωται τοῦ ἐχθροῦ ἰσχύς ἢ πᾶσα καὶ δύναμις καὶ βέβληται τῇ ἐν σοὶ στερρότητι φέριστα καὶ ὄντως ἠφάνισται (στ. 279-283), κλεινοῦ τοῦ τρισσοῦ (στ. 303-304), Ἀνυμνείσθω τὸ θαῦμα, διηγείσθω τὸ πρᾶγμα (στ. 317-318), Ἱστορικαῖς σε ταῖς ἀοιδαῖς ἀποροῦντες, Ἰλαρίων, ὑμνήσαι ἐν πίστει, ταῖς ἐπιταφίσις γεραίρωμεν ὡδαῖς σε (στ. 339-341), δοξολογῶν καὶ μεγαλύνων (στ. 359), πρῶται ἐκκλησίαι γήθονται, μονασταὶ δὲ ἀγάλλονται, ἱερεῖς καὶ δοῦλοι εὐφραίνονται (στ. 374-376).

10) Επαναλήψεις: Ἔγνωμεν, Ἔγνωμεν (στ. 89), Ὡς πληκτικὸς σὺ κατ' ἐχθρῶν, ὡς φοβερός, ὡς ἀνδρεῖος, ὡς ἠδύς τε, ὡς ἀκέστωρ, ὡς (στ. 132-134), Ποίοις ὡδῆς ἔπεσι ἐγκωμιάσω σε, ποίοις (στ. 163-165), Λύσαις ἡμᾶς ἅπαντας, πάτερ, τῶν θλίψεων, λύσαις κινδύνων, λύσαις περιστάσεων (στ. 193-196), Ὑμνος ὡδῆς πρέπει σοι ὄντως ἐπάξιος, ὕμνος ἐπαίνων, ὕμνος ευφημήσεων, ὡς ἱατρῶ τε καὶ ὡς πατρὶ καὶ ὡς διδασκάλῳ ἀρίστῳ αὐθις ὑπάρχοντι, ἱατρῶ τῶν νοσοῦντων, πατρὶ δὲ μοναζόντων, διδασκάλῳ (στ. 203-212), ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν Θεὸς εὐλογητὸς εἶ (στ. 299-300, 307-308, 323-324, 331-332), Σέ τὴν ἀκατάφλεκτον βάτον καὶ πύλην καὶ λυχνίαν, σέ τὴν κιβωτὸν τὴν ἔνδοξον, σέ τὸ ὄρος τὸ ἅγιον σέ (στ. 384-388). Δείχνουν τὴν συναισθηματικὴ ἔνταση τοῦ ποιητῆ καὶ τὴν ἐπιμονὴ τοῦ στα ἐκφραζόμενα νοήματα.

11) Παρηχήσεις: ρόδων κάλυξι ροδίσω σε, τὸν ροδισμόν πάντων τῶν πιστῶν καὶ τῆς οἰκουμένης πανάριστόν σε διδάσκαλον, εἰ μὴ σοῦ τοῖς λογίοις διδαχθεῖς ἀναμέλψω καὶ ροδίσω (στ. 165-172), λύχνον Ἀντώνιος φαεσφόρον λάμποντα τοῖς πέρασιν ἠλιακάς τε μαρμαρυγὰς στίλβοντα τῇ δόξῃ τῶν ἀρετῶν τὴν λαμπρότητα, δι' ὧν αὐγάζεις, πάτερ, καὶ φαιδρύνεις πυρσεύων μοναστῶν τὰς χορείας λαμπρότατα (στ. 174-182), πατρὶ σὺν Ἀντωνίῳ, Ἰλαρίων τρισμάκαρ, καὶ σὺν Ἰλαρίωνι πάλιν, Ἀντώνιε (στ. 190-192), γενεαὶ γενεῶν (στ. 222), Ἰλαρίων τρισμάκαρ, ἐφερωνύμησας, ἱλαρῶς σκορπίσας πενηθεῖσι τῷ τάχει τὸν ἔλεον καὶ ἰδοὺ ἀγάλλει σὺ πρὸς Θεὸν ἐπαπολαύων ἱλαρώτατα (στ. 232-237), τρισμάκαρ Ἰλαρίων ἀριστότατε (στ. 284-285).

Τὰ τρία τελευταῖα σχήματα δημιουργοῦν ἔντονες ἀκουστικὲς ἐντυπώσεις ἐγείροντας τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἀκροατῶν γιὰ τὴν παρακολούθησιν καὶ κατανόησιν τοῦ ποιήματος.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ⁵³

Ὁ κανὼν, ἦχος πλ. δ´, φέρων ἀκροστιχίδα, Ἰλαρίων,
με τῶν παθῶν ἀποπλύνας ὑμνεῖν διδάξεις εὖ ἔπεα.

Ῥδὴ α´. Ἀρματηλάτην Φαραῶ ἐβύθισεν

- Ἵνα σοι ἄσω τὴν ὁδὴν σὺ δίδαξον
ἐναποσμήχων με
παθεμβαθοῦς ρύπου,
Ἰλαρίων ἔνδοξε,
5 τῶν μοναστῶν τὸ καύχημα,
τῆς ἐρήμου τὸ θρέμμα,
τοῦ κόσμου ἔρκος καὶ ἔρεισμα
ῤῥον τε πιστῶν καταφύγιον.
- Λελογισμένως¹⁵⁷⁶ Ἀβραὰμ μιμούμενος
10 τὸν πατριάρχην, σοφέ,
γῆν παρορᾶς ἄλλην
πατρικὴν καὶ εἰδῶλα
καὶ Χαναὰν ἀνταλλάττει
τὴν Χριστοῦ ἐκκλησίαν,
15 ἐξ ἧς τὸ μέλι ἀρύεσαι
γάλα τε ποτίζεις ὡς νάματα.¹⁵⁷⁷
- Ἄγαν ἐχέφρων ἀκουστής γεγένησαι
τῆς ἐν ἐρήμῳ φωνῆς
τοῦ μοναστῶν πρόμου
20 Ἄντωνίου, φέριστε,
καὶ τὸν ζυγὸν εἰσδέχεσαι
τὸν χρηστὸν,¹⁵⁷⁸ Ἰλαρίων,
βαστάσαι τοῦτον ἐλόμενος,
μάκαρ, ἐκ νεότητος πρῶτιστα.
- Ῥέοντα, πάτερ, ὡς ὀρῶν ἐσκόρπισας
τοῖς πενομένοις τὸν σὸν
προφητικῶς πλοῦτον,
Ἰλαρίων ἔνδοξε,
καὶ τὰς ἐρήμους ὤκησας,
30 λίαν ὦν φιλέρημος,
Ἥλιας ὡσπερ ὁ μέγιστος

1576. *correximus*: λελογισμένος F Demetrakopoulos

1577. *an vāma ti scribendum?*

1578. *correximus*, cf. *evangelium secundum Matthaeum* 11, 30: Χριστὸν F Demetrakopoulos

⁵³ Πολέμης-Μινέβα (2016) 278-291.

καὶ ὁ τοῦ Κυρίου σου Πρόδρομος.

- Ἰλεωτάτην τοῦ κριτοῦ γενέσθαι μοι
πρεσβείαις σαῖς δυσωπῶ
35 τὴν φοβερὰν κρίσιν,
Ἰλαρίων ἔνδοξε,
καὶ ἀκουστικωτάτην¹⁵⁷⁹ τε
τὴν αὐτοῦ ἀγγελίαν
καλοῦσαν, <<δεῦτε, πατρόφιλοι,
40 τὰ τῆς βασιλείας κληρώσασθαι.>>

θεοτοκίον

- Ἐν ταῖς πανάγνοις σου ἀγκάλαις φέρουσα
τὸν τοῦ παντὸς ποιητήν,
ἀδιαφθόρως μήτηρ
ῶφθης καὶ διέμεινας
45 ἀγνή καὶ μετὰ γέννησιν·
ὅθεν σε Θεοτόκον
κυρίως πάντες δοξάζομεν,
τὴν καταφυγὴν καὶ προστάτιν ἡμῶν.

- Ῥδὴ β´. Ἴδετε, ἴδετε ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ πρὸ τῶν αἰώνων
Ἵ τῆς ἡδείας σου
50 διαίτης, πάνσοφε, ἥς διαίτησαι¹⁵⁸⁰
ἄλες σοι τὸ πέμμα, τὸ δὲ πόμα ὃ πηγαὶ
γεωργεῖν εἰώθασιν ἀφθόνως,
ἀτρυγητί, ἀμισθί,
τὰ ὅσα ἐν μέτρῳ¹⁵⁸¹ ἰσχάδες¹⁵⁸²,
55 αἱ βοτάναι δὲ τρυφὴ
ἢ ἡδύνουσα.

- Νοῦν ἐκπληττόμεθα
ἐνωπιζόμενοι τὰ τῶν πόνων σου,
πῶς τῇ ἐγκρατεία, τῇ ἀσκήσει τε ὁμοῦ
60 σοῦ ὑπωπιάζων τὸ σαρκίον
ἐδουλαγώγεις, σοφέ,
ἐκτήκων ψύχει καὶ δίψη
κατὰ Παῦλον τὸν σοφόν,
ὦ μακάριε.

- 65 Μέγα παλαίει σοι
ὁ τῷ Ἰώβ ποτε μαχησάμενος,
ταῖς κατὰ γαστέρος γαργαλίζων ἡδοναῖς,

1579. *correximus*: ἀκουστικωτάτην F Demetrakopoulos

1580. *correximus* (pro διήτησαι): διαίτησε F Demetrakopoulos

1581. *correximus*: ἐμμέτρῳ F, ἐμμέτρως Demetrakopoulos

1582. *correximus*: σχάδες F Demetrakopoulos

τρίζων τοῖς ὁδοῦσιν, ἀπειλῶν
ὡς ὀπλίτη στερρῶ,¹⁵⁸³
70 ἀλλ' ἔρριπται τῷ σημείῳ
τοῦ σταυροῦ καταπεσῶν
εἰς τὴν ἄβυσσον.

Ἔντευξιν ἄπαυστον
ὑπὲρ ἡμῶν Θεῶ, πάτερ, πρόσφερε
75 τῶν σε γεραιρόντων ἐν ᾧδαῖς πνευματικαῖς
πρέπουσί τε ὕμνοις εὐφημούντων
τὴν μνήμην σου
τυχεῖν τε τῆς οὐρανόου
βασιλείας καὶ τῆς θείας
80 ἐλλάμψεως.

Τοῦτο τὸ ποίμνιον
τὸ νῦν γηθόμενον ἐν τῇ μνήμῃ σου
φρούρει σαῖς πρεσβείαις ἀσκανδάλιστον¹⁵⁸⁴ τηρῶν
τῆς ἐθελοκάκου ἐπηρείας
85 καὶ προσβολῆς τοῦ ἐχθροῦ
καὶ σκέπε ὡς ποιμνιάρχης
μοναζόντων ἀληθῆς
καὶ διδάσκαλος.

θεοτοκίον

Ἔγνωμεν, ἔγνωμεν
90 ὅτι Θεὸς ἡμῶν σὺ εἶ, Κύριε,
ὁ ἐκ τῆς παρθένου γεγονῶς ὅπερ οὐκ ἦς,
μείνας δὲ ὁ ἦς καὶ μετὰ σάρκωσιν
φύσει Θεὸς
ἀφύρτως, ἀδιαιρέτως
95 ἠγνωμένος ταῖς οὐσίαις
καθ' ὑπόστασιν.

Ῥδὴ γ' . Ὁ στερεώσας κατ' ἀρχὰς τοὺς οὐρανοὺς
Ὡσπερ ἐν ὄρει ἐπιβὰς
τῶν ἀρετῶν εἰς τὸ ἄκρον
καὶ μολήσας δι' αὐτῶν εἰς τὰ θεῖα,
100 τὴν ἐν θαύμασι σαφῶς
χαρίτωσιν εἰσδέχεσαι
καὶ τὸ τῆς στερείρας πρῶτον
ἄγονον λύεις τῆς δούλης σου.

Νόσω πληγέντας τοὺς υἱοὺς
105 Ἀρισταινέτης ἰᾶσαι

1583. correximus: στερρῶς F Demetrakopoulos

1584. correximus: ἀσκανδάλιστα F Demetrakopoulos

καὶ πατρὶ ἀπεγνωκόσι¹⁵⁸⁵ παρέχεις
ἐπικλήσει Ἰησοῦ
τοῦ τὴν ἰσχὺν παρέχοντος
κατὰ παθῶν καὶ νόσων,
110 ἔνδοξε πάτερ παμμέγιστε.

Πῶς παραχρῆμα τὴν πηρὴν
βλέπειν ποιεῖς, φράσον, πάτερ,
τὴν ἀκέστορσι τὸ πρὶν τὰ κτηθέντα¹⁵⁸⁶
ἀναλώσασαν εἰκῆ
115 καὶ εἰς οὐδὲν χωρήσασαν.
Τῇ τοῦ Χριστοῦ ἰσχύϊ
ταύτην ἰάσω καὶ χάριτι.

Ἀποκαθάρας τῶν δεινῶν
τοὺς ἀρρωστεῖαις¹⁵⁸⁷ παρέντας
120 τῶν δαιμόνων, κατ' ἐχθρῶν ἐκστρατεῖεις¹⁵⁸⁸
καὶ μαστίζεις¹⁵⁸⁹ ἀφειδῶς
ὡς νικητῆς πανάριστος
καὶ ἐξ αὐτῶν λυτροῦσαι
πρώτιστα, πάτερ, ἡνίοχον.

125 Θωρακισάμενος σταυρῶ
τοῦ Ἰησοῦ παρατάττει
ἀνδρικῶς κατὰ δαιμόνων, τρισμάκαρ,
καὶ λυτροῦσαι γηγενεῖς
τῆς βλαβεραῖς σκαιότητος,
130 ὡς μαρτυρεῖ τοῦ νέου
ἡ ῥῶσις, πάτερ, πανθαύμαστε.

Ὡς πληκτικὸς σὺ κατ' ἐχθρῶν,
ὡς φοβερός, ὡς ἀνδρεῖος,
ὡς ἡδύς τε, ὡς ἀκέστωρ, ὡς πρᾶος
135 πεφανέρωσαι βροτοῖς
δι' ἐκατέρας πράξεως,
οἷς¹⁵⁹⁰ μὲν ἀμύνει μέγα¹⁵⁹¹
οἷς¹⁵⁹² δὲ παρέχει τὸ ἔλεος.

1585. an ἀπεγνωκότι scribendum?

1586. correximus: κτισθέντα F Demetrakopoulos

1587. correximus: ἀρρωστεῖαις F Demetrakopoulos

1588. correximus: ἐκστρατεῖει F Demetrakopoulos

1589. correximus: μαστίζει F Demetrakopoulos

1590. an ἦς scribendum?

1591. sensum non perspicimus

1592. an ἦς scribendum?

- Νενοθευμένην μαγικῶς
140 ἐξ ἀκολάστου λυτροῦσαι
νεανίσκου, ἀσκητά, τὴν παρθένον
καὶ προσάγεις τῷ Χριστῷ
θῦμα τὸ¹⁵⁹³ πρὶν κληρώσαντι
ταῖς διδαχαῖς στηρίζων
145 οἷά περ Θεέκλαν ἀπόστολος.

θεοτοκίον

- Λόγοις τὸν τόκον σου ὑμνεῖν
οἱ νόες ἐπαποροῦσιν,
ὦ μητράνασσα ἀγνή θεομητορ,¹⁵⁹⁴
ἀλλ' αὐτὴ ὑπὲρ ἡμῶν
150 ἀπαύστως ἰκετεύεις Χριστὸν
τῶν τληπαθῶν ῥυσθῆναι·
σύ γὰρ ἡμῶν ἡ βοήθεια.

Ῥοδὴ δ' . Χριστέ, Κύριος, σύ μου καὶ δύναμις

- Ἄτερ τῆς σῆς,
πῶς, σοφέ,¹⁵⁹⁵ ἐπικουρήσεως
155 κατ' ἀξίαν
οἶσω σοι τὸν ἔπαινον;
ἀλλὰ σαφῶς δίδαξον κάμέ,
ὅπως ἐξ οἰκείων
ἀμείψῃ, πάτερ, τὰ γέρα σου
160 καὶ δρέψῃ τοὺς καρπούς σου,
ὅτι σοὶ εὐδοκοῦσιν
ὡς πατράσιν τὰ τέκνων ψελλίσματα.

- Ποίοις ῥοδῆς
ἔπεσι ἐγκωμιάσω σε,
165 ποίοις ῥόδων
κάλυξι ῥοδίσω σε,
τὸν ῥοδισμὸν πάντων τῶν πιστῶν
καὶ τῆς οἰκουμένης
πανάριστόν σε διδάσκαλον,
170 εἰ μὴ σοῦ τοῖς λογίοις
διδαχθεῖς ἀναμέλψω
καὶ ῥοδίσω τοῖς τρόποις τὸν ἔπαινον;

- Ὁ κατιδὼν
ἔφη σε λύχνον Ἀντώνιος
175 φαεσφόρον
λάμποντα τοῖς πέρασιν

1593. an τῷ scribendum?

1594. θεομήτωρ F Demetrakopoulos

1595. πῶς, σοφέ correximus: πάνσοφε F Demetrakopoulos

ἡλιακὰς τε μαρμαρυγὰς
στίλβοντα τῆ δόξη
τῶν ἀρετῶν τὴν λαμπρότητα,
180 δι' ὧν αὐγάξεις,¹⁵⁹⁶ πάτερ,
καὶ φαιδρύνεις πυρσεύων
μοναχῶν τὰς χορείας λαμπρότατα.

Πανευλαβῆς
σύμπνοια καὶ ξυνωρίς ἐκλεκτή,
185 ψυχὴ ὡς μία
ἐν δυσι τοῖς σώμασιν
ὕμεις, σοφοί, ὠφθητε, κλεινῶς
εἰς ἐπὶ ἑτέρῳ
συζῶντες ἅμα ἐκάστοτε,
190 πατρὶ σὺν Ἀντωνίῳ,
Ἰλαρίων τρισμάκαρ,
καὶ σὺν Ἰλαρίωνι πάλιν, Ἀντώνιε.

Λύσαις ἡμᾶς
ἅπαντας, πάτερ, τῶν θλίψεων,
195 λύσαις κινδύνων,
λύσαις περιστάσεων
τοὺς ὑμνητάς σου καὶ πρεσβευτάς,
ὅπως εὐφημεῖν σε
εἰς τέλος μὴ διαλείπωμεν¹⁵⁹⁷
200 ἐν ὕμνοις τε ἐξάδειν,
καταχρέως γεραίρειν
καὶ δοξάζειν ἐν πόθῳ τὴν μνήμην σου.

Ὕμνος ᾠδῆς
πρέπει σοι ὄντως ἐπάξιος,
205 ὕμνος ἐπαίνων,
ὕμνος εὐφημημάτων,
ὡς ἰατρῶ τε καὶ ὡς πατρὶ
καὶ ὡς διδασκάλῳ
ἀρίστῳ αὐθις ὑπάρχοντι,
210 ἰατρῶ τῶν νοσοῦντων,
πατρὶ δὲ μοναζόντων,
διδασκάλῳ τε πάσης τῆς κτίσεως.

θεοτοκίον
Ἔνα ἡμῖν
ὦ Θεοτόκε, ἐκήσας
215 τῆς Τριάδος
ἄτρεπτον, ἀσύγχυτον

1596. correximus: αὐγάξει F Demetrakopoulos

1597. an διαλίπωμεν scribendum?

τῆ τοῦ Πατρὸς, ἄχραντε, βουλή
καὶ τῆ συνεργία
τοῦ Πνεύματος καὶ διέμεινας
220 παρθένος μετὰ τόκον·
ὄθεν σε καταχρέως
γενεαὶ γενεῶν μακαρίζομεν.

Ἰδοὺ ἐ΄. Ἴνα τί με ἀπόσω ἀπὸ τοῦ προσώπου
N<...>¹⁵⁹⁸

Ἄρδευθεις ἐγκρατεία,
225 πιανθεὶς καρτερία, ἀγνεία καὶ προσευχῆ
ἀρετῶν τοὺς πόρθους
εὐμηκεῖς¹⁵⁹⁹ ἀνεβλάστησας κάλλιστα,
ἀναβὰς ἐκεῖθεν
πρὸς οὐρανὸν ἐκ γῆθεν, πάτερ,
230 ἐπὶ κλίμακος ὥσπερ ὑψούμενος.

Συνδρομῆ τῆ τῶν ἔργων,
Ἰλαρίων τρισμάκαρ, ἐφερωνύμησας,
ἰλαρῶς σκορπίσας
πενηθεῖσι τῷ τάχει τὸν ἔλεον
235 καὶ ἰδοὺ ἀγάλλει
σύ πρὸς Θεὸν¹⁶⁰⁰ ἐπαπολαύων
ἰλαρώτατα δόξης τῆς κρείττονος.

Ἵποδὺς ὡς ἐν γνόφῳ,
ἔτι ζῶν πρὸς τὰ ἄνω, πάτερ, ἐπείγεται
240 καὶ τὰς κλεῖς πιστεύει
οὐρανῶν πρὸς Θεοῦ¹⁶⁰¹ ἐμπιστότατα
καὶ εὐχῆ ἀνοίγεις
ὡς Ἡλιοῦ καὶ γῆν αὐχμῶσαν
ἀνομβρία ποτίζεις¹⁶⁰² τοῖς νάμασιν.

245 Μεμνημένος μὴ λάθη
τῆς σῆς ποιμνης φροντίζειν, πάτερ, ἐκάστοτε
ἀλλὰ ταύτην θάλπε
σὺν τοκεία¹⁶⁰³ τὰ πλήθη¹⁶⁰⁴ αὐξάνοντα¹⁶⁰⁵
τῆ χειρὶ κρατύνων,

1598. lacunam statuit Demetrakopoulos; troparium deest in F

1599. sic metri causa F; εὐμήκεις Demetrakopoulos

1600. an Θεοῦ scribendum?

1601. correximus: Θεὸν F Demetrakopoulos

1602. correximus: ποτίζεις F Demetrakopoulos

1603. scripsimus: σὺν τοκεία F, σὺν τοκεῖα Demetrakopoulos

1604. correximus: πλήθει F Demetrakopoulos

1605. an αυξάνων τε scribendum?

250 τὸν τοκετεῖν¹⁶⁰⁶ ὀρθοτομοῦντα
ἀληθείας τὸν λόγον φανότατα.

θεοτοκίον

Ῥύσαις¹⁶⁰⁷ τῶν παθημάτων
τῶν ψυχῶν, Θεοτόκε, τοὺς λάτρας σου
καὶ ἀθέων θράση
255 καὶ βουλὰς τὰς ἀφρόνων κατάβαλε,
ὅτι σὲ προστάτην
Χριστιανοὶ πρὸς τὸν Υἱόν σου
καὶ ἀκράδαντον τεῖχος κεκτήμεθα.

Ῥδὴ στ' . Ἰλάσθητί μοι, σωτήρ, πολλαὶ γὰρ αἱ ἀ<νομίαί μου>

Νοσέοντά με δεινῶς
260 ἰάτρευσον ἰλαρώτατα
καὶ μόνωσον ὤτειλὰς
τραυμάτων, ὧν τέτμηκεν
ἐχθρὸς ὑποσύρας με
ταῖς αὐτοῦ ἀπάταις
265 καὶ μαστίξας ἀπηνέστατα.

Ἐπέλθοις τοῖς ὕμνωδοῖς
τοῖς ἀνυμνοῦσι τὴν μνήμην σου
καὶ δοίης σὺ πρὸς Θεὸν¹⁶⁰⁸
τῶν ὕμνων τὴν ἄμειψιν,
270 τῶν γερῶν τὴν εἴσπραξιν,
ἰλασμὸν παισμάτων
καὶ τὰ ἄνω τὰ¹⁶⁰⁹ βασιλεία.

Ἰφθίμος¹⁶¹⁰ κατὰ θηρῶν
ἐκστρατηγήσας, κατέβαλες
275 τὸν δόλιον πτερνιστήν,
πολύμορφον δράκοντα,
πυρὸς ὑπεκκαύματι, Ἰλαρίων πάτερ,
ὡς τοῦ γένους πολεμήτορα.

Νενέκρωται τοῦ ἐχθροῦ
280 ἰσχύς ἢ πᾶσα καὶ δύναμις
καὶ βέβληται τῇ ἐν σοὶ
στερρότητι φέριστα
καὶ ὄντως ἠφάνισται

1606. an τοκετὴν scribendum?

1607. an Ῥῦσαι scribendum?

1608. an Θεοῦ scribendum?

1609. an τε scribendum?

1610. an ἰφθίμως scribendum (metri causa)?

ἐκποδῶν, τρισμάκαρ,
285 Ἰλαρίων ἀριστότατε.

θεοτοκίον

Μορφοῦται τὸ κατ' ἐμέ
ὁ Λόγος, ἵνα θεώσῃ με,
ὁ φύσει εἰκὼν τοῦ Πατρός,
ἐκ σοῦ, μητροπάρθενε,
290 καὶ σὲ ἀνεστήλωσεν
κατ' ἐχθρῶν ῥομφαίαν
καὶ πιστῶν τεῖχος καὶ ἔρεισμα.

Ῥδὴ ζ' . *Οἱ ἐκ τῆς Ἰουδαίας*

Δεῦρο, ὄμιλος ἅπας
τῶν πιστῶν, γηθοσύνως
295 ἀσμάτων νῦν ἐν ὠδαῖς
ὑμνήσωμεν τὸν θεῖον
καὶ μέγιστον ποιμένα
Ἰλαρίωνα μέλποντες·
<<ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν
300 Θεὸς εὐλογητὸς εἶ>>.

Ἴδου πάντες προθύμως
νῦν παρήκαμεν στήσαι
χαρμόσουνον ἑορτὴν κλεινοῦ
τοῦ τρισσοσίου
305 θαυμάτων τε τὰ πλήθη¹⁶¹¹
ἀνυμνήσαι κραυγάζοντες·
<<ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν
Θεὸς εὐλογητὸς εἶ>>.

Διὰ σπλάγχνα ἐλέους
310 Ἰησοῦς ὁ σωτήρ μου
παράλυτον ἀνορθοῖ·
ὡσαύτως Ἰλαρίων
ἐφάμιλλα ἴσται
τὸν τῷ κήπῳ προσμένοντα
315 καὶ κράζει βαίνειν ὦκα
καὶ μέλπειν τῷ σωτῆρι.

Ἄνυμνείσθω τὸ θαῦμα
διηγείσθω τὸ πρᾶγμα
ὑδεριῶν ἰαθεῖς,
320 πῶς αὔθις παραχρῆμα
τοῦ πάθους ἐκλυτροῦται
καὶ βοᾷ ἀγαλλόμενος·

1611. correximus: τῷ πλήθει F Demetrakopoulos

<<ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν
Θεὸς εὐλογητὸς εἶ>>.

θεοτοκίον

- 325 Παρθενικῆς ἐκ νηδύος
σαρκωθεὶς ἐπεφάνης
εἰς σωτηρίαν ἡμῶν·
διό σου τὴν μητέρα
εἰδότες Θεοτόκον,
330 εὐχαρίστως κραυγάζομεν·
<<ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν
Θεὸς εὐλογητὸς εἶ>>.

- Ἦδὴ η΄ . Τὸν βασιλέα τῶν οὐρανῶν ὄν ὑμνοῦσι*
Ἐνεπαγάλονται ὑμνηταῖς γηθοσύνως
στρατιαὶ τῶν ἀγγέλων ὑμνοῦντες
335 καὶ ὑπερυψοῦντες <εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.>

Ὁ μὲν Μωσῆς τὴν ἄλα περᾶ, σὺ δέ, πάτερ,
διαβᾶσαν¹⁶¹² ὄριον προστάττεις
αὐθις εἰς τοῦπίσω χωρῆσαι μαινομένην.

- Ἱστορικαῖς σε ταῖς ἀοιδαῖς ἀποροῦντες,
340 Ἰλαρίων, ὑμνήσαι ἐν πίστει,
ταῖς ἐπιταφίοις γεραίρωμεν¹⁶¹³ ὠδαῖς σε.¹⁶¹⁴

Συναναπαύει νῦν ἀσκηταῖς, Ἰλαρίων,
προφήταις καὶ δικαίοις
καὶ συγχωριάζει¹⁶¹⁵ ἀεὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.

θεοτοκίον

- 345 Ὑπὲρ τοῦ κόσμου τὸν λυτρωτὴν, Παναγία,
ἐκτενῶς δυσώπησον, παρθένε,
καὶ τῶν Θεοτόκον πιστῶς σε ἀνυμνοῦντων.¹⁶¹⁶

- Ἦδὴ θ΄ . Σὲ τὴν ἀπειρόγαμον Θεοῦ μητέρα τοῦ Ὑψίστου*
Ἔννομα ὡς ἔπρεπεν
ἐν γῆ βιώσας, Ἰλαρίων,
350 εὐθετα ψυχὴν ἀπέδωκας
τοῦ ὑψίστου εἰς χεῖρας Θεοῦ

1612. correximus: διαβᾶσα F Demetrakopoulos

1613. an γεραίρομεν scribendum?

1614. correximus: σοι F Demetrakopoulos

1615. an συγχωριάζεις scribendum?

1616. correximus: καὶ τοὺς Θεοτόκον πιστῶς σε ἀνυμνοῦντας F
Demetrakopoulos

ἀπὸ παντὸς ἔργου καταπαύσας τῶν πόνων σου,
ποιμνιάρχα, καὶ σαββατίζεις¹⁶¹⁷ ἐννομώτατα.

- Ἔλθῃς ἀπανίστασαι,
355 ποθέων, πάτερ, αὐλῆσαι¹⁶¹⁸
σῶμα ὅθεν ἀποτίθεται,
φυλακῆς ἐξαγόμενος,
καὶ σὺν ταῖς αὐτοῖς ἐπαγάλλει δυνάμεσιν,
ἀσιγήτως δοξολογῶν καὶ μεγαλύνων Χριστόν.
- 360 Ἔχεις τὰ οὐράνια
κληρονομίαν, Ἰλαρίων,
καὶ ὡς φυλακὴν τὴν¹⁶¹⁹ σύμπασαν
τοῦ ἁγίου σου σώματος,
τὰ ἄνω καὶ κάτω φερνὴν¹⁶²⁰ πάντα ἀπέλαβες¹⁶²¹
365 καθὰ νύμφη παρὰ τοῦ κτίστου τῶν ἀπάντων Θεοῦ.

- Πλήρης εὐωδίας σου
ὁ τάφος πάσης, Ἰλαρίων,
δόξης πάλιν τὰ σὰ λείψανα,
ἢ ταφή σου ἀρώματος,¹⁶²²
370 ἢ δὲ παναγία μνήμη μύρου μυρίζοντος
κατ' ἀξίαν τοὺς ἐν αὐτῇ¹⁶²³ σε μεγαλύνοντας.

- Ἔχονται τὰ σύμπαντα
χαρᾶς τῇ μνήμῃ σου, παμμάκαρ·
πρῶται ἐκκλησίαι γήθονται,
375 μονασταὶ δὲ ἀγάλλονται,
ἱερεῖς καὶ δοῦλοι εὐφραίνονται, πᾶσα φύσις,
καὶ τῶν ἀγγέλων τὰ συστήματα.

- Ἄνθρωπε πρῶνυμε,
οὐρανοδρόμε Ἰλαρίων,
380 αἶτησαι Χριστόν, πανόλβιε,
τοὺς ὑμνοῦντας σωθῆναι ἡμᾶς
καὶ ταῖς ἐκκλησίαις τὴν εἰρήνην δωρήσασθαι
καὶ τῇ ποίμνῃ ἢ ἐφουμνεῖ σε τὴν ἐνότητα.

θεοτοκίον
Σὲ τὴν ἀκατάφλεκτον

1617. *correximus*: σαββατίζει F Demetrakopoulos

1618. F: αὐλίσαι Demetrakopoulos

1619. an γῆν scribendum?

1620. *correximus*: φερνῆς F Demetrakopoulos

1621. F: ἀπέλαυες Demetrakopoulos

1622. *correximus*: ἀρώματα F Demetrakopoulos

1623. F: ἐαυτῇ Demetrakopoulos

385 βάτον καὶ πύλην καὶ λυχνίαν,
σὲ τὴν κιβωτὸν τὴν ἔνδοξον,
σὲ τὸ ὄρος τὸ ἅγιον,
σὲ τὴν τῶν κτισμάτων ἀνωτέραν, πανάχραντε
Θεοτόκε, σὺν ἄσωμάτοις μεγαλύνομεν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Altaner, B. (1960). *Patrologie*, Βιέννη.
2. Άλυγιζάκης, Ά. (1985). *Ή όκταηχία στην Έλληνική Λειτουργική Ύμνογραφία*, Θεσσαλονίκη.
3. Beck, H.-G. (1959). *Kirche und theologische Literatur im byzantinischen Reich*, Μόναχο.
4. Bouvy, E. (1886). *Poètes et Mélodes. Étude sur les origins de rythme tonique dans l'hymnographie de l'église grecque*, Nimes.
5. Christ, W. και Paranikas, M. (1871). *Anthologia graeca carminum christianorum*, Λειψία.
6. Cross, F.L. (1960). *The Early Christian Fathers*, London.
7. Delehaye, H. (1907). "Saints de Chypre", *An. Bol.* 26, 161-301.
8. Δετοράκης, Θ. (1997). *Βυζαντινή Ύμνογραφία*, Ηράκλειο.
9. Δημητρακόπουλος, Φ.Άρ. (2013). *Όσιος Ίλαρίων, ό Μέγας. Μέ άνέκδοτα άγιολογικά και ύμνογραφικά κείμενα*, έκδ. Άρμός, Άθήνα.
10. Εύστρατιάδης, Σ. (1961). *Άγιολόγιον τής Όρθοδόξου Έκκλησίας*, Άθήναι.
11. Εύστρατιάδης, Σ. (1940). *Ποιηται και Ύμνογράφοι τής Όρθοδόξου Έκκλησίας*, Ίεροσόλυμα.
12. Ζηζιούλας, Ί. (1965). "Ίερώνυμος". Σε *Θρησκευτική και Ήθική Έγκυκλοπαίδεια*, 6 844-848.
13. Follieri, H. (1960). *Initia Hymnorum Ecclesiae Graecae*, Roma.
14. Kean, R.M. (2006). *Ιστορικός Άτλας της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας*, (μτφρ. Α. Κατσικερός), έκδ. Σαββάλας, Αθήνα.
15. Krumbacher, K. (1974). *Ίστορία τής βυζαντινής λογοτεχνίας*, (μτφρ. Γ. Σωτηριάδης), Β΄, Άθήναι.
16. Κωνσταντόπουλος, Ν.Κ. (1954). *Ή άρχαία έλληνική μετρική έν τή βυζαντινή λειτουργική ύμνογραφία*, Άθήναι.
17. Labourt, J. (1953). *Saint Jérôme Lettres*, Paris.
18. Maas, P. (1962). *Greek Metre*, Oxford.
19. Ματθαίου, Β. (1964). *Ό Μέγας Συναξαριστής τής Όρθοδόξου Έκκλησίας*, τόμ. Ι΄, Άθήναι.
20. Μητσάκης, Κ. (1986). *Βυζαντινή Ύμνογραφία. Από τήν έποχή τής Καινής Διαθήκης έως τήν Εικονομαχία*, έκδ. Γρηγόρη, Άθήνα.
21. Μωραΐτης, Δ. (1965). "Κανών". Σε *Θρησκευτική και Ήθική Έγκυκλοπαίδεια*, 7 316-317.
22. Ξύδης, Θ. (1978). *Βυζαντινή Ύμνογραφία*, Άθήνα.
23. Παΐδας, Κ.Δ.Σ. (2006). *Εισαγωγή στη Βυζαντινή Ποίηση. Λόγια κοσμική ποίηση, θρησκευτική ποίηση και υμνογραφία*, έκδ. Γρηγόρη, Αθήνα.
24. Παντελάκη, Έ. (1919). *Κοντάκια και κανόνες τής έκκλησιαστικής ποιήσεως*, Άθήνα.
25. Παπαδόπουλος-Κεραμεύς, Ά. (1898). *Άνάλεκτα Ίεροσολυμιτικής Σταχυολογίας*, τόμ. Ε΄, Πετρούπολις.
26. Παπαδόπουλος, Γ. (1890). *Συμβολαι είς τήν ίστορίαν τής παρ' ήμίν έκκλησιαστικής μουσικής*, Άθήναι.

27. Παπαδόπουλος, Σ. (1965). "Ίλαρίων". Σε *Θρησκευτική και Ήθική Εγκυκλοπαίδεια*, 6 863-866.
28. Pighi, G.B. (1970). *Studi di ritmica e metrica*, Τορίνο.
29. Pitra, J.B. (1867). *Hymnographie de l'Église Grecque*, Ρώμη.
30. Πολέμης, Ι. και Μινέβα, Ε. (2016). *Βυζαντινά ύμνογραφικά και άγιολογικά κείμενα*, έκδ. Κανάκης, Αθήνα.
31. Puech, A. (1930). *Histoire de la littérature grecque chrétienne*, Παρίσι.
32. Σάθας, Κ. (1878). *Ίστορικόν δοκίμιον περί τοῦ θεάτρου καὶ τῆς μουσικῆς τῶν Βυζαντινῶν*, Βενετία.
33. Sophocles, E.A. (1897). *Greek Lexicon of the Roman and Byzantine Periods*, New York.
34. Strout, R.F. (1943). "The Greek versions of Jerome's Vita Sancti Hilarionis". Σε *Studies in the Text Tradition of St. Jeromes' Vitae Patrum* (W.A. Oidfather, ed.), 312-332 & 347-394, Urbana.
35. Szöverffy, J. (1978). *A Guide to Byzantine Hymnography: A Classified Bibliography of Texts and Studies*, Λέιντεν.
36. Tillyard, H.J.W. (1923). *Byzantine Music and Hymnography*, Λονδίνο.
37. Τρεμπέλας, Π. (1949). *Έκλογή Έλληνικῆς Όρθοδόξου Ύμνογραφίας*, Αθήναι.
38. Τωμαδάκης, Ν.Β. (1965). *Ή βυζαντινή ύμνογραφία καὶ ποίησις, ἤτοι Εἰσαγωγή εἰς τὴν Βυζαντινὴν Φιλολογίαν*, Αθήναι.
39. Φυτράκης, Α. (1957). *Ή ἐκκλησιαστικὴ ἠμῶν ποίησις κατὰ τὰς κυριωτέρας φάσεις αὐτῆς*, Αθήναι.
40. Wellesz, E. (1980). *A History of Byzantine Music and Hymnography*, Oxford.